ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII

NESECRET
Exemplarul nr. ....

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Nr. 4 **Anul 2005**

**PUBLICAȚIE ŞTIINȚIFICĂ DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ DE CATEGORIA "C"
RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ŞTIINȚIFICE
DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (CNCSIS)**

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"
BUCUREŞTI – 2005

Coperta: Conf.univ.dr. ION EMIL
P.c. IOANA MATEESCU

CONSILIUL DE COORDONARE

Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureşan - preşedinte
Col.(r) conf. univ.dr. Ion Emil - secretar
Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Viorel Buța
Cdor.prof.univ.dr. Florian Râpan
Cam.fl.(r) prof.univ.dr. Marius Hanganu
Col.prof.univ.dr. Ion Geantă
Col.prof.univ.dr. Ion Mituleţu
Col.(r) cercetător ştiinţific dr. Constantin Moştoflei

Referenţi
Gl.bg.(r) prof.univ.dr.Costică Ţenu
Cdor.prof.univ.dr. Traian Anastasiei
Col.prof.univ.dr. Constantin Rizea
Lt.col.prof.univ.dr. Ion Roceanu
Col.prof.univ.dr. Constantin Hlihor
Col.conf.univ.dr. Dănuţ Manta
Pentru limba engleză: Lect.univ.dr. Ana-Maria Negrilă
Pentru limba franceză: Col.prof.univ.dr. Benone Andronic

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiţia precizării sursei.

- ***Responsabilitatea privind conţinutul articolelor revine în totalitate autorilor.***

ISSN 1453-4967

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

C U P R I N S

Strategia ca metodă 7
HERVÉ COUTAU-BÉGARIE

Influențele globalizării asupra securității României 14
Col.dr. ADRIAN PÂRLOG

Interese competitive în Asia Centrală 20
Lt.col.conf.univ.dr. DAN STROESCU
Drd. LOREDANA ENĂCHESCU

Considerații privind operațiile EOD-NBC 25
Gl.bg.(r) prof.univ.cons.dr. PETRE GRECU
Lt.col.drd. FLORIN LĂPUŞNEANU

Terorismul internațional şi armele de distrugere în masă..... 31
Col.prof.univ.dr. ION PREDA
Col.dr. MARICEL ANTIPA

Valorile, obiectivele şi competențele Uniunii Europene 51
Col.(r) prof.univ.cons.dr. ION IRIMIA

Metodica elaborării unei lucrări de diplomă 55
Col.(r) conf.univ.dr. ION EMIL

Subsistemul de comunicații şi calculatoare din sistemul C4I desfăşurabil al grupării de forțe întrunite 66
Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE
Lt.col. MIHAI BURLACU

Aspecte ale creşterii calităţii actului educaţional
în predarea terminologiei militare operaţionale NATO 75
Lect.univ.dr. LUIZA KRAFT

Tehnici şi metode analitice de identificare a nevoilor de pregătire, instruire şi de proiectare a curriculumului în instituţiile militare de învăţământ..... 83
Cms. şef de poliţie OVIDIU STANCIU
Col. prof.univ.dr. BENONE ANDRONIC

Evaluări privind posibilitatea declanşării unei agresiuni
armate împotriva statului român..... 91
Col.(r) prof.univ.dr. LUCIAN STĂNCILĂ
Lt.col.dr. GHEORGHE RADU

Ierarhizarea variantelor decizionale pe baza indicatorilor
de concordanţă şi discordanţă 97
Col.prof.univ.dr.ing. GELU ALEXANDRESCU
Conf.univ. ELENA DOVAL

Model decizional de investiţii de capital - MODIC 102
Conf.univ. ELENA DOVAL

Transportul resurselor energetice din spaţiul CSI către
pieţele din Europa şi Asia – o problemă majoră de securitate..... 112
Col.dr. ADRIAN PÂRLOG

Despre corecturile tipografice 125
Col.(r) conf.univ.dr. ION EMIL

Writing product - oriented syllabuses 140
Lect.univ.dr. ANA-MARIA NEGRILĂ

Componenta de geniu (genistica) în operaţiile Forţelor Aeriene..... 144
Gl.bg.(r) prof.univ.cons.dr. PETRE GRECU

Drept administrativ european 149
Conf.univ.dr. CONSTANTIN IORDACHE

Iniţiativa combinată pentru sistemul de schimb
informaţional regional 157
Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE

Pregătirea metodică a profesorilor de limba engleză – condiție
a creşterii calității învățământului militar de limbi străine 163
Lect.univ.dr. LUIZA KRAFT

Mutații în mediul de securitate al Mării Negre la început de mileniu..... 171
Cpt.cdor. ION CHIORCEA

Criza din Beslan – Osetia de Nord 179
Col.prof.univ.dr. ION PREDA
Col.dr. MARICEL ANTIPA

Managementul schimbării în învățământul militar..... 193
Cms. şef de poliție OVIDIU STANCIU
Col.prof.univ.dr. BENONE ANDRONIC

How far does the press manipulate through linguistic selection?..... 200
Lect.univ.dr. MARIA-MAGDALENA POPESCU

Caracterul pulsatoriu al acțiunilor agresorului 207
Col.(r) prof.univ.dr. LUCIAN STĂNCILĂ
Lt.col.dr. GHEORGHE RADU

Considerații metodologice privind managementul
calității învățământului superior militar 213
Lt.col. ALEXANDRU RIZESCU

Proiectarea curriculară în viziunea modernă a didacticii..... 228
Asist.univ. MARIAN BRABOVEANU
Asist.univ. GABRIELA PENCIULESCU

Impactul pregătirii luptătorului din punct de vedere
fizic şi psihic în conflictele militare 231
Lt.col.drd. VIOREL CEAŞCAI

Aspecte privind schimbarea organizațională bazată
pe structura tip rețea 241
Conf.univ. ELENA DOVAL

Using on-line newspapers to teach English courses..... 249
Lect.univ.dr. ANA-MARIA NEGRILĂ

Influența erei informaționale asupra organizării
şi desfăşurării războiului modern 253
Mr.lect.univ.drd. STELIAN PANTAZI

Posibile evoluții ale dimensiunii spațiale a acțiunilor
militare întrunite 263
Gl.bg.(r) prof.univ.cons.dr. PETRE GRECU
Lt.col.instr.sup. drd. GHEORGHE DEACONU

Gruparea funcțiilor în cadrul modulelor fizice ale sistemului C4I
desfăşurabil al grupării de forțe întrunite 269
Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE
Lt.col. MIHAI BURLACU

A new perspective on team teaching in the military
English language programme 278
Lect.univ.dr. LUIZA KRAFT

Concentrarea logistică – obiectiv esențial în războiul viitorului 283
Lt.col.conf.univ.dr. GHEORGHE MINCULETE

Importanța alimentației raționale. Rația alimentară,
particularitățile alimentației de efort 291
Lt.col.drd. VIOREL CEAŞCAI
Mr. ION ANDREI

Metoda momentelor utilizată în ierarhizarea variantelor decizionale..... 295
Col.prof.univ.dr.ing. GELU ALEXANDRESCU
Conf.univ. ELENA DOVAL

Influența funcției de evaluare a managementului
în optimizarea activității de educație fizică militară..... 300
Mr. ION ANDREI
Asist univ. MARIAN BRABOVEANU
Asist.univ. GABRIELA PENCIULESCU

Variabilele subtile 309
Conf.univ. ELENA DOVAL

STRATEGIA CA METODĂ*

Hervé COUTAU-BÉGARIE

„À travers toute l'histoire de la pensée stratégique, on décèle une oscillation entre ce que l'on pourrait appeler le paradigme politique et le paradigme militaire. Le premiere rattache la stratégie à la dimension supérieure, politique, à la conduité générale de la guerre, tandis que le second se situe délibérément dans le strict cadre de l'organisation de l'appareil militaire et de la conduite des opérations”.

De la gândire la acțiune

Rezultatul acestei producții literare este elaborarea unui ansamblu de concepte, formule, exemple etc., care se vor aglomera încetul cu încetul pentru a constitui teorii şi doctrine. Crearea şi îmbinarea lor sunt relativ facil de înțeles, rezultând dintr-un lucru intelectual clasic; difuzarea şi transformarea lor în doctrine sunt mult mai dificil a fi descrise. Cum se nasc şi se dezvoltă nişte culturi strategice?

Problema nu este fundamental diferită de cea a culturilor politice sau a culturilor populare şi am putea regăsi în domeniul nostru ecoul marii controverse dintre partizanii inconştientului colectiv şi cei ai ideilor clare[1]: pentru primii, elaborarea culturilor rezultă dintr-un proces destul de misterios finalmente, oricum insesizabil, reieşind din curente aproape spontane: marile idei se degajează din "atmosfera epocii" şi vor fasona progresiv o cultură. Invers, pentru ceilalți transformarea mentalităților şi credințelor este mai întâi datorată unor indivizi sau opere reperabile şi a căror difuzare poate fi măsurată, chiar imperfect. Prima abordare se vrea difuzionistă, pe când a doua este creată pe marii oameni, în ocurență marii gânditori, a căror influență ar fi determinantă în evoluția ideilor.

Controversă inepuizabilă, în strategie ca şi în alte domenii. Dacă putem cunoaşte difuzarea operelor lui Clausewitz prin numărul edițiilor, al comentariilor ce le-au fost făcute în presa militară, este mult mai dificil de a determina influența exactă a maestrului prusac în evoluția doctrinară a secolului al XIX-lea. În raport cu o mică elită care a lăsat urme permițând determinarea influențelor pe care le-a putut suferi, majoritatea lectorilor militari sunt mai întâi oameni de acțiune, care nu prea au lăsat indicații despre

---

* Traducere după Hervé Coutau-Bégarie, Traité de stratégie, 3e édition (extras), Paris, 2002.

[1] Pentru a relua distincția lui Philippe Ariès în articolul său "Inconscient collectif et idées claires", cuprins în cartea sa *Essais sur l´histoire de la mort en Occident*, Paris, Seuil, 1974.

ceea ce au putut reţine din lecturile lor presupunând, desigur, că ar fi fost, în majoritatea lor, nişte mari lectori. Problema se agravează pe măsură ce mergem înapoi în timp. Sun Tzu şi-a pus amprenta durabil asupra culturii strategice chineze. Dacă numai o elită de literaţi l-a lecturat, învăţătura sa a trecut din plin în înţelepciunea colectivă, prin romane populare şi, mai ales, graţie faptului că spiritul său a fost recuperat de Mao Ze Dong. Altfel zis, abordarea difuzionistă şi abordarea individualistă, departe de a se exclude, ar fi mai degrabă complementare. Autori, dar şi oameni de acţiune, lansează, concepte, formule, mai întâi oral, apoi, din ce în ce mai mult, pe cale scrisă. Învăţăturile lor vor fi progresiv popularizate, asimilate, transformate printr-un proces ale cărui mecanisme le percepem vag şi pe care este foarte dificil să-l reconstituim precis.

André Martel a propus o schemă de trecere de la gândire la acţiune, reprodusă mai jos. Ca toate schemele, este simplificatoare şi nu redă diversitatea caracterelor naţionale sau individuale; totuşi dă o bună idee despre procesul de elaborare a doctrinelor strategice. Efortul individual, intelectual, al unui grup de gânditori se va transforma în învăţătură, centrată pe idei generale, care vor furniza auditorilor un eşafodaj intelectual, de care se vor servi pentru elaborarea de planuri, instrucţiuni, regulamente. Vedem astfel trecerea progresivă de la teorie la practică, de la reflecţia pură la un învăţământ didactic orientat spre satisfacerea necesităţilor momentului.

Singurul lucru cert este că această producţie literară, care a succedat învăţăturii empirice şi tradiţiei orale a timpurilor vechi, este necesară. Abundenţa sa, faptul că a fost practicată de oameni de acţiune cu totul eminenţi, sunt suficiente pentru a demonstra că răspunde unei necesităţi reale. Ea constituie o cercetare fundamentală, din care totul trebuie să decurgă. Există, desigur, indivizi de excepţie care ajung la o stăpânire a practicii fără acest ocol teoretic , dar ei nu au fost niciodată decât o minoritate foarte restrânsă şi numărul lor a tins să descrească odată cu ridicarea complexităţii artei războiului.

Paradigmă politică şi paradigmă militară

De-a lungul întregii istorii a gândirii strategice decelăm o oscilaţie între ceea ce am putea numi paradigmă politică şi paradigmă militară. Prima leagă strategia de dimensiunea superioară, politică, de conducerea generală a războiului, în timp ce a doua se situează deliberat în cadrul strict al organizării aparatului militar şi al conducerii operaţiilor.

Această dualitate a fost teoretizată în secolul al XX-lea cu distincţia între marea strategie, sau strategia globală, sau conducere diplomatico-strategică ... şi strategia operaţională. Dar ea exista chiar de la apariţia gândirii strategice în secolul al XVIII-lea. Guibert îi este strălucitoarea ilustrare: primele sale două cărţi sunt specific militare, apără un nou sistem tactic; *Tratatul forţei publice*, în schimb, se situează pe un alt plan: el anunţă venirea războiului naţional şi teoretizează consecinţele strategice ale unei bulversări politice.

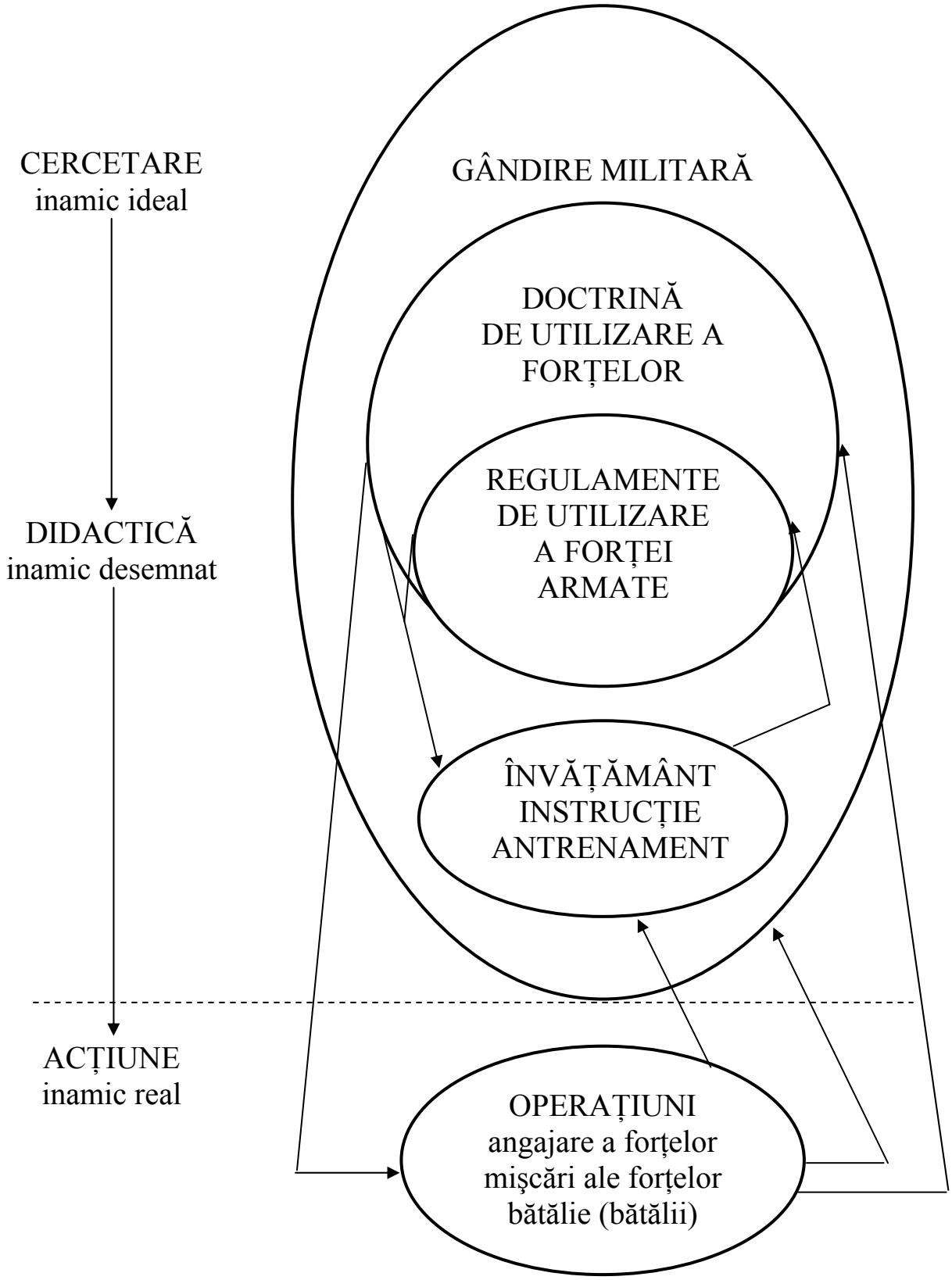

Autor: A. Martel

Dubla ipostază se regăseşte la cele două figuri emblematice ale ştiinţei strategice contemporane. Jomini este, mai întâi şi înainte de toate, un gânditor militar, aşa cum o atestă titlurile primelor sale lucrări: *Tratat al marilor operaţii ...* şi *Istoria militară a războaielor Revoluţiei*. Scopul său este de "a face războiul", după expresia lui Jean-Jacques Langendorf. Bineînţeles, aceasta nu-l împiedică să se ridice la un nivel superior: găsim astfel în opera sa remarci despre puterea maritimă care prefigurează uneori tezele lui Mahan[2]. Dar nu e vorba decât de incidente. Din contră, Clausewitz se preocupă constant de legătura războiului cu scopurile sale politice, de "a gândi războiul", cum o spune Raymond Aron.

Moştenirea lui Jomini va fi predominantă de-a lungul întregului secol XIX. Axioma separării între puterea politică şi autoritatea militară conduce la triumful, practic fără echivoc, al paradigmei militare, până în 1914: preocuparea unică, inclusiv la cei care afirmă a fi continuatori ai lui Clausewitz, este cea a victoriei pe câmpul de bătălie, fără consideraţie pentru termenii păcii care vor fi apoi negociaţi de către puterea politică. Vedem totuşi reapărând paradigma politică la finele secolului al XIX-lea, când nişte autori conştientizează instalarea resbelului industrial şi ideologic. Dimensiunea politică reapare astfel la un autor ca von der Goltz în *Naţiunea armată*. În acelaşi timp, ea se dezvoltă la marginali pe care nu îi putem ataşa gândirii strategice, dar care imaginează noi modele de apărare. Cel mai ilustru este socialistul Jean Jaurès cu a sa *Armata nouă* (1906).

Perioada interbelică este partajată între două tendinţe, dar paradigma militară predomină încă, de când problema fundamentală este asimilarea bulversărilor tactice (tanc, avion, submarin) provocate de primul război mondial. Veritabila ruptură se va situa după 1945, cu restaurarea strălucită a paradigmei politice. Restaurarea legată natural de apariţia armei nucleare, care interzice gândirea scopului independent de scopuri; legată, de asemenea, de eclozarea războiului revoluţionar, a cărui noutate nu rezidă în utilizarea partizanilor, deja avută în vedere la începutul secolului al XIX-lea de teoreticienii micului război, ci în legătura intrinsecă pe care Mao Ze Dong şi succesorii săi o stabilesc între dimensiunea politică şi lupta militară. Acest primat al politicii s-a menţinut până azi, chiar dacă nişte autori militari au încercat să menţină o gândire de inspiraţie tehnică excluzând dimensiunea politică.

Ideologie şi strategie

Această redescoperire a paradigmei politice reduce în prim plan chestiunea, adesea ignorată, a raporturilor dintre ideologie şi strategie. Orice cunoaştere a strategiei trece printr-o elucidare a presupoziţiilor sale. Până la o dată recentă, rari au fost cei care i-au acordat atenţie. Ştiinţa strategică era

[2] Fernando Sanfelice di Monteforte, *Jomini e il mare*, Rivista marittima, juillet, 1998.

percepută mai întâi ca fiind de natură fundamental tehnică; locul său în ideologia globală a societății părea a nu avea decât o importanță minoră. Era suficientă semnalarea influenței lui Fichte şi a lui Hegel asupra lui Clausewitz, deoarece părea logic ca el să fi lecturat pe marii filosofi germani ai epocii sale. Dar era o excepție, de altfel marcată de o eroare fundamentală, căci dacă la gândirea primului filosof Clausewitz efectiv a meditat mult, el nu pare să-l fi lecturat pe al doilea[3]. În privința operelor cu o abordare mai puțin filosofică, o asemenea chestiune devenea lipsită de interes, dacă nu de obiect.

Pe acest plan gândirea strategică a cunoscut una din evoluțiile sale cele mai remarcabile în cursul ultimelor decenii. Studiile disponibile au debarasat-o din plin de constrângerea sa dogmatică. Azi discernem mai bine contextul ideologic în care teoriile au fost elaborate, s-au dezvoltat, apoi au intrat în declin. Raimundo Luraghi a notat influența lui Tomaso Campanella asupra gândirii lui Montecucculi[4]. Generalul Poirier a pus în relație gândirea lui Guibert cu Şcoala franceză a Luminilor[5]. H. Rothfels a notat bine teleologia care impregnează opera lui Clausewitz, cu "doctrina istorico-filosofică şi estetică a obiectivului ideal al evoluției, care trebuie urmărit întotdeauna, dar nu este niciodată atins"[6]. Facem azi diferența între semnificația pur strategică a doctrinelor ofensive popularizate la finele secolului al XIX-lea şi ideologia ofensivei care a dominat atunci spiritele, pe punctul de a uita formidabilele mutații care se produceau atunci. Strategia încetează să fie o cunoaştere eterată pentru a se regăsi cufundată în epoca sa.

Există aici o pistă de cercetări care se revelează fructuoasă, cu condiția totuşi de a fi utilizată cu prudență. Este interesant de ştiut care sunt influențele exercitate asupra unuia sau altuia dintre autori. Dar nu e suficient să stabilim că un strategist a lecturat pe cutare filosof pentru a deduce că această influență a contribuit de o manieră semnificativă la făurirea sistemului său de gândire. Că Montecucculi l-a lecturat pe Campanella, că a extras o anumită viziune a lucrurilor, e de acum incontestabil, dar care a fost incidența directă a utopistului italian asupra concepțiilor strategice ale generalului austriac? Acestea sunt, mai întâi, rezultatul experienței sale militare? Colonelul Reichel subliniază emergența unei gândiri militare în prima jumătate a secolului al XVII-lea, legată de ascensiunea protestantismului. Henri de Rohan este unul dintre şefii partidului protestant. Dar, înaintea lui, spaniolul Bernardino de Mendoza a dezvoltat o gândire la fel de originală, într-un context catolic

---

[3] Liddell Hart a sugerat o legătură între Clausewitz şi Kant. Alexis Philonenko se mulțumeşte să noteze că Liddell Hart "ignoră vizibil opera lui Kant".

[4] Jean-Michel Thiriet, *La redécouverte d'un homme de guerre et de lettres: Montecucculi*, p. 37.

[5] Lucien Poirier, *Les Voix de la stratégie*.

[6] H. Rothfels, Carl von Clausewitz. *Politik und Krieg*, Berlin, 1920, p. 32.

specific. Am putea multiplica exemplele. Philonenko mătură toate apropierile efectuate între Clausewitz şi marii gânditori germani ai timpului său şi conchide: "Toate acestea sunt foarte superficiale. E adevărat doar că toată viața lui Clausewitz se înscrie în mişcarea care s-a convenit a fi numită idealismul german"[7]. Influențele externe sunt multiple, se combină până pe punctul de a se anula uneori şi nu trebuie, ca factori explicativi, să se substituie reflecției şi experienței strategistului, nici să facă din această reflecție un simplu reflex al unei ideologii globale.

Şcolile strategice

Dincolo de diversitatea inevitabilă a curentelor care poate conduce, la limită, la a identifica tot atâtea tendințe cât şi autori, este posibil să decelăm, de o manieră foarte schematică, trei mari şcoli care au apărut succesiv, dar care coexistă azi:

1. Şcoala clasică, centrată pe conducerea războiului, regrupează pe toți adepții concepției tradiționale a strategiei în jurul unei paradigme unice: victoria. Abordarea este absolut voluntaristă: este arta generalului şi înseamnă cunoaşterea sa de către un şef de talent sau de geniu sau necunoaşterea sa de către un şef mediocru, care determină succesul sau eşecul. Această şcoală regrupează toate marile nume ale gândirii strategice, de la formarea sa până la epoca modernă, şi rămâne încă vivace.

2. Şcoala neoclasică a apărut la finele secolului al XIX-lea, când progresele studiilor ştiințifice şi emergența ştiințelor sociale au condus la o conştientizare mai netă a locului strategiei. Paradigma rămâne cea a victoriei, dar războiul este de acum înainte inclus într-un orizont conflictual mai vast (strategia perioadei de pace şi dimensiuni non-militare) şi voluntarismul se găseşte temperat de luarea în calcul a determinanților puşi în evidență de geografia şi istoria militară, sau de o utilizare măsurată a disciplinelor "civile". Ilustrată de mari nume, ca amiralul Castex în perioada interbelică, ea a strălucit în cursul ultimelor decenii: să cităm doar pe Bernard Brodie în Statele Unite sau pe generalul Beaufre în Franța.

3. Şcoala modernă nu s-a dezvoltat veritabil decât după 1945. Paradigma victoriei este abandonată, strategia tinde să fie tratată ca o ştiință socială, care nu mai este limitată doar la domeniul conflictual şi ale cărei finalități sunt infinit mai variate decât căutarea victoriei. Această nouă strategie ține esențial de cercetătorii civili, dar îi interesează pe militari de asemenea. Problema este de a distinge între cei care au reînnoit efectiv teoria strategică, ca Thomas

---

[7] Alexis Philonenko, *Clausewitz ou l'oeuvre inachevée: l'esprit de la guerre*, Revue de métaphysique et de morale, 1990-4, p. 471.

Schelling în Statele Unite, sau generalul Lucien Poirier în Franța, şi cei care se mulțumesc să placheze un discurs pompos pe idei vechi, adesea asortate cu un jargon incomprehensibil pentru a disimula vidul gândirii.

Incertitudinea care apasă azi asupra strategiei nu este finalmente decât reflexul incertitudinii care apasă asupra ansamblului sistemului social într-un secol care a cunoscut bulversări de o amploare nemaivăzută, fără precedent la această scară şi, în acest ritm, în istoria umanității. Ambiguitatea nu provine din insuficiențele reflecției, este consubstanțială realității înseşi. Ca şi cum ai spune că ideea unei mari teorii unificate a strategiei riscă foarte mult să rămână un vis îndepărtat.

Traducere şi adaptare
prof.dr. CONSTANTIN MARINESCU

INFLUENȚELE GLOBALIZĂRII ASUPRA SECURITĂȚII ROMÂNIEI

Col.dr. Adrian PÂRLOG

Global security bipolar architecture disappearance generated the need to restructure the world security system according to the new geopolitical and geo-strategic realities, highly influenced by the globalization phenomenon.

The international security environment development is approached at conceptual level, theoretically, but also at the level of the transnational security bodies (NATO and the EU).

The paper approaches aspects specific to the security field, also considering the actors involved, the main geographical areas that settle the world stability and peace, as well as some issues related to the main risks and threats addressed to stability and the condition of the global political balance.

The paper ends with a short review of the main implications upon Romania's general security.

Considerente generale

Dispariția arhitecturii bipolare de securitate globală şi continentală a generat necesitatea edificării unui nou sistem, adaptat la noile realități geopolitice, în condițiile identificării unor noi riscuri şi amenințări, precum şi necesitatea reevaluării potențialelor principalelor state în noul context geostrategic.

Deşi NATO şi-a demonstrat capacitatea de adaptare la noile condiții geopolitice, evidențiindu-şi eficacitatea în gestionarea crizelor din spațiul ex-iugoslav şi în stimularea procesului de democratizare a statelor central şi est-europene, a devenit tot mai evident faptul că acest organism necesită modificări de fond, atât la nivel conceptual, cât şi la nivel structural. Diminuarea majoră a pericolului declanşării unui conflict armat de mare amploare în Europa a favorizat acutizarea contradicțiilor din cadrul Alianței generate de diferențele semnificative asupra abordării crizelor internaționale, a problematicii securității şi a planificării militare. La acestea se adaugă frustrările unor state democratice legate de tendințele autoritariste ale altor state şi organisme internaționale în adoptarea deciziilor.

În contextul în care SUA dispun de un potențial militar relevant, iar UE beneficiază de o forță economică semnificativă, s-au amplificat

diferențele de abordare în domeniul repartiției sarcinilor între componentele americană şi europeană ale principalelor mecanisme internaționale de securitate, favorizând intensificarea competiției dintre curentul transatlantic şi cel euroatlantic.

Gradul de complexitate a situației din Europa a crescut datorită extinderii spectaculoase a NATO, concomitent cu intensificarea demersurilor de extindere a UE şi de materializare a PESA promovată, în special, de Franța şi Germania. Cu o situație deosebită se confruntă statele est-europene interesate să se integreze atât în NATO, cât şi în UE, rivalitățile dintre cele două organisme şi din cadrul acestora reprezentând adevărate elemente de încercare pentru procesul decizional şi pentru conduita politico-diplomatică a acestora.

Respingerea de către anumiți parteneri europeni a viziunii unilaterale a SUA asupra securității globale, chiar în condițiile în care NATO ar putea să aibă un rol coagulant, ar putea favoriza Federația Rusă, care speculează situația şi beneficiază de concesiile făcute separat de cele două părți. La aceasta se adaugă şi avantajele obținute de Moscova prin coordonarea acțiunilor de combatere a unipolarismului cu centre de putere extraeuropene, aşa cum ar fi R.P. Chineză şi India.

Deşi terorismul internațional şi-a demonstrat gradul de periculozitate pentru securitatea individuală a oricărui stat, dar şi pentru securitatea globală, fapt ce a impus declanşarea unei campanii internaționale susținute pentru a fi combătut, pot exista şi situații când operațiile strategice antiteroriste ascund şi proiecte mascate, care depind de alte planuri de obiective. Într-un mod similar poate fi abordată şi problema combaterii proliferării armelor de nimicire în masă şi a tehnologiilor duale.

Deşi modelarea mediului de securitate este un concept regăsit în strategia de securitate a SUA, preocupări de acest gen pot fi identificate la toate celelalte centre de putere care au potențialul necesar de a materializa astfel de obiective. Ca urmare a evoluțiilor contradictorii din sistemul global internațional, s-au conturat percepții negative cu privire la capacitatea ONU de a îndeplini sarcinile pentru care a fost constituit, existând preocupări pentru ca şi acest organism să fie adaptat la noile realități.

Perspective de evoluție ale mediului internațional de securitate

Evoluțiile recente ale proceselor şi fenomenelor politico-militare internaționale duc la concluzia că, în următoarea perioadă de timp, ar putea să se producă o serie de clarificări care să permită trecerea de la perioada tranzitorie de adaptări la realizarea unei noi arhitecturi de securitate transatlantică funcțională şi flexibilă, în măsură să facă față atât provocărilor actuale, cât şi a celor viitoare, astfel:

a. la nivel conceptual, probabil, va continua confruntarea dintre unilateralismul Statelor Unite şi eforturile altor centre de putere, care

promovează conceptul multipolarității. SUA au însă posibilitatea de a-şi menține în fiecare zonă de interes un plus de autoritate bazată pe relații bilaterale şi pe gradul de independență determinat de potențialul militar, economic şi tehnologic de care dispun.

Ca urmare, nu există dubii majore că SUA vor continua să acționeze în sensul menținerii unor relații politico-militare speciale, în afara celor existente, cu state care sunt dispuse şi au posibilitatea de susținere a inițiativelor americane în zonele de interes, aşa cum ar fi Israelul şi Kuwait-ul în Orientul Apropiat, Japonia, Taiwanul şi Coreea de Sud în Asia de Est sau Georgia în Caucazul de Sud. De asemenea, nu există dubii că SUA vor continua materializarea programului de apărare anti-rachetă, acesta fiind considerat un element esențial pentru asigurarea independenței de decizie politică, în special în raporturile cu statele posesoare de armament nuclear.

b. NATO şi relațiile transatlantice. NATO a depăşit deja postura de alianță defensivă zonală şi a devenit organism de asigurare a stabilității şi securității globale. De aceea, este de presupus că extinderea Alianței va continua concomitent cu procesul de transformare a structurilor şi mecanismelor precum şi a procedurilor de luare a deciziilor, în scopul creşterii capacității de intervenție în situații de criză, multiplicării posibilităților de proiectare a forței în spațiile de interes şi evitării întârzierilor sau blocajelor decizionale.

În ceea ce priveşte relațiile transatlantice, în cadrul cărora s-a evidențiat existența unor probleme, există dubii că acestea pot fi soluționate până la lansarea unor noi invitații de aderare.

c. Uniunea Europeană (UE), în condițiile actuale şi de perspectivă imediată, are disponibilitatea de a continua procesul de integrare economică şi politică la nivel continental, dar capacitățile de materializare a politicii de securitate şi apărare comune rămân limitate.

Germania şi Franța vor continua să-şi mențină rolul de motoare ale procesului de materializare a identității europene în domeniul securității, dar posibilitățile de edificare rapida a structurilor de planificare şi execuție precum şi a infrastructurii, complet independente de cele ale NATO, sunt destul de limitată. Cel mai probabil că, din punct de vedere al redislocărilor de forțe, în viitorul apropiat, UE nu are posibilitatea decât de a-şi asuma misiuni de gestionare a situației din Balcanii Occidentali.

În nivel organizațional, suspiciunile privind riscul realizării unui nucleu restrâns de luare a deciziilor de către un număr limitat de state, în contradicție cu interesele altor membri, face ca schimbarea mecanismelor de luare a deciziilor să fie improbabil de realizat în viitorul apropiat.

d. Federația Rusă, pe baza acumulării rezultatelor deosebite ale demersurilor politico-diplomatice multidirecționale, favorizate de manifestările riscurilor şi amenințărilor asimetrice la adresa securității

globale, este de presupus că va acționa în continuare pentru a-şi consolida relevanța în toate ecuațiile cu care operează alianța transatlantică.

În acest fel, Moscova are posibilitatea de a-şi îndeplini cea mai mare parte a obiectivelor strategiei naționale de apărare, printre care: stabilizarea situației interne, consolidarea poziției în cadrul CSI, amplificarea rolului în procesul de luare a deciziilor din domeniul securității continentale şi globale, promovarea intereselor F. Ruse în zonele de interes prioritar.

Pe aceste fundamente este de presupus că F. Rusă va iniția noi acțiuni pentru menținerea unei influențe suficiente în zone precum Marea Neagră şi Caucazul de Sud, Asia Centrală şi Orientul Mijlociu. Consolidarea poziției europene a F. Ruse va fi una dintre prioritățile absolute ale F. Ruse, fapt pentru care este foarte probabilă inițierea unor acțiuni prin care să pună în valoare avantajele rezultate din relațiile speciale cu NATO şi UE ca organisme, precum şi cele de natură bilaterală cu SUA, Germania, Franța şi Italia, relații care nu exclud realizarea unor proiecte militare comune, destinate contracarării riscurilor şi amenințărilor comune la adresa securității.

e. Zone cu situații conflictuale:

• Peninsula Balcanică

Situația politico-militară din Peninsula Balcanică a cunoscut elemente evidente de ameliorare datorită, în special, implicării organismelor internaționale de securitate în gestionarea situațiilor de criză, dar şi procesului de democratizare stimulat şi susținut de întreaga comunitate internațională. Prin menținerea politicii uşilor deschise de către NATO, în conformitate cu care este posibilă invitarea unor noi state, se întrevede creşterea gradului de stabilitate dar va continua prezența în zonă a unei asistențe militare internaționale.

Evoluția evenimentelor duce la concluzia că, în viitor, cea mai mare parte a eforturilor de securitate vor fi preluate de UE, dar fără excluderea completă a NATO. De asemenea, nu este exclusă implicarea mai accentuată, în gestionarea situației, a statelor din zonă membre NATO sau UE.

Cu toate acestea, în zonă va continua să se manifeste unele sensibilități în domeniul securității şi stabilității datorită dificultăților economice şi improbabilei eradicări a fenomenelor crimei organizate transfrontaliere.

Este de presupus că va continua manifestarea separatismului şi revizionismului etnico-religios, fără a se ajunge însă la crize majore.

• Zona Mării Negre şi a Caucazului de Sud

Deşi în contextul geopolitic global şi continental zona prezintă un interes particular, în viitorul apropiat nu se întrevăd acțiuni decisive, din partea protagoniştilor interesați, prin care să se stimuleze procesul de normalizare a situațiilor de criză existente.

F. Rusă este avantajată de faptul că deține un ascendent istoric în zonă. Probabil va continua să valorifice oportunitățile existente pentru a-şi menține şi pe viitor o influență semnificativă în regiune. O aplicație tipică a acestei

situații este maniera de abordare a conflictului transnistrean prin presiunile constante de reabsorbire a R. Moldova în sfera de interes a F. Ruse. În ceea ce priveşte Caucazul de Sud, se conturează concepția rusă de menținere a influenței şi prezenței militare prin intermediul Armeniei, aliat tradițional care constituie un atu solid în stabilirea aranjamentelor viitoare de securitate în zonă.

• Orientul Mijlociu

Orientul Mijlociu reprezintă încă prioritatea absolută pentru securitatea globală.

Indiferent de interesele şi atitudinile opuse care se manifestă în regiune, cel mai probabil este ca problema irakiană să ajungă la o stare apropiată de cea preconizată de Washington, dar nu la parametrii calitativi doriți de administrația americană. Probabil ca noul stat democratic, Irak, nu va reprezenta ingredientul necesar şi suficient pentru remodelarea mediului de securitate a zonei Orientului Mijlociu Extins.

După reglementarea problemei irakiene sunt probabile evoluțiile orientate către:

- identificarea de noi oportunități pentru stabilizarea zonei prin flexibilizarea poziției Siriei;
- impulsionarea procesului de soluționare a problemei palestiniene;
- limitarea bazelor terorismului islamic;
- influențarea pozitivă a evoluțiilor politico-sociale din celelalte state arabe şi din Iran şi Pakistan;
- diminuarea riscurilor privind proliferare armelor de nimicire în masă.

În toate aceste procese, SUA vor fi principalul generator de inițiative, şi poate singurul deținător al substanței necesare obținerii unor rezultate, dar este probabil ca implicarea şi a altor centre de putere să se amplifice pe baza identificării intereselor comune de securitate.

• Asia Centrală

Zona va continua să rămână un element primordial pentru definirea noului sistem global de securitate. În faza actuală, se pare că nu există poziții diferite ale centrelor de putere privind stringența normalizării situației din Afganistan. Cu toate acestea, este puțin probabil ca progresele să fie prea mult accelerate, rezolvarea acceptabilă a situației rămânând o problemă de viitor. În ceea ce priveşte situația statelor ex-sovietice din Asia Centrală există argumente că protagoniştii interesați, respectiv SUA, F. Rusă şi R.P. Chineză, dispun de suficiente punți de legătură pentru a-şi armoniza interesele în limite suficiente pentru ca spațiul să nu pericliteze în mod esențial securitatea globală.

• Alte zone

Pentru următorii ani, nu sunt previzibile schimbări majore în celelalte zone cu situații conflictuale, cu excepția poziției regimului nord-coreean, care, în condițiile actuale, poate fi influențat prin concertarea acțiunilor SUA, F. Ruse şi R.P. Chineze.

În ceea ce priveşte situaţiile de criză din Africa, acestea vor continua să rămână în gestionarea ONU, a statelor vest-europene foste metropole şi a organismelor regionale, nefiind previzibile evoluţii care să aibă influenţe majore asupra securităţii globale.

Implicaţiile probabile pentru România

În postura de membru NATO şi de candidat la UE, România ar putea suporta o serie de consecinţe generate de evoluţiile din sistemul relaţional global şi continental, cele mai probabile constând în:

- menţinerea SUA şi UE în posturile de principali factori dinamizatori ai procesului de edificare a noii arhitecturi de securitate globală;
- în contextul existenţei unei relative inerţii în procesul de luare a deciziilor manifestate în cadrul UE, este de presupus că vor apărea unele situaţii în care România să fie pusă în situaţia de a-şi preciza opţiunile în legătură cu un eveniment sau altul. Eventuala neconcordanţă a acestor opţiuni cu poziţia unor parteneri ar putea determina unele disfuncţii internaţionale;
- apartenenţa la NATO implică şi asumarea riscurilor şi ameninţărilor cu care se poate confrunta Alianţa, ca organism, şi fiecare stat membru în parte, aceasta impunând asumarea de costuri pentru adoptarea de noi măsuri şi iniţierea de acţiuni care să dea posibilitatea participării active la efortul comun de prevenire şi contracarare a riscurilor şi ameninţărilor;
- necesitatea identificării de noi posibilităţi pentru ca participarea României la securitatea comună să devină cât mai consistentă, aceasta presupunând alocarea unor fonduri adecvate şi găsirea celor mai eficiente soluţii;
- adoptarea sistemului de infrastructuri privind combaterea ameninţărilor actuale şi în perspectivă, implică posibilitatea ca pe teritoriul naţional să fie dislocate elemente din sistemul militar integrat al Alianţei, iar România trebuie să fie pregătită să gestioneze urmările ce decurg din această situaţie;
- viitoarea dublă postură a României de membru al NATO şi al UE implică măsuri premergătoare pentru a face faţă şi sarcinilor impuse de participarea la identitatea europeană în domeniul securităţii fără ca aceasta să afecteze îndeplinirea angajamentelor pe linie NATO;
- posibilitatea participării României la gestionarea situaţiilor de criză alături de aliaţi nu exclude participarea la misiuni militare sub egida altor organisme internaţionale aşa cum ar fi ONU şi OSCE;
- orice participare cu efective la misiunile internaţionale impune asumarea riscurilor politice şi economice ale unor pierderi umane şi pagube materiale;
- necesitatea prevenirii surprinderii şi depăşirea situaţiilor critice implică perfecţionarea sistemului de pre-alarmare şi al celui de management de criză în toate domeniile care concură la asigurarea securităţii naţionale şi într-o viziune de alianţă sau coaliţie pentru sprijinirea factorilor politici de decizie atât cu un volum corespunzător de informaţii de stare şi prognoze, cât şi cu instrumente de operare care să asigure promovarea interesului naţional şi de alianţă.

INTERESE COMPETITIVE ÎN ASIA CENTRALĂ

Lt.col.conf.univ.dr. Dan STROESCU
Drd. Loredana ENĂCHESCU

Central Asia is worth trying to explore because of the results it can reveal in terms of military and political cooperation among the states pertaining to the region and the main actors with direct interests in the area, even them being states or international organizations. Competitive interests in region prevail, harming confidence building cooperation and sound social and economic development. The area is almost insulated from global flows of capital, technology, but it benefits from massive energy resources and a huge market potential of about 55 millions inhabitants.

Its geographical situation, combined with oil and gas and the new security risks make Central Asia a new frontier of evolving security dynamics.

Momentul schimbărilor produse pe scena geopolitică la începutul anilor '90 a avut efecte directe şi asupra spațiului Asiei Centrale, pentru care destrămarea Uniunii Sovietice a însemnat transformarea unei relații de subordonare într-una neclară, în care legăturile cu Moscova sunt menținute, însă, în acelaşi timp, sunt derulate şi relații secvențiale cu Occidentul în domenii limitate de interes reciproc, printre care le putem aminti pe cele de natură militară, determinate de apropierea Asiei Centrale de Afganistan şi preocuparea pentru combaterea terorismului şi amenințărilor transnaționale, economice determinate de prezența în regiune a unor rezerve bogate de energie.

Zona este caracterizată prin eterogenitate din punct de vedere economic, politic şi militar, legăturile culturale ignorând granițele, de cele mai multe ori artificiale, între state (înainte de 1991 aceste state nu aveau o istorie a unei existențe separate ca state independente). Lipsa unei baze comune de cooperare a dat naştere competiției pentru putere şi supremație la nivel regional, generată în cea mai mare parte, de distribuirea inegală a resurselor naturale de energie, minerale sau apă, care, pe fondul lipsei voinței politice de cooperare, a produs deservicii dezvoltării generale şi coerente a regiunii.

Localizarea geografică în imediata vecinătate a unor actori regionali, precum Rusia sau China şi a unor state cu interese în zonă, precum Iran sau

Turcia, legate prin istorie şi valori religioase comune, interesul crescut al S.U.A. generat de lupta contra terorismului şi preocuparea pentru promovarea libertății, democrației şi prosperității spre zonele aflate la granița spațiului european, în zona euro-asiatică, resursele energetice şi de apă, la care se adaugă potențialul de absorbție al pieței, cu o populație de peste 55 milioane de locuitori, reprezintă limite şi oportunități pentru dezvoltări ulterioare.

Una dintre cele mai mari piedici în progresul regiunii o reprezintă lipsa perspectivelor în condițiile în care puterea politico-economică şi militară este concentrată în mâinile câtorva persoane influente. Dezechilibrele la nivel regional, sărăcia generalizată, distribuirea inegală a veniturilor şi bunăstării, dificultatea accesului la educație şi servicii de sănătate, neînțelegerile între diferiții actori regionali sunt generate, în cea mai mare parte, de personalizarea excesivă a regimurilor politice la nivel statal. Aceste fapte comportă costuri economice şi de securitate deosebit de mari şi care au un impact major asupra nivelului de trai al populației, generând nemulțumiri sociale ce se reflectă în menținerea unui climat de securitate instabil. Pe acest fond de incertitudine, dezvoltarea socio-economică şi crearea unui sistem de apărare transparent şi democratic trenează.

O caracteristică comună, din punct de vedere al dezvoltării economice pentru țările Asiei Centrale, o reprezintă lipsa diversificării surselor de creştere economică, concentrarea puterii economice şi gestionarea acesteia de către structurile aparatului de stat, sărăcia generalizată, lipsa capitalului uman, care să creeze masa critică pentru declanşarea creşterii economice şi integrării în dinamica economiei mondiale. Zona este oarecum plasată în afara fluxurilor economice importante, în afara mişcării de globalizare economică tradusă prin mişcarea liberă a fluxurilor monetare, circulația populației, dezvoltare economică etc.

Din punct de vedere militar, statele Asiei Centrale sunt angajate prin diferite forme instituționalizate, în cooperare atât cu Rusia sau China, cât şi cu țările occidentale. Situația particulară a regiunii, plasată la confluența zonelor de interes între Asia, Europa şi lumea arabă, îşi pune amprenta asupra configurării relațiilor de cooperare militară.

Preocupările de securitate ale statelor Asiei Centrale sunt în mare parte similare, având în vedere localizarea în apropierea Afganistanului (Turkemneistanul, Uzbekistanul şi Tadjkistanul având graniță directă cu acest stat) şi pericolul generat de fenomenul terorismului, traficului de droguri şi al insecurității frontierelor. Amenințările sunt aceleaşi, însă modul de contracarare sau diminuare sunt diferite, în funcție de relaționarea cu Moscova şi de pârghiile occidentului în zonă.

Contrabalansarea între interesele politico-economice ale unor actori precum Rusia, China, Iran sau Turcia şi menținerea independenței şi suveranității acestor state recent create a dat naştere unor forme de cooperare

militară caracterizată prin apropiere prudentă de instituțiile euro-atlantice şi continuarea colaborării cu Federația Rusă în diferite formate instituționalizate (CSTO – Colective Security Treaty Organization, SCO – Shanghai Cooperation Organization etc.). Aceste două organizații – CSTO şi SCO – au înregistrat, în ultima perioadă, o intensificare a eforturilor de angajare sporită a statelor membre. Aceste eforturi lăsau impresia unor reacții de conservare ale Rusiei față de evenimente de genul revoluțiilor colorate, care s-au derulat în fostul spațiu sovietic şi care în Asia Centrală s-au manifestat prin răsturnarea preşedintelui kirghiz, la începutul anului 2005, şi prin încercarea eşuată de schimbare de regim din Uzbekistan (mai 2005).

Din cooperarea cu structuri de securitate occidentale, precum Alianța Nord-Atlantică, statele Asiei Centrale caută obținerea unor avantaje practice, precum asistență bilaterală furnizată prin mecanisme specifice create de Alianță alături de statele partenere. Statele din zona Asiei Centrale evită, însă, instituționalizarea deplină a relațiilor cu astfel de structuri. La baza relațiilor cu lumea occidentală stă diversificarea obiectivelor de politică externă şi de securitate, urmărindu-se în plan intern şi internațional legitimizarea unor regimuri puțin înclinate spre principiile democrației sau ale statului de drept.

În plan practic, printre obiectivele urmărite de statele zonei în cooperarea cu NATO menționăm: interoperabilitatea cu forțele occidentale, întrucât în acest fel se poate obține asistență pe linia pregătirii şi formării personalului militar, participarea la exerciții comune PfP; cooperare pentru combaterea terorismului şi a extremismului religios, combaterea traficului de droguri, protecția frontierelor, neproliferarea armelor de distrugere în masă, cooperare ştiințifică şi în domeniul ecologic, combaterea migrației legale, planificarea urgențelor civile. În preocupările cooperării cu Alianța ponderea cea mai mare o au cele de natură nemilitară, care țin mai mult de aspectele induse de riscurile transnaționale.

Greutatea cooperării într-un format instituțional viabil este datorată dificultății uniformizării dialogului de securitate cu toți actorii Asiei Centrale, datorită specificității zonei şi a înclinațiilor acesteia de a obține asistență în schimbul unei implicări minime în angajamente sau cooperări intensificate cu Alianța în sine. Din acest motiv, se preferă o abordare care pune în prim plan contactele bilaterale care pot fi promovate sub umbrela generoasă a Parteneriatului Euro-Atlantic.

Posibilitatea de a face față nevoilor de securitate şi apărare depinde, în bună măsură, de capacitatea de susținere financiară a acestor state, strâns legată de dezvoltarea economică şi capacitatea de a susține financiar forțe armate modern echipate, antrenate şi pregătite.

Atingerea unui grad de dezvoltare economică avansată ar putea permite trecerea peste barierele prezente în calea cooperării. Avantajele statelor zonei Asiei Centrale rezidă în resursele naturale şi poziționarea

geografică într-o regiune cu o dinamică transformatoare. Potențialul economic al zonei, la care se adaugă evoluția pozitivă a Chinei, ar putea reprezenta elemente încurajatoare pentru dezvoltare, care să se răsfrângă şi asupra relațiilor de cooperare în domeniul militar şi de securitate.

Un mediu stabil de securitate, în care riscul conflictelor intrastatale, interstatale sau destabilizării produse de factori de amenințare precum terorismul, traficul de droguri, arme, proliferarea nucleară, să fie diminuate s-ar putea realiza doar prin acțiuni comune între statele regiunii, declanşate de proiecte economice comune, fie în domeniul energiei, fie în acela al aprovizionării cu apă.

Pentru aceasta este nevoie de diversificare economică pentru favorizarea creşterii economice, generarea de locuri de muncă, liberalizarea comerțului în Asia Centrală prin dezvoltarea variantelor regionale sau accederea la cele multilaterale, precum Organizația Mondială a Comerțului; cooperare regională, care să se extindă dincolo de domeniul comerțului (a se vedea protecția frontierelor, trafic, rute de transport etc.); transparență şi bună guvernare, iar în plan militar este nevoie de o abordare integrată a mecanismelor de contracarare a riscurilor de securitate, a căror natură nu face posibilă o abordare individuală, ci comună, alături de toți partenerii.

În acest sens, statele ar trebui să-şi reorienteze politicile pentru a veni în întâmpinarea aranjamentelor de cooperare regională, prin care să poată fi reduse barierele comerciale, deschiderea granițelor, favorizarea mobilității populațiilor, cooperarea militară etc. Acest prim pas s-ar putea constitui în debutul unui dialog deschis între statele regiunii pentru a putea depăşi percepția diferită asupra lumii exterioare, pe care unele o văd drept oportunitate, iar altele drept amenințare.

Construirea unor baze economice solide ar putea genera resursele necesare pentru crearea unor sisteme de apărare transparente, care să funcționeze conform principiilor democratice şi ale respectării libertăților individuale şi fundamentale ale populației.

Depăşirea granițelor artificiale, a disensiunilor între statele din zonă, trecerea într-o logică de cooperare dintr-una a intereselor competitive ar putea fi realizată doar prin progres economic comun, proiecte de apărare, inclusiv alături de vecinii importanți, precum Rusia, China sau Turcia şi cu sprijinul organizațiilor internaționale relevante (OSCE, NATO, UE).

În stadiul actual, însă, interesele militare şi economice ale statelor Asiei Centrale sunt divergente, dispoziția spre cooperare este redusă, ceea ce face ca perspectivele pe termen mediu să nu fie încurajatoare. Neîncrederea şi individualismul care caracterizează relațiile dintre statele regiuni reprezintă o frână pentru dezvoltare.

Competiția pentru putere şi acces la resurse, restricțiile impuse liberei circulații a cetățenilor, închiderea temporară a unor segmente de frontieră

menţin tensiuni latente care întârzie dezvoltarea economică sau posibilitatea unei cooperări regionale în domeniul combaterii riscurilor de securitate, atât de pregnante în zonă.

Riscurile identificate de Comisia Europeană, alături de alte instituţii internaţionale, care vor întârzia dezvoltarea din punct de vedere economic sau al securităţii, rezidă în ritmul încet al tranziţiei democratice, reformei apărării, o experienţă nesatisfăcătoare în ceea ce priveşte respectarea drepturilor omului, preocuparea sporită faţă de extremismul religios islamic, proliferarea armelor de distrugere în masă, presiuni demografice care se vor exercita asupra sistemului de servicii publice sociale, întârzierea implementării reformelor în domeniul economiei de piaţă, un mediu neprielnic afacerilor şi investiţiilor, inegalitatea răspândirii veniturilor şi ratele ridicate ale sărăciei în Asia Centrală.

Piedicile puse de instaurarea unor bariere comerciale între statele regiunii, la care se adaugă închiderea graniţelor (cum ar fi experienţele dintre Tadjikistan – Uzbekistan sau Uzbekistan – Kirghistan), problemele ridicate de resursele de apă împiedică deschiderea unor canale de dialog între state pentru a putea identifica împreună proiecte economice viabile şi profitabile.

Dinamica regiunii Asiei Centrale nu este încurajatoare din perspectiva evoluţiei politico-economice sau de securitate, având în vedere faptul că sursele creşterii şi stabilităţii sunt limitate de interese care nu ţin de logica cooperării, încrederii şi transparenţei. Rivalităţile dintre statele regiunii, cum ar fi cea dintre Uzbekistan (cel mai populat stat) şi Kazakhstan (cel mai extins) ridică, de asemenea, probleme şi limitează posibilităţile de cooperare care ar putea genera masa critică pentru dezvoltarea zonei, în beneficiul populaţiei regiunii.

CONSIDERAȚII PRIVIND OPERAȚIILE EOD – NBC

Gl.bg.(r) prof.univ.cons.dr. Petre GRECU
Lt.col.drd. Florin LĂPUŞNEANU

Army forces can face many types of ordnance on the modern battlefield. These can include NBC weapons deployed by friendly or enemy forces. Unconventional warfare tactics or terrorist attacks may also include NBC material.

Terrorist activities in a TO can include the extensive use of IEDs. These IEDs are mostly conventional HE charges, also known as homemade bombs, but there is always the threat that a CB agent or even nuclear material can be included to add to the destructive power and psychological effect of the device. These weapons pose a serious threat to all operations.

Ammunition captured or found on the battlefield can be of intelligence value. Commanders must allow EOD-NBC teams for the evaluation of unidentified or modified ammunition. Destroying ammunition when the content is unknown can result in the possible release of nuclear, biological, or chemical contamination.

Pe câmpul de luptă modern, Forțele Terestre se pot confrunta cu o multitudine de tipuri de muniție. Acestea pot cuprinde arme NBC desfăşurate de forțele aliate sau de inamic. Tacticile războiului neconvențional sau atacurile teroriste pot să cuprindă, de asemenea, folosirea munițiilor NBC sau a mijloacelor explozive improvizate (IEDs) care conțin material NBC. Aceste arme constituie o amenințare serioasă pentru toate tipurile de operații. De obicei, aceste muniții/mijloace necesită o reacție imediată din partea echipelor EOD-NBC şi a altor elemente de sprijin, pentru a ajuta comandanții de pe câmpul de luptă să aleagă cursul de acțiune potrivit pentru a păstra puterea de luptă a unității sau marii unități.

Lucrarea de față îşi propune să prezinte modalitățile de acțiune ale echipelor EOD-NBC, având în vedere că aceste subunități sunt relativ noi şi (pentru început) puține în Armata României. În demersul nostru, vizăm acțiunea echipelor EOD-NBC în condițiile câmpului de luptă modern, aşa cum se prezintă el în complexitatea sa, în condițiile operațiilor militare multinaționale întrunite.

Operații EOD – NBC

Unele armate angajate în lupta modernă au adesea acces la (sau au de a face cu) o varietate de arme NBC. Aceste arme, la introducerea pe câmpul de luptă, prezintă pentru comandanți şi pentru personalul echipelor EOD-NBC care îi sprijină probleme speciale de manipulare, transport şi dispunere. În continuare, prezentăm câteva din aceste probleme şi modul cum sunt ele rezolvate pe câmpul de luptă.

Armele nucleare este posibil să fie folosite pe timpul ostilităților de către forțele aflate în conflict, aliate sau ostile. Întotdeauna există posibilitatea ca aceste arme să nu fi funcționat aşa cum au fost construite sau să fi fost capturate de la inamic în diferite condiții, de la starea neafectată, până la extrem de deteriorate. Există, de asemenea, posibilitatea unui accident de transport al armei nucleare a unei țări aliate, în care o echipă EOD-NBC a Forțelor Terestre ale Armatei României să fie prima la locul accidentului. Oricare ar fi motivul, recuperarea unei arme nucleare necesită implicarea echipelor EOD-NBC şi a altor elemente de sprijin.

Dacă arma nucleară este un sistem inamic, echipa EOD-NBC răspunde de prevenirea detonării nucleare sau a detonării explozivilor puternici în apropiere. Măsurile luate cuprind identificarea, detecția, aducerea în stare de siguranță, marcarea, luarea măsurilor de pază, asistarea în adunarea informațiilor de natură tehnică şi pregătirea sistemelor complete de armament sau a componentelor pentru transport.

Dacă arma este un sistem al forțelor aliate, va fi înştiințat comandamentul forței care răspunde de acesta şi comandamentul aliat/multinațional. Comandamentul forței căreia îi aparține sistemul este responsabil, în cele din urmă, de orice acțiuni de recuperare necesare. Responsabilitatea EOD-NBC din Forțele Terestre române față de armele aparținând altor forțe este de a preveni detonarea sau răspândirea contaminării. Odată ce ajunge personalul EOD al celeilalte forțe, personalul EOD-NBC al Forțelor Terestre române ajută, la nevoie, forțele aliate conform autorizării primite de la autoritățile de comandă.

Procesul de recuperare a armei nucleare poate dura câteva zile şi necesită sprijinul unui număr mare de persoane. Comandantul zonei trebuie să ia imediat măsurile de pază (securitate) inițială şi de obținere a elementelor de sprijin de care are nevoie. Sprijinul necesar pentru operațiile de recuperare a unei muniții/încărcături nucleare cuprinde sprijin de geniu, control radiologic (RADCON) şi decontaminare, sprijin medical şi de aviație. Este necesară coordonarea cu alte categorii de forțe, cu alte armate aliate şi cu națiunea gazdă (dacă este cazul) pentru a ajuta în operația de recuperare.

Armele chimice şi biologice, ca şi armele nucleare, sunt arme de distrugere în masă. Ele necesită o reacție de răspuns rapidă din partea echipelor EOD-NBC şi a altor unități/subunități de sprijin pentru a reduce efectele posibile. Personalul echipelor EOD-NBC ale Forțelor Terestre aduce în stare sigură şi dispune muniția chimică/biologică. Responsabilitățile personalului EOD-NBC în cazul incidentelor chimice sau biologice sunt prevenirea răspândirii contaminării, prevenirea deteriorării muniției/containerelor, detecția, identificarea, ținerea sub control sau eliminarea riscurilor de explozie sau de emisie a toxicului. În continuare, ne vom referi la incidentele/accidentele chimice, deoarece sunt mult mai comune decât cele biologice. Trebuie reținut că procedurile de urmat în cazul incidentelor/accidentelor biologice sunt aceleaşi, dacă nu sunt specificate altele în mod expres.

Odată ajunsă la locul respectiv, echipa EOD-NBC instalează un punct de coordonare EOD (PC EOD) pentru a coordona acțiunile echipei EOD-NBC şi unității de sprijin. Supraveghetorul din punctul de coordonare EOD se coordonează cu comandantul desemnat al zonei sau cu ofițerul NBC pentru actualizarea informațiilor şi a cerințelor misiunii. Punctul de coordonare EOD asigură informații asupra tipului de contaminare şi mărimea zonei contaminate estimate. În caz de urgență, o subunitate de decontaminare poate executa decontaminarea personalului şi a echipamentelor echipei EOD-NBC. Personalul NBC specializat trebuie să fie gata pentru a sprijini echipa EOD-NBC, cât mai curând posibil, în vederea îndeplinirii misiunii. Comandantul zonei trebuie să asigure tot sprijinul pentru decontaminare, reaprovizionări, asistență medicală şi pază.

Comandantul unității sprijinite sau ofițerul NBC al acesteia se ocupă de dispunerea munițiilor şi/sau încărcăturilor NBC, pe baza informațiilor asigurate de echipa EOD-NBC şi a situației tactice curente. Armele chimice (şi biologice) cu valoare din punct de vedere informativ trebuie aduse în stare de siguranță şi mutate în zona de spate pentru a fi exploatate de compartimentele şi structurile de informații specializate.

Comandantul zonei trebuie să coordoneze paza şi transportul mijloacelor în zona destinată, împreună cu elementele de sprijin solicitate.

Munițiile de geniu şi mijloacele explozive improvizate (IEDs)

Este cunoscut faptul că, la începutul mileniului al treilea pe mapamond există, neidentificate cantități uriaşe de mine şi materiale explozive care au produs şi vor produce şi în viitor multe victime, în special din rândul populației civile. Ultimele conflicte militare, în special cele din zona Golfului Persic, au demonstrat capacitățile aproape nelimitate ale unor armate şi grupări paramilitare de a procura, depozita, şi planta zone întregi de teren în care au fost realizate câmpuri de mine, unele din acestea putând avea în compoziție şi elemente NBC.

Războiul neconvențional sau activitățile teroriste dintr-un teatru de operații (şi nu numai) pot cuprinde folosirea pe scară largă a mijloacelor explozive improvizate (IEDs). Acestea sunt, de cele mai multe ori, încărcături explozive convenționale, cunoscute şi ca bombe artizanale. În prezent, există din ce în ce mai mult amenințarea ca mijlocul să cuprindă şi un agent chimic, biologic sau chiar material nuclear, pentru a-i spori puterea distructivă şi efectul psihologic. Acțiunile teroriste extinse la nivel internațional, începând cu cele din SUA, Spania, Irak şi mai recent cele din Marea Britanie, Turcia şi Egipt, au demonstrat posibilitățile multiple, de neimaginat de proiectare, realizare şi de întrebuințare a bombelor şi munițiilor artizanale, efectele acestora fiind dezastruoase pentru forțele şi populația civilă prinsă în zona exploziilor.

De obicei, mijloacele explozive improvizate sunt construite empiric, însă grupurile teroriste sunt cunoscute ca producători de mijloace explozive sofisticate. Deoarece aceste mijloace nu sunt unele standard, nu există manuale, ghiduri sau reguli specifice pentru ca personalul echipelor EOD să le poată identifica şi categorisi. Au fost construite mijloace explozive improvizate deosebit de sofisticate folosind mijloace de armare recuperate din muniții convenționale sau componente electronice uşor de cumpărat pe piață. Gradul de complexitate depinde de ingeniozitatea proiectantului şi de uneltele şi materialele avute la dispoziție. Mijloacele explozive improvizate de astăzi sunt extrem de diverse şi pot conține orice tip de percutor sau inițiator, plus diferite încărcături explozive sau chimice comerciale, militare sau contrafăcute.

În ultimul timp, tot mai multe state şi armate moderne, în special cele membre NATO, printre care şi Armata României, şi-au revizuit orientarea față de aceste muniții de geniu şi NBC clasice sau sub formă de mijloace improvizate al căror control a impus apariția unor forțe specializate. În acest context, au fost create echipele EOD-NBC, în special în cadrul forțelor terestre. Aceste echipe EOD-NBC sunt formate, de regulă, din militari specialişti policalificați din cadrul trupelor de geniu şi apărare NBC, care au urmat cursuri speciale de pregătire în detectarea, identificarea, neutralizarea şi/sau, la nevoie, distrugerea acestor tipuri de muniție şi mijloace explozive improvizate, care prin efecte şi mod de întrebuințare pot depăşi, uneori, orice imaginație.

Personalul echipelor EOD-NBC este instruit pentru a aduce în stare de siguranță (neutraliza) mijloacele explozive improvizate şi a le dispune în locuri potrivite. Prezența materialului NBC într-un mijloc exploziv improvizat impune sprijin suplimentar, aşa cum s-a arătat mai sus. Ca şi în alte misiuni, punctul de coordonare EOD asigură comandantului zonei o evaluare corectă situației şi sprijinul necesar pentru îndeplinirea misiunii.

În cadrul sistemului național de apărare al României echipele EOD-NBC se găsesc în compunerea armatei (în cadrul batalioanelor de apărare NBC), dar se pot găsi şi în cadrul forțelor Ministerului Administrației şi Internelor, Serviciului Român de Informații etc. Cele din cadrul armatei

(Forţelor Terestre) vor fi constituite, în opinia noastră, din militari selecţionaţi, pentru început, din cadrul subunităţilor de pionieri şi apărare NBC, ulterior putând să fie instruiţi ca o specialitate distinctă. Se impune ca echipele EOD-NBC constituite să fie pregătite prin şcolarizare sau cursuri în ambele specialităţi – geniu şi apărare NBC – în special pentru uniformizarea cunoştinţelor militare în domeniu, intervenţia la obiectiv fiind selectivă, în funcţie de tipul muniţiilor şi explozivilor folosiţi.

Pentru zonele mari de teren care conţin bombe de aviaţie, proiectile de artilerie şi muniţii de geniu (mine antiblindate, antipersonal, mijloace explozive improvizate, obiective pregătite pentru distrugere etc.) neexplodate, echipele EOD-NBC au misiunea să stabilească:

- porţiunea de teren (limitele acesteia) în care se găsesc muniţii neexplodate;
- tipul minelor, muniţiilor şi a altor elemente explozive descoperite;
- tipurile de percutoare şi capse folosite;
- procedeele de plantare folosite;
- eventuale sisteme de asigurare la deplasare;
- tipul şi caracteristicile explozivului folosit şi încărcătura acestor muniţii/mijloace;
- posibilităţile se securizare şi marcare a porţiunii de teren etc.

De regulă, în această situaţie complexă este necesară delimitarea (marcarea) zonei respective, interzicerea ei pentru manevră şi dispunerea trupelor şi asanarea terenului (deminarea totală) – care se realizează de subunităţi de pionieri, echipele EOD-NBC participând numai în prima parte a operaţiilor EOD-NBC.

Muniţiile de geniu şi materialele neexplodate (din dotarea armatelor sau cele improvizate) aflate pe porţiuni mici de teren sau amplasate individual se distrug, de regulă, de echipele de lucru EOD obişnuite. Acestea determină tipul muniţiei, materialele explozive folosite (o atenţie deosebită se acordă explozivilor volumetrici ale căror caracteristici şi efecte sunt deosebite), tipul mijloacelor de aprindere (percutoare, capse) folosite, sisteme de asigurare a mijloacelor etc. Dacă există indicii ale prezenţei încărcăturilor NBC, atunci sunt chemate echipele EOD-NBC, care procedează conform celor precizate la pct.1.

Atunci când se decide distrugerea muniţiilor neexplodate, aceasta se poate face fie direct la locul unde au fost amplasate/descoperite, prin împuşcare sau explozie, folosind muniţie sau exploziv din dotare, fie în zonele din teren stabilite de comandanţii echipelor EOD-NBC, cu luarea tuturor măsurilor de securitate impuse de tipul şi efectele muniţiilor şi mijloacelor ce urmează a fi distruse. Distrugerea la locul de amplasare se face atunci când experţii din echipele EOD-NBC consideră că mijloacele şi muniţiile descoperite nu pot fi transportate, iar efectele exploziei nu afectează trupele proprii sau modul de îndeplinire a misiunii acestora, cu luarea măsurilor stricte de pază şi securitate pentru prevenirea incidentelor şi asigurarea deplină a succesului operaţiunilor.

În cadrul procesului de pregătire a echipelor EOD-NBC, o atenție deosebită se acordă documentării personale a experților din cadrul acestora. Documentarea constă din studiul individual privind tipurile de muniții, caracteristicile tehnico-tactice, proprietățile fizico-chimice ale diferiților agenți chimici, biologici sau ale substanțelor toxice industriale, efectele la țintă, posibilitățile de contaminare, mijloacele de aprindere folosite, modalitățile de manipulare, depozitare şi distrugere, precum şi din conferințe şi şedințe practice, conduse, de regulă, de către ofițerii şi subofițerii de geniu şi apărare NBC, dar şi de alți experți în domeniu.

Informațiile tehnice

Munițiile capturate sau găsite pe câmpul de luptă pot fi valoroase din punct de vedere informativ. Comandanții trebuie să permită evaluarea munițiilor neidentificate sau modificate. Raportarea acestui tip de informații se face ierarhic, prin canalele de comandă şi structurile de informații.

Personalul echipelor EOD-NBC este în măsură să execute evaluări ale informațiilor tehnice la prima vedere asupra mijloacelor explozive şi să raporteze informația necesară. De asemenea, este posibil ca acțiunile echipei EOD-NBC să cuprindă aducerea în stare de siguranță şi însoțirea transportului munițiilor/ mijloacelor respective în zona din spate.

Dacă misiunea şi forțele avute la dispoziție permit, comandantul zonei organizează paza locului respectiv, până când personalul din compartimentele de informații sau echipele EOD-NBC determină ce mijloace sunt şi ce interes ar putea fi din punct de vedere informativ. Dacă misiunea nu permite, înainte de a decide ca zona să rămână nepăzită, trebuie luate în considerare mai multe aspecte. Înainte de distrugerea muniției capturate pentru a preveni recapturarea ei de către inamic, este necesar să fie făcută o identificare a tipului muniției şi a încărcăturii acesteia, de către personalul echipei EOD-NBC. Distrugerea muniției fără a cunoaşte conținutul acesteia poate conduce la contaminarea NBC. Personalul echipelor EOD-NBC trebuie să execute identificarea, deoarece nu întotdeauna este posibil să se identifice tipurile de muniție după codurile de culori sau după marcajele exterioare. Multe țări folosesc diferite tipuri de marcaje, în funcție de tipul muniției folosite. Unele țări nu folosesc marcajele standard pentru nici un fel de muniție. În cazuri ca acestea, rapoartele informative sau informațiile anterioare pot fi de ajutor. Aceste rapoarte pot descrie tipul muniției şi chiar pot asigura informații despre modul de marcare a muniției de către inamic.

Misiunea şi situația tactică curentă dictează acțiunea întreprinsă, dar comandantul trebuie să ia în considerare toți factorii înainte de distrugerea muniției necunoscute. Iată de ce, cu cât se adună mai multe informații despre muniția necunoscută, cu atât mai informat va fi cel care ia decizia.

TERORISMUL INTERNAȚIONAL ŞI ARMELE DE DISTRUGERE ÎN MASĂ

Col.prof.univ.dr. Ion PREDA
Col.dr. Maricel ANTIPA

The increasingly complex and sophisticated modern society has become more vulnerable. Based on these vulnerabilities, the international terrorism begins to manifest. Terrorism may take different forms as it permanently evolves. Is biological and/or nuclear terrorism a real threat?

Terorismul poate avea diferite forme de evoluție. Dar, forma cea mai îngrijorătoare, şi nu neapărat cea mai improbabilă, este reprezentată de recurgerea la armele de distrugere în masă (WMD[1]) – chimice, biologice sau nucleare. Dacă utilizarea unor astfel de arme ar deveni o normă, atunci se pot pune următoarele întrebări: Care vor fi căile de evoluție a terorismului? Se vor angaja grupările teroriste, în perspectivă, la cercetarea de noi modalități sau forme de acțiune din ce în ce mai spectaculoase? Amenințarea cu acțiuni prin folosirea WMD este cât se poate de reală.

Căderea Uniunii Sovietice şi a pactului de la Varşovia a determinat creşterea riscurilor privind proliferarea necontrolată a WMD, precum şi a componentelor, substanțelor şi tehnologiei de producție a acestora. Mai mult decât atât, cuceririle tehnice în domeniul chimiei şi biologiei, permit producția ieftină şi relativ simplă a armelor chimice şi biologice. Faptul că acestea se produc în cantități mici determină dificultăți în descoperirea lor, iar urmele lăsate în mediu sunt slabe.

În Europa, bazele de date specifice acestui domeniu demonstrează că s-au produs cantități extrem de mici şi au apărut câteva incidente izolate. De fapt, în acest moment, se înregistrează un declin în traficul european. Pe de altă parte, trebuie subliniat că Europa nu este ruta preferată pentru aceste materiale sensibile, dacă destinația finală o constituie țările începătoare în domeniu. Nu pot fi transportate tehnologii şi materiale destinate WMD prin una sau mai multe țări peste Caucaz sau prin Asia Centrală.

Țările care reprezintă cumpărători potențiali, cum ar fi Libia, Pakistan, Iran şi Coreea de Nord sunt încă active în domeniu. Activitatea de monitorizare în domeniul WMD a fost direcționată gradat asupra tehnologiei cu dublă utilitate sau asupra tehnologiei şi materialelor cu destinație atât civilă,

[1] Weapons of Mass Destruction.

cât şi militară (alternativ nucleară sau ne-nucleară) care nu pot face obiectul restricţiilor la export sau a controlului.

Folosirea sau ameninţarea cu folosirea materialelor radioactive în combinaţie cu încărcături explozive convenţionale, arme biologice sau chimice, poate fi eficientă în atragerea atenţiei şi crearea unor situaţii de panică (similare cu ameninţările privind desfăşurarea unor operaţiuni convenţionale împotriva centralelor nucleare). Oricum, până în prezent, nu există motive suficiente pentru a avea suspiciuni cu privire la substanţe nucleare în cantităţi suficiente care au fost dirijate şi vor fi folosite ca arme ale terorii.

Arsenalul chimic

În secolul XX, folosirea armelor de distrugere în masă de natură chimică, biologică şi nucleară a fost limitată la unele state care au luat parte la confruntări armate sau care au utilizat asemenea mijloace împotriva propriilor cetăţeni[2]. Până în prezent, nici un stat posesor de WMD nu şi-a întrebuinţat arsenalul într-o manieră teroristă împotriva altor state. Motivul principal ar fi propria temere faţă de teroriştii înarmaţi cu arme de distrugere în masă, deoarece nu pot controla, pe deplin, grupările pe care le finanţează. Totodată, nu au certitudinea că aceste categorii de arme nu vor fi folosite împotriva lor, în momentul încetării sprijinului acordat. Unele guverne pot fi tentate să folosească ele însele aceste arme, dar este cel mai probabil ca acestea să fie utilizate mai mult sub forma şantajului, decât într-o confruntare propriu-zisă. Furnizarea către terorişti a WMD violează principiile de bază ale procedurilor de comandă şi control cerute statelor care posedă aceste arme, mai ales când este vorba de statele autocrate.

În cadrul grupărilor teroriste un grup ar putea să se teamă de un altul care ar putea imita exemplul sectei Aum - Shinrikyo[3] şi să expună locuitorii atacurilor nucleare sau, în principal, biologice şi chimice. Acest efect poate fi obţinut prin dispersare, iar atacul cu gaz sarin din Tokyo, de la începutul anului 1995, a demonstrat că este relativ uşor de realizat o asemenea acţiune, cu arme relativ ieftine. Asemenea eficacitate poate tenta alte grupări sau organizaţii extremist-teroriste să realizeze acţiuni similare. Cazul AUM indică, de asemenea, că este necesar să se acorde atenţie şi altor grupări decât celor tradiţionale care practică terorismul.

Riscul unor represalii în masă împotriva ţărilor de origine sau furnizoare de grupuri teroriste şi care sunt suspecte de deţinere a unor capacităţi de producţie chimice sau biologice, prezintă un efect moderat faţă de mai multe ţări din lumea a III-a, cum ar fi Coreea de Nord, Iran, Libia, Siria etc., identificate de Doctrina de Apărare a SUA ca făcând parte din ”Axa răului”[4].

---

[2] Saddam Hussein a folosit gaze de luptă împotriva kurzilor din nordul Irakului, la Halabja.

[3] Sectă religioasă japoneză care a organizat atacurile chimice din 20 martie 1995 la Tokio şi 19 aprilie 1996 la Yokohama, cu ajutorul unor dispozitive de emisie gazoasă plasate în staţiile de metrou. În primul caz a fost folosită substanţa toxică de luptă tip sarin, dizolvată în acetonitril, ceea ce a produs un nor de gaz otrăvitor care a provocat intoxicarea a peste 5500 de persoane. În cel de-al doilea caz, a fost folosită cianura de sodiu şi acidul sulfuric care au format acidul cianhidric, gaz letal care a afectat peste 800 de persoane.

[4] Cunoscute în literatura de specialitate sub denumirea de ”state pirat”.

Armele chimice

Utilizate pe scară extinsă, pentru prima dată, în timpul primului război mondial, arsenalul chimic a fost condamnat la scară globală. Armele chimice sunt ieftine, relativ uşor de fabricat şi pot produce pierderi mari în efective pe timpul confruntărilor militare. Armele chimice pot fi produse relativ uşor prin modalităţile disponibile, folosind procedurile cunoscute. Armele biologice care au agenţi infecţioşi dozaţi în scopuri civile sunt uşor de obţinut atât la nivel internaţional, cât şi naţional.

În secolul XX au fost folosite în multe conflicte[5], exemplul cel mai concludent fiind cel al confruntării armate dintre Iran şi Irak, precum şi în unele operaţiuni teroriste.

NATO defineşte agentul chimic ca fiind "o substanţă chimică destinată de a fi folosită în operaţiuni militare, cu intenţia de ucide, de a produce afecţiuni severe sau de a "scoate din luptă" oamenii datorită efectelor lor fiziologice"[6].

Armele chimice pot fi clasificate în funcţie de modul lor de acţiune, fie de timpul cât rămân active în mediu şi de letalitate - figura nr.1[7].

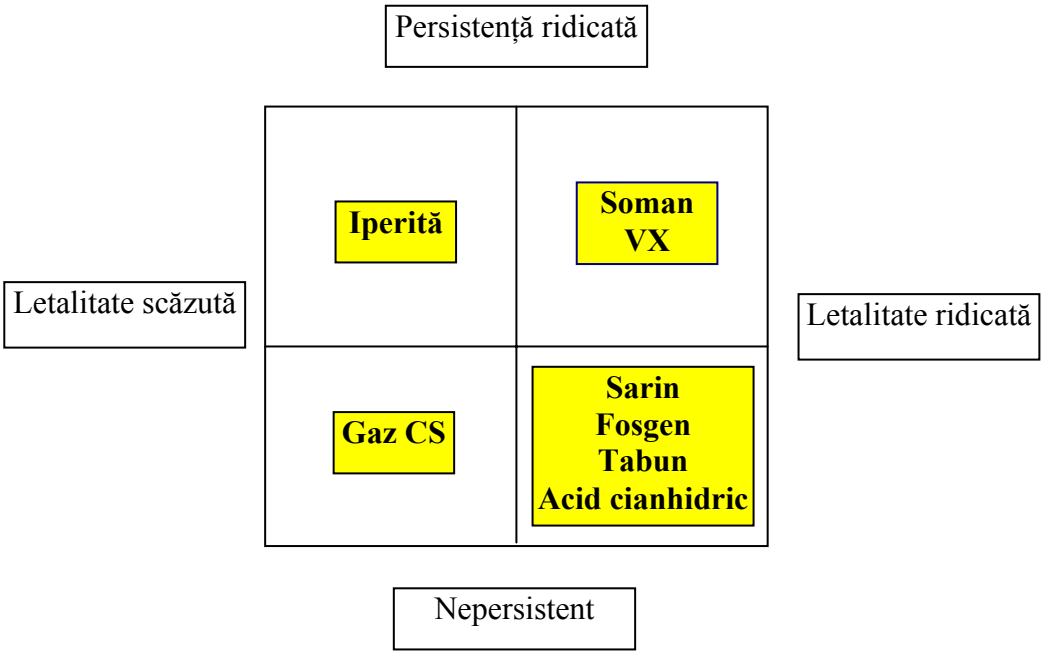

Figura nr. 1 – *Clasificarea armelor chimice în funcţie de persistenţă şi letalitate*

---

[5] 1914-1918 - În primul război mondial, peste 1 300 000 de oameni au suferit leziuni produse de gaze de luptă şi cel puţin 90 000 dintre aceştia au decedat; 1935 - Italia începe cucerirea Abisiniei (Etiopia), folosind iperită, împrăştiată de avioane; 1936 - Japonia invadează China, utilizând arme chimice (inclusiv iperită, fosgen şi acid cianhidric). Laboratoarele chimice germane produc primul agent neurotrop de luptă - tabun; 1963-1967 - În sprijinul acordat Yemenului de Sud împotriva forţelor regaliste yemenite, în timpul războiului civil din Yemen, Egiptul foloseşte bombe de aviaţie cu fosgen şi iperită; 1980-1988 - Irakul atacă Iranul şi kurzii irakieni, utilizând iperită şi agenţi neurotropi.

[6] North Atlantic Treaty Organisation - *Handbook on the medical aspects of NBC defensive operations*, Brussels: NATO 1996. (Amed P-6 (B).)

[7] *British Medical Journal* - Ediţia în limba română, 2002, vol.9, nr.3, p. 107.

Se consideră că armele chimice şi biologice clasice (cum sunt antraxul sau ciuma) reprezintă limitele extreme ale unui spectru de ”produse chimice de origine biologică” (cum sunt toxina botulinică sau ricinul)[8]. Numărul agenților chimici utilizabili teoretic este considerabil. Cu toate acestea, nu sunt decât câțiva agenți chimici care ar fi interesanți pentru o operațiune de distrugere în masă.

Printre agenții chimici, există diverse categorii de agenți interesanți: gazul sarin, somanul[9], VX-ul[10] sau tabunul[11]. Iperita pare să fie şi ea utilizată, în măsura în care mai există un stoc de obuze din primului război mondial care o conțin.

Agenți neurotropi

Agenții neurotropi sunt un grup special de compuşi organofosforici, toxici, care au fost sintetizați pentru prima dată în Germania, înainte de cel de-al doilea război mondial. Din această categorie fac parte: tabun, sarin, soman şi VX. Aceşti agenți chimici sunt în stare lichidă la temperatura camerei şi emană vapori care pătrund în corp la nivelul pielii, epiteliului respirator şi corneei. Acționează prin inhibarea enzimei acetilcolinesterază, care clivează neurotransmițătorul acetilcolina. Rezultă o supraestimare a receptorilor colinergici şi apar efectele clinice[12].

Agenți flictenizanți

Din această categorie de agenți fac parte iperita şi fosgenul.

Iperita este un lichid uleios, stabil în condiții de răcoare şi umezeală, dar se evaporă repede într-un mediu uscat şi cald, producând vapori care pot pătrunde prin hainele obişnuite. Este un agent alchilant bifuncțional, care reacționează uşor cu majoritatea moleculelor biologice, inclusiv proteinele şi acizii nucleici. Totodată, este puternic flictenizant. O picătură de 0,1ml de gaz pur conține o doză de 20.000 de ori mai mare decât cea necesară pentru a flicteniza[13] tegumentul.

Acest compus provoacă arsuri spectaculoase, care se vindecă totuşi uşor, dar care pe termen lung sunt cancerigene.

Fosgenul se prezintă sub formă gazoasă, fiind de 3,5 ori mai dens decât aerul.

Este absorbit prin contact ocular sau prin inhalare. Iritația oculară apare imediat, datorită eliberării de acid clorhidric în timpul hidrolizei

---

[8] Ibidem, p. 107.

[9] Lichid incolor spre brun-închis, cu miros de camfor.

[10] O-etil-S-[2(di-izopropilamina)etil]metilfosfoetioat. Este analog sarinului, dar de 300 de ori mai toxic. Invenție americană din anul 1950. Mortal în câteva minute.

[11] Lichid incolor spre brun-închis, cu miros de vopsea.

[12] BMJ - Ediția în limba română, vol.9, nr.3, 2002, p.107.

[13] Cf. DEX, ed. a II-a, 1996 - Flictena - băşicuță plină cu lichid care se formează la suprafața pielii în arsuri uşoare.

fosgenului. Inhalat, reacționează cu o varietate de macromolecule tisulare, determinând o creştere a permeabilității capilare, ceea ce permite lichidelor să pătrundă în spațiile interstițial şi alveolar[14].

Alegerea de a fabrica arme chimice ar fi probabil preferată de către organizațiile teroriste pentru că efectele sunt mai uşor controlabile. Răspândirea unui agent chimic este întotdeauna un proces în întregime controlabil, atât ca durată, cât şi în spațiu.

Modalități de obținere sau de fabricare

În momentul actual există păreri diferite asupra uşurinței cu care teroriştii pot fabrica arme chimice. Majoritatea autorilor care s-au interesat de această problemă consideră că toate cunoştințele necesare pentru fabricarea unei arme chimice sunt disponibile oriunde şi nu au mai multă complexitate decât cele necesare pentru pregătirea heroinei[15]. Când ne referim la problematica armelor chimice sau biologice, putem susține că agenții (toxinele) pot fi obținuți în unele laboratoare insuficient păzite care pot deveni puncte de atracție pentru terorişti. Produsele necesare se pot procura foarte uşor, fără autorizație sau vreun control de orice fel, prin intermediul laboratoarelor chimice, la prețuri relativ ieftine.

Internetul a devenit o excelentă bază de date, cu toate că se pare că rețetele de fabricație descrise sunt uneori formulate încâlcit sau chiar false, fiind periculoase pentru cei tentați să şi le însuşească. Chiar imperfectă, fabricarea individuală duce la concluzia că reluarea operațiunii în cadrul organizat va avea mai mult succes. Conform declarațiilor poliției japoneze, după atentatul de la Tokio, secta AUM număra printre membrii ei numeroşi absolvenți ai celor mai bune universități nipone. Schema de cercetare a sectei număra 270 persoane, dintre care treizeci biologi, medici şi fizicieni.

Achiziționarea se poate face prin prelevări naturale, furt, tranzacții comerciale sau de la state sponsor. Furtul este cel mai important mijloc de achiziție. Multe centre de cercetare civile, universități sau centre de depozitare militare cu vulnerabilități în sistemul de securitate sunt expuse acestui pericol. Astfel de centre sunt adesea slab protejate împotriva unui furt direct, şi asta nu doar în Rusia[16].

Perspective

În perspectivă, tratatele internaționale, cum este *Convenția asupra armelor chimice* (Chemical Weapons Convention - CWC[17]) din anul 1993, ar trebui să contribuie la controlul proliferării armelor chimice şi la verificarea

---

[14] BMJ, p. 109.
[15] Jean-Luc Marret, *Tehnicile terorismului*, Editura Corint, Bucureşti, 2002, p. 43.
[16] J.L.Marret, op. cit., p. 44.
[17] www. opcw.nl/

dezarmării, dar va trece mult timp până când această ameninţare va dispărea. Serviciile de urgenţă şi structurile abilitate a preveni atacurile cu arme chimice trebuie să-şi menţină starea de abilitate pentru a rezolva pe scară largă eventualele acţiuni, ceea ce impune pregătire continuă, antrenamente şi planificare.

ARMELE BIOLOGICE ŞI BIOTERORISMUL

Arma biologică nu este o descoperire a secolului XX, aceasta fiind folosită încă din cele mai vechi timpuri. Cercetările în domeniu au început în jurul anilor ’30 de către Japonia, urmată fiind de Germania, Franţa, Anglia şi SUA. În jurul anilor ’60, unele state au renunţat la stocurile de bacterii, viruşi şi toxine ajungând la concluzia că deţinerea acestora în timp de pace este extrem de periculoasă. În anul 1969, Anglia şi SUA au renunţat unilateral la folosirea armelor şi agenţilor biologici, precum şi la toate metodele războiului biologic, limitându-se doar la cercetări asupra mijloacelor defensive, costând în măsuri de securitate şi imunizare.

O dată cu încheierea ”Războiului Rece”, pericolul proliferării armelor chimice şi biologice a dus la modificarea strategiilor de securitate şi apărare ale mai multor state. Dacă în prezent pericolul unui război nuclear s-a diminuat semnificativ, cel biologic tinde să devină cea mai serioasă ameninţare la securitatea globală. Începând cu anul 1972, când a fost semnată Convenţia pentru Arme Toxice şi Biologice (Biological and Toxin Weapons Convention - BWC) numărul ţărilor care efectuează cercetări în domeniul biologiei militare s-a mărit considerabil. Aceste ţări sunt concentrate îndeosebi în zonele de conflict din Orientul Mijlociu (Israel, Iran, Libia) şi în Asia (Coreea de Nord, Taiwan etc.).

După atacurile teroriste asupra SUA, din septembrie 2001, la nivel mondial a fost luată serios în considerare ameninţarea unui conflict cu folosirea WMD, în paralel cu cimentarea acordurilor internaţionale destinate folosirii agenţilor biologici în luptă prin elaborarea unor metode de control analoge celor folosite pentru verificarea complianţei tratatelor despre armele chimice.[18]

Majoritatea guvernelor occidentale au luat în calcul posibilitatea folosirii armelor biologice şi, în special, a atacurilor bioteroriste, punându-se un accent deosebit pe înlăturarea tuturor ameninţărilor privind un conflict biologic. S-au analizat riguros efectele distructive ale eliberării intenţionate a antraxului în zonele locuite şi s-a evidenţiat şi posibilitatea folosirii altor agenţi patogeni ca arme biologice de către unele organizaţii şi grupări extremist-teroriste.

---

[18] Convenţia privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerii acestora, intrată în vigoare la 29 aprilie 1997.

Tentative de utilizarea a agenților biologici

În literatura de specialitate accesibilă tuturor sunt citate peste 25 de tentative de utilizarea a agenților biologici, plecând de la simpla amenințare[19] (de obicei cu o motivație mai mult financiară decât politică), până la tentative serioase. Această cifră reprezintă, probabil, un minim al acțiunilor de această natură, şi nu ia în calcul alte acțiuni asemănătoare care nu au fost aduse la cunoştința publicului. Trei evenimente de aceeaşi natură pot fi menționate: în 1995, americani de extremă dreaptă au fost arestați pentru a fi organizat un atentat biologic pe teritoriul SUA. În cursul aceluiaşi an, au fost neutralizate pregătirile în vederea executării unui atac neurotoxic la Disneyland. În luna mai 1997, poliția britanică a arestat cinci islamişti aflați în legătură cu organizația extremist teroristă *Grupul Islamic Armat* (GIA), în posesia cărora se aflau formula gazului sarin şi a produselor necesare fabricării acestuia.[20] În anul 1998 au existat amenințări - reale sau false ? - de contaminare prin spori de carbon a produselor cumpărate în Marea Britanie.

Unele incidente bioteroriste care au fost raportate, sunt prezentate pe larg în tabelul nr.1[21].

Interesul organizațiilor teroriste pentru armele de distrugere în masă rezidă şi din avantajele oferite. Avantajul primordial este cel conferit de aspectul mediatic. Acțiunile organizației devin cunoscute, fiind induse efecte mediatice transnaționale prin caracterul noutății şi al şocului. Populația este impresionată, iar guvernele țărilor respective vor întreprinde măsuri de înlăturare a vulnerabilităților la acte teroriste sau de sabotaj (ca o acțiune directă). Societatea modernă, devenind mai complexă şi mai sofisticată, este vulnerabilă, cu consecințe "în cascadă" în lumea întreagă.

Al doilea avantaj al folosirii acestei categorii de arme este constituit de toxicitatea foarte ridicată. Evaluările vor fi diferite, iar pierderile potențiale foarte mari. Ele pot fi utilizate în cantități variabile, dar cu folosințe multiple - după cum este urmărit un grad redus de alertare a autorităților sau, dimpotrivă, asasinate în masă.[22] Asemenea explozivilor, dar cu efecte incomparabil mai puternice, armele de distrugere în masă permit gradarea efectului şi a mesajului transmis.

---

[19] J.L.Marret, op. cit., p. 39.

[20] Ibidem, p.39 (VSD, 12 iunie 1997. Bacil de carbon. Transformat în armă, în anul 1950 de către SUA).

[21] *Culegere de studii - Terorismul. Istoric, forme, combatere*, Editura Omega, Bucureşti, 2001, p.147.

[22] J.L.Marret, op. cit., p.40.

Tabelul nr. 1

Incidente bioteroriste cunoscute

Nr. crt.	D a t a	G r u p u l	I n c i d e n t
1.	*Aprilie 1997*	*Counter Holocaust Lobbyists of Zion*	Au trimis un pachet şi au susţinut în mod fals că ar conţine antrax.
2.	Februarie 1997	*James Dalton Bell*	A susţinut asasinarea oficialităţilor guvernamentale şi se presupune că a cercetat diferite toxine.
3.	Martie 1992	*Minnesota Council Patriots*	A plănuit asasinarea unor responsabili cu aplicarea legii, cu ajutorul ricinei.
4.	Aprilie 1990 - Martie 1995	*Aum Shinrikyo*	A încercat, fără succes, să utilizeze toxina bacilului botulinic şi antraxul.
5.	Mijlocul anilor ’80	*Gruparea secesionistă tamilă din Sri Lanka*	A ameninţat cu răspândirea unor agenţi patogeni pentru a infecta oameni şi culturi agricole.
6.	August - Sept. 1994	*Rajneeshee*	A contaminat hrana, infectând 751 de persoane.
7.	Octombrie 1981	*Dark Harvest*	A răspândit gunoi contaminat cu antrax.
8.	Noiembrie 1980	*Facţiunea Armata Roşie*	S-a raportat că a încercat să producă toxina bacilului botulinic.
9.	Iunie 1976	*“B.A. Fox”*	A ameninţat cu trimiterea de căpuşe care transportau agenţi patogeni.
10.	Ianuarie 1974	*S.L.A.*	Şi-a manifestat interesul în războiul biologic.
11.	Ianuarie 1972	*R.I.S.E.*	A încercat să dobândească agenţi biologici pentru a contamina sistemele de apă potabilă.
12.	Noiembrie 1970	*Weathermen*	A încercat să dobândească agenţi biologici pentru a contamina sistemele de apă potabilă.
13.	Anii ’50	*Mau Mau*	Au utilizat toxine vegetale pentru a ucide animale.

Modelele teoretice de diseminare deliberată, prin aerosol, în marile aglomerări urbane, a agenților biologici de tipul variolei sau antraxului au demonstrat că infrastructurile regionale ar fi rapid depăşite de situație. Experimentele efectuate pe ambele maluri ale Atlanticului, cu episoade reale de răspândire, şi cu mai multe farse şi alarme false, au scos în evidență fragilitatea logistică şi falsele presupuneri referitoare la strategiile terapeutice şi profilactice.

Recunoaşterea unei diseminări intenționate presupune o stare permanentă de alertă, completată cu o strategie de informare a populației.

Al treilea avantaj constă în faptul că aceste arme nu sunt detectabile decât cu mare greutate. Detectoarele de metale sau radiografice disting cu mare greutate un volum mic de substanțe conținând un agent biologic sau chimic, şi asta mai ales sub formă lipofilizată.

Întrebuințarea agenților patogeni ca arme

Agenții biologici folosiți drept arme sunt definiți ca ”organisme vii, de orice natură, sau materiale infectate, derivate din ele, care sunt utilizate în scopuri ostile şi în mod intenționat pentru a genera morbiditate şi mortalitate, efecte care depind de capacitatea lor de multiplicare”.[23]

Mulți astfel de agenți produc zoonoze şi au un impact considerabil atât asupra sănătății umane, cât şi asupra mediului înconjurător. Totodată, efectele pot fi amplificate prin exacerbarea fenomenelor de panică şi dezbinare socială. Agenții de această natură pot fi folosiți şi în bioterorism sau în atacurile întreprinse de unele state împotriva altora (aşa-zisele ”*metode asimetrice*” de atac)[24], deoarece sunt ieftine, uşor de obținut şi răspândit, deşi utilizarea lor ca armă, pe scară largă, poate fi deosebit de dificilă.[25]

Bolile infecțioase au jucat întotdeauna un rol important în limitarea campaniilor militare – *caseta nr.1*[26]. Puterile occidentale, inclusiv Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, Japonia şi Canada, precum şi fosta Uniune Sovietică au programe de cercetare biologică în scopuri ofensive, dar şi defensive. Este cunoscut că şi alte câteva state au asemenea programe de cercetare. Cu toate acestea, bioterorismul a devenit o realitate nefastă în toate aceste state.

Agenții folosiți ca arme biologice se clasifică, de regulă, după caracteristicile lor clinice şi impactul asupra sănătății publice. Efectele clinice variază de la mortalitate ridicată la incapacitate prelungită. Simpla amenințare

---

[23] Spencer R.C., Wilcox M.H., *Agents of biological warfare*. Rev Med Microbiol, 1993, nr.4, pp. 138-143.

[24] Newman N.J., *Asymmetric threats to British military intervention operations*, 2000, London, Royal United Services Institute.

[25] BMJ - Ediția în limba română, vol.9, nr.3, 2002, p.111.

[26] Ibidem, p. 111.

cu folosirea lor într-un conflict militar va scădea eficiența efectivelor. Într-un cadru civil, dezintegrarea logistică, economică şi efectele psihologice prelungite asupra populației pot să depăşească cu mult efectele medicale directe ale eliberării deliberate, aşa cum este exemplificat de răspândirea de antrax în SUA[27].

Caseta nr. 1

- Locuitorii Americii Centrale şi de Sud au fost decimați de variola şi pojarul care au însoțit conchistadorii spanioli.
- Forțele britanice au folosit pături contaminate cu variolă pentru a infecta indienii americani din nordul continentului, în secolul 18.
- Tătarii au catapultat corpuri infectate cu ciumă în oraşul Kaffa, în Crimeea, în anul 1346, la sfârşitul a trei ani de asediu.
- Japonezii au eliberat pureci infectați cu ciumă în oraşele chinezeşti, în anii 1930 şi 1940.

Într-un context bioterorist, este probabil ca agenții biologici să fie eliberați prin aerosoli. Dimensiunea optimă a unei particule este de 0,3-0,5 microni diametru, fiind destul de mici pentru a ajunge la alveole atunci când sunt inhalate. Acest lucru poate fi realizat prin generatoare de aerosoli montați în locuri fixe sau pe mijloace mobile, autovehicule sau nave, rachete sau avioane echipate cu rezervoare şi orificii pentru pulverizare. Eficiența acestei metode este afectată de numeroşi factorii climaterici (viteza şi direcția vântului, umiditate, gradul de protecție noroasă a iluminării directe şi ploaia).

De asemenea, aerosolii pot fi diseminați prin introducerea lor directă în instalațiile de ventilație sau în sistemele de aer condiționat, fie prin scrisori ori pachete. Atacurile sinucigaşe ar putea fi la fel de eficiente pentru diseminarea bolilor de tipul variolei. Hrana şi apa sunt transportatori potriviți pentru distribuirea locală a agenților patogeni. Din cauza influenței pe care o au factorii externi – condițiile climaterice, densitatea populației, mijloacele de răspândire şi timpul de supraviețuire al agentului – efectele asupra unei populații țintă nu au fost încă precizate. Letalitatea depinde de agent şi de scopurile pe care le deserveşte. Astfel, se presupune că ciuma este mortală în 90 % din cazuri, antraxul în 80%, în timp ce alți agenți, al căror scop este de a produce incapacitate temporară, sunt letali doar pentru un procent mic din populația țintă.

Numărul agenților biologici utilizabili teoretic este considerabil. Printre aceştia: bacilul de carbon, ricina[28], ciuma, toxina botulică[29] etc.

[27] Ibidem, p. 112.
[28] Toxină biologică de 6000 de ori mai toxică decât cianura. Nu există antidot cunoscut.
[29] Toxină biologică. Incubație de la o zi la o săptămână.

Ciuma, ca toţi transmiţătorii de boală, este relativ uşor de dobândit în foarte multe ţări, mai ales atunci când există epidemii. Ea ar provoca o panică în populaţie şi ar resuscita o teroare greu controlabilă. Toxina botulică se poate obţine uşor într-un laborator improvizat, iar ricina este extrasă din turte de ricin care sunt un subprodus agricol extrem de periculos[30].

Pentru a construi o armă biologică sunt necesare competenţe multiple de biologie, microbiologie, aerobiologie, patologie, chiar şi de fizica aerosolilor. Dar, potrivit unor studii ale serviciilor de informaţii occidentale, detalii privind etapele procesului de recoltare, selecţionare, identificare, izolare şi cultivare practic a oricărui organism susceptibil să pună în pericol sănătatea publică sunt uşor de găsit, atât în unele publicaţii specializate în domeniul chimiei, fizicii, agriculturii etc., cât şi pe Internet. Pentru producerea clandestină a unor agenţi biologici se poate apela la echipamentul civil cu care sunt dotate spitalele, laboratoarele de cercetări şi chiar fabricile de bere.

Biotehnologia este folosită pentru realizarea pe scară largă a agenţilor biologici, iar ingineria genetică aplicată acestora le poate altera patogeneza, perioada de incubaţie sau chiar sindroamele clinice pe care le determină. Totodată le poate spori rezistenţa la vaccinuri şi tratamente medicale actuale.

Biotehnologia a luat amploare de la descoperirea structurii ADN în anul 1953. După 20 de ani, punerea la punct a tehnologiei de recombinare a acestuia au permis, pentru prima dată, manipularea directă a genomilor[31] din organismul uman. Descoperirile din domeniul biotehnologiei, cum ar fi reacţia de polimerizare în lanţ (anii ’80), recombinarea ADN-ului (anii ’90) şi alte tehnologii de manipulare a ADN-ului au contribuit la evoluţia biologiei moleculare.

Potrivit unor cercetători în domeniu, este probabil ca în viitorul apropiat anumiţi agenţi biologici modificaţi genetic să afecteze unele grupuri etnice.

Limitele folosirii armelor chimice şi biologice în acţiuni teroriste

Avantajele menţionate anterior, comportă totuşi, în realitate, nişte factori ponderatori, cum ar fi modul de diseminare sau de dispersare ales, puritatea şi volatilitatea produselor.[32]

Dispersarea unui agent fabricat este etapa cea mai delicată. Aceasta se poate efectua în mai multe feluri: contaminarea alimentelor sau a lichidelor, împrăştierea pe câmp, sub formă de aerosoli sau de vapori în incinte închise sau deschise şi, de asemenea, dispersarea cu ajutorul încărcăturilor explozive slabe sau puternice. Cele mai grave sunt atacurile în spaţiile închise: metrou, stadioane, supermarketuri etc. Clădirile guvernamentale, monumentele naţionale sau hoteluri ar putea fi, de asemenea, ţinte privilegiate.

---

[30] J.L.Marret, op.cit., p. 42

[31] Grupuri de cromozoni, diferiţi genetic, care formează o unitate.

[32] J.L.Marret, op.cit., p. 41.

Numărul mic de victime care s-a înregistrat la Tokio este explicabil prin alegerea proastă a mediului de dispersie. Dacă gazul ar fi fost pulverizat prin intermediul unui aerosol şi nu s-ar fi aşteptat degajarea vaporilor de sarin, efectele ar fi fost mult mai ucigătoare. Pe de altă parte, ajutoarele au sosit foarte repede şi, în mod special, sistemul de ventilaţie al metroului este foarte performant. Acelaşi lucru nu se poate afirma despre metroul din Paris sau alte capitale europene, unde fluxurile de aer care circulă în părţile subterane ale reţelelor nu pot fi controlate. În consecinţă, dacă un terorist dispersează o substanţă chimică sau biologică prin intermediul reţelei de ventilaţie (accesibilă publicului) sau în interiorul reţelei printr-un aerosol, contaminarea este foarte rapidă. Singura soluţie de limitare a efector ar fi oprirea circulaţiei trenurilor şi evacuarea urgentă a pasagerilor.

Problema atacului bioterorist în zone închise este studiată de majoritatea statelor occidentale şi SUA. Experţii sunt încă pesimişti în ceea ce priveşte posibilităţile reale şi eficiente de minimalizare a riscurilor, soluţiile oferite având mai degrabă un rol de a minimaliza efectele, şi nu de a le stopa.

Tipuri de ameninţări şi grupări teroriste potenţiale

Investigarea literaturii de specialitate ne-a permis să identificăm diferite tipuri de ameninţare privind proliferarea WMD, astfel:

- state care intenţionează să folosească WMD într-un război clasic şi au reuşit să le obţină;
- state în care apar probleme teroriste şi interes faţă de WMD;
- organizaţii teroriste care au reuşit să intre în posesia WMD şi pe care intenţionează să le folosească în atacuri armate cu scopuri politice;
- ameninţarea cu folosirea WMD este făcută cu intenţie pur criminală în scop de estorcare;
- traficarea ilegală a substanţelor, componentelor şi armelor care pot expune populaţia unui pericol (radiaţie, otrăvire, îmbolnăvire etc.);
- persoane care sunt compromise datorită participării lor în activităţi de traficare şi astfel pot deveni o ţintă a serviciilor de informaţii străine;
- companii multinaţionale implicate, direct sau prin intermediari, în comerţul legat de WMD (cu utilizare dublă) sau materiale folosite la confecţionarea acestora.

În ciuda unui număr semnificativ de incidente în care sunt implicate substanţele nucleare, nu sunt informaţii din care să rezulte interesul unor grupări teroriste în obţinerea de arme nucleare. Complexitatea mânuirii unui dispozitiv nuclear sau producerea unei astfel de arme este destul de mare. De asemenea, este dificilă producerea armelor biologice şi chimice, în comparaţie cu armele convenţionale, dar sunt grupări care, datorită informaţiilor în domeniu, deţin asemenea cunoştinţe.

Potrivit lui J. Tucker,[33] "până în momentul de față, nu există cazuri cunoscute de implicare a unor state în terorismul cu arme chimice şi biologice (cel puțin atât cât se cunoaşte pe baza documentelor publice). Acest lucru pare a se datora posibilității de a se reacționa armat asupra guvernului în cauză, dacă implicarea sa ar deveni cunoscută. Totuşi, un stat care consideră că şi-ar putea masca identitatea prin intermediari şi-ar asuma riscul de a iniția acțiuni teroriste, mai ales în situații de criză sau război."

Un element important în evaluarea pericolului bioterorismului este reprezentat de mutațiile survenite în acțiunile teroriste, întrucât grupările teroriste şi-au diversificat şi perfecționat metodele de atac, fiind mai dispuse să folosească violența decât grupurile tradiționale.

Experți ai serviciilor de informații au identificat trei categorii de grupări teroriste care ar putea folosi WMD, astfel:

- grupări teroriste susținute de către un stat sponsor, care este dispus să contribuie cu sprijin financiar şi tehnic;
- grupările teroriste tradiționale doritoare să treacă la un nivel superior ("Tigrii Eliberării Tamilului", "Sikh" , "Sondero Luminoso", grupările islamiste, milițiile americane de extremă dreptă etc.);
- grupări rasiste sau antiguvernamentale (organizații antinucleare, împotriva experimentelor pe animale, împotriva avortului etc.), capabile să recruteze persoane cu un nivel ştiințific corespunzător;
- sectele şi cultele religioase care pot lua hotărâri de neclintit, datorită faptului că li s-a promis paradisul sau sentimente apocaliptice. În acest moment reprezintă, probabil, amenințarea cea mai serioasă.

O întrebare se pune în acest moment. Ce a împiedicat unele organizații şi grupări extremist-teroriste să recurgă la astfel mijloace până acum? Probabil, preferința grupărilor de acționa după un model verificat în practică. Paradoxul: metodele încercate deja sunt mai sigure, dar, în acelaşi timp, repetarea lor generează un răspuns din partea forțelor antiteroriste care sfârşesc prin a le contracara şi a le face să piardă din eficacitate.[34] Dar, în acest moment există un puternic motiv de teamă. Atacurile bioteroriste viitoare ar putea fi mai ucigătoare decât sunt în prezent.

Posibilități de ripostă împotriva pericolului bioterorist

În acțiunile destinate contracarării bioterorismului se impune combinarea mai multor elemente de protecție, începând cu prevenirea actului terorist. Pentru aceasta, serviciile de informații trebuie să elaboreze planuri şi programe, pe baza cărora să fie cunoscute şi supravegheate strict grupările

---

[33] Jonathan Tucker, *Toxic Terror Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons*, Cambridge, MIT Press, 2000, pp. 267-268.
[34] J.L.Marret, op.cit., p. 45.

teroriste potențial periculoase. Totodată, în acest domeniu se impune o cooperare permanentă, concomitent cu intensificarea schimbului de informații în cadrul unui sistem internațional eficient de contracarare a oricărei încercări de a folosi armele biologice.

În această direcție, o atenție deosebită se impune a fi acordată monitorizării traficului cu potențialii agenți biologici, chiar dacă cei mai mulți dintre aceştia sunt produşi cu dublă întrebuințare, şi controlului exigent al importurilor, exporturilor sau al oricărui schimb de materii prime, în scopul diminuării posibilităților de obținere a acestora de către grupările extremist-teroriste. În prezent, principalul instrument destinat armonizării legislației referitoare la controlul mărfurilor şi al echipamentelor cu dublă întrebuințare este Grupul "Australia", înființat în anul 1984, la care au aderat peste 30 de state.

O importanță deosebită trebuie acordată împiedicării răspândirii know-how-lui rus în acest domeniu. Pentru a se stopa scurgerea de inteligență şi în vederea trecerii institutelor şi laboratoarelor ruseşti implicate la producția civilă, Statele Unite au dezvoltat o serie de schimburi de experiență între cercetătorii americani şi ruşi şi au inițiat proiecte comune de cercetare şi de sponsorizare a acestora. Totodată, pentru contracararea pericolului terorist, s-a ajuns la concluzia că toate statele democratice trebuie să-şi întărească legislația în domeniu, incluzând producția, dezvoltarea şi deținerea ilegală de agenți biologici pe lista crimelor majore împotriva siguranței naționale.

Convenția BWC din anul 1972 menționează că statele semnatare trebuie să întreprindă măsurile necesare ca prevederile prohibite din tratat să devină obligatorii pentru toți cetățenii. Până în anul 1989, când SUA au introdus Legea împotriva terorismului cu arme biologice, orice cetățean american putea să producă sau să dețină agenți biologici, atât timp cât nu erau destinați unor scopuri criminale.

Alte state, precum Suedia, Elveția, Israelul, consideră prioritară întărirea apărării civile, în cadrul căreia o atenție sporită să fie acordată tratamentul medical necesar după expunerea la agenți biologici. Prin urmare, supravegherea atentă a bolii în vederea identificării rapide a unei eventuale epidemii, instruirea personalului medical pentru cazuri de urgență, mărirea şi diversificarea stocurilor de vaccinuri şi medicamente necesare constituie măsuri indispensabile pentru limitarea efectelor atacului cu arme biologice.

Descurajarea oricăror intenții de folosire a WMD se va realiza printr-o reacție fermă pe plan național şi internațional împotriva țărilor care nu respectă prevederile Convenției BWC din anul 1972, precum şi prin înțelegerea naturii reale a amenințării cu arme biologice, intensificarea eforturilor de stopare a proliferării printr-un control strict, armonizarea legislației şi schimburile de informații referitoare la achiziționarea de agenți biologici.

PROVOCAREA TERORISMULUI NUCLEAR

Potrivit ultimului raport adresat Congresului american (aprilie 2003), CIA a evidenţiat eforturile făcute de Iran, Irak, Coreea de Nord, Siria şi Libia pentru dezvoltarea sau fabricarea WMD. Îngrijorătoare sunt acţiunile Coreei de Nord de a exporta rachete balistice în Orientul Mijlociu, Asia de Sud, Africa de Nord, dar şi la susţinerea de către Rusia a programului nuclear civil iranian. O evoluţie a terorismului internaţional spre utilizarea WMD va avea la bază, probabil, trei considerente pe care le-am identificat ca fiind esenţiale.

Primul este acela potrivit căruia aducerea sub control a terorismului convenţional prin măsuri de securitate sporite şi de aplicare a legilor poate grăbi apariţia terorismului de distrugere în masă. Al doilea considerent care ar putea încuraja terorismul cu folosirea WMD ar fi creşterea proporţională a scopurilor urmărite în raport cu mijloacele folosite, având în vedere că violenţa ideologică şi politică este de obicei un mijloc pentru atingerea unui scop. Cel de-al treilea considerent va fi dat de valoarea propagandei şi războiului psihologic a operaţiunilor desfăşurate de către unele grupări, deoarece strategia terorismului are în vedere o extindere indispensabilă a duratei şi impactului violenţei.

Ameninţarea terorismului nuclear

Serviciile de informaţii ale statelor occidentale deţin informaţii în privinţa efectului stocării materialelor nucleare din fosta Uniune Sovietică, care este făcută, în multe cazuri, într-o modalitate necorespunzătoare. Cercetătorii şi tehnicienii bine pregătiţi în domeniu sunt "achiziţii" interesante pentru ţările debutante, în special pentru cele care au ambiţia să-şi dezvolte propriile capacităţi de producţie pentru WMD. Există informaţii din care rezultă mutarea fizicienilor ruşi (şi a tehnicienilor constructori de rachete) în Coreea de Nord.

Numărul persoanelor înalt calificate în domeniu poate ajunge la câteva mii. Cunoştinţele pe care le deţin pot prezenta interes pentru o ţară sau o grupare extremist-teroristă care-şi doreşte obţinerea unor informaţii suficiente pentru aplicarea în practică a unui program nuclear, biologic sau chimic nu prea sofisticat. Tentaţia acestor oameni de a-şi capitaliza cunoştinţele în străinătate, în condiţiile în care standardul de viaţă şi resursele băneşti în fostul spaţiu ex-sovietic sunt într-un declin evident, trebuie să fie destul de mare.

Un alt motiv îl constituie procesul transformărilor complexe din statele în discuţie, care determină tentaţia de a dezvolta arme, componente, substanţe şi tehnologii sensibile, în scopul obţinerii unui câştig financiar important. Deşi nu s-a găsit nici un document prin care să demonstreze vânzările regulate de componente şi substanţe în domeniul nuclear, biologic şi chimic, se cunoaşte că exportul armelor convenţionale şi al echipamentelor din dotarea fostei armate a Uniunii Sovietice a avut şi încă mai are loc.

Slăbiciunile sistemului de evidență prezintă o problemă deosebită din moment ce oferă posibilitatea exportului fără un control prealabil şi, înainte de toate, este posibilă traficarea armelor fără încuviințarea cuiva. Exportul armelor şi a tehnologiei trebuie văzut în mod consecvent posibil, chiar dacă are loc sau nu la nivel internațional sau ca rezultat al unui control necorespunzător al corupției ori al traficului ilegal. Există informații certe care atestă că unele grupuri teroriste au încercat să obțină materiale nucleare şi tehnologia aferentă (Brigăzile Roşii, IRA, AUM).

Traficul cu materiale nucleare

În ultimii 20 de ani au fost numeroase cazuri de traficare a materialelor nucleare pe toate continentele, inclusiv în Statele Unite ale Americii. Din cele 450 de încercări de trafic ilegal raportate şi înregistrate la Departamentul pentru Energie până în anul 1994, cele mai multe s-au dovedit a fi doar înşelăciuni cu scopul de a obține profituri materiale mărunte, care implicau materiale false şi erau opera unor oportunişti[35].

Germania deține primul loc în traficul cu materiale nucleare ilegale şi oferă o perspectivă nefavorabilă asupra a ceea ce se întâmplă. Tendințele apărute în ultimii câțiva ani afectează organismele care trebuie să pună în aplicare legea, astfel: creşteri bruşte ale numărului de incidente, un număr de cazuri despre care se crede că ar implica materiale nucleare adevărate, spre deosebire de fraude sau înşelăciuni, un număr redus de confiscări de materiale nucleare, în cazurile în care se suspecta prezența lor.

În lunile mai - iunie 1994 au avut loc două sustrageri de plutoniu şi uraniu din Germania. În decembrie 1994, poliția cehă a capturat 4 kg de uraniu îmbogățit. În vara anului 1996, au fost furate 2,7 kg de uraniu dintr-un seif bancar în localitatea Baden-Wurttemberg. În octombrie 2001, poliția turcă a arestat două persoane care aveau asupra lor 1,16 kg de uraniu militar. Tot în octombrie 2001, Ministerul rus al Apărării a semnalat două incidente recente, când grupuri teroriste au încercat să pătrundă în depozite nucleare ruseşti. Din 1993, Agenția Internațională pentru Energie Atomică a consemnat 175 de cazuri de trafic nuclear, 18 implicând uraniu îmbogățit sau plutoniu.[36] Mai alarmante sunt rapoartele despre lipsa, din arsenalul rusesc, de armament nuclear uşor. În anul 1996, generalul rus Alexander Lebed a pretins că 40 dintre aşa-numitele arme geamantan nu puteau fi găsite. Ulterior acesta a retractat declarația, dar într-o manieră care a neliniştit mulți experți.[37] Au mai fost încercări de traficare a materialului cu dublă folosință. Mari cantități de beriliu au fost furate, în anii 1992-1993 din Obriusk-Rusia, din

---

[35] *Culegere de studii*, p.151.

[36] Internațional Atomic Energy Agency, *Calculating the new global nuclear terrorism threat*, Press Release, 1 noiembrie 2001.

[37] BMJ, vol.9, nr.3, 2002, p. 124.

care mai mult de jumătate a fost traficat prin Lituania, iar o mare parte din cantitatea detectată a făcut obiectul unei afaceri între o firmă estoniană şi o companie din Lichtenstein.

Se pare că ne confruntăm, fără excepție, cu cazuri de traficare în care sunt implicate persoane sau grupuri mici, care îşi procură materialul printr-un mod oarecare şi îl transportă în Europa de Vest în scop de comercializare, deseori pe o piață inexistentă. Totodată, trebuie avute în vedere unele activități de trafic de materiale nucleare de-a lungul rutelor tradiționale din Rusia către țările vecine, mai precis pe rutele sudice către Turcia, Iran sau Afganistan şi pe rutele estice către Mongolia şi China.

Au fost raportate cazuri despre implicarea aşa-numitei "mafii ruse" în tranzacții de comercializare ilegală de materiale adiționale precum beriliu, dar până în prezent nu s-a dovedit prezența acesteia în nici una din situațiile de achiziționare a materialelor care puteau fi utilizate pentru construcția unor arme nucleare. Lipsa unui mobil clar în activitatea de comerț arată că problema este a unor acțiuni individuale şi nu a unei activități organizate. În nici un caz nu s-a ajuns la concluzia că incidentul sau traficarea a fost rezultatul unei comenzi lansate de o țară cumpărătoare.

Este foarte greu de identificat, dacă nu chiar imposibil, implicarea elementelor aparținând crimei organizate din fosta Uniune Sovietică în activitatea de traficare şi nu putem ignora posibilitatea ca, în viitor, acestea să considere că profitul aşteptat din traficul cu materiale nucleare ar depăşi riscurile potențiale. Este numai o problemă de timp până când crima organizată va începe să facă afaceri cu materiale nucleare pentru arme, lucru care este posibil să se fi întâmplat deja, fără ca autoritățile de resort să fi detectat aceste activități.

Posibilități de obținere

Eforturile rețelei Al-Qaeda de a obține arme nucleare sau arsenal nuclear sunt deosebit de îngrijorătoare. Agenții acestei grupări teroriste au încercat să cumpere uraniu din Africa de Sud şi au făcut călătorii repetate spre trei state din Asia Centrală pentru a încerca să cumpere arsenal nuclear sau arme nucleare complete.[38]

Sultanul Bashirud din Mahmood, o personalitate pakistaneză în materie de inginerie nucleară, a făcut vizite repetate la fortăreața talibană din Kandahar, între 1998 şi 2001, fapt ce a obligat guvernul pakistanez să impună arest la domiciliu atât pentru savant, cât şi pentru alți doi colegi de breaslă.[39] Recent, rapoarte speculative au susținut că membri Al-Qaeda au cumpărat 20 de arme geamantan ruseşti, prin intermediul unor surse cecene, pentru o sumă

[38] www.iaea.org/worldatom/nt_pressrelease.shtml
[39] BMJ, p. 125.

de 30 milioane $ şi două tone de opiu. În plus, experţii nucleari ruşi au provocat îngrijorare, susţinând că teroriştii ar putea să câştige controlul asupra unei rachete nucleare şi să iniţieze un atac împotriva SUA folosind rachete nucleare strategice.

Potrivit analiştilor, cererea de materiale şi arme nucleare este prezentă în rândul statelor potenţial proliferatoare şi chiar în rândul grupărilor subnaţionale care caută componente fie în cont propriu, fie în contul unei terţe părţi. Traficul de materiale nucleare determinat de cerere ar fi caracterizat de o reţea de achiziţie care ar implica un complex amestec de organizaţii guvernamentale, cvasi-guvernamentale, firme private şi organizaţii militare atât legale, cât şi sub acoperire. Identificarea unei astfel de reţele şi, mai ales, a scopului pentru care a fost creată este extrem de dificilă, în special din pricină că achiziţiile oficiale făcute de guvernele unor ţări au loc simultan şi, uneori, chiar maschează achiziţiile ilegale făcute pe canale secrete. Acest fapt ascunde autorităţilor întregul tablou şi intenţiile urmărite de un stat sau de o grupare subnaţională cu potenţial nuclear.[40]

Singura problemă dificilă în procesul construirii unei arme nucleare este obţinerea cantităţilor suficiente de material nuclear special - MNS. În timpul războiului rece bariera principală în proliferarea armelor nucleare a fost reprezentată de dificultatea tehnică şi cheltuielile aferente achiziţionării MNS.

În prezent, există posibilităţi reale ca unele state sau grupări teroriste transnaţionale să utilizeze materiale nucleare pentru a construi dispozitive nucleare improvizate - DNI[41] sau dispozitive de dispersare a radiaţiilor - DDR[42]. Posibila întrebuinţare a DDR nu numai că lărgeşte sfera temerilor în ceea ce priveşte materialele şi tehnologia disponibilă, ci sporeşte şi numărul utilizatorilor potenţiali, precum şi probabilitatea unui accident. De asemenea, prin folosirea DNI şi a DDR a fost simplificată modalitatea de lovire a ţintei propuse. Posibilităţile de transport şi disimulare sau camuflare a acestor dispozitive au crescut considerabil (atacurile împotriva World Trade Center din New York şi a clădirii federale din Oklahoma City).

Perspectivele terorismului nuclear

După 11 septembrie 2001, terorismul nuclear a fost perceput ca o ameninţare reală. Formele sale de manifestare ar putea fi foarte diferite, de la atacurile asupra centralelor nucleare şi reactoarelor până la detonarea unei bombe nucleare într-o zonă urbană. Această categorie de ţinte este

---

[40] *Culegere de studii*, p. 157.

[41] DNI - creat pentru a produce o explozie nucleară cu o putere mai mică decât o armă nucleară convenţională.

[42] DDR - creat pentru a produce o explozie convenţională destinată împrăştierii de materiale radioactive într-o anumită zonă şi de a contamina şi răspândi teamă şi insecuritate în rândul populaţiei.

vulnerabilă, iar consecințele unor lovituri directe ar putea fi catastrofale. Un atac sau un sabotaj potențial asupra unei centrale nucleare sau altei instalații nucleare ar putea conduce la eliberări masive de material radioactiv.

Pe lângă reactoare, centralele nucleare adăpostesc cantități enorme de materiale radioactive, în bazinele de combustibil uzat. În medie, bazinele de combustibil uzat conțin de cinci ori mai mult material radioactiv decât centrul reactorului, fiind adăpostite în clădiri simple, mult mai vulnerabile decât clădirile ce adăpostesc reactoarele.

Vulnerabilitatea centralelor nucleare este subliniată şi de rapoartele care arată că 47% dintre centralele nucleare americane nu au reuşit să respingă atacurile teroriste simulate, dirijate de către Nuclear Regulatory Commission, în timpul anilor ’90. Consecințele unui atac asupra unui reactor ori a unui bazin de combustibil uzat ar egala sau depăşi efectele dezastrului de la Cernobâl, din anul 1986.

De asemenea, grupurile teroriste ar putea ataca zone urbane foarte populate prin detonarea unei “bombe murdare”, în care materialul radioactiv ar fi dispersat de explozivi convenționali. Dar, coşmarul ar fi o explozie nucleară într-o astfel de zonă. Teroriştii ar putea realiza acest lucru prin dobândirea unei arme nucleare intacte sau prin obținerea de uraniu ori plutoniu înalt îmbogățite şi construirea unui dispozitiv exploziv. Efectele ar fi dezastruoase. Suflul, efectele termice şi emanațiile radioactive ar ucide sute de mii de oameni, înregistrându-se, totodată, mii de cazuri noi de boală de iradiere. Pierderile enorme reprezintă argumente care pledează susținut în favoarea adoptării unei strategii de prevenție primară.

Un plus de atenție va trebui să fie acordat pericolelor induse de noile arsenale nucleare, obținute de India şi Pakistan, şi de posibilul pericol al unei viitoare proliferări nucleare.[43] Ostilitățile curente dintre India şi Pakistan se datorează câtorva factori. Aceştia includ: efectele devastatoare ale atacurilor SUA asupra sediilor Al-Qaeda din Afganistan, urmate de dispersarea luptătorilor islamişti; tendințele de instaurare a unui guvern islamic în Pakistan; atacurile teroriste asupra Parlamentului Indian şi diversele considerații politice locale din India. Retorica obişnuită a fost dusă pe noi culmi, prin afirmații iresponsabile despre primele lovituri, contralovituri şi despre potențiala victorie a unei părți sau a alteia într-un schimb nuclear. Cele două state nu dețin sisteme sofisticate de control nuclear, lipsind cu desăvârşire sistemele de avertizare preliminară.

Atât timp cât există depozite de arme nucleare în lume, va persista şi posibilitatea terorismului nuclear. În cele din urmă, singurul mod de a elimina pericolul este distrugerea armelor şi stabilirea unui control internațional strict al tuturor materiilor prime care ar putea fi folosite pentru fabricarea de noi arme.

---

[43] BMJ, p. 126.

Tratatul de neproliferare rămâne temelia eforturilor pentru prevenirea răspândirii armelor nucleare. Eficiența acestuia este subminată substanțial, însă, de refuzul statelor cu arsenal nuclear de a-şi îndeplini obligațiile conform articolului VI de a lua măsuri de eliminare completă a armelor nucleare. În mod similar, *Tratatul de interzicere a experiențelor nucleare*[44] - CTBT, ar putea juca un rol important în prevenirea achiziționării de arme nucleare de către alte state, dar refuzul SUA şi al altor câteva țări - care dețin, sau pot produce, arme nucleare - de a ratifica tratatul, împiedică aplicarea sa.

*

* *

Presiunea exercitată de cererea din țările începătoare, convingerea, exagerată uneori, a unor câştiguri financiare rezultate în urma comercializării WMD, la fel ca şi situația politică şi economică din unele țări fac imposibilă evaluarea riscului proliferării armelor de distrugere în masă. Din confiscările care au avut loc până acum nu a rezultat implicarea nici unui grup terorist în obținerea WMD, precum şi existența încercărilor de estorcare în care să fie folosită amenințarea cu WMD. Nivelul cunoscut al amenințării reprezentate de WMD a rămas neschimbat din 1995, dar aspectul amenințării s-a schimbat. Țările interesate încearcă să-şi obțină arme de distrugere în masă, dar amenințarea teroristă în domeniu se prezintă sub un alt unghi față de trecut.

Terorismul cu folosirea WMD continuă să aibă o probabilitate restrânsă, dar este necesar ca serviciile de informații, prin specialiştii în contraterorism, să fie capabile să culeagă informațiile necesare şi să utilizeze metodele de rezolvare a crizei şi de asistență post-incidente care să le autorizeze confruntarea cu amenințările acestui tip de terorism. Cu toate acestea, se impune să existe convingerea că aceste măsuri nu sunt întreprinse în dauna resurselor indispensabile rezolvării situațiilor determinate de terorismul convențional.

[44] CTBT - Comprehensive Test Ban Treaty.

VALORILE, OBIECTIVELE ŞI COMPETENŢELE UNIUNII EUROPENE

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Ion IRIMIA

The treaty for implementing a new Constitution for Europe adopted through a consensus by the European Convention, on June 13 and July 10 2003, represents a very important document for the acceleration of the integration process of the European states in the European Union. The treaty states the values on which the EU is based, the objectives, the relationships between the EU and the member states, the components of the Union, the policies and the way of functioning of the European institutions. The project of the Constitution for Europe is going to be ratified by the member states. The case in which two years after the Treaty was signed, four fifths of the member states ratify the Treaty and one or more states confront with difficulties in the ratifying procedure, the problem is presented to the European Council.

Ideea de Europa unită este un concept care i-a călăuzit pe marii oameni politici europeni în realizarea unei geoorganizații prin care să poată fi atenuate rivalitățile şi evitate conflictele dintre state. Dacă până la al doilea război mondial mijloacele utilizate pentru reunificarea Europei erau bazate pe forță – fiecare dintre marile puteri europene dorind o Europă unită sub propria suveranitate – după a doua conflagrație mondială europenii au înțeles că mijloacele de realizare a acestui deziderat nu pot fi decât democratice.

Evoluția fenomenului integrării europene este reflectată în Tratatele de la Paris (1951), Roma (1957), Maastricht (1991), Nisa (2000) al căror conținut s-a constituit în fundamente pentru Proiectul de Tratat de Instituire a unei Constituții pentru Europa, adoptat prin consens de Convenția Europeană la 13 iunie şi 10 iulie 2003.

Principalele coordonate ale filosofiei unificării europene sunt „apartenența istorică” ... „apartenența instituțională, care presupune un anume tip de organizare şi funcționare specifice unei societăți deschise, şi apartenența culturală care implică recunoaşterea unei atitudini în cunoaşterea şi în viața practică specifică”.[1]

[1] Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 1997, pp. 27-28.

Fenomenul integrării europene poate fi analizat atât ca parte a fenomenului globalizării, ca model posibil de globalizare, cât şi ca strategie europeană de protecție față de urmările negative ale acestui fenomen aflat într-un moment de extindere accelerată.

Ultimul deceniu al secolului al XX-lea a marcat în contextul globalizării o accentuare a fenomenului integrării europene la nivel instituțional, fără a se avea în vedere şi pregătirea populațiilor din statele membre pentru a înțelege rațiunile politicilor Uniunii Europene.

Proiectul unei Constituții pentru Europa a fost adoptat la nivelul conducerii Uniunii Europene, dar a fost respins la referendumurile organizate în Franța şi Olanda. Procesul de aprobare la nivel național va continua pe durata a doi ani, după care Consiliul European urmează să decidă asupra Proiectului de Constituție pentru Europa.

Proiectul de Tratat de Instituire a unei Constituții pentru Europa cuprinde valorile pe care se bazează Uniunea Europeană, obiectivele, competențele, sistemul instituțional, politicile şi funcționarea Uniunii Europene.

Valorile pe care se bazează Uniunea sunt „respectarea demnității umane, a libertății, a democrației, a egalității, a statului de drept, precum şi respectarea drepturilor omului”[2]. Valorile pe care se bazează Uniunea sunt comune pentru toate statele membre „într-o societate caracterizată prin pluralism, toleranță, justiție, solidaritate şi nediscriminare”.[3]

Obiectivele Uniunii Europene

Scopul Uniunii este de a crea condițiile necesare promovării păcii, valorilor sale şi bunăstarea popoarelor europene.

Prin sistemul de conducere europeană în care se interferează conducerea supranațională în cadrul Parlamentului European şi Comisiei Europene cu cea interguvernamentală la nivelul Consiliului European şi al Consiliului de Miniştri se asigură „cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate şi justiție, fără frontiere interne, precum şi o piață unică unde concurența este liberă şi nedenaturată”.[4]

Uniunea îşi propune realizarea unei economii sociale de piață prin care să se poată asigura o dezvoltare durabilă a Europei, bazată pe o creştere economică echilibrată, ocuparea deplină a forței de muncă, progresul social în condițiile asigurării calității mediului.

Relațiile interumane trebuie îmbunătățite prin combaterea excluderii sociale şi discriminărilor, promovarea justiției şi protecției sociale, solidaritatea între generații şi între oameni.

---

[2] Proiectul de Tratat de Instituire a unei Constituții pentru Europa, art.2.
[3] Ibidem.
[4] Ibidem, art.3.

În centrul preocupărilor Uniunii stau păstrarea şi dezvoltarea patrimoniului cultural european şi respectarea diversității culturale şi lingvistice.

Uniunea urmăreşte realizarea solidarității între statele membre promovând coeziunea economică, socială şi teritorială a Europei.

La baza politicii externe şi de securitate comună, Uniunea promovează valorile şi interesele sale, contribuția la pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, solidaritatea şi respectul reciproc între popoare, protecția drepturilor omului, respectarea strictă a dreptului internațional şi eliminarea sărăciei.

Competențele Uniunii Europene

Prin actualul Proiect de Constituție se urmăreşte delimitarea competențelor Uniunii de cele ale statelor membre în vederea eficientizării conducerii europene pe baza principiului atribuirii. „Exercitarea competențelor Uniunii are la bază principiile subsidiarității şi proporționalității”.[5]

Prin Constituție, statele membre atribuie Uniunii competențele în vederea atingerii obiectivelor stabilite, celelalte competențe aparținând statelor membre.

Principiul subsidiarității permite Uniunii să intervină în domeniile ce nu țin de competența sa exclusivă, atunci când obiectivele acțiunii preconizate pot fi atinse mai bine prin intervenția sa decât prin cea a statelor naționale.

În baza **principiului proporționalității**, conținutul şi forma de acțiune a Uniunii nu depăşesc ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor Constituției.

Dreptul adoptat de către instituțiile Uniunii şi Constituția pentru Europa au prioritate față de dreptul statelor membre, statele membre fiind obligate să asigure executarea obligațiilor ce decurg din Constituție sau din actele Uniunii.

În domeniile sale de competență, Uniunea este singura în măsură să emită şi să legifereze acte obligatorii din punct de vedere juridic, statele membre neputând să facă acest lucru decât cu autorizarea Uniunii sau pentru punerea în aplicare a acestora. În domeniile de competență comună a Uniunii cu statul membru, acestea din urmă pot legifera numai atunci, când Uniunea nu şi-a exercitat competența sa.

Uniunea are competență în vederea promovării şi coordonării politicilor economice şi de ocupare a forței de muncă, precum şi în aplicarea unei politici externe şi de securitate comune.

Competențele exclusive ale Uniunii sunt pentru stabilirea regulilor de concurență necesare funcționării pieței interne, precum şi pentru domeniile: politica monetară pentru statele care au adoptat euro; politica comercială

[5] Ibidem, art.9.

comună, uniunea vamală, consumarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune de pescuit; încheierea de acorduri internaționale prin acte legislative ale Uniunii.

Competențele comune ale Uniunii şi statelor membre se aplică în domeniile: piață internă; spațiu de libertate, securitate şi justiție; agricultură şi pescuit, cu excepția conservării resurselor biologice ale mării; transport şi rețele transeuropene; energie; mediu; coeziune economică; socială şi teritorială; protecția consumatorilor; sănătate publică.

*

* *

Până la adoptarea Proiectului de Tratat de Instituire a unei Constituții pentru Europa, Uniunea Europeană funcționează pe baza tratatelor şi protocoalelor încheiate.

Asupra evoluțiilor din Uniunea Europeană există previziuni optimiste, dar şi pesimiste. Europa are de ales între unitate sau întoarcerea la trecutul naționalist, care a condus la marile conflagrații mondiale din secolul XX.

METODICA ELABORĂRII UNEI LUCRĂRI DE DIPLOMĂ

Col. (r) conf. univ. dr. ION EMIL

Elaborarea unei lucrări ştiinţifice se distinge printr-un pronunţat grad de creativitate şi presupune o activitate caracterizată prin nota personală, atât în munca de documentare şi informare, cât mai ales în procesul de redactare propriu-zisă.

Caracterul creativ al unei lucrări ştiinţifice este determinat de o multitudine de factori şi cauze, atât de ordin obiectiv, cât şi de ordin subiectiv. În cazul lucrărilor de curs şi de diplomă, din categoria factorilor obiectivi fac parte profilul instituţiei şi demersul specialităţii, iar în categoria factorilor de ordin subiectiv se includ deprinderile şi experienţa personală a autorului, precum şi calitatea muncii de îndrumare.

Scopul principal al activităţii de elaborare a lucrării de diplomă constă în verificarea capacităţii absolventului de a aborda şi trata o temă în mod independent, de a sintetiza şi aplica cunoştinţele asimilate şi deprinderile formate în anii de studii. Această activitate are unele similitudini cu cea de întocmire a referatelor sau a comunicărilor elaborate în cadrul unor sesiuni ştiinţifice, dar lucrarea de diplomă constituie o formă de învăţământ superior cu o identitate şi un statut proprii.

Fără să aibă amploarea lucrărilor monografice, ea se poate compara cu studiile de sinteză care, într-o modalitate sintetică, abordează şi rezolvă o problematică de specialitate dintr-un anumit domeniu al cunoaşterii şi acţiunii umane.

Astfel, lucrarea de diplomă trebuie să îndeplinească anumite cerinţe, printre cele mai importante fiind: înalt nivel teoretico-ştiinţific, pronunţat caracter practic-aplicativ, notă personală, argumentare logică şi convingătoare, sistematizare judicioasă, stil concis şi elevat. Toate aceste cerinţe depind în mod hotărâtor de caracterul creativ al activităţii desfăşurate în toate fazele elaborării lucrării de diplomă şi de munca de îndrumare prestată de conducătorul ştiinţific.

În cadrul factorilor care condiţionează conţinutul şi calitatea lucrării de diplomă, metodica elaborării şi susţinerii acesteia ocupă un loc central. Ea include un ansamblu de măsuri şi activităţi cu privire la alegerea temei, întocmirea şi susţinerea lucrării, precum şi modalităţi de valorificare. Aceste măsuri şi activităţi se adoptă şi se desfăşoară în etape distincte şi se îndeplinesc

ritmic în funcție de timpul afectat prin planul de învățământ şi programarea orară. Rezultă că metodica elaborării unei lucrări are conținut complex şi diversificat, incluzând cerințe cu caracter teoretic, practic-aplicativ şi organizatoric. Cunoaşterea şi respectarea lor asigură o bună dozare a eforturilor şi o judicioasă folosire a timpului destinat acestei activități, o fructificare şi aplicare a cunoştințelor asimilate şi a deprinderilor formate în anii de studii.

Etape în elaborarea unei lucrări de diplomă

Fixarea şi aprobarea temelor

Lista temelor se propune de către cadrele de specialitate, se dezbate în consiliul facultății şi se aprobă în senatul universității.

Stabilirea temelor pentru lucrările de diplomă are implicații deosebite asupra muncii, asupra valorii teoretice şi a utilității lor practice, dar şi asupra întregului proces de elaborare şi valorificare. Această activitate nu se desfăşoară în mod întâmplător şi arbitrar ci după anumite cerințe şi criterii judicioase.

Metodica fixării temelor pentru lucrările de diplomă necesită desfăşurarea unor activități de cunoaştere şi informare, pe baza consultării şi altor organisme asupra priorităților în domeniul respectiv, precum şi un contact strâns şi operativ cu instituții de profil, cu specialişti. În acest fel se asigură condiții optime în vederea respectării cerințelor pe care trebuie să le îndeplinească temele propuse, evitându-se totodată repetările.

Aceste condiționări impuse de instituție nu împiedică studentul să vină cu propuneri de teme ce se încadrează în tematica anilor de studii. În acest caz, la lista fixată se adaugă şi aceste teme cerute de studenți, urmând acelaşi parcurs.

Respectarea acestor cerințe duce la îmbogățirea an de an a conținutului tematicii lucrărilor, la sporirea contribuției lor la pregătirea absolvenților, potrivit exigențelor.

Alegerea temelor de către viitorii absolvenți

Lipsiți de experiența elaborării unei asemenea lucrări, unii candidați nu acordă atenție alegerii temei ca un moment important în reuşita acestei activități. Alții sunt tentați să aleagă subiecte, după părerea lor, mai puțin pretențioase din punct de vedere teoretic sau teme limitate la un domeniu restrâns de preocupări. Cei mai mulți îşi aleg tema în funcție de existența materialului documentar, a izvoarelor de inspirație.

Criteriul de bază în alegerea temei unei lucrări de diplomă îl constituie gradul de pregătire al studenților, cunoştințele asimilate şi deprinderile formate în anii de studii, experiența anterioară şi capacitatea de a trata o temă de sine-stătătoare.

Alegerea unei teme cu o problematică restrânsă nu va solicita toate posibilitățile absolventului, toate capacitățile sale de a întocmi o lucrare valoroasă,

iar o temă complexă sub aspect teoretic şi practic ar putea frâna voința şi eforturile, fără cunoştințele şi deprinderile cerute de o asemenea lucrare.

La alegerea temei unei lucrări de diplomă se au în vedere preocupările anterioare şi viitoare ale absolventului, ceea ce sporeşte interesul şi pasiunea în elaborarea acesteia.

Desigur că există numeroase criterii de alegere a temei, dar important este ca opțiunea să fie făcută în cunoştință de cauză şi să constituie rezultatul aplicării unor cerințe realiste, îngustând sfera tendințelor voluntariste şi subiectiviste.

În această etapă studentul primeşte fişa lucrării cu titlul şi defalcarea acesteia în cele două părți, teoretică şi practică.

Activitatea de întocmire a lucrării

Se disting mai multe faze sau etape:

- identificarea surselor bibliografice cerute de temă;
- o structurare de principiu a lucrării;
- alegerea conducătorului ştiințific;
- studierea bibliografiei;
- întocmirea fişelor bibliografice;
- întocmirea unui plan de lucru;
- redactarea lucrării.

În faza de identificare a surselor bibliografice cerute de temă studentul face o investigare asupra materialelor, urmărind aspecte ale problemei pe care o tratează pentru a face o structurare de principiu a lucrării. Prezintă apoi conducătorului ştiințific schema lucrării şi după ce obține acordul acestuia trece la studierea bibliografiei.

Pe parcursul studierii materialelor documentare, structura lucrării va suferi modificări.

Practica a demonstrat că în această fază se întâlnesc unele tendințe: unii studenți înțeleg prin activitatea de documentare transcrierea unor pagini întregi din materialele studiate pe care apoi le înglobează cu mici modificări în textul lucrării; alții, dimpotrivă sunt tentați să neglijeze literatura de specialitate existentă sau să folosească unele materiale cu o circulație mai restrânsă, fără să le includă în lista bibliografică şi fără să facă trimiteri în conținutul lucrării, adică note de referință.

Activitatea de elaborare a unei lucrări de diplomă presupune respectarea unor reguli şi cerințe în faza de documentare.

Se impune, în primul rând, studierea bibliografiei, iar în al doilea rând, întocmirea unor fişe bibliografice în care sunt extrase teze şi concluzii de bază în elaborarea lucrării.

Această muncă de documentare trebuie să fie continuată până la definitivarea lucrării de diplomă, avându-se în vedere noi surse de informare.

Nu este indicat însă să se consacre majoritatea timpului acordat pentru lucrare doar muncii de documentare. Este greşit să te laşi copleşit de studierea bibliografiei, pierzând timp preţios cu transcrierea unor pagini întregi din materialele studiate.

Pentru studierea materialelor documentare nu se pot da reţete. Fiecare student are un stil propriu de a citi sursele bibliografice. Cert este însă faptul că trebuie să citeşti eficient şi să posezi o tehnică de lecturare rapidă.

Foarte importantă este activitatea de întocmire a fişei bibliografice. Aceasta va constitui pentru autor principala sursă de redactare a notelor de referinţă şi de întocmire a listei bibliografice.

Ce trebuie să cuprindă o asemenea fişă:

- biblioteca;
- cota;
- felul lucrării;
- autorul lucrării;
- titlul lucrării;
- localitatea unde a fost tipărită lucrarea;
- editura;
- anul de apariţie al lucrării;
- citatele sau concluziile din lucrare;
- pagina sau paginile de unde au fost extrase citatele (însemnările).

Cota şi biblioteca este necesar a fi trecute în această fişă pentru a se putea identifica uşor lucrarea pentru o eventuală recitire.

La rubrica *felul lucrării* se va specifica: volum, articol, comunicare în volum de sesiuni ştiinţifice, periodic etc. pentru a uşura modul de întocmire a notei de referinţă.

Iată câteva modele de fişe bibliografice având în vedere că autorul are de întocmit o lucrare cu tema: *„Evoluţia gândirii militare româneşti”*.

FIŞA BIBLIOGRAFICĂ NR.1

Biblioteca: *Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”*
Cota: *66045*
Felul lucrării: *volum*
Autori: *Petre Otu, Teofil Oroian, Ion Emil*
Titlul lucrării: *„Personalităţi ale gândirii militare româneşti”, vol. 1*
Localitatea: *Bucureşti*
Editura: *Academia de Înalte Studii Militare*
Anul apariţiei: *1997*

p. 5

„Gândirea militară, prin componenta sa teoretică are rolul foarte important de a sistematiza cunoştinţele privitoare la evoluţia fenomenului militar şi experienţa practică a războaielor, de a descoperi legităţile luptei armate, de a elabora principii fundamentale ale organizării militare, de a face proiecţii asupra coordonatelor de evoluţie ale conflictului armat, ale fenomenului militar în general”.

pp.6-7

„Mircea Tomescu, un teoretician militar profund a comandat un regiment de roşiori, ajungând doar la gradul de locotenent-colonel. Excepţia s-ar numi Alexandru Averescu, care a fost deopotrivă un comandant militar de excepţie şi un teoretician de o amplă anvergură”.

FIŞA BIBLIOGRAFICĂ NR. 2

Biblioteca: *personală*
Cota: –
Felul lucrării: *periodic (revistă). România Militară nr. 9-10*
Autor: *colonel Ion Gheorghe*
Titlul lucrării: *„După un an de război european. Constatări şi reflexiuni pentru viitor”.*
Editura: *Tipografia Marelui Stat Major*
Anul apariţiei: *septembrie – octombrie 1940*

Gânditorul militar, colonelul Ion Gheorghe aprecia că în primul an al războiului mondial s-au impus aviaţia şi forţele mecanizate, acestea câştigând bătăliile. Rolul armelor terestre nu s-a diminuat însă, ele amplificându-şi misiunile.

Mai relevă şi un învăţământ, acela că statele mici au fost învinse, fie obligate să adere la unul din blocuri.

p.14

„Nici un stat nu trebuie să uite că această aderare nu va avea nici o valoare pentru asigurarea existenţei sale, decât dacă o dată cu ea nu aduce şi aportul unei forţe proprii de un volum cât mai mare posibil, de un volum bine şi suficient proporţionat cu mijloacele războiului modern”.

Întocmirea unui plan de lucru ajută la încadrarea în termene bine stabilite pentru întocmirea lucrării.

PLAN DE LUCRU
pentru realizarea lucrării
„Evoluția gândirii militare românești”

Nr. crt.	**ACTIVITATEA**	**TERMEN**
1	Identificarea surselor bibliografice	
2	Structura de principiu a lucrării: •introducere; •etape în evoluția gândirii militare românești; •concluzii; •bibliografie; •anexe.	
3	Alegerea conducătorului științific	
4	Studierea bibliografiei și întocmirea fișelor bibliografice	
5	Structura lucrării: Introducere Capitolul I Considerații privind sfera și conținutul conceptului de gândire militară. Spre o gândire militară românească Capitolul 2 Evoluția gândirii militare românești în războiul neatârnării (1877-1878) și războiul reîntregirii (1916-1919) Capitolul 3 Coordonate ale evoluției gândirii militare în perioada dintre cele două războaie mondiale Capitolul 4 Unele caracteristici ale evoluției gândirii militare românești în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în primii ani postbelici Concluzii Bibliografie Lista anexelor	
6	Prezentarea planului lucrării conducătorului științific	
7	Redactarea lucrării	
8	Prezentarea lucrării conducătorului științific	
9	Pregătirea materialelor pentru susținerea lucrării	

Pe baza bibliografiei studiate şi a materialului documentar selectat şi adunat se trece la redactarea lucrării de diplomă. De calitatea acestei activităţi depinde în cea mai mare măsură nivelul teoretic al lucrării şi eficienţa sa practică. Munca de redactare este hotărâtoare în întreaga activitate de elaborare a lucrării de diplomă. Se pun în valoare toate cunoştinţele acumulate pe parcursul anilor de studii, prin studierea bibliografiei, în timpul efectuării practicii, precum şi experienţa dobândită.

Această activitate se cere începută printr-o grupare şi clasificare judicioasă a întregului material documentar cules şi selectat în etapele anterioare. Gruparea se va face pe capitole, subcapitole, idei şi pe părţile principale prevăzute în planul lucrării. Autorul va constata, făcând această grupare, dacă este în măsură să abordeze şi să trateze problematica cerută de temă, ce aspecte sau idei sunt încă neelucidate. În această fază autorul va definitiva în detaliu structura lucrării, fixând şi paginaţia pentru fiecare capitol şi subcapitol.

În procesul redactării, autorul va urmări asigurarea unui conţinut ştiinţific al lucrării şi imprimarea notei personale.

Acestea se pot concretiza prin modalităţile de tratare a problemelor principale, prin modul de structurare, sistematizare şi de argumentare a ideilor de bază. A da o notă personală lucrării de diplomă înseamnă a sesiza aspectele majore ale temei ancorate în nevoile practice, a face propuneri care să îmbunătăţească problematica abordată.

Indiferent de bogăţia cunoştinţelor generale şi speciale pe care le posedă un autor, de pe masa de lucru a acestuia nu trebuie să lipsească instrumentele care îl ajută la redactarea lucrării: diferite dicţionare, lexicoane, îndreptare ortografice, atlase, manuale de gramatică, copii (xerox) după documente din arhive, fişele bibliografice.

De asemenea, în această fază a redactării, autorul trebuie să stabilească elementele definitorii ale aparatului ştiinţific pe care îl va folosi în lucrare. Acesta, în general, cuprinde: notele de referinţă (citate, note de subsol); bibliografia (totalitatea lucrărilor care au folosit ca bază documentară); indicele (indexul) – lista alfabetică a numelor, localităţilor, subiectelor folosite în lucrare); glosar cu anumiţi termeni (cuvinte explicate); lista acronimelor; lista anexelor; anexele; legenda; lista ilustraţiilor (planşelor, pliantelor).

Când se trece la faza de tehnoredactare a lucrării, autorul trebuie să aibă în vedere dimensiunile unei coli de hârtie A4 care sunt de 21/29,5 cm. Partea de text reprezintă oglinda paginii, iar marginile albe reprezintă rama. Aceste margini vor avea dimensiunile: stânga – 2,5 cm, dreapta – 1,7 cm, sus şi jos câte 2 cm. Pornind de la aceste dimensiuni partea de text de pe o pagină va cuprinde 34 rânduri dacă se scrie cu mărimea 12, la un rând şi jumătate, 29 rânduri cu mărimea scrisului de 14 la un rând şi jumătate, 44 rânduri cu mărimea scrisului de 14 la un rând, 52 rânduri cu mărimea scrisului de 12, la un rând. Paragraful este aliniat la 1,27 cm.

Notele de subsol se scriu în partea de jos a unei pagini, constituind, de regulă, o referință bibliografică sau documentară la izvoarele folosite în cuprinsul lucrării. Acestea se despart de textul de bază printr-o linie fină, cu o lungime de circa 1/5 din lățimea oglinzii paginii. La dimensiunile specificate mai sus rezultă că lățimea textului va fi de aproximativ 17 cm, deci lungimea liniei pentru note de subsol va fi de 3,4 cm şi se trasează din stânga la un spațiu egal cu un rând plus spațiul dintre două rânduri.

Nota de subsol se scrie cu caractere mai mici față de litera textului de bază şi este notată cu o cifră sub formă de exponent care figurează în text la sfârşitul cuvântului din citat.

Această cifră (număr de ordine) a notelor poate fi dat în continuare pentru întreaga lucrare sau poate reîncepe cu fiecare pagină.

La notele de subsol se folosesc referințe prescurtate precedate de un indicativ precum: ibidem, idem, opera citată, apud etc.

Ibidem este un indicativ la care se recurge când se fac mai multe referiri la aceeaşi lucrare de acelaşi autor, ca să nu mai reproducem integral datele bibliografice ale lucrării din care se citează. Se poate scrie *ibidem* sau prin abrevierile *ib, ibid.* Folosim acest indicativ când cităm acelaşi autor cu aceeaşi lucrare, iar referințele vin una în continuarea celeilalte. Este de reținut faptul că la această formulă se recurge când se fac referiri la aceeaşi lucrare pe o singură pagină şi trimiterile apar imediat una sub alta.

Idem este un indicativ folosit pentru a nu se mai repeta numele autorului când i se citează o altă lucrare.

Se scrie *idem* sau cu abrevierea *id*. Dacă la piciorul paginii s-a citat o lucrare a unui autor şi în nota următoare se citează alte opere ale aceluiaşi autor, neintercalate cu lucrările altor autori, în locul numelui său se trece *idem* sau *id* după care urmează titlul lucrării şi celelalte date.

***Opera citată*,** prescurtat *op.cit.* (în latină *opere citato* adică în lucrarea citată) este un indicativ care urmează după numele unui autor urmat de trimiterea la pagina unde se găseşte citatul.

Această prescurtare *op.cit.* indică deci volumul care a fost specificat anterior pe o altă pagină şi presupune ca între referința de bază şi cea repetată să nu fie alte lucrări ale aceluiaşi autor.

În locul citat (*loc.cit.* din latină *loco citato*) este indicativul care urmează titlului. Această prescurtare este folosită când referința de bază este despărțită de referința repetată prin alte referințe pentru a nu se mai repeta locul.

Atât *op.cit.* cât şi *loc.cit.* se referă la lucrări citate anterior pe alte pagini unde au fost menționate toate datele bibliografice.

La notele de subsol se mai folosesc prescurtări precum: *conf.* (*în conformitate cu*); *pro* (*în sensul acestei teze*); *cf.* (abreviere din latină *confer*) sau *comp. – compară cu* şi *v = vezi,* pentru trimiteri în care autorul indică unde trebuie căutată o definiție, o explicație, o informație etc.

Apud înseamnă trimitere la un autor sau o lucrare care serveşte drept izvor informativ, în situația unei citări indirecte.

Când reproducerea se face dintr-un document intermediar, referința originalului se continuă cu referința documentului intermediar, precedată de textul *citat după* sau – când referința începe cu numele autorului documentului – *apud* (prescurtat *ap*).

Spre exemplificare, un autor redactează o lucrare de psihologie. Pentru aceasta el a studiat mai multe lucrări printre care şi "Eul, imaginea de sine şi comportamentul în luptă" de Ion Radu-Tomşa în care a întâlnit un citat de William James pe care doreşte să-l reproducă.

Având în vedere cele scrise în fişa bibliografică, dăm mai jos câteva exemple de note de subsol:

---

[1] Petre Otu, Teofil Oroian, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare româneşti,* (Bucureşti: Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1997, vol. I, p.5).

[2] Ibidem, pp. 6-7.

[3] Colonel Ion Gheorghe, *După un război european. Constatări şi reflexiuni pentru viitor,* în revista România Militară nr. 9-10, Tipografia Marelui Stat Major, 1940.

O lucrare de diplomă are, în general, ca elemente componente:

- coperta;
- foaia de titlu;
- cuprins;
- introducere;
- lista abrevierilor şi acronimelor;
- glosar de termeni folosiți în lucrare (dacă este cazul);
- textul de bază format din capitole, subcapitole;
- concluzii;
- bibliografie;
- lista anexelor;
- anexe;
- indice (index).

Anexele sunt materiale suplimentare (documente, statistici, tabele, grafice, ilustrații) adăugate la sfârşitul unei lucrări.

Din punct de vedere bibliografic alcătuiesc o unitate cu lucrarea, căreia îi întregesc sau lămuresc textul.

Anexele se paginează în general după textul de bază al lucrării, pe pagini separate.

Se plasează la sfârşitul textului, după bibliografie şi sunt individualizate printr-o literă sau un număr şi prin titlu.

Dacă autorul a folosit pentru realizarea unei anexe diferite documente, statistici etc. pe care le-a studiat este necesar să precizeze sursa.

Privind tabelele care sunt culese culcat trebuie avut în vedere că ele se paginează cu capul spre marginea din stânga paginii, indiferent dacă aceasta este cu soţ sau fără soţ.

Notele de picior la tabele se tehnoredactează după linia de închidere a tabelului şi se despart de aceasta prin minim două rânduri albe.

Este indicat ca la o lucrare de cercetare ştiinţifică să se redacteze şi o listă a anexelor după care urmează anexele propriu-zise.

Lista ilustraţiilor (planşelor, pliantelor) se plasează la sfârşitul lucrării, după cum urmează: ilustraţiile, planşele sau pliantele.

Ilustraţiile reprezintă figuri, imagini sau orice altă reprezentare grafică existentă în carte având un dublu rol, atât documentar, cât şi estetic. Ele au legătură cu textul pe care îl explică şi îl completează.

Planşele şi pliantele reprezintă file dintr-o lucrare care depăşesc prin dimensiuni restul celorlalte file. Ele se împăturesc la formatul cărţii.

În practică, la lucrările ştiinţifice, ele se constituie în anexe.

Bibliografia reprezintă lista cărţilor şi articolelor consultate de un autor pentru a elabora o lucrare. Este amplasată la sfârşitul lucrării înaintea anexelor, după concluzii.

Într-o lucrare care cuprinde materiale susţinute la o sesiune de comunicări ştiinţifice, bibliografia se trece după fiecare comunicare.

De reţinut este faptul că menţionarea lucrărilor care au ajutat la întocmirea unei lucrări ştiinţifice este obligatorie.

În lista bibliografiei, lucrările pot fi aşezate:

- după categorii de documente (legi, decrete, dicţionare, atlase, monografii, lucrări beletristice, periodice, anuare etc.);
- alfabetic după autori (în lipsa menţiunii autorului, după titlu);
- în ordinea cronologică a apariţiei lor;
- în ordinea citării în text, după prima citare.

La o teză de doctorat este indicat ca lista bibliografică să fie redactată pe categorii de documente, iar în cadrul acestora, lucrările să fie trecute în ordine alfabetică după titlu (când nu au autor) sau după numele de familie al autorilor.

Scrierea acesteia începe din stânga textului fără alineat. Dacă nota conţine mai multe rânduri, al doilea rând şi cele următoare se scriu cu alineat

de cinci blancuri. Spațiul dintre rândurile notei este mai mic decât spațiul lăsat la textul lucrării propriu-zise.

Între note se lasă două spații pentru a se putea distinge una de alta.

Nota din lista bibliografică oferă cititorului informații asupra cărții, ca lucrare de sine stătătoare, astfel că toate datele cuprinse sunt esențiale. La lucrările indicate într-o bibliografie nu este recomandat să se scrie şi numărul paginii la care se găseşte citatul. Se poate trece însă numărul total de pagini ale lucrării.

Elementele unei note bibliografice trebuie să cuprindă informații care să ducă la identificarea documentului.

O notă trebuie să cuprindă:

- numele şi prenumele autorului lucrării;
- titlul lucrării;
- oraşul unde a fost publicată lucrarea;
- editura;
- anul când a fost publicată lucrarea;
- eventual date privind caracterizarea cantitativă a lucrării (numărul de pagini, volum, hărți, diagrame, scheme, planşe etc.).

Aceste elemente alcătuiesc în cazul unei note bibliografice zone şi secțiuni de ordonare care sunt delimitate printr-o punctuație semnificativă. Astfel: după numele de familie se pune virgulă; după prenumele autorului se pune punct. Urmează titlul lucrării după care se pune punct. După numele oraşului unde s-a publicat lucrarea se pun două puncte; urmează editura, virgulă şi după anul publicării se pune punct.

Când un autor este citat cu mai multe titluri de carte în al doilea enunț şi următoarele, numele şi prenumele acestuia se pot înlocui cu o cratimă pe lungimea spațiului ocupat în enunțul precedent.

Indice (index) este o listă alfabetică ce reprezintă o enumerare de subiecte, autori, materii ce sunt cuprinse într-o lucrare. De regulă, indicele este plasat la sfârşitul lucrării pentru a putea fi consultat cu uşurință de cititor în timpul lecturării. Dacă lucrarea are cuprinsul la sfârşit, atunci indexul va fi plasat înaintea acestuia.

Pentru realizarea indicelui de persoane dintr-o lucrare, autorul va proceda la lecturarea manuscrisului care a fost pregătit pentru tipar şi va nota numele tuturor persoanelor scrise în lucrare şi pagina respectivă.

Persoanele se trec în ordine alfabetică pe una sau două coloane, iar cifrele indicatoare de pagini aliniate în dreapta rândului respectiv.

Până la predarea lucrării autorul va ține o permanentă legătură cu conducătorul ştiințific.

SUBSISTEMUL DE COMUNICAȚII ŞI CALCULATOARE DIN SISTEMUL C4I DESFĂŞURABIL AL GRUPĂRII DE FORȚE ÎNTRUNITE

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE
Lt.col. Mihai BURLACU

Each user in a deployed CJTF C2 element is assigned to a special function. Based on this function in a C2 structure, staffs require access to information in one or more of the three security domains. The prime function defines the security domain and the corresponding workplace that staff will mainly use (NATO Secret, Mission Secret, Mission Unclassified). The users in the deployed CJTF C2 elements require the following communications and information systems services: (a) secure and non secure voice, (b) secure and non secure fax, (c) secure and non secure data services, and (d) secure and non secure video-teleconferencing.

Proiectarea sistemului C4I al comandamentului operațional al grupării de forțe întrunite, pornind de la analiza structurii sale funcționale, trebuie să confere o cât mai mare independență în raport cu dispunerea geografică a componentelor grupării şi a subsistemului de comandă şi control (C2). În acest scop, arhitectura sistemului de comunicații şi informatic trebuie să dispună de caracteristicile de flexibilitate şi modularitate (scalabilitate) necesare asigurării funcțiilor de rețea şi de utilizare la nivelul oricărui centru C2, independent de destinația acestuia şi de topologia rețelei. Particularizarea acestora se face în raport cu rezultatele analizei schimbului informațional şi cu cerințele operaționale derivate din conținutul misiunii.

Analiza funcțională a unui centru C2 se poate realiza pornind de la funcțiile şi interfețele generice asociate, interne şi externe, a căror capacitate se proiectează în raport cu cerințele specifice identificate.

Înainte de a continua descrierea funcțională a structurii subsistemului de comunicații este necesară definirea următoarelor noțiuni:

- *arhitectură* - structura componentelor, relațiile dintre ele, principiile şi orientările care guvernează proiectarea şi dezvoltarea lor evolutivă de-a lungul timpului;

- *capabilitate / capacitate* - resursele materiale împreună cu personalul necesar, pregătit şi susţinut, care facilitează execuţia unei misiuni atunci când sunt angajate;

- *fagure al unui sistem de comunicaţii şi informatic*[1] (grupare de mijloace ale unui sistem de comunicaţii şi informatic) - set independent de module ale unui sistem de comunicaţii şi informatic care după ce sunt desfăşurate şi interconectate pot asigura servicii de comunicaţii şi informatice pentru o comunitate de utilizatori aflată în teatru, inclusiv conectarea la reţelele staţionare. Din perspectiva sistemelor de comunicaţii şi informatice un fagure este alcătuit dintr-un număr de module C2 dislocabile. Având în vedere aranjarea fizică a mijloacelor, un fagure este mai dependent de amplasarea geografică decât de funcţiile militare pe care le asigură;

- *element C2* (dislocabil) - o parte a unei capacităţi C2 din structura sistemului C4I al unei grupări de forţe întrunite, care se dispune într-un anumit loc, cu obiectivul de a îndeplini un set precis de funcţii militare. Din perspectiva sistemelor de comunicaţii şi informatice, elementele C2 dislocabile sunt deservite de unul sau mai mulţi faguri ai acestuia;

- *modul C2* (dislocabil) - o concentrare fizică a unui set de funcţii generice asigurate de un sistem de comunicaţii şi informatic. Gruparea funcţiilor în diferite tipuri de module este realizată în conformitate cu intenţia de utilizare a modulului.

Un anumit centru C2 reprezintă un element C2 din compunerea sistemului C4I care va implementa un set de funcţii generice şi interfeţe dimensionate în conformitate cu cerinţele specifice ale acelui centru. În principiu nu există constrângeri teoretice privind funcţiile implementate în oricare centru, prin prisma parametrilor cantitativi asociaţi unei anumite funcţii sau cu privire la numărul de centre care pot fi interconectate, în afară de limitările în asigurarea mijloacelor şi a capacităţii reţelelor interconectate.

Într-un asemenea centru sunt identificate următoarele funcţii: interfaţa cu utilizatorul; conferinţă; acoperire radio; înştiinţare; sisteme informatice; comutaţie de circuite; comutaţie de pachete; transport în reţeaua locală (LAN); managementul capacităţii de transfer a datelor; interfeţe cu utilizatori dispersaţi; interfeţe cu alte sisteme; transmisiuni externe (WAN); securitate; infrastructură ambientală; management general; interconectare şi interfeţe funcţionale.

Funcţia de interfaţă cu utilizatorul conţine toate elementele implicate în realizarea interfeţei om-maşină: telefoane, faxuri; terminalele sistemului de comunicaţii personal (TETRA, GSM etc.); ecrane şi tastaturi; scanere şi imprimante; microfoanele, difuzoarele, camerele şi monitoarele video ale sistemului pentru teleconferinţă audio şi video; difuzoarele sistemului de înştiinţare/anunţare publică.

---

[1] Conceptul *fagure (cluster)* este utilizat pentru a descrie o arhitectură bazată pe servere, în terminologia specifică sistemelor informatice.

Facilitățile pentru conferință asigură sistemul pentru teleconferință audio şi video secretizată şi nesecretizată, folosind unitățile multipunct cu conectarea utilizatorilor prin interfețe (ISDN, IP sau V.35). Video-teleconferințele IP (IP-VTC) se realizează prin intermediul unei funcții „gateway" implementată cu rol de administrare a adreselor IP care asigură accesul la cele trei domenii de securitate definite în rețelele locale de acces ale elementului C2 („NATO Secret", „Misiune Secret" şi „Misiune Nesecret"). Modulul cu acest tip de facilități şi unitățile multipunct pot fi dublate şi dispuse separat pentru asigurarea rezervei funcționale. Serviciile asigurate în cadrul facilității de conferință sunt următoarele: capacități de comutație voce/video secretizată şi nesecretizată; capacități de comutație voce secretizată şi nesecretizată; capacități punct la punct pentru voce/video secretizată şi nesecretizată; integrarea aplicațiilor pentru date secretizate şi nesecretizate.

Conferința de tip VTC secretizată trebuie să permită codarea video H.320, H.261 şi codarea audio G.722 pentru asigurarea acesteia pe linii ISDN şi TDM/V.35. De asemenea trebuie să implementeze standardele de codare video H.323, H.261 şi H.263 şi de codare audio G.722 şi G.729 necesare pentru realizarea video-conferințelor IP.

Unitățile de conferință multipunct trebuie de asemenea să suporte standardele H.320, H.261 pentru codare video şi G.722 pentru codare audio, respectiv T.120 pentru VTC multipunct pe linii ISDN sau TDM/V.35.

Serviciul de conferință ales se poate stabili în trei moduri:

- punct la punct, folosind funcția „gateway" definită la nivelul unității multipunct, prin care utilizatorul poate apela numărul/adresa unui alt participant la video-teleconferință conectat la un port ISDN, V.35 sau IP;
- multipunct, prin stabilirea unui număr/adresă ISDN, IP sau V.35 asociată unei camere de conferință virtuală, la care se poate conecta un utilizator ce dispune de acest serviciu;
- automat, pe baza unei liste de participanți şi a schemei calendar definită de administrator şi implementată în unitatea multipunct.

Funcția de acoperire radio zonală asigură comunicațiile între unitățile fixe şi mobile (subunități, vehicule, persoane individuale), precum şi între unitățile mobile. După instalarea punctelor de comandă ale grupării de forțe întrunite, modulele care asigură această funcție sunt conectate la sistemul de comunicații al grupării şi, dacă este necesar, la extensiile Sistemului general de comunicații NATO (NGCS). O cerință implicită a acestei funcții o reprezintă serviciul de mesaje scurte (SMS). Modulele pentru asigurarea acestei funcții se vor dispune, împreună cu modulele de comunicații dislocabile prin care se interconectează, în vecinătatea centrelor importante C2 (punctele de comandă ale grupării de forțe întrunite, ale componentelor acesteia, punctele de debarcare etc.). Funcția de asigurare a acoperirii radio se bazează pe două concepte:

- sistem de comunicații personale dislocabil, cu management personalizat, aflat în proprietatea şi responsabilitatea comandamentului grupării de forțe care asigură planificarea centralizată a serviciilor asigurate (TETRA sau TETRAPOL);

- accesul la o rețea de comunicații personale, publică, disponibilă în zona de desfăşurare (GSM), interconectată la NGCS.

Ambele opțiuni au constrângeri operaționale distincte, facilități şi restricții care trebuie analizate în raport cu criteriile funcționale ale scenariului în care se desfăşoară misiunea.

Funcția de înştiințare sau anunțare publică asigură difuzarea mesajelor audio centralizat sau alarmarea personalului, în toate locurile de dispunere.

Funcția de asigurare a sistemelor informatice trebuie să sprijine extinderea serviciilor principale şi ale zonelor funcționale ale sistemului informatic automatizat NATO, a sistemelor strategice naționale din mediul staționar în zona de operații şi totodată să asigure platforma de implementare a domeniului „secret" al misiunii precum şi a celui nesecret. Aceasta cuprinde serverele şi stațiile de lucru în configurațiile prevăzute, în care se implementează cu pachetul firmware şi software necesar operării şi derulării aplicațiilor şi serviciilor informatice. Această funcție sprijină funcțiile de comunicații îi interiorul şi intre centre. Utilizatorii au acces la sistemele informatice prin funcția de interfață. Schimbul de informații între sistemele informatice se asigură prin funcția de comutație de pachete care utilizează la rândul ei alte funcții în vederea asigurării acestor servicii. Funcția de asigurarea a conferinței secretizate accesează funcții ale sistemelor informatice, iar funcțiile de acoperire radio zonală asigură funcții speciale de transport pentru aplicațiile sistemului informatic.

Funcția de asigurare a sistemului informatic trebuie să includă funcția de management specializat care asigură totodată schimbul informațiilor specifice cu funcția de management local al centrului (elementului) C2.

Desfăşurarea operațiilor unei grupări de forțe întrunite de nivel operativ solicită trei domenii de securitate distincte, implementate în rețele independente:

- rețeaua secretă a misiunii (MS) – domeniu de acces pentru 80% utilizatori;
- rețeaua nesecretă a misiunii (MU) – domeniu de acces pentru informații publice sau necesar unor zone specializate;
- rețeaua NATO secretă (NS) – domeniu de acces pentru 10% utilizatori.

Comandamentul strategic (al eşalonului superior) este echipat cu o rețea NS, fără acces direct în domeniul MS. Interoperabilitatea cu comandamentul strategic se poate realiza în domeniul NS dacă toate informațiile necesare serviciilor funcționale pot fi făcute disponibile în

domeniul NS. Informațiile vitale pentru misiune trebuie să fie disponibile în domeniul MS, unde cel mai probabil vor fi în continuare prelucrate şi distribuite. Deci cele mai multe zone funcționale vor solicita implementarea ambelor domenii (NS şi MS).

Pentru zona informațiilor militare, colectarea şi procesarea informațiilor se va face în domeniul NS şi numai o parte a acestora, selectată şi prelucrată, va fi distribuită în domeniul MS. Pentru celelalte servicii asociate zonelor funcționale, procedurile operaționale şi nivelul schimbului de informații nu sunt încă clar definite. Se consideră deci că cele mai multe servicii funcționale trebuie asigurate atât în domeniul NS, cât şi în MS, iar funcțiile de transfer între domenii vor fi asigurate folosind filtre adecvate.

Următoarele servicii au fost identificate pentru utilizatorii zonelor funcționale în cadrul elementelor C2/C4I:

- servicii funcționale specifice: logistice (NS, MS); pentru operații terestre (NS, MS); aeriene (NS, MS); maritime (NS, MS); pentru funcții în sprijinul operațiilor psihologice; servicii media (MU); CIMIC (MU). Accesul la domeniul public pentru informații mass-media şi cooperare cu alte organizații non-militare (de exemplu cooperare civil-militar - CIMIC) este asigurat în domeniul MU. Având în vedere avantajele terminalelor pentru utilizatori multipli se instalează şi grupuri de stații de lucru gen internet-café folosind un modul pentru lucru de stat major sau o încăpere amenajată în cadrul punctului de comandă cu aplicarea regulilor specifice de securitate a informațiilor şi pentru controlul accesului;
- servicii funcționale comune: pentru prelucrarea şi analiza informațiilor militare (NS, MS); pentru planificare operațională (NS, MS); pentru planificarea comună a repartiției țintelor (NS); imaginea operațională comună (NS, MS). Serviciul funcțional pentru planificarea comună a repartiției țintelor se asigură numai în domeniul NS. Totuşi, rezultatele procesului de planificare comună a repartiției țintelor vor fi transferate ca date zonelor funcționale implicate în analiză, probabil în ambele domenii (NS şi MS);
- servicii comune (servicii informatice pentru management): pentru asigurarea financiară (MS); pentru personal (MS). Serviciile informatice comune pentru management destinate sprijinului financiar şi de personal sunt asigurate în domeniul MS, accesibile tuturor elementelor C2 din gruparea de forțe întrunite;
- servicii principale: serviciile generale (poştă electronică, servicii Web, servicii directoare, management, managementul documentelor, fişierelor şi servicii de imprimare) (NS, MS, MU); sistemul de mesagerie oficială (NS, MS); asigurarea datelor geografice (NS, MS); suport meteorologic (MS). Serviciile generale sunt necesare în toate domeniile de securitate pentru a asigura funcțiile principale prezentate mai sus. Mesageria oficială NATO este disponibilă în domeniul NS şi MS. Informațiile

meteorologice sunt disponibile numai în domeniul MS pentru care elementele C2 au acces la domeniul MS şi nu vor include date confidenţiale.

Funcţia de comutaţie de circuite permite utilizatorilor şi sistemelor informatice să comunice într-o reţea cu comutaţie de circuite bazată pe ISDN. Aceasta asigură servicii de transport pentru voce secretizată şi nesecretizată (inclusiv nivel multiplu de precedenţă şi prioritate pentru abonaţi importanţi), fax secretizat şi nesecretizat, VTC secretizată şi nesecretizată, precum şi pentru utilizatorii de date. Această funcţie asigură comunicaţiile în interiorul şi între centre şi se realizează în cadrul centralelor PABX-ISDN instalate în compunerea modulelor de comunicaţii. Oferă servicii funcţiilor de conferinţă secretizată, acoperire radio zonală şi înştiinţare. De asemenea, asigură funcţia de transport pentru comutaţia de pachete (asigură interfaţa cu utilizatorii dispersaţi) şi pentru funcţia de acces la comutaţia de circuite a interfeţelor spre alte sisteme. Distribuţia serviciilor de acest tip în cadrul elementului C2 se realizează prin serviciile de transmisiuni locale (în fagurele sistemului de comunicaţii şi informatic). Interconectarea funcţiei pentru comutaţia de circuite la funcţiile externe se realizează de obicei prin funcţia de management a capacităţii transfer.

Accesul utilizatorilor la funcţia de comutaţie de circuite se realizează prin interfaţa de utilizator, folosind telefoane sau faxuri pentru asigurarea serviciilor secretizate sau nesecretizate.

Funcţia de comutaţie de circuite trebuie să includă şi funcţia proprie de management specializat care asigură totodată schimbul informaţiilor specifice cu funcţia de management local al centrului (elementului) C2.

Funcţia de comutaţie de pachete oferă servicii de transport IP, în principal pentru sistemele informatice, asigurând comunicaţiile intra şi între centre şi este asigurată în cadrul comutatoarelor Ethernet, router-elor precum şi în dispozitivele sistemului de protecţie al reţelelor de calculatoare. Pentru transportul local al pachetelor IP în cadrul centrului (elementului) C2, funcţia de comutaţie de pachete se asigură prin serviciile de transmisiuni locale (în fagurele sistemului de comunicaţii şi informatic). Pentru comunicaţii externe, succesiunea de pachete IP este transferată funcţiei de management a capacităţii de transfer. În anumite situaţii, pot exista conexiuni directe cu un furnizor de servicii IP. Utilizatorii îndepărtaţi pot accesa funcţia de comutaţie de pachete printr-o interfaţă „dial-in”, iar pentru utilizatorii care adresează alte sisteme externe prin interfeţele funcţionale specifice. Servicii specifice comutaţiei de pachete se asigură pentru conectarea funcţiei de acoperire radio la funcţia de asigurare a sistemelor informatice. Componentele fizice care implementează comutaţia de pachete trebuie să asigure interfeţe comune pentru pachetele IPv4 şi IPv6 sau soluţii tunel, asigurând tranzitul adreselor IPv6 în reţelele IPv4 şi invers. De asemenea, aceste componente trebuie să permită implementarea protocoalelor TCP, UDP şi ICMP. În ceea ce priveşte

rutarea pachetelor se recomandă protocolul OSPF, pentru implementare în cadrul router-elor de întreprindere[2] (sistem autonom) şi BGP[3] pentru routerele de la graniţele externe ale reţelei.

Funcţia de transport în reţeaua locală este asigurată pentru interconectarea elementelor fizice din fagurele sistemului de comunicaţii şi informatic al centrului C2 realizând conectivitate transparentă pentru toate serviciile (comutaţie de pachete, circuite şi TDM). Serviciul TDM este asigurat pentru transport la cerere sau pentru definirea circuitelor permanente ce interconectează module transportabile din compunerea elementului C2, respectiv între acestea şi elementele de interfaţă cu sistemul staţionar (de exemplu, NGCS).

Funcţia pentru managementul capacităţii de transfer a datelor asigură managementul distribuţiei resurselor de transmisiuni între funcţiile pentru comutaţie de pachete, comutaţie de circuite şi TDM (multiplexare cu diviziune în timp). Echipamentul pentru managementul capacităţii de transfer care implementează această funcţie este administrat centralizat în cadrul facilităţilor staţionare pentru managementul general al sistemului de comunicaţii ca interfaţă logică între fagurele sistemului de comunicaţii şi informatic al centrului C2 şi reţelele externe.

Funcţia de interfaţă cu utilizatori dispersaţi implementează un serviciu „dial-in" care poate fi folosit pentru acces extern la reţelele cu comutaţie de pachete NU şi MS/NS. Accesul la o reţea secretă solicită folosirea unui echipament acreditat NATO de criptare ISDN (NSIE) sau IP (NICE) – routere de acces secretizat. Această funcţie nu înlocuieşte infrastructura LAN necesară ofiţerilor de legătură şi personalului de stat major dispus în afara entităţilor C2 fără acces fizic la amplasamentul fagurelui de comunicaţii. Această funcţie presupune că utilizatorul îndepărtat lucrează într-un mediu adecvat sub aspectul securităţii fizice, fiind interzisă în prezent utilizatorilor mobili care pot primi sarcini sau misiuni cu risc ridicat (de exemplu, detaşament înaintat, patrulă de cercetare etc.). Scenariul de implementare a acestei funcţii solicită măsuri suplimentare de protecţie care să elimine sau să reducă riscul compromiterii informaţiei în situaţia în care utilizatorul ar fi forţat să faciliteze deturnarea serviciului. Autentificarea utilizatorilor „dial-in" se bazează pe utilizarea unui server RADIUS[4] şi este

---

[2] *OSPF (Open Shortest Path First)* - Protocol intern pentru reţele IP interconectate care utilizează un algoritm pentru determinarea căii celei mai scurte între serverele de adresă.

[3] *BGP (Border Gateway Protocol*) – Protocol extern care permite unui grup de routere definite ca sisteme autonome să partajeze informaţiile de rutare eficient.

[4] *RADIUS (Remote Authentication Dial-In User Service)* - un sistem de autentificare şi contabilizare a accesului la un serviciu apelat prin "dial-in" pe baza numelui de utilizator şi a parolei. Aeastă informaţie este transmisă unui server (RADIUS) care verifică corectitudinea acesteia şi autorizează accesul la serviciu în cadrul sistemului.

sprijinită de serverul pentru acces în rețea (NAS[5]) şi de serverul pentru autentificare, autorizare şi contabilizare a accesului (AAA[6]). NAS trebuie să suporte IPv4, IPv6 şi OSPF.

Funcția de interfață cu alte sisteme se realizează prin soluții de tip „gateway" (GW) care asigură toate funcțiile cerute pentru interconectarea a două rețele şi toate serviciile de protecție stabilite în cadrul politicii de securitate a informațiilor (INFOSEC). O descriere a componentelor funcționale include:

- translatarea adresei - element funcțional care asigură translatarea adresei (IP, port etc.) între domeniile staționare, mobile, NATO / naționale eliminând constrângerile referitoare la numerotare / spațiile de adresă specifice celor două sisteme interconectate. Dacă nu se foloseşte funcția de protecție la graniță, sistemele NATO şi naționale pot utiliza un plan unic de numerotare;
- filtru de trafic (la nivel pachet) - verifică dacă perechea sursă/destinație este permisă în procesul de solicitare a datelor, pe baza unui set explicit de reguli stabilit în cadrul procesului de planificare a fiecărei rețele;
- controlul accesului - element funcțional care asigură identificarea şi autorizarea utilizatorului;
- aplicația GW - asigură funcția de filtrare a datelor. În raport cu aplicația (serviciul) care le solicită sau le asigură, permite evitarea propagării acelor date care au un efect distructiv sau evitarea transferului unui tip specific de date;
- sistemul de detecție a intruziunii[7]şi protecția la viruşi furnizează acele metode de detecție standard pentru diferite tipuri de atacuri.

Transmisiunile externe (WAN) asigură funcția de conectare a infrastructurii de comunicații locale a centrului (elementului) C2, respectiv a fagurelui de comunicații, cu sistemele staționare de comunicații (strategice naționale, NGCS) şi / sau cu alți faguri. Această ieşire externă a fagurelui de comunicații pentru extinderea rețelei locale (în cadrul WAN) se va realiza în funcție de distanța fizică, serviciile şi interfețele cerute, capacitatea necesară şi disponibilitatea infrastructurii de comunicații locale, folosind una din cele câteva opțiuni de comunicații: servicii de comunicații prin satelit (SATCOM NATO, național şi/sau comercial) în banda SHF (Ku şi X); servicii radioreleu şi radio cu vizibilitate directă (UHF); servicii radio dincolo de vizibilitatea directă (HF); cablu de campanie (cupru sau fibră optică); servicii comerciale (circuite închiriate / dial-up).

---

[5] *NAS (Network Access Server*) - asigură interfața între comutația de circuite şi comutația de pachete.

[6] *AAA (Authentication, Authorization and Accounting*) - autentificarea, autorizarea şi contabilizarea accesului într-o configurație necesară procesului „dial-up". RADIUS, standardul mondial pentru serviciile dial-in asigură protocolul de interfață între serverul de acces „dial-up" (AAA) şi NAS.

[7] *IDS = Intrusion Detection System*, sistem de detecție al accesului neautorizat.

Pentru asigurarea capacităților inițiale de comunicații, pe timpul instalării punctelor de comandă şi pentru asigurarea unor comunicații de rezervă pe timpul perioadelor în care serviciile asigurate în cadrul rețelelor staționare nu sunt disponibile se vor utiliza: terminale tactice (portabile) pentru comunicații prin satelit cu bandă îngustă (TACSAT); stații radio HF.

Funcția de securitate asigură confidențialitatea serviciului (controlul accesului şi criptarea), integritatea şi disponibilitatea acestuia. Această funcție este implementată printr-o varietate de mijloace, cuprinzând echipamentul criptografic, firewalls, guards sau dispozitivele de autentificare pentru a nominaliza numai o parte din ele. Această funcție este în relație directă cu funcția INFOSEC.

Infrastructura ambientală grupează toate elementele referitoare la sprijinul material şi logistic necesar funcționării sistemelor C4I în zona de operații. Principalele subfuncții se referă la: ergonomia spațiului de lucru şi al confortului utilizatorului; sprijin mecanic (suporți metalici, containere etc.); aer condiționat (protecție NBC, filtre de aer, încălzire, ventilație, răcire); alimentare electrică (alimentare locală, generatoare, surse neîntreruptibile); transport; amenajări în construcțiile sau spațiile ocupate ocazional; suport logistic; pregătirea personalului operator.

Funcția de management al rețelei asigură sprijinul necesar pentru operarea şi întreținerea mijloacelor C2, incluzând instrumentele de monitorizare, configurare, detectare şi izolare a defectelor, restaurare a serviciilor implicate şi a funcțiilor componentelor. Managementul sistemelor desfăşurabile solicită transportul secretizat al datelor referitoare la managementul traficului şi deci separarea sa de domeniul utilizatorului pentru cele trei domenii de securitate (MU,MS,NS). În acest scop se vor implementa protocoale secretizate pentru management (SNMPv3, SSHv2, HTTPS) sau alte protocoale (SNMPv1, Telnet, HTTPv1.1, FTP, TFTP) folosite în conjuncție cu IPsec. Pentru managementul defectelor în asigurarea serviciului se foloseşte SYSLOG. „Capcanele” SYSLOG sau SNMP se implementează în switch-urile cutiilor de distribuție şi ale modulelor pentru sisteme informatice, precum şi în router-ul de acces din module. Opțional se implementează în cadrul modulelor pentru comunicații la comutatoare, cripto-router-ele de protecție şi serverele de securitate (NAS şi AAA). Protocoalele XSESSION şi XDMCP sunt necesare pentru managementul stațiilor de lucru şi pentru sistemele bazate pe Unix/Linux, ca o opțiune pentru acces la distanță şi management la distanță.

Funcția de interconectare şi interfețele funcționale interne şi externe asigură interoperabilitatea între produse, componente, module şi sisteme.

ASPECTE ALE CREŞTERII CALITĂȚII ACTULUI EDUCAȚIONAL ÎN PREDAREA TERMINOLOGIEI MILITARE OPERAȚIONALE N.A.T.O.

Lect.univ.dr. Luiza KRAFT

The quality of education is a requisite of quality learning, especially in the military environment. The article analyzes different types of language acquisition-related values and attitudes, i.e. intrinsic, integrative and instrumental values; it takes into consideration how difficult it is to modify one's value system in a positive way, as a means of changing individual attitude and perception as to learning English. The basic idea of the article is that values cannot be transmitted directly through traditional instruction, but can be socialized rather by centering teaching on three main processes: exposure to recognized language-acquisition models, persuasive communication and student involvement in the development and success of the linguistic program.

Orice discuție despre procesul de învățare a limbilor străine de către adulți gravitează inevitabil în jurul gradului de motivație şi implicare a subiectului epistemologic în acest demers cognitiv. Termenul de „motivație" este adesea folosit pentru a exprima ideea că succesul sau eşecul în învățarea unei limbi străine sunt în mare măsură determinate de entuziasmul, angajarea şi perseverența cursanților. Studiile de psihologie, metodică a predării sau interdisciplinare au demonstrat că cei care sunt suficient de motivați pot atinge cote de performanță în orice domeniu – deci implicit şi în cazul învățării unei limbi străine – indiferent de aptitudinile lor lingvistice sau de caracteristicile cognitive. Pentru majoritatea profesorilor, problema motivării cursanților militari se referă în esență la găsirea acelor modalități (strategii) de încurajare a cursanților pentru ca aceştia să îndeplinească obiectivele cuprinse în programa analitică şi să se supună rigorilor cursului, în vederea realizării performanțelor lingvistice stabilite conform reglementărilor în vigoare (STANAG – 6001, Obiectivul de forță EG – 0356 (cerințe lingvistice pentru Forțele Dislocabile), obiectivele de performanță pe cele patru deprinderi - draft Alba Iulia martie 2005).

Asupra profesorilor de limba engleză din învățământul militar se exercită o mare presiune pentru acoperirea temelor din programă şi a unui anumit număr de volume din seria American Language Course. Politicile la nivelul Ministerului Apărării, dar, mai ales, scorurile ce trebuie obținute la testele tip ALCPT[1], au determinat mulți profesori să „gonească" prin conținutul cerut, în ciuda numeroaselor dovezi de scădere a interesului şi motivației cursanților, cât şi a achizițiilor acestora pe planul competenței de comunicare, în urma aplicării cu orice preț a ritmului impus. Ceea ce rezultă este înclinarea balanței didactice în favoarea centrării pe produs (adică pe obținerea de rezultate imediate şi palpabile prin scoruri sau niveluri de performanță) şi în detrimentul procesului, deci al focalizării pe gradul de implicare, participare şi motivare a cursantului.

De aceea, consider că orice discuție despre motivație trebuie să pornească de la problema valorilor, deoarece fiecare individ are propriul sistem de atitudini, credințe şi sentimente despre lumea înconjurătoare şi propria poziție în cadrul ei; acest sistem de valori este rezultatul proceselor de maturizare şi socializare, jucând un rol deosebit de important în viața individului, ca sistem de raportare şi referință. Tot el ne determină preferințele pentru anumite activități şi gradul de implicare în acestea. Drept urmare, motivația pentru învățarea unei limbi străine se poate realiza prin promovarea - în cadrul orelor de pregătire – a atitudinilor pozitive şi a valorilor legate de limba şi țara vorbitoare. Am în vedere trei clase de valori, şi anume:

- *valorile intrinseci* – legate de procesul propriu-zis de învățare a limbii țintă;
- *valorile integratoare* – care denumesc limba țintă şi pe cei care o vorbesc;
- *valorile instrumentale* – referitoare la consecințele pozitive şi beneficiile de pe urma însuşirii limbii țintă.

Ținând cont de gradul mare de dificultate al unei intervenții în sistemul individual de valori la cursantul adult, trebuie să amintim aici că valorile nu pot fi transmise direct prin procesul instructiv tradițional, ci, mai curând, ele pot fi socializate eficient prin intermediul a trei procese, după cum urmează:

- expunerea cursantului la modelele consacrate care folosesc aceste valori;
- comunicarea persuasivă;
- implicarea activă cursanților în desfăşurarea orelor, prin transferul la aceştia a unei părți de responsabilitate în succesul efectiv al programului lingvistic.

O strategie recomandată de către unii autori[2] este aceea de a promova valorile legate de însuşirea limbii engleze prin expunerea studenților la

---

[1] *American Language Course Placement Test*, test de plasament pentru deprinderile Ascultat şi Citit, de tip *norm-referenced*, folosit în învățământul militar de limba engleză.

[2] Tim Murphey, Motivating with near Peer Role Models. In: B.Visgatis (Ed.). *On JALT'97: Trends and Transitions*. Tokyo, JALT, 1998, p. 205.

modelele de reuşită pe această linie, oferite de foşti absolvenţi sau ofiţeri cu o carieră excepţională în structuri multinaţionale (ca în cadrul SEEBRIG)[3], în funcţii NATO sau prin participări la operaţii multinaţionale etc. În acest sens, un exemplu este organizarea de întâlniri cu *guest speakers*, instructori sau cadre militare, care să vorbească în engleză despre experienţa pozitivă pe care le-a oferit-o faptul că au învăţat această limbă şi ce beneficii au rezultat pe plan profesional şi cognitiv, ce oportunităţi de carieră li s-au deschis astfel etc.

Valorile intrinseci ale învăţării unei limbi sunt asociate cu interesul manifestat de cursanţi şi cu plăcerea acestora de a participa la procesul de învăţare. Aceasta presupune trezirea interesului şi curiozităţii faţă de curs, prin crearea unei imagini atractive şi pozitive asociate acestuia. Profesorul are de ales, în acest scop, între următoarele căi şi metode:

- evidenţierea acelor aspecte ale învăţării limbii ţintă ce conferă satisfacţii prin provocările pe care le lansează;
- conexarea învăţării limbii ţintă cu acele activităţi pe care cursanţii le apreciază şi le consideră interesante, cum ar fi programele interactive, e-learning, informarea pe Internet etc.
- integrarea în curs a unor activităţi cât mai variate;
- în cadrul *task-based approach* (instruirea bazată pe rezolvarea unei anumite sarcini), ca pivot central al actului didactic, proiectarea unor activităţi cât mai plăcute şi cu relevanţă practică pentru studentul/cursantul militar.

Deoarece prima impresie contează, este deosebit de important ca primul contact cu limba engleză să fie pozitiv; această primă impresie, odată formată, va avea o puternică înrâurire asupra experienţelor lingvistice ulterioare ale cursanţilor.

Valorile integratoare joacă un rol de seamă în strategia motivaţională. Termenul de *integrativeness* (integrativitate) a fost folosit pentru prima dată de Robert Gardner: conceptul în sine nu presupune o integrare reală, ci una *metaforică*, reflectând „dorinţa şi interesul individului faţă de interacţiunea socială cu membrii altor grupuri”[4]. Datorită faptului că orice limbă are puternice determinări sociale şi culturale, studierea ei presupune o atitudine pozitivă faţă de tot ceea ce i se asociază: cultura sa, vorbitorii nativi, influenţa la scară europeană sau mondială, în cadrul Alianţei Nord-Atlantice, în ideea globalizării etc. Totodată, integrativitatea se referă la spiritul deschis percepţiei şi acceptării celuilalt (*accepting otherness*) ca elemente definitorii ale interesului pentru învăţarea limbilor străine.

În acest sens, strategia recomandată este *abordarea interculturală*, care asigură desfiinţarea barierelor de orice fel şi pregăteşte studenţii pentru

---

[3] În limba engleză, acronim pentru South-East European Brigade.

[4] Robert C. Gardner and P.D. MacIntyre. *A Student's Contribution to Second Language Learning*. Part II: Affective Variables. In: *Language Teaching*, # 26, 1993, p. 159.

comunicarea competentă, multiculturală, cu care ofițerii şi subofițerii români se confruntă în viața reală în cadrul misiunilor multinaționale.

Promovarea în actul didactic a valorilor integratoare este susținută de necesitatea de a crea la cursanții militari competența de comunicare interculturală şi nu doar competență de comunicare, conform *Obiectivului de forță EG 0356 - „Cerințe lingvistice pentru Forțele Dislocabile”.* Componenta de cultură militară britanică, americană şi NATO nu trebuie să lipsească din nici o programă de învățământ. Importanța acordată acestui aspect atrage atenția asupra faptului că practica tradițională de predare a limbii engleze prin cultura şi realitatea socială pe care ea o reprezintă are o bază teoretică solidă.

Pentru ca limba predată cursanților militari să fie percepută ca reală, vie şi utilă, pentru a promova prin ea valorile integratoare şi a realiza conştiința culturală (*cultural awareness*) atât de necesară la nivelul 3 de competență lingvistică, conform STANAG – 6001, avem la îndemână următoarele strategii:

- familiarizarea studenților cu aspecte interesante/relevante ale limbii studiate;
- dezvoltarea conştiinței transculturale a cursanților prin sublinierea similarităților dintre limba maternă şi limba țintă în ceea ce priveşte unele proverbe, expresii idiomatice, obiceiuri etc. şi prin folosirea analogiilor pentru a face ca ‘ciudățeniile’ gramaticale sau de exprimare să devină familiare;
- discutarea stereotipurilor şi prejudecăților despre vorbitorii nativi, pentru a vedea cât de justificate sunt sau nu;
- împărtăşirea propriilor experiențe pozitive ale profesorului legate de limba engleză;
- folosirea la clasă a unor produse culturale autentice (de ex. ziare, reviste, muzică, înregistrări video, programe TV etc.);
- suplimentarea cursului de bază cu materiale autentice;
- încurajarea cursanților în scopul descoperirii de către aceştia a unor informații utile, pertinente despre țările şi popoarele vorbitoare de limbă engleză şi integrarea prezentărilor culturale făcute de ei în programa de învățământ:
- înlesnirea unor întâlniri cu vorbitori nativi şi a unor prezentări făcute de către instructori militari în limba engleză.

Cea de-a treia clasă de valori, cele *instrumentale*, se referă la beneficiile percepute, de ordin practic şi pragmatic, pe care le poate aduce cunoaşterea limbii străine (în cazul nostru – limba engleză), ca de exemplu:

- câştiguri băneşti;
- posibilitatea de promovare;
- dobândirea unei burse de studii;
- obținerea unei funcții într-o structură NATO;
- participarea la o misiune internațională sub egida NATO sau ONU;
- un nou statut social, ca o consecință a celor de mai sus.

Dintr-un anumit punct de vedere, strategiile instrumentale oferă soluția cea mai simplă de creare a motivației, deoarece, prin folosirea lor, nu este nevoie să operăm modificări sau ameliorări ale valorilor preexistente, ci doar să conexăm îndeplinirea cu succes a obiectivelor programului lingvistic cu beneficiile pe care cursanții le cunosc şi apreciază. Cu cât conexiunea este mai directă şi beneficiile mai valoroase, cu atât mai eficientă va fi strategia abordată. În scopul creării unor asociații mentale durabile între gradul de cunoaştere a limbii engleze şi consecințele dezirabile ale programului lingvistic urmat, putem, din când în când, să purtăm discuții cu studenții despre valoarea aplicării în viața de zi cu zi şi activitatea profesională a cunoaşterii limbii țintă. De asemenea, sunt benefice întâlnirile dintre actuali şi foşti cursanți, care s-au realizat profesional în urma învățării englezei şi care pot împărtăşi din experiența lor în acest sens.

O alternativă a metodei de demonstrare a utilității de dobândire a competenței lingvistice la standardele ce rezultă din EG - 0356 este aceea de a-i încuraja pe cursanți să folosească competențele nou dobândite pentru a se informa, a citi bibliografie pe anumite domenii de interes în limba engleză, sau a traduce materiale autentice relevante pentru ei şi colegi. În plus, trebuie să ne facem o practică din a aminti studenților că stăpânirea cu succes a limbii străine este calea de îndeplinire a obiectivelor proprii, că limba engleză este importantă nu numai pentru ei şi pentru instituția militară, ci şi pentru comunitate. Nu în ultimul rând, să-i încurajăm să îşi folosească cunoştințele însuşite în situații reale de comunicare.

În ultimele patru decenii, studiile de psihologie motivațională au relevat importanța *expectației succesului*, datorită faptului că orice om reuşeşte mai bine în ceea ce face dacă crede în propriul succes. Desigur că expectația succesului nu este în sine suficientă dacă nu este susținută de valori pozitive, în aceea că este puțin probabil să inițiem o activitate (chiar dacă ne aşteptăm să o ducem la bun sfârşit), dacă nu ne place şi dacă nu suntem convinşi că ea va avea consecințe pozitive. Expectația succesului şi valorile sunt, aşadar, intrinsec legate[5].

De aceea, o strategie care dă roade în motivarea studenților este de a creşte aşteptările acestora prin pregătirea prealabilă a condițiilor de desfăşurare a cursului, pentru a crea la participanți o stare de spirit pozitivă sau optimistă. Una dintre condiții este să nu le dăm acestora sarcini care le depăşesc posibilitățile de rezolvare. În plus, sugerăm:

- acordarea unui timp suficient de pregătire;
- sprijin şi îndrumare din partea profesorului;
- încurajarea întrajutorării colegiale;

[5] H.D. Brown, *A Practical Guide to Language Learning: A Fifteen-Week Program of Strategies for Success*. Boston, MA, McGraw Hill, 1989.

• exprimarea cu claritate a criteriilor de evaluare a activității – acest element are o mare importanță, mai ales în lucrul cu adulții. Aceştia au nevoie să ştie ce înseamnă a avea succes într-un anumit context, iar criteriile ce trebuie îndeplinite să fie aduse la cunoştință şi discutate încă de la început, pentru ca studenții să conştientizeze ce elemente de performanță sunt avute în vedere pentru evaluare. Dacă aceste criterii sunt cunoscute, cursanții au o hartă a drumului spre succes şi se pot autoevalua ca atare pe parcursul procesului de învățare[6]. Chiar şi formatul testelor de progres sau finale trebuie discutat, din punct de vedere al numărului şi tipului de itemi, al duratei, ariilor de conținut adresate şi criteriilor de evaluare.

• anticiparea de către profesor a posibilelor obstacole şi dificultăți, pentru preîntâmpinarea sau contracararea lor în timp real. Aceasta presupune atenționarea cursanților asupra potențialilor factori de dificultate sau perturbatori, ceea ce le va oferi posibilitatea de a pregăti ei înşişi, din timp, o strategie de abordare.

Decidenții din domeniul învățământului militar de limbi străine insistă – pe bună dreptate – ca profesorii să stabilească şi să interiorizeze obiective didactice de mare precizie şi specificitate. Adesea, aceste obiective nu sunt împărtăşite de către cursanți, din simplul motiv că nu li s-au adus la cunoştință. Pentru a asigura succesul la nivelul unui grup, este imperios necesar ca „grupul să aibă un sens al direcției şi un scop comun. Definirea şi acceptarea obiectivelor este una dintre cele mai dificile sarcini pe care grupul trebuie să o îndeplinească la nivel colectiv”[7].

Pentru focalizarea conştientă a întregului grup pe obiectivele cursului, în paralel cu diversitatea manifestată la nivel individual, strategiile motivaționale recomandate de către unii autori[8] au în vedere inițierea unor discuții cu cursanții despre obiectivele generale, care va revela inevitabil diferențele personale şi va conduce la negocieri fructuoase de definire şi acceptare unanimă a obiectivelor grupului. Apreciem că putem câştiga pe jumătate bătălia motivațională dacă facilităm realizarea acordului asupra scopului comun şi a direcției de urmat pentru îndeplinirea lui, grupul ținând cont de:

• *obiectivele individuale* (care pot varia de la a avea o perioadă de relaxare, a scăpa pentru un timp de un loc de muncă stresant sau de un şef incomod, la luarea testului final sau realizarea scorului minim necesar pentru o funcție);

• *cerințele instituționale* (de a învăța limba engleză la nivelul 3, de a acoperi temele din programă);

---

[6] R.J. Wlodkowski, *Enhancing Adult Motivation to Learn*. Josey-Bass, San Francisco, CA, 1986.

[7] Jill Hadfield, *Classroom Dynamics*. Oxford, Oxford University Press, 1992, p. 134.

[8] Z. Dőrnyei, *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge University Press, 2001, p. 61.

• *criteriile de succes* (referitoare în mod tradițional la rezultatele obținute la testări şi examenele finale, dar şi la posibilitatea de a interacționa verbal în limba engleză).

Desigur, pe durata cursului scopurile trebuie menținute la cote realizabile şi ajustate prin renegociere, dacă feedback-ul cursanților dovedeşte că este necesar.

Unul dintre factorii cei mai demotivanți pentru cursanți îl reprezintă, conform impresiilor scrise de ei la sfârşitul perioadei de pregătire (*course critique*), faptul că au de învățat lucruri a căror relevanță pentru activitatea lor curentă sau ulterioară nu o văd: „Profesorii consideră că studenții nu manifestă interes pentru studiu, dar studenții spun că nu li se predă ceea ce le este într-adevăr necesar”[9]. Un principiu de bază este îmbinarea obiectivelor de performanță stabilite la Alba Iulia (draft - martie 2005) cu cele pe care cursanții le-au relevat prin intermediul unei needs analysis efectuată pe eşantioane relevante, pentru ca ambele tipuri de obiective să se regăsească în programele analitice. Totodată, dacă vrem să reuşim să-i motivăm şi pe cei mai demotivați cursanți, care au venit să urmeze programul lingvistic „la ordin”, relevanța cursului pentru ei este principalul element definitoriu. Dacă studenții nu văd sau nu li se facilitează înțelegerea legăturii dintre activitatea desfăşurată în clasă şi realitatea de comunicare, atunci ei nu vor face parte din echipă.

Dacă am lucra într-o lume fără constrângeri instituționale sau curriculare, am putea face materialele didactice relevante şi atrăgătoare pentru studenți, prin identificarea, în primul rând, a nevoilor şi intereselor lor, în scopul conexării conținutului cursului la acestea. Ele pot fi identificate printre altele, prin chestionare, interviuri sau discuții dirijate (de ex. *What are your expectations of this course?*, sau *What would you like to get out of these classes most?*, *What English language job-related contacts do you anticipate you will have after you graduate?*, *What English language-related goals do you have?*, *What skill(s) do you consider the most important for you?* etc.). O astfel de *needs analysis* furnizează profesorului un valoros set de date ce pot fi folosite cu succes în adaptarea formatului general al cursului la cerințele specifice ale grupului.

Odată ce se realizează legătura dintre programa aprobată şi nevoile şi interesele reale exprimate de cursanți, se face un pas important în vederea creării motivației intrinseci, prin aceea că transferul de responsabilitate pentru succesul programului lingvistic la participanții la el va rezulta din implicarea lor în activitatea de la clasă.

Pentru creşterea gradului de implicare a studenților, este necesar să se creeze situații de învățare în care toți membrii grupului să joace un rol activ şi

[9] B.L. McCombs and J.S. Whistler, *The Learner-Centered Classroom and School: Strategies for Increasing Student Motivation and Achievement.* Jossey-Bass, San Francisco, CA, 1997, p. 38.

bine definit, dat fie prin *role-cards*, fie prin cerințe personalizate. Pe lângă scopul tradițional al instrucțiunilor, de a descrie ce anume trebuie să facă studenții, ce trebuie să fi realizat la sfârşitul activității etc., introducerea motivațională într-o activitate îndeplineşte alte trei funcții:

1. explică scopul şi utilitatea activității;
2. incită cursanții la anticiparea ei;
3. sugerează posibile strategii de rezolvare.

Adesea, cursanților li se cere să participe la o activitate de orice gen fără să li se explice scopul ei. Dacă în contextul organizației piramidale militare, bazate pe ierarhie şi pe executarea necondiționată a ordinului, această strategie este bună, nu la fel se întâmplă la ora de limbi străine, chiar dacă studenții sunt militari. Atunci, de ce să nu folosim regulile contextului civil, în care metoda uzuală de a cere cuiva să desfăşoare o anumită activitate este de a face referire la importanța sau relevanța acelei activități, prin *elemente de comunicare persuasivă*?

În introducerea unei noi probleme de gramatică sau vocabular, în cadrul *task-based approach*, se recomandă prezentarea următoarelor aspecte:

- sublinierea faptului că problema sau activitatea constituie o nouă oportunitate de învățare, care nu este impusă cursanților, ci a fost introdusă spre beneficiul lor pe plan cognitiv;
- explicarea locului activității în cadrul unei anumite secvențe de învățare şi a modului în care se leagă de obiectivele generale ale grupului;
- descrierea scopului avut în vedere şi a implicațiilor sale din punct de vedere al cursanților (ce aspecte trebuie avute în vedere, ce probleme pot apărea etc.);
- evidențierea utilității structurii/deprinderii/sferei de vocabular etc. pentru rezolvarea unor situații reale de comunicare.

În concluzie, putem afirma că – prin centrarea pe *proces* şi nu pe produsul învățării limbii engleze – construirea şi menținerea motivației cuprinde mai multe etape:

1. *crearea* dimensiunii motivaționale prin alegerea obiectivului de îndeplinit;
2. *menținerea* motivației pe durata cursului;
3. *retrospecția* motivațională sau evaluarea retrospectivă făcută la nivel individual asupra modului de desfăşurare a cursului.

De concluziile desprinse în etapa finală depind acțiunile pe care cursanții vor fi motivați să le desfăşoare în viitor pentru aplicarea cunoştințelor dobândite şi folosirea competenței lingvistice astfel realizate.

TEHNICI ŞI METODE ANALITICE DE IDENTIFICARE A NEVOILOR DE PREGĂTIRE, INSTRUIRE ŞI DE PROIECTARE A CURRICULUMULUI ÎN INSTITUŢIILE MILITARE DE ÎNVĂŢĂMÂNT

Cms. şef de poliţie Ovidiu STANCIU
Col.prof.univ.dr. Benone ANDRONIC

Dans le processus de préparation des officiers stagiaires par les institutions militaires de l`enseignement, un rôle important est joue par les techniques et les méthodes analitiques de l`identification aux besoins de formation, de l`instruction et de la projection du curriculum de l`education.

L`article veut présenter quelques techniques et méthodes analitiques qui, selon nous, corespondent aux processus de l`enseignement militaire.

În procesul de pregătire a ofiţerilor-studenţi (cursanţilor) din instituţiile militare de învăţământ, un rol important îl au tehnicile şi metodele analitice de identificare a nevoilor de pregătire, instruire şi de proiectare a curriculumului educaţional.

Cu adaptările de rigoare, tehnicile şi metodele analitice care vor fi prezentate pot fi utilizate şi în procesul de elaborare a conţinutului pregătirii continue a personalului necesar Sistemului Naţional de Apărare.

În cele ce urmează vom proceda la o succintă trecere în revistă a abordărilor, tehnicilor şi metodelor analitice de identificare a nevoilor de instruire, detaliind acele tehnici şi metode care, după aprecierea noastră, corespund specificului procesului de formare, în instituţiile militare de învăţământ.

Toate abordările ce vor fi prezentate au ca punct de plecare analiza specificului unei anumite ocupaţii. În funcţie de gradul de complexitate al ocupaţiei şi de obiectivele analizei, sunt posibile trei tipuri de abordări analitice.

Analiza comprehensivă, aşa cum rezultă chiar din denumire, presupune analiza detaliată a tuturor aspectelor pe care le implică o anumită profesie (ocupaţie). Scopul acestei analize este acela de a obţine o listă cuprinzătoare şi detaliată a tuturor sarcinilor şi sub-sarcinilor ce compun acea profesie, împreună cu cunoştinţele, deprinderile şi atitudinile care sunt necesare pentru ca îndeplini eficient aceste sarcini şi sub-sarcini. Această abordare este utilizată, în general, în cazul profesiilor simple, manuale sau atunci când este vorba de o profesie nou apărută.

Analiza sarcinilor cheie/esențiale se concentrează asupra identificării şi investigării detaliate a sarcinilor principale (cheie) din cadrul unei profesii. Este unanim acceptat de către manageri faptul că există în cadrul oricărei profesii sarcini care sunt esențiale pentru obținerea performanței. De aceea, mai ales în cazul profesiilor complexe, este preferabil să se concentreze atenția asupra identificării sarcinilor esențiale şi a cunoştințelor, deprinderilor, aptitudinilor şi atitudinilor care sunt necesare pentru a se atinge un standard acceptabil de performanță. În urma aplicării acestei forme de analiză, va rezulta o Descriere a ocupației, care va evidenția care sunt sarcinile cheie şi cunoştințele, deprinderile şi atitudinile cerute pentru îndeplinirea eficientă a acestei ocupații.

În abordarea, **analizei centrată pe probleme** atenția este concentrată asupra acelor aspecte ale unei profesii care determină o performanță curentă (actuală) sub standardele aşteptate. După identificarea sarcinilor problemă, vor fi selectate conținuturile, formele şi metodele cele mai potrivite de pregătire a profesorilor, ofițerilor-studenți (cursanților) pentru depăşirea dificultăților. O analiză extinsă a tuturor aspectelor profesiei nu este necesară, din considerentul că performanțele profesorilor sunt corespunzătoare în ceea ce priveşte celelalte sarcini care nu sunt identificate ca sarcini problemă.

În ceea ce priveşte procesul de formare, prin instituțiile de învățământ militare considerăm că abordarea cea mai potrivită este ***analiza exhaustivă***. Sarcinile analizei sunt facilitate de existența, pentru instituțiile militare de învățământ, a standardelor de calitate, standarde care vor constitui punctul de plecare al analizei.

În cele ce urmează, vom face o scurtă trecere în revistă a tehnicilor şi metodelor analitice utilizabile în procesul de identificare a nevoilor de pregătire şi instruire. Aşa cum am mai arătat, tehnicile şi metodele analitice de identificare a acestora pot fi folosite atât în procesul de proiectare a conținutului învățământului prin elaborarea *Planului de învățământ* şi a *Programelor analitice*, cât şi în procesul de pregătire continuă, în scopul îmbunătățirii acelor performanțe profesionale identificate ca situându-se sub standardul stabilit. De aceea, după prezentarea pe scurt a acestora, ne vom opri pentru detalii asupra acelor tehnici şi metode care au relevanță mare pentru instituțiile de învățământ militar.

Analiza ocupației – reprezintă procesul de examinare detaliată a unei ocupații în scopul identificării tuturor sarcinilor componente.

Descrierea ocupației – reprezintă o descriere amănunțită a obiectivului, scopurilor, responsabilităților şi sarcinilor care sunt specifice unei anumite ocupații (post).

Specificațiile de personal – rezultă din conținutul *Descrierii ocupației* şi stabileşte condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o persoană pentru a putea fi angajată pe postul respectiv. Specificațiile de personal stabilesc

calitățile personale, atitudinile, experiența, aptitudinile, nivelul de calificare şi studii etc. cerute pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor şi responsabilităților unei anumite ocupații. Aceste specificații sunt grupate în două categorii, respectiv "cerințe esențiale" şi "cerințe desirabile".

Specificațiile de instruire – reprezintă o listă detaliată a cunoştințelor, deprinderilor şi atitudinilor pe care o persoană trebuie să le dețină, rezultată din compararea cerințelor cuprinse în *Descrierea ocupației* şi *Specificațiile de personal* şi nivelul actual de competență al persoanei respective.

Analiza funcțională - este definită ca fiind tehnica de realizare a unei ierarhii de funcții dintr-o anumită arie ocupațională, distingând între funcțiile care sunt îndeplinite de către o singură persoană şi funcțiile care presupun contribuția a doi sau mai mulți angajați.

Analiza ierarhică a sarcinilor – este o tehnică de analiză care are avantajul de a fi aplicabilă unei sfere largi de ocupații. Reprezintă procesul prin care fiecare sarcină este divizată în părți componente, rezultând un document de format ierarhic-arborescent care redă toate responsabilitățile, sarcinile, sub-sarcinile şi elementele de sarcină care împreună formează o anumită ocupație.

Modul de realizare a analizei ierarhice este reprezentat în fig. nr. 1.

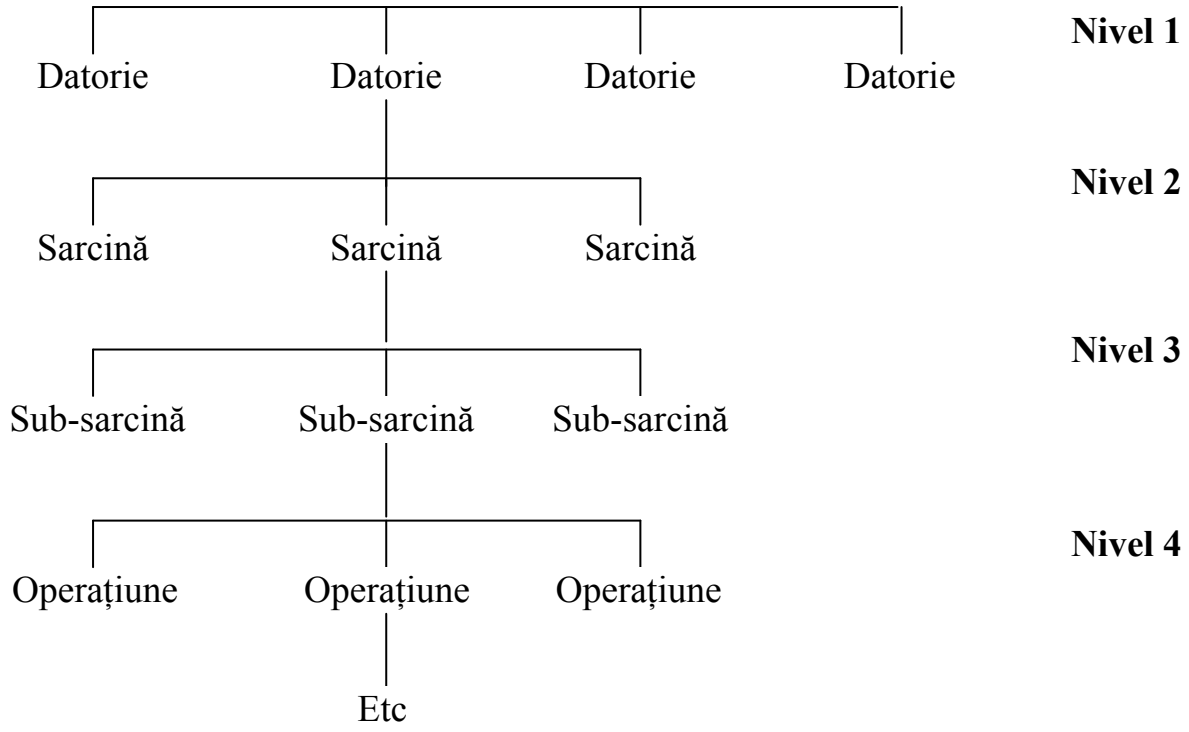

Fig. nr. 1 *Modul de realizare a analizei ierarhice.*

Analiza procedurală. Aşa cum am arătat, analiza ierarhică a sarcinilor poate evidenția succesiunea de sarcini şi sub-sarcini în cazul în care acestea sunt ordonate serial. Sarcinile unei ocupații nu urmează întotdeauna însă un format serial, existând secvențe în cadrul ierarhiei în care analiza trebuie continuată într-o altă formă. Acest lucru se întâmplă în acele cazuri în care angajatul se confruntă cu situații care implică luarea unei decizii, alegând

dintre mai multe opţiuni posibile. Rezultatul analizei se prezintă sub forma unui algoritm, numit şi arbore de decizie.

Analiza punctelor cheie este utilizabilă în cazul profesiilor care presupun sarcini simple, pentru care nu este necesar mult timp pentru pregătire. Analiza se concentrează asupra a trei aspecte principale ale fiecărei sarcini: succesiunea în care este aceasta îndeplinită, instrucţiunile care descriu modul de îndeplinire a sarcinii şi punctele cheie cărora trebuie să li se acorde atenţie sporită pentru evitarea greşelilor.

Analiza greşelilor poate fi folosită ca parte a unei alte tehnici de analiză sau ca tehnică de sine stătătoare. Analiza se concentrează asupra acelor arii ocupaţionale unde apar probleme, a cauzelor problemelor apărute, a consecinţelor acestora, a modalităţilor şi căilor de prevenire sau înlăturare.

Analiza DIF (dificultate, importanţă, frecvenţă) permite distincţia dintre ”*trebuie să ştie*” şi “*ar fi bine să ştie*” în procesul de proiectare a curriculumului .

Aşa cum rezultă din denumirea metodei, există trei criterii în funcţie de care se ia decizia privind nevoia de instruire: nivelul de dificultate al sarcinii, importanţa sarcinii în ansamblul atribuţiilor specifice ocupaţiei şi frecvenţa îndeplinirii acestei sarcini. Forma de bază a acestei metode analitice este ilustrată în figura nr. 2

Diagrama arată că atunci când o sarcină este dificilă, importantă şi îndeplinită frecvent, furnizarea unei instruiri adecvate este necesară. Prin contrast, când o sarcină nu este dificilă, nu este importantă şi nu este îndeplinită frecvent, nu există nevoia de instruire deoarece cunoştinţele, deprinderile şi atitudinile necesare pot fi acumulate fără nici o problemă în procesul muncii.

Un aspect particular se referă la acele sarcini care sunt dificile, importante, dar care nu sunt îndeplinite frecvent, fie la nivel individual, fie în sensul că doar un procent foarte redus de absolvenţi ai cursurilor vor ocupa funcţii în care o astfel de sarcină este îndeplinită frecvent. În această situaţie, decizia care se impune este aceea de a se furniza o instruire ulterioară după absolvirea studiilor (cursului de formare de bază), în cadrul unui curs de specializare, cu sau fără scoatere de la locul de muncă.

O variantă îmbunătăţită a metodei DIF este ilustrată în figura nr. 3. Sunt luate în calcul mai multe nivele de dificultate, importanţă şi frecvenţă, în funcţie de combinarea acestora fiind stabilite nivele diferite de instruire ce trebuie furnizată.

Una dintre problemele ce pot fi întâmpinate în aplicarea acestei forme a analizei DIF este aceea de a stabili corect gradul de dificultate şi nivelul de importanţă al unei sarcini profesionale.

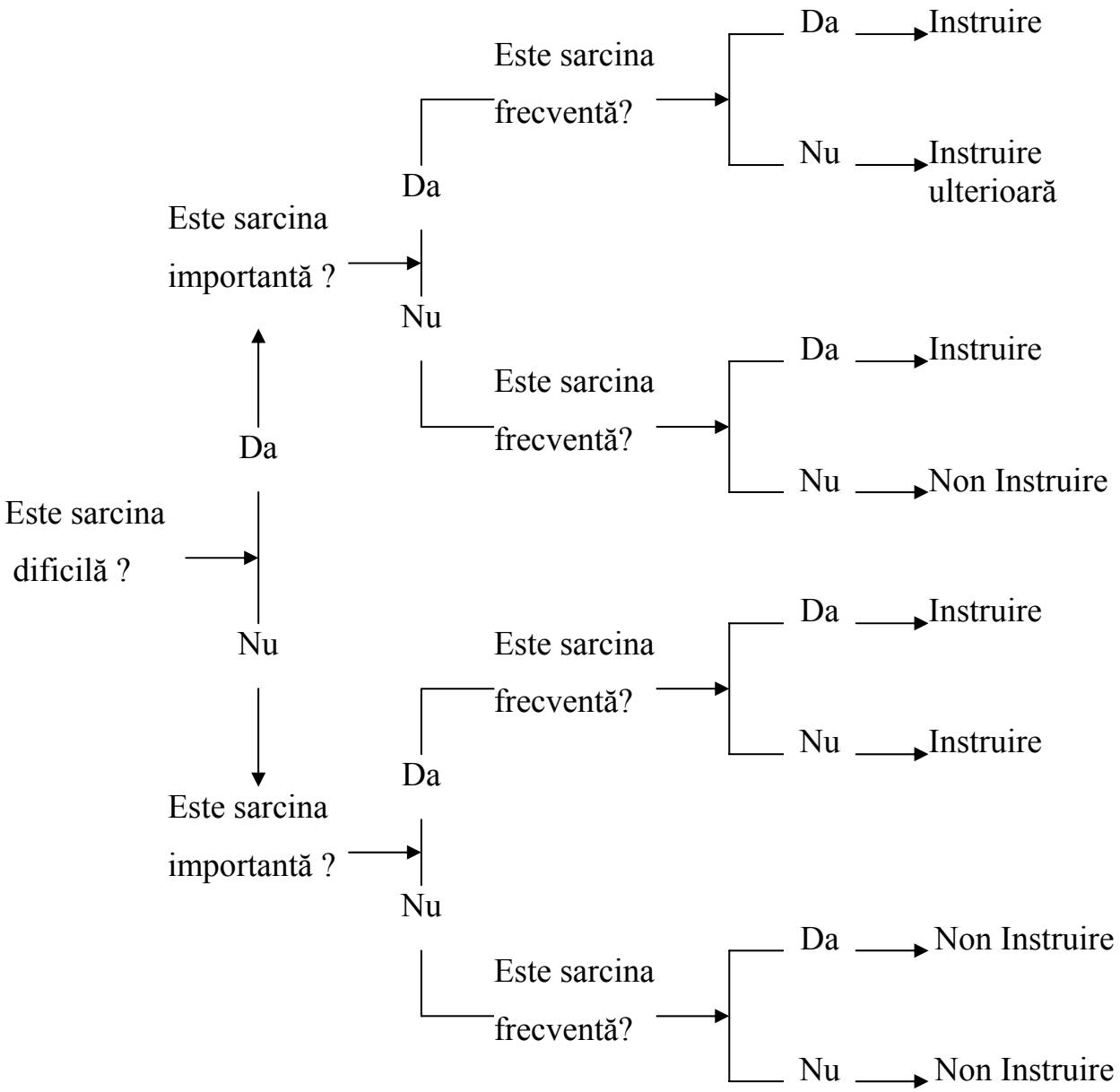

Fig. nr. 2 *Analiza DIF (dificultate, importanță, frecvență)*

Este cunoscut faptul că există o anumită tendință a analistului, care, de regulă, este un cadru didactic specializat în domeniul pe care îl analizează, de a supraevalua importanța sarcinilor din domeniul său, corelativ cu tendința de a subevalua nivelul de dificultate al acesteia.

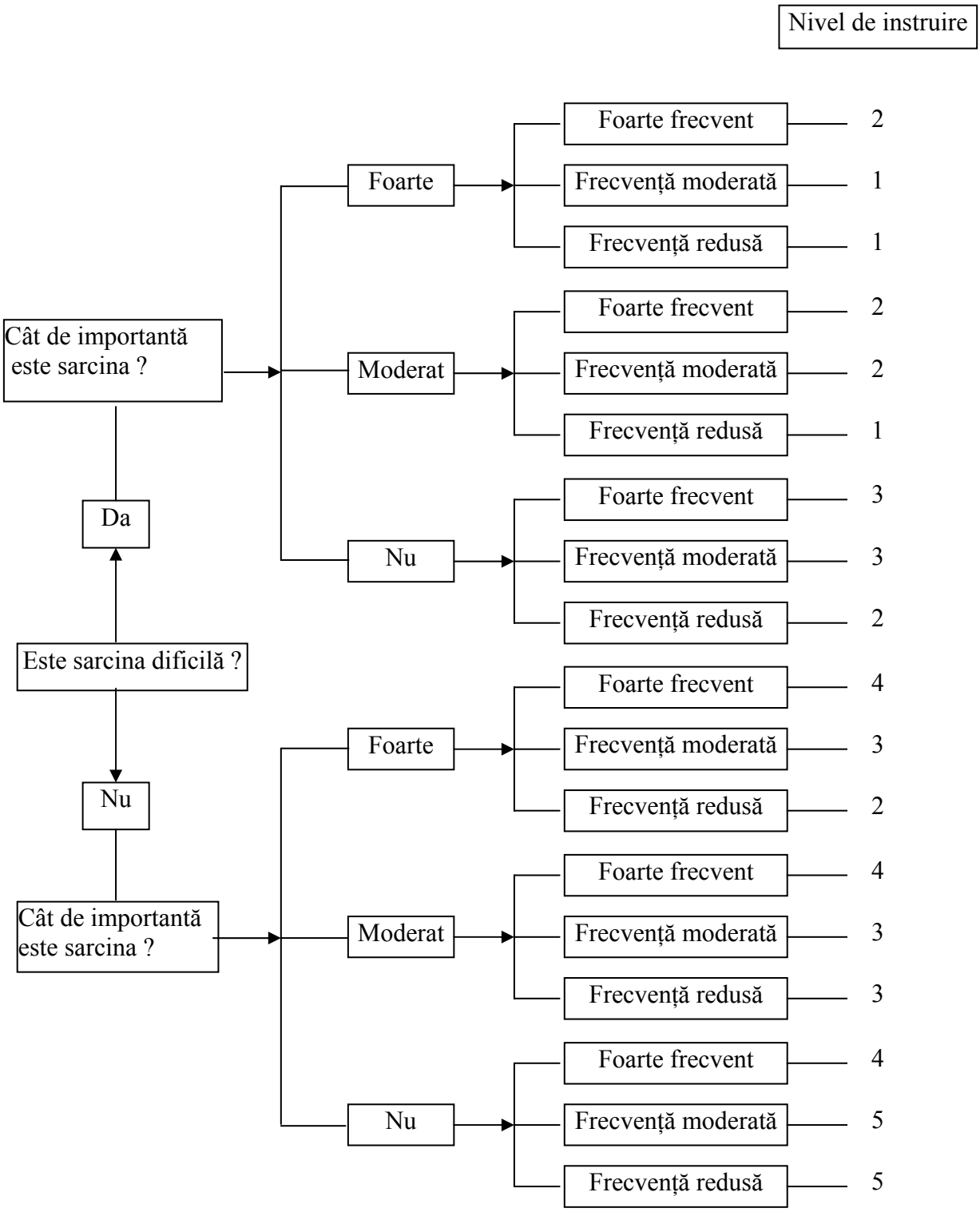

Fig. nr. 3 *Analiza DIF (dificultate, importanță, frecvență) cu nivele de instruire*

De aceea, nivelul de importanță atribuit unei sarcini trebuie evaluat folosind criterii specifice, cum ar fi periclitarea integrității corporale, sănătății sau vieții persoanei, impactul unei greşeli asupra lucrătorului sau asupra organizației din care face parte etc. O atenție deosebită trebuie acordată şi

evaluării gradului de dificultate, deoarece este posibil ca un ofițer cu experiență şi vechime în muncă să uite cât de dificil a fost în perioada în care a acumulat cunoştințele şi deprinderile specifice profesiei.

Datele necesare elaborării unei analize DIF se obțin atât ca urmare a experienței personale a analistului, completate cu date rezultate din administrarea unor interviuri sau chestionare de opinie.

Nivelele de instruire sunt elaborate pe o scală de la 1 la 5.

Nivelul 1 indică o prioritate de instruire foarte mare şi la un standard care să asigure însuşirea şi formarea la un nivel înalt a cunoştințelor şi deprinderilor. Datorită frecvenței reduse a exercitării acestor sarcini, pregătirea în aceste domenii se va realiza prin cursuri de specializare, după absolvire.

Nivelul 2 indică o prioritate de instruire mare, la un standard de competență de natură a asigura îndeplinirea în condiții foarte bune a sarcinii fără a fi necesară o pregătire suplimentară după absolvire.

Nivelul 3, fiind situat la mijlocul scalei, indică o prioritate de instruire medie, la un standard care să asigure îndeplinirea eficientă a sarcinii. O pregătire şi exercițiu suplimentar va fi necesară pentru îmbunătățirea performanței.

Nivelul 4 indică o prioritate de instruire scăzută, la un standard care să transmită nu mai mult decât o bază suficientă pentru pregătirea şi exersarea la locul de muncă.

Nivelul 5 indică lipsa unei nevoi de instruire în cadrul procesului de învățământ, iar sarcina va putea fi îndeplinită uşor prin experiența pe care o va acumula la locul de muncă.

Tehnica incidentelor critice este o tehnică de obținere a informațiilor care poate fi folosită în cadrul marii majorități a metodelor de analiză care au fost prezentate înainte. Se urmăreşte obținerea de informații asupra acelor incidente care sunt critice pentru obținerea performanței în cadrul unei ocupații, contribuind direct la succes sau eşec.

Tehnica grilei repertoriu este asemănătoare cu *tehnica incidentelor critice*, de data aceasta realizându-se o comparație tip grilă între elementele care conduc la performanțe superioare şi cele care determină performanțe slabe din aria ocupațională analizată. Tehnica grilei repertoar poate fi folosită cu predilecție pentru:

- identificarea nevoilor de pregătire şi instruire;
- evaluarea rezultatelor cursurilor de pregătire profesională;
- aprecierea opiniei managerilor asupra funcției de instruire din structura pe care o conduc.
- evaluarea marketingului produselor şi serviciilor din domeniul pregătirii şi instruirii;

În procesul de aplicare a unor abordări, tehnici şi metode analitice pentru proiectarea pe baze ştiințifice a noilor documente de învățământ este necesară, aşa cum am mai arătat, o abordare exhaustivă. Aceasta presupune analizarea tuturor elementelor de competență prevăzute în standardul de calitate.

Dintre metodele şi tehnicile analitice prezentate mai sus, considerăm ca fiind necesare şi suficiente obiectivului propus analiza ierarhică şi analiza DIF în varianta sa cu nivele de instruire. În situaţii particulare, în care o sarcină presupune selecţia dintre mai multe opţiuni posibile, poate fi folosită metoda arborelui de decizie.

În urma acestei analize se obţin o multitudine de elemente de sub-sarcină, fiecăreia corespunzându-i o nevoie de pregătire de un anumit nivel.

Pentru a se fundamenta anumite decizii privind existenţa şi nivelul nevoilor de instruire în situaţiile în care aceste aspecte nu sunt suficient de evidente, este recomandabilă folosirea, ca instrumente auxiliare, a rezultatelor unor alte tehnici. Acestea sunt, în principal:

- analiza populaţiei ţintă prin care se obţin anumite informaţii privind caracteristicile relevante ale subiecţilor procesului de pregătire şi instruire: nivelul de inteligenţă, structura pe vârste şi sexe, experienţa şi pregătirea anterioară etc.;
- chestionarele de opinie administrate absolvenţilor ultimelor promoţii, după cel puţin un an de la absolvire şi integrarea lor în profesie, precum şi şefilor nemijlociţi ai acestora;
- analiza stilurilor de învăţare ale personalului didactic şi ale ofiţerilor-studenţi (cursanţilor), cunoscut fiind faptul că orice persoană are un stil preferat de predare-învăţare.

După epuizarea acestor analize, pentru elaborarea *Planului de învăţământ* şi a *Programelor analitice* este necesară trecerea la faza de sinteză, care presupune gruparea treptată a nevoilor de instruire identificate în probleme de învăţat, forme de organizare a procesului de învăţământ (prelegeri, seminarii, şedinţe practice, aplicaţii, stagii de practică etc.), teme şi discipline de învăţământ.

Procesul de elaborare a Planului de învăţământ şi a programelor analitice aferente acestuia prin utilizarea tehnicilor şi metodelor prezentate, atât în faza sa analitică, cât şi în etapa de sinteză trebuie realizat în cadrul unor colective interdisciplinare, în scopul fundamentării temeinice a deciziilor, asigurării inter- şi transdisciplinarităţii, evitării omisiunilor sau a suprapunerilor. Este, în mod evident, un proces laborios, care poate induce un sentiment de descurajare. Considerăm însă că astăzi se impune cu stringenţă aplicarea unor tehnici şi metode ştiinţific fundamentate şi practic verificate în proiectarea conţinutului învăţământului, eliminarea empirismului şi a superficialităţii în acest domeniu extrem de sensibil şi de important pentru succesul îndeplinirii sarcinilor complexe ce revin instituţiilor militare de învăţământ.

EVALUĂRI PRIVIND POSIBILITATEA DECLANŞĂRII UNEI AGRESIUNI ARMATE ÎMPOTRIVA STATULUI ROMÂN

Col.(r) prof.univ.dr. Lucian STĂNCILĂ
Lt.col.dr. Gheorghe RADU

Despite some important improvements of most states' security, due to the geographical expansion of the democratization process, there still remain some serious threats to states' fundamental interests. Unconventional and asymmetric, the new threats to state security, especially terrorism, entail the development of new types of international solidarity, not only as part of alliances but also as part of "coalitions of will" which focus mainly on conflict deterrence, crisis management and peace keeping.

Majoritatea analiştilor fenomenului politico-militar contemporan subliniază că, în actualul context internaţional, securitatea statelor europene nu mai este ameninţată de un conflict militar de proporţii, deşi se menţin încă focare de tensiune şi criză cum sunt cele din Kosovo, Bosnia-Herţegovina, Transnistria.

Aşadar, se menţine posibilitatea declanşării unor conflicte locale de mică intensitate, a căror durată se poate prelungi în timp mult peste aşteptările părţilor implicate. Pe termen scurt şi mediu, este de aşteptat ca riscurile de natură nemilitară să prevaleze în raport cu cele militare, iar vulnerabilităţile interne şi evenimente neprevăzute să obstrucţioneze într-o mare măsură capacitatea statelor din zonă şi a comunităţii internaţionale în ansamblul său, de a răspunde şi contracara riscurile şi ameninţările la adresa securităţii naţionale şi internaţionale.

Conştienţi că pericolul subversiunii interne tinde să capete ascendenţă asupra celui al unei eventuale agresiuni externe, distincţia dintre cele două tipuri de pericole devenind, din perspectiva efectelor, practic irelevantă[1], specialiştii militari autohtoni sunt preocupaţi de identificarea unor răspunsuri cât mai exacte la întrebări fundamentale privind securitatea naţională, în contextul dat de noua identitate strategică a României, imprimată de statutul de membru al Alianţei Nord-Atlantice. Ne alăturăm demersului lor, cu speranţa unei argumentări utile.

---

[1] D. Ilina, *Factori de risc interni şi externi pentru securitatea naţională a României*, în Gândirea Militară Românească, nr. 4/1996, p. 3.

Eforturile individuale sau colective ale statelor şi organismelor internaţionale orientate către menţinerea stabilităţii şi securităţii regionale şi globale au la bază dialogul, mijloacele paşnice, nonviolente, de natură multiplă: politică, diplomatică, economică etc. Cu toate acestea, întrebuinţarea instrumentelor militare în formele lor de manifestare extremă, inclusiv războiul, rămâne adesea o soluţie de ultimă instanţă cu sau fără acceptiunea şi consensul comunităţii internaţionale, pentru soluţionarea disputelor în care se implică atât statele, cât şi actorii non-statali.

Ca urmare, pentru statul român formularea unui răspuns la o întrebare atât de importantă, nu poate fi disociată de identificarea oportună şi interpretarea corectă, cu un pronunţat caracter prospectiv, a riscurilor şi ameninţărilor la adresa stabilităţii şi securităţii statului român. O separare netă între evoluţiile din mediul intern şi cel internaţional este tot mai greu de făcut, în contextul acţiunii conjugate şi întrepătrunderii unor procese care pot crea condiţii favorabile pentru apariţia unor riscuri la adresa securităţii ţării, care, de cele mai multe ori, vor avea caracter transnaţional.

În funcţie de natura acestora şi de instrumentele întrebuinţate pentru operaţionalizarea lor, riscurile şi ameninţările la adresa securităţii naţionale care pot genera o agresiune armată pot fi clasificate în riscuri şi ameninţări nonmilitare, de natură militară şi de tip terorist.

Din categoria ameninţărilor nonmilitare, mai importante considerăm a fi: presiunile politico-diplomatice, economico-financiare şi tehnologice, acţiunile agresive din sfera informaţională, psihologică şi/sau culturală. Ele se pot manifesta independent sau conjugat, vizibil sau de cele mai multe ori disimulat, în contextul unor situaţii sau activităţi caracterizate de o aparentă normalitate.

Presiunile politico-diplomatice se pot organiza şi desfăşura în scopul discreditării şi izolării pe plan internaţional a statului român, ori pentru obţinerea de către iniţiatori a acordului tacit sau explicit al unor terţi în legătură cu satisfacerea unor pretenţii în dauna ţării noastre, inclusiv prin sau pentru limitarea accesului la resurse vitale pentru economie şi populaţie. Acest tip de presiuni ar mai putea avea drept scop şi subminarea stabilităţii situaţiei interne, pentru slăbirea capacităţii de acţiune a guvernului român sau a clasei politice aflate la putere. Aceste acţiuni pot fi întreprinse în mod direct de către partea organizatoare, în mod indirect prin intermediari sau uzând de eventuala influenţă în organismele internaţionale.

Presiunile economico-financiare şi tehnologice au fost, sunt şi probabil vor fi prezente şi în viitor în relaţiile internaţionale, atât independent, cât mai ales în corelaţie cu alte forme de manifestare a ameninţărilor de natură nonmilitară sau militară. "O politică economică (comercială) şi de investiţii inteligent plasate, poate provoca aceleaşi avantaje ca şi o expediţie militară, fără inconvenientele respective"[2] se menţionează într-o lucrare mai veche, dar

[2] Grapin, J.B. Pinetel, *La guerre civile mondiale*, Editura Calcaur Levy, Paris, 1976, p. 155.

în acelaşi timp extrem de actuală. Subscriem celor afirmate de cei doi analişti economici francezi, pentru că, prin materializarea celor precizate anterior şi prin ajutor economic şi dependenţă tehnologică, se poate modela atitudinea unui stat mai slab din punct de vedere economic „controlându-se" implicit securitatea sa.

Pentru executarea presingului economic asupra României s-ar putea utiliza forme specifice ca de exemplu: condiţionarea exportului unor produse vitale de acceptarea anumitor clauze politice, sistarea cooperării şi a relaţiilor comerciale, falimentarea unor firme prin dumping, impunerea de embargo-uri şi stimularea altor state pentru participarea la acestea. În situaţii deosebite, s-ar putea recurge şi la sabotaje, incitarea sau sprijinirea unor greve pentru paralizarea unor segmente sau ramuri economice vitale pentru statul român. Condiţionarea politică a unui ajutor financiar, impunerea de soluţii de restructurare economică de natură să defavorizeze ţara noastră ajunsă în postura de „client", suspendarea creditelor, blocarea bunurilor statului în bănci din străinătate, controlul devalorizării monedei naţionale pot, de asemenea, afecta grav securitatea naţională. Excesul de credite ar putea crea la rândul său o dependenţă la fel de periculoasă, prin necesitatea plăţii dobânzilor care poate deveni foarte dificilă.

În aceeaşi categorie de clasificare a riscurilor şi ameninţărilor de natură nonmilitară care pot conduce la o agresiune armată ori la o intervenţie militară, pot fi înscrise şi acţiunile de tip informaţional, psihologic sau cultural cu caracter agresiv. Ele se vor realiza în principal prin intermediul informaţiilor, având ca obiect sistemele de referinţă ale personalităţilor civile, militare şi ale populaţiei, precum şi sistemele informatice naţionale. Aceste acţiuni ar putea avea drept scop descurajarea populaţiei şi a forţelor armate, dezinformarea, dezorientarea, dezorganizarea activităţii unor structuri statale, instaurarea stării de nesiguranţă şi confuzie în societatea românească şi manipularea opiniei publice internaţionale, pentru a diminua considerabil capacitatea de ripostă a statului român şi, în acelaşi timp, pentru a facilita aplicarea altor tipuri de ameninţări sau chiar a unor tipuri de agresiune.

Riscurile şi ameninţările de natură militară grupează acele potenţiale manifestări agresive la adresa securităţii naţionale circumscrise subversiunii, confruntării interetnice (secesiunii sau disputelor teritoriale), terorismului şi crimei organizate[3]. Natura militară a acestora este dată, în principal, de faptul că pentru operaţionalizarea lor este prevăzută întrebuinţarea, într-un fel sau altul, chiar şi în modalităţi atipice, a forţei armate sau a unor elemente structurale organizate din punct de vedere militar, înzestrate şi pregătite corespunzător, beneficiind de un suport logistic adecvat.

---

[3] S. Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări şi soluţii*, Editura Amco Press, Bucureşti, 1995, p. 90.

Acțiunile subversive, o combinare a mijloacelor şi metodelor teroriste cu cele proprii „luptei" politice, economice şi psihologice pe plan intern, fiind pregătite şi puse în practică prin intermediul unor organizații clandestine, bine structurate, s-ar putea desfăşura în scopul destabilizării sistemului politic al statului român, dezorganizării instituțiilor şi societății, pentru a i se putea impune ulterior mai uşor anumite condiții care i-ar leza securitatea națională. Subversiunea permite „... să se invadeze o țară străină fără a tulbura opinia publică mondială. Ea are avantajul de a forța o frontieră fără să se creeze un *casus belli*"[4].

Acțiunile subversive sunt deosebit de periculoase, deoarece pot fi disimulate în mare măsură, în manifestările politice şi sociale interne. Împiedicând organele esențiale de autoreglare ale sistemului social să intervină, ele pot avea consecințe dintre cele mai grave pentru securitatea României.

Confruntările interetnice şi mai ales efectele lor fac obiectul unor preocupări majore în ultima perioadă de timp, în condițiile în care, potrivit concluziilor unor analize efectuate în anii optzeci ai veacului trecut de către Walker Connor asupra a 132 de state, 90,9 % dintre acestea au o compoziție națională neomogenă. Cea mai periculoasă pentru securitatea statului român considerăm a fi posibila exploatare a tendințelor iredentiste ale anumitor cercuri aparținând minorităților, pentru satisfacerea unor pretenții de autonomizare. În condițiile existenței pe teritoriul național a unor minorități care încă nu se împacă cu ideea „statului național unitar" şi a proliferării unor idei naționaliste, iredentiste, de factură revizionistă, a unor persoane uşor angajabile în slujba unor interese străine, „… se poate spune că nu este nimic exagerat atunci când se subliniază posibilitatea apariției acestor acțiuni duşmănoase, atât în perioada care precede conflictul direct cât şi pe timpul desfăşurării acestuia. Ba mai mult, în unele zone, aceste acțiuni vor avea o pondere însemnată şi implică o ripostă pe măsură"[5]. Această manipulare poate distorsiona grav stabilitatea internă a statului român, existând riscul ca, scăpat de sub control, conflictul să degenereze într-un război civil sau să tenteze la agresiune statul care a provocat escaladarea confruntărilor, fiind unanimă aprecierea că disputele teritoriale reprezintă fără îndoială, o sursă sigură de riscuri şi amenințări ce pot genera agresiuni armate şi intervenții militare.

Strategia de securitate națională a României înscrie pe primul loc în rândul noilor provocări generate de riscuri şi vulnerabilități de tip asimetric nonclasic, *terorismul politic* transnațional şi internațional. Deşi unii specialişti se referă la terorism ca la o nouă formă de război, el este cu totul altceva decât războiul, deoarece utilizează forme şi procedee de acțiune ilegale, atât în

[4] R. Tringuer, *La guerre*, Editura Albin Michel, Paris, 1980, p. 71.
[5] V. Vartolomei, *Respingerea acțiunilor agresive combinate*, Editura AISM, Bucureşti, 2001, p. 16.

selecționarea țintelor, cât şi a mijloacelor, personalul utilizat în acțiuni de această natură nerespectând normele de drept aplicabile în conflictele armate. În vreme ce războiul urmăreşte învingerea unei armate, supunerea unei țări, realizarea unui scop politic, terorismul vizează distrugerea de dragul distrugerii. El este, de la origine şi până astăzi, atât în mâna celor puternici, cât şi la îndemâna celor slabi, un mijloc extrem de convingere[6].

Analiza fenomenului terorist, fie el etnic, naționalist, ideologic ori patologic, evidențiază că încercarea de a-l combate este extrem de dificilă, deoarece autorii unor acte teroriste sunt greu de identificat, doctrina aplicată de organizațiile teroriste fiind stabilită de cele mai multe ori ad-hoc, în funcție de oportunități. Conducerea se bazează pe principiul conspirativității, iar logistica activităților teroriste se face pe plan local şi este, de regulă, de mică amploare. Gradul de risc al acțiunilor teroriste la adresa siguranței naționale a României poate fi amplificat de posibilitatea ca ele să exploateze efectele altor acțiuni din sfera crimei organizate: traficul cu substanțe stupefiante, psihotrope sau toxice, furtul sau operațiunile interzise cu arme, muniții, materiale ori dispozitive explozive, materiale radioactive, chimice sau biologice, coruperea funcționarilor publici, şantajul unor personalități marcante ale statului român.

În contextul participării României la ampla coaliție internațională care sprijină Statele Unite ale Americii în războiul împotriva terorismului mondial, în numele apărării valorilor şi principiilor democratice, nu poate fi exclusă posibilitatea producerii unor atentate teroriste, chiar pe timp de pace, asupra unor obiective de importanță majoră de pe teritoriul național.

Acceptând că, practic, oricare domeniu al vieții sociale poate constitui obiect şi, în acelaşi timp, mediu de manifestare a cel puțin unui factor de risc din cei prezentați, apare evidentă posibilitatea ca, în anumite circumstanțe, fiecare domeniu să perceapă o stare de pericol, de amenințare, de insecuritate. Traseul factorilor de risc, de la nivel primar la stadiul amenințării militare sau a conflictului armat, poate fi parcurs algoritmic, gradual sau de cele mai multe ori brutal, destul de rapid, într-un cadru marcat de împrejurări favorabile: dificultăți economico-sociale interne, instabilitate politică, imprudență a cercurilor guvernamentale, rivalități între puteri zonale, regionale, continentale, dezechilibre evidente de potențial militar, cel puțin în faza inițială a confruntării militare. De aici putem deduce că un domeniu social, cu cât este mai omogen, cu o structură internă stabilă, cu potențial ridicat de adaptabilitate şi cu relații de interdependență multiple şi flexibile cu alte medii, cu atât gama şi intensitatea de manifestare a unor potențiali factori de risc sunt mai reduse.

---

[6] A.I. Petrescu, *Terorismul, forme de manifestare*, în Gândirea Militară Românească, nr. 5/2003, p. 43.

Noua identitate strategică a României, definită în principal de faptul că Europa, aproape în integralitatea sa (ca număr de state) ne este aliată politic şi militar în cadrul NATO, susține destul de convingător aprecierea că țara noastră nu este şi nu se va afla în viitorul apropiat în fața unei amenințări majore de tip militar clasic la adresa securității sale naționale. Însă, deşi țara noastră nu consideră şi nu nominalizează nici un stat ca fiind un potențial inamic, puterea politică stabileşte Armatei României, ca misiune principală, „asigurarea apărării statului român împotriva amenințărilor militare”[7].

Pe baza celor prezentate anterior, la întrebarea dacă mai este posibilă o agresiune militară de amploare împotriva statului român, într-o lume în continuă schimbare răspunsul nostru nu poate fi decât unul necesar afirmativ. El vizează, ce-i drept, un orizont de timp mai îndepărtat sau, cel puțin, un anumit context strategic deosebit de complex, tocmai datorită consecințelor apartenenței țării noastre la Alianța Nord-Atlantică.

[7] *Strategia Militară a României* (proiect) 2004, p. 10.

IERARHIZAREA VARIANTELOR DECIZIONALE PE BAZA INDICATORILOR DE CONCORDANȚĂ ŞI DISCORDANȚĂ

Col.prof.univ.dr.ing. Gelu ALEXANDRESCU
Conf.univ. Elena DOVAL

The ELECTRE method permits the comparison and classification of the decisional variants taking into account the presence of the same criteria with a view to find some homogeneous submultitude variants as well as to establish a variants hierarchysation.

În funcție de informațiile statistice pe care le deține, decidentul poate să-şi determine propria strategie în care poate să ia: decizii în condiții de *certitudine*, când există o singură stare a naturii cu probabilitatea de realizare 1 (există informații certe); decizii în condiții de *risc*, caz în care există mai multe stări ale naturii cu probabilități de realizare cunoscute; decizii în condiții de *incertitudine,* caz în care există mai multe stări ale naturii, fără cunoaşterea probabilităților de realizare a lor.

În cadrul optimizării multicriteriale se tratează distinct:

- *optimizarea multiobiectiv* admite că mulțimea soluțiilor admisibile este infinită, iar criteriile de optim se prezintă sub forma unor funcții obiectiv care trebuie maximizate sau minimizate;

- *optimizarea multiatribut* presupune că mulțimea soluțiilor posibile este finită, iar fiecare variantă este caracterizată de mai multe atribute; după compararea diverselor variante se alege aceea care satisface cel mai bine toate atributele considerate.

Optimizarea deciziilor multicriteriale se poate face folosind mai multe metode, de exemplu: utilității globale**,** ELECTRE, Onicescu, a momentelor etc.

Pentru a putea efectua o ordonare completă este necesar să se introducă conceptele de *concordanță* şi *discordanță* care vor permite în final să se determine varianta optimă de acțiune[1].

Indicatorul de concordanță între două variante V_g şi V_h se defineşte astfel:

[1] Oprean D., *Metode şi tehnici utilizate în realizarea sistemelor informatice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.

$$c(V_g, V_h) = \frac{\sum_j k_j}{k_1 + k_2 + ... + k_n} \quad (1)$$

unde : $\sum_j k_j$ - reprezintă suma pentru termenii (coeficienții de pondere) care îndeplinesc condiția $U_{gj} \geq U_{hj}$, unde U_{gj} reprezintă utilitatea variantei V_g după criteriul C_j; U_{hj} reprezintă utilitatea variantei V_h după criteriul C_j; k_j - coeficienții de pondere (importanță) acordați criteriilor.

Indicatorul de concordanță ia valori subunitare şi va da o informație asupra nivelului de depăşire a unei variante V_g față de o altă variantă V_h.

Indicatorul de discordanță între două variante V_g şi V_h se defineşte astfel:

$$d(V_g, V_h) = \begin{cases} d(V_g, V_h) = 0 & \text{dacă} \quad U_{gj} > U_{hj}, \quad \forall\, j = 1,2,\ldots,n \\ \frac{1}{E}\max\left|U_{gj} - U_{hj}\right| & \text{dacă} \quad U_{gj} \leq U_{hj} \end{cases} \quad (2)$$

unde *E* reprezintă abaterea maximă între valorile tuturor utilităților din matrice.

Indicatorul de discordanță are valori subunitare şi arată cu cât o variantă oarecare V_h depăşeşte o altă variantă V_g.

Indicatorii de concordanță şi de discordanță pot fi grupați într-o matrice care să permită facilitatea operației de ordonare a variantelor.

În mulțimea variantelor se introduce o relație de *surclasare* definită astfel: o variantă V_i surclasează o variantă V_k dacă $c(V_i, V_k) \geq p$ şi $d(V_i, V_k) \leq q$, unde *p* şi *q* sunt două valori prag, alese de decident şi cuprinse între 0 şi 1, valoarea lui *p* fiind apropiată de 1, iar cea a lui *q*, relativ apropiată de 0.

Acestei relații de surclasare pentru fiecare pereche de valori *p* şi *q* i se asociază un graf:

$$G(p,q) = (V, U(p,q)) \quad (3)$$

în care

$$[(V_i, V_k) \in U(p,q)] \Leftrightarrow [c(V_i, V_k) \geq p \quad \text{şi} \quad d(V_i, V_k) \leq q] \quad (4)$$

Din definiția grafului $G(p,q)$ rezultă că dacă $p \leq p'$ şi $q \geq q'$, atunci $G(p',q')$ este un subgraf parțial al lui $G(p,q)$. Cu alte cuvinte, micşorând pragul de concordanță *p* şi mărind pragul de discordanță *q*, se introduc în graful $G(p,q)$ arce noi.

În practică se porneşte de la valorile p=1 şi q=0 şi se micşorează valoarea lui *p*, iar cea a lui *q* se măreşte, până când se obține o variantă care le surclasează pe toate celelalte.

O variantă oarecare $V_h \in V$ le surclasează pe toate celelalte când $c(V_h, V_g) \geq p$ şi $d(V_h, V_g) \leq q$ pentru $g = 1,2,\ldots,m \quad (g \neq h)$. Surclasarea este cu atât mai puternică cu cât *p* este mai apropiat de 1 şi *q* de 0.

În cazul când se satisfac cele două condiții, varianta V_g surclasează varianta V_h, iar în graful ataşat matricei deciziei se trasează un arc orientat de la V_g la V_h. Varianta optimă este aceea care surclasează toate celelalte variante.

Metoda ELECTRE, în varianta clasică, prezintă o limită importantă, întrucât, aprecierea variantelor este neunitară. Pentru a elimina această limită, s-au conceput o serie de alte variante ale metodei ELECTRE.

Pentru exemplificare, se vor considera datele din tabelul 1, coeficienții de importanță având valorile $k_1 = \frac{1}{2} = 0{,}5$, $k_2 = \frac{1}{3} = 0{,}33$, $k_3 = \frac{1}{1} = 1$.

Tabelul 1

	Matricea utilitatilor neponderate		
V1	0,75	0,96774194	0,8181818
V2	0,857143	1	0,7272727
V3	1	0,64516129	0,4545455
V4	0,705882	0,83870968	1

Se calculează indicatorul de concordanță $c(V_i, V_k)$ şi indicatorul de discordanță $d(V_i, V_k)$ pentru variantele decizionale:

Indicatorul de concordanță $c(V_i, V_k)$:

$$c(V_1, V_2) = \frac{1}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}54$$

$$c(V_1, V_3) = \frac{0{,}33 + 1}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}72$$

$$c(V_1, V_4) = \frac{0{,}5 + 0{,}33}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}45$$

$$c(V_2, V_1) = \frac{0{,}5 + 0{,}33}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}45$$

$$c(V_2, V_3) = \frac{0{,}33 + 1}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}72$$

$$c(V_2, V_4) = \frac{0{,}5 + 0{,}33}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}45$$

$$c(V_3, V_1) = \frac{0{,}5}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}27$$

$$c(V_3, V_2) = \frac{0{,}5}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}27$$

$$c(V_3, V_4) = \frac{0{,}5}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}27$$

$$c(V_4, V_1) = \frac{1}{0{,}5 + 0{,}33 + 1} = 0{,}54$$

$$c(V_4, V_2) = \frac{1}{0,5 + 0,33 + 1} = 0,54$$

$$c(V_4, V_3) = \frac{0,33 + 1}{0,5 + 0,33 + 1} = 0,72$$

Indicatorul de discordanță $d(V_i, V_k)$:

$E = 1 - 0,45 = 0,55$

$$d(V_1, V_2) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,75 - 0,85|, |0,96 - 1|\} = \frac{0,10}{0,55} = 0,18$$

$$d(V_1, V_3) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,75 - 1|\} = \frac{0,25}{0,55} = 0,45$$

$$d(V_1, V_4) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,81 - 1|\} = \frac{0,19}{0,55} = 0,34$$

$$d(V_2, V_1) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,72 - 0,81|\} = \frac{0,09}{0,55} = 0,16$$

$$d(V_2, V_3) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,85 - 1|\} = \frac{0,15}{0,55} = 0,27$$

$$d(V_2, V_4) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,72 - 1|\} = \frac{0,28}{0,55} = 0,50$$

$$d(V_3, V_1) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,64 - 0,96|, |0,45 - 0,81|\} = \frac{0,36}{0,55} = 0,65$$

$$d(V_3, V_2) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,64 - 1|, |0,45 - 0,72|\} = \frac{0,36}{0,55} = 0,65$$

$$d(V_3, V_4) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,64 - 0,83|, |0,45 - 1|\} = \frac{0,55}{0,55} = 1$$

$$d(V_4, V_1) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,70 - 0,75|, |0,83 - 0,96|\} = \frac{0,13}{0,55} = 0,23$$

$$d(V_4, V_2) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,70 - 0,85|, |0,83 - 1|\} = \frac{0,17}{0,55} = 0,30$$

$$d(V_4, V_3) = \frac{1}{0,55} \max\{|0,70 - 1|\} = \frac{0,30}{0,55} = 0,54$$

Rezultă matricea indicatorilor de concordanță (tabelul 2) şi matricea indicatorilor de discordanță (tabelul 3).

Tabelul 2

	V_1	V_2	V_3	V_4
V_1		0,54	0,72	0,45
V_2	0,45		0,72	0,45
V_3	0,27	0,27		0,27
V_4	0,54	0,54	0,72	

Tabelul 3

	V_1	V_2	V_3	V_4
V_1		0,18	0,45	0,34
V_2	0,16		0,27	0,50
V_3	0,65	0,65		1
V_4	0,23	0,30	0,54	

Coeficienții de concordanță $c(V_h, V_g)$ indică superioritatea variantei V_h în raport cu varianta V_g diferențiind variantele cu ajutorul coeficienților de importanță, iar coeficienții de discordanță $d(V_h, V_g)$ indică superioritatea variantei V_h în raport cu varianta V_g pe baza unei relații ce se aplică utilităților.

Pe baza rezultatelor din tabelele 2 respectiv 3, valorile de prag de plecare în ordonarea finală sunt p=0,72 şi q=0,27. Pentru aceste valori, graful sinteză cuprinde o relație de surclasare între V_2 şi V_3 ($c(V_2, V_3) = 0{,}72 \geq p = 0{,}72$ şi $d(V_2, V_3) = 0{,}27 \leq q = 0{,}27$). Deci graful sinteză va conține un arc orientat de la nodul V_2 la nodul V_3.

Deoarece nu există arce orientate de la un *nod* către *toate* celelalte noduri, se vor modifica valorile de prag *p* şi *q*. Se va menține *p* la p=0,72 şi se va majora *q* la q=0,45, astfel că în graful sinteză se va adăuga un arc orientat de la V_1 la V_3 deoarece $c(V_1, V_3) = 0{,}72$ şi $d(V_1, V_3) = 0{,}45$. În continuare se va menține valoarea pragului *p* la p=0,72 şi se va majora *q* la q=0,54, astfel că la graful sinteză se mai adaugă un arc orientat de la V_4 la V_3 deoarece $c(V_4, V_3) = 0{,}72$ şi $d(V_4, V_3) = 0{,}54$.

Deoarece nu există arce de la un nod către toate celelalte noduri, se va micşora pragul p la p=0,54 iar pragul q se va alege q=0,18, caz în care se va mai adăuga un arc orientat de la nodul V_1 la nodul V_2 deoarece $c(V_1, V_3) = 0{,}54$ şi $d(V_1, V_3) = 0{,}18$. În continuare se va menține valoarea pragului *p* la p=0,54 şi se va majora *q* la q=0,23, astfel că la graful sinteză se mai adaugă un arc orientat de la nodul V_4 la nodul V_1 deoarece $c(V_4, V_1) = 0{,}54$ şi $d(V_4, V_1) = 0{,}23$. Operația se repetă prin menținerea pragului p la p=0,54 şi majorarea lui q la q=0,30, caz în care la graful de sinteză se va mai adăuga un arc orientat de la nodul V_4 la nodul V_2 deoarece $c(V_4, V_2) = 0{,}54$ şi $d(V_4, V_2) = 0{,}30$.

Pentru aceste valori graful sinteză conține arce orientate de la nodul V_4 spre toate celelalte noduri, aşa cum se prezintă în fig.1.

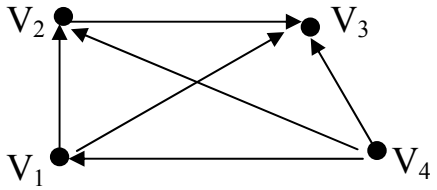

Fig.1 *Graf de surclasare*

În consecință, *varianta optimă* este varianta V_4 deoarece surclasează toate celelalte variante.

MODEL DECIZIONAL DE INVESTIȚII DE CAPITAL – MODIC

Conf.univ. Elena DOVAL

The MODIC process is a facile and helpful instrument for the managers in decision making process of investitions or uninvestitions on the capital market.

Ideea de bază porneşte de la faptul că întreprinderea este, pe de o parte, țintă a investițiilor pentru finanțare prin procesul de dezinvestiție şi prin procesul de împrumuturi, pe de altă parte, sursă de finanțare prin investiții proprii şi are în vedere dezvoltarea, creşterea valorii întreprinderii, a averii, a bogăției acționarilor[1].

Procesul de investiții/dezinvestiții sau de finanțare în vederea asigurării fondurilor pentru dezvoltarea întreprinderii prin investiții este redat succint în fig.1.

Pe baza unei analize profunde a acestei scheme, procesul de investiții - dezinvestiții evidențiază următoarele poziții ale unei întreprinderi:

a) Întreprinderea țintă a investițiilor – întreprinderea are posibilitatea de a utiliza pentru atragerea fondurilor de finanțare, următoarele căi:

1) prin investiții directe ale:

- acționarilor existenți (majorare de capital social);
- ale unui investitor strategic, autohton sau străin (înființarea unei societăți mixte, sau joint-venture, fuziune, privatizare);

2) prin emisiune de acțiuni pe piața primară (bursieră sau extrabursieră), situație în care sunt atrase fonduri de la:

- alte întreprinderi (firme, instituții financiare);
- populație (cetățeni, persoane fizice române sau străine).

Ambele căi sunt caracteristice pieței de capital.

b) Întreprinderea țintă a finanțării prin împrumuturi – în această poziție întreprinderea poate apela la următoarele căi:

- emisiune de obligațiuni, care atrage fonduri temporare ce pot fi utilizate pentru investiții, prin intermediul pieței de capital;

---

[1] Doval E., *Modelarea unor procese decizionale privind investițiile pe piața de capital – instrument al managementului schimbării*, Teza de doctorat, biblioteca ASE Bucureşti, 2001, cap. 9.

- credite şi împrumuturi bancare pe termen mediu şi lung, prin intermediul pieței bancare.

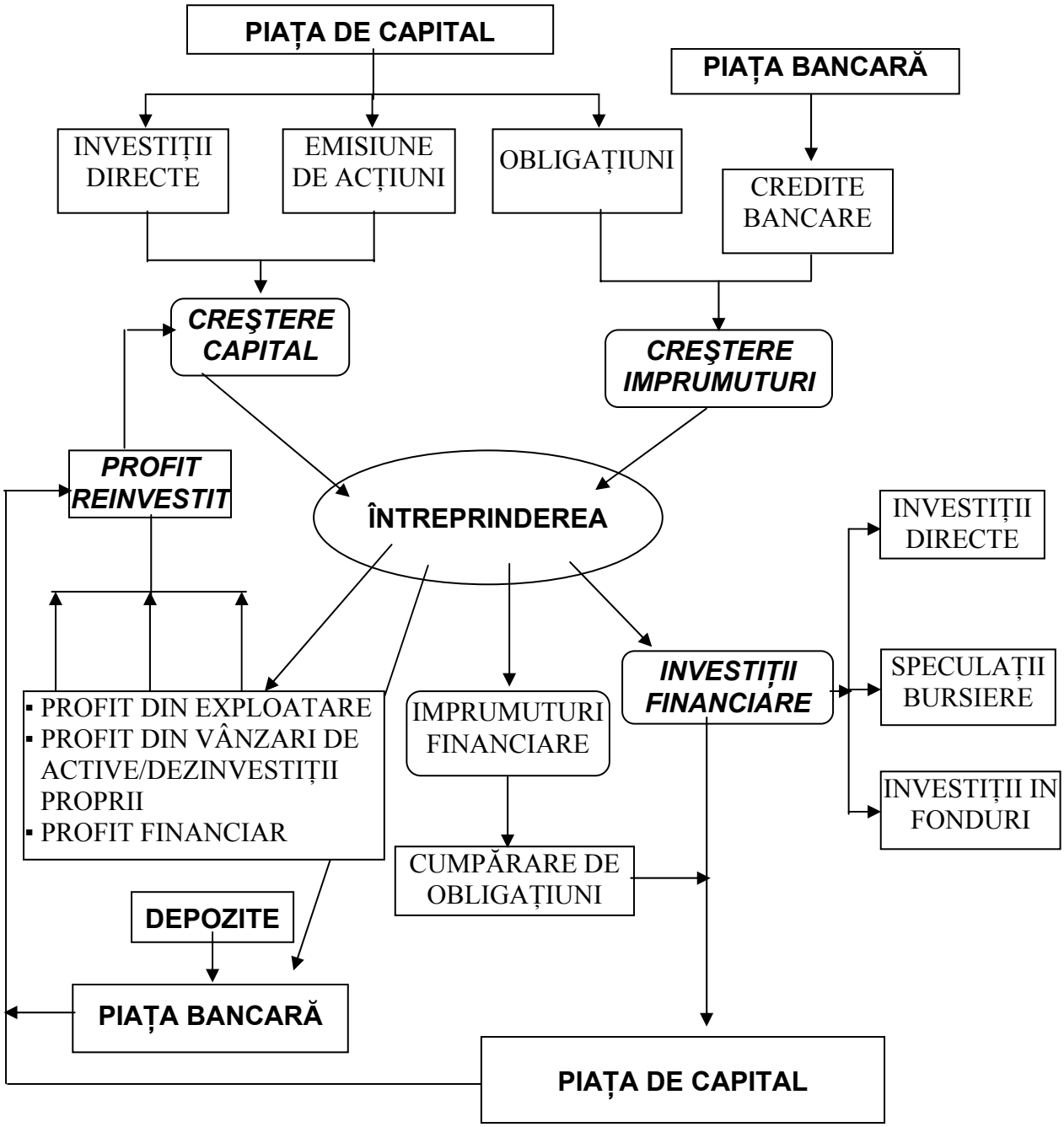

Fig.1 *Procesul de investiții/dezinvestiții pentru dezvoltarea unei întreprinderi*

c) Întreprinderea ca sursă pentru finanțare – în această postură întreprinderea are la dispoziție următoarele căi:

- investiții directe în alte întreprinderi;
- investiții în piața secundară de capital, prin speculații bursiere;
- investiții în fonduri (de investiții, mutuale, de pensii), utilizând piața de capital;

- împrumuturi date la alte întreprinderi sau statului, prin cumpărarea de obligațiuni pe termen scurt, mediu sau lung, prin intermediul pieței de capital;

- depozite bancare, utilizând piața bancară.

Creşterea valorii întreprinderii este concretizată prin creşterea capitalului reproductiv, care, bine utilizat şi investit prin decizii manageriale, aduce un plus de profit, care din nou reinvestit conduce la creşterea capitalului reproductiv, şi tot aşa, teoretic procesul tinzând spre infinit, sporind valoarea întreprinderii.

Problema care se pune este de generalizare a procesului decizional prin construirea unui model teoretic cu utilitate practică.

Având în vedere complexitatea fenomenului, prin multitudinea de variabile şi situații pe care le implică, ca şi condițiile de incertitudine în care acesta se desfăşoară, în construirea modelului s-au utilizat următoarele:

- gândirea euristică;
- metode şi tehnici de modelare;
- tehnica modelării parcurgând următorii paşi:
  - definirea funcției obiectiv şi definirea variabilelor;
  - stabilirea ipotezelor şi restricțiilor în vederea simplificării fenomenului;
  - aplicarea tehnicilor şi metodelor de modelare;
  - definirea criteriilor decizionale:
  - definirea variantelor decizionale;
  - alegerea variantei optime;
- utilizarea rezultatelor analizei de performanță a întreprinderilor;
- utilizarea informației existente pe piață;
- considerarea riscului de investiții şi aspectele legate de reducerea riscului prin investiții de portofoliu;
- considerarea strategiei de investiții, ca parte a strategiei generale manageriale de schimbare;
- construirea şi utilizarea capitalului în investiții, precum şi caracteristicile şi evaluarea eficienței investițiilor.

Proiectarea modelului urmează o schemă logică (fig.2).

În continuare se prezintă, în mod concret, etapele prevăzute în această schemă logică.

Definirea funcției obiectiv şi a variabilelor

Deciziile manageriale strategice sunt cele care, în condițiile de mediu intern şi extern existente, pot conduce la sporirea valorii întreprinderii sau cu alte cuvinte la creşterea capitalului acesteia. Capitalul întreprinderii satisface următoarea funcție obiectiv:

$$Cn = Cio + \sum_{\substack{i=1 \\ v=1}}^{n;k} Ca_{iv} + \sum_{\substack{i=1 \\ w=1}}^{n;p} Cs_{iw} + \sum_{\substack{i=1 \\ u=1}}^{n;l} Cp_{iu} \qquad (1)$$

unde:

Cn - capitalul reproductiv, bogăția întreprinderii, valoarea întreprinderii;

C_{io} - capitalul social existent în momentul zero (de analiză);

Ca_{iv} - capitalul intrat în întreprindere în momentul *i* prin *v* căi de atragere la capitalul propriu;

Cs_{iw} - capitalul intrat în întreprindere în momentul i prin w căi de împrumut;

Cp_{iu} - capitalul ieşit din întreprindere în momentul i pentru u căi de investiţii;

n = orizontul de timp de funcţionare a întreprinderii, şi i=indice curent, unde i = 1…n.

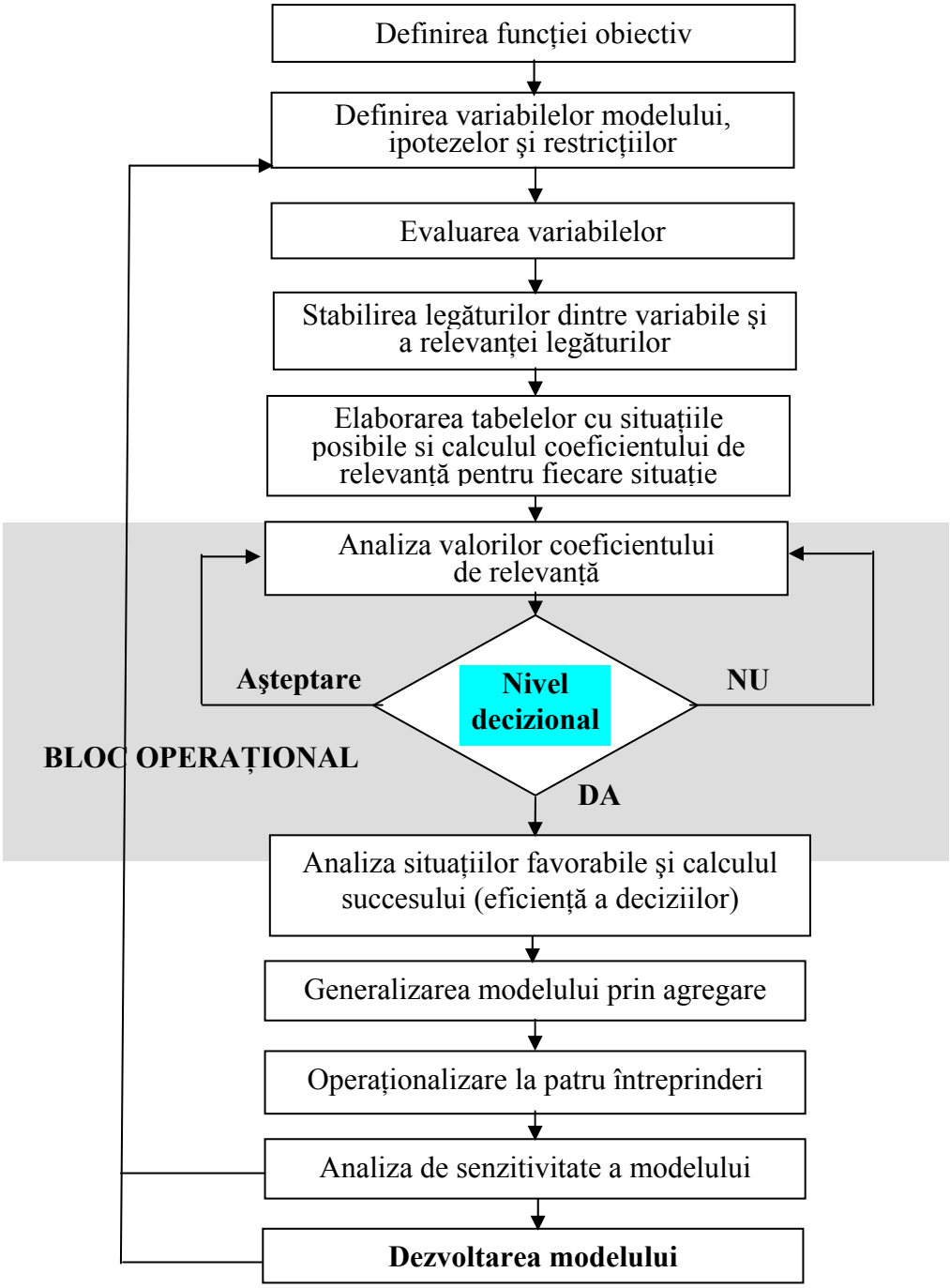

Fig. 2 *Etapele procesului de modelare*

Variabilele Ca_{iv}, Cs_{iw}, şi Cp_{iu} pot fi definite ca funcţii, astfel:

$$\mathbf{Ca_{iv} = f(pi, ce, ip, ra)} \quad (2)$$

$$\mathbf{Cs_{iw} = f(pi, ce, ip, rs)} \quad (3)$$

$$\mathbf{Cp_{iu} = f(pi, cd, ce, ip, rp)} \quad (4)$$

unde:

pi = performanţa întreprinderii;

ce = câştigul aşteptat (de creştere a valorii întreprinderii);

ip = informaţia existentă pe piaţă;

cd = capitalul disponibil a fi plasat;

ra = riscul aferent atragerii capitalului;

rs = riscul aferent împrumutului de capital;

rp = riscul aferent plasării de capital.

În paralel se defineşte funcţia de decizie a creşterii valorii întreprinderii (D_n):

$$Dn(Cn) = f[Da(Ca_{iv}), Ds\ (Cs_{iw}), Dp\ (Cp_{iu})] \quad (5)$$

unde:

Da = decizia strategică de atragere a capitalului prin dezinvestiţii în întreprinderea ca ţintă de pe piaţa de capital;

Ds = decizia strategică de împrumut a capitalului în întreprinderea ca ţintă de pe piaţa de capital;

Dp = decizia strategică a întreprinderii ca sursă de participare la investiţii pe piaţa de capital.

Variabilele definite mai sus sunt în general variabile cantitative şi sunt specifice fiecărei întreprinderi.

De asemenea se definesc tipurile de strategii de decizie:

- *strategii pure*, în care deciziile se iau pentru atragerea capitalului sau pentru împrumut de capital sau pentru plasamente de capital;
- *strategii echiprobabile*, în care deciziile se iau în condiţiile: de atragere a capitalului, pentru împrumut de capital şi pentru plasamente de capital, fără a restricţiona existenţa concomitentă a celor trei tipuri de stări de acelaşi moment al timpului.

Aplicarea tehnicilor şi metodelor de modelare

În scopul generalizării problemei s-a pornit de la ideea transformării variabilelor definite mai sus în variabile calitative prin definirea stărilor în care se pot afla acestea, întrucât sunt necontrolabile (au o evoluţie incertă).

Ipotezele şi restricţiile avute în vedere sunt următoarele:

Performanţa întreprinderii – pi

Aceasta mărime, care este o variabilă complexă, compusă dintr-un sistem de indicatori şi rate financiare exprimate cantitativ, poate fi exprimată calitativ prin utilizarea unor modele clasice (Altman, Conan - Hodler, specifice băncilor, proprii etc.).

Indiferent de metoda aplicată, am considerat evaluarea acestei variabile, astfel:

$$pi = \begin{cases} 1 & \text{- dacă performanța întreprinderii este favorabilă (starea de creştere)} \\ 0 & \text{- dacă performanța întreprinderii este neutră (starea de supraviețuire)} \\ -1 & \text{- dacă performanța întreprinderii este nefavorabilă, critică (faliment)} \end{cases}$$

Câştigul aşteptat (estimat) – ce

Această variabilă cantitativă poate fi determinată utilizând metodele clasice, în funcție de tipul deciziei de a obține un câştig suplimentar, exprimat prin profit, dividend sau dobândă (CAPM, APT, modelul GORDON, coeficientul Q a lui Tobi, modelul dividendelor, modelul Black-Scholes şi altele).

Câştigul aşteptat se consideră a fi net, după deducerea taxelor şi impozitelor şi după plata dividendelor cuvenite acționarilor şi a dobânzilor aferente creditelor şi obligațiunilor emise. Este câştigul sau profitul net destinat reinvestirii.

Această variabilă exprimată calitativ este evaluată astfel:

$$ce = \begin{cases} 1 & \text{- dacă se aşteaptă câştig} \\ 0 & \text{- dacă nu se aşteaptă nici câştig nici pierdere} \\ -1 & \text{- dacă se aşteaptă pierdere} \end{cases}$$

Informația existentă pe piață – ip

Aceasta este o variabilă cantitativă, exprimată prin indicatori specifici, cum sunt: PER, BET, BET-C, profitul pe acțiune, prețul de închidere, dobânda la titluri de stat sau obligațiuni emise de întreprinderi etc.

Indiferent cum se exprimă sau se determină informația de piață, această variabilă exprimată calitativ se evaluează astfel:

$$ip = \begin{cases} 1 & \text{- sunt informații pe piață (întreprinderea este cotată, informațiile sunt publice)} \\ 0 & \text{- nu sunt informații pe piață (întreprinderea nu este cotată, informațiile nu sunt publice sau nu se publică din motive diverse)} \end{cases}$$

Capitalul disponibil (de a fi investit) – cd

Este o variabilă cantitativă, parte a capitalului permanent, care se determină prin prelevări clasice. Exprimarea calitativă a acestei variabile este:

$$cd = \begin{cases} 1 & \text{- dacă există capital disponibil} \\ 0 & \text{- dacă nu există capital disponibil} \end{cases}$$

Riscul de atragere a capitalului – ra, riscul de împrumut – rs, riscul de plasament – rp

Aceste variabile exprimate cantitativ în procente, determinate prin diferite metode clasice de abordare a riscului, sunt considerate cuprinzătoare, ca riscuri totale (includ riscul tranzacției, riscul de piață şi riscul specific). Transformate în variabile calitative acestea se evaluează astfel:

$$r_a r_s r_p = \begin{cases} 1 \text{ - dacă riscul este moderat pe termen lung, iar mediul este riscant şi instabil} \\ 0 \text{ - dacă riscul este neutru, redus pe termen lung, iar mediul este stabil} \\ -1 \text{- dacă riscul este mare pe termen scurt, iar mediul este turbulent şi incert} \end{cases}$$

Se consideră că deciziile manageriale sunt aprobate de Adunarea Generală a Acționarilor sau asociaților.

Definirea criteriilor decizionale

Se stabilesc criteriile decizionale prin mixajul situațiilor sau, cu alte cuvinte, prin gruparea variabilelor după valoarea lor calitativă, atât în ipoteza corelațiilor mixte de folosire a capitalului atras, împrumutat şi plasat (situația complexă), cât şi în ipoteza folosirii unui singur tip de capital (atras sau împrumutat sau plasat), pentru ipoteza pură de atragere a capitalului, celelalte construindu-se în mod similar, utilizând indicii de relevanță rezultați anterior.

Situațiile sij se prezintă distinct în tabele matriciale.

i - numărul situațiilor

j - combinațiile posibile între valorile variabilelor (de exemplu pentru strategia de atragere a capitalului sunt 54 de combinații).

Concret, cele şase situații considerate sunt:

i = 1 reprezintă situațiile posibile în cazul strategiei pure de atragere a capitalului;

i = 2 reprezintă situațiile posibile în cazul strategiei pure de împrumut a capitalului;

i = 3 reprezintă situațiile posibile în cazul strategiei pure de plasare a capitalului,

i = 4 reprezintă situațiile posibile în cazul strategiei de atragere a capitalului, dar se consideră corelațiile mixte între variabilele atragerii, împrumutării şi plasării capitalului;

i = 5 reprezintă situațiile posibile în cazul strategiei de împrumut a capitalului, dar se consideră corelațiile mixte între variabilele atragerii, împrumutării şi plasării capitalului;

i = 6 reprezintă situațiile posibile în cazul strategiei de plasare a capitalului, dar se consideră corelațiile mixte între variabilele atragerii, împrumutării şi plasării capitalului;

Definirea variantelor decizionale

În vederea stabilirii variantelor decizionale s-a utilizat media ponderată a indicilor de relevanță cu valorile variabilelor, rezultând coeficienții de relevanță ponderată a variabilelor care influențează capitalul atras, împrumutat şi plasat într-o conjunctură dată - cij, unde: i,j au semnificația definită mai sus.

Având variantele expuse se calculează coeficienții de relevanță- cij, astfel:

$$cij = \sum_{\substack{i=1 \\ j=1 \\ k=1}}^{a,b,c} \frac{vfij \cdot rij}{rc_k} \qquad (6)$$

unde:

vf ij - valoarea factorului de influență (pi, ce, de, ip, ra, rs, rp);

rij - relevanța factorului de influență;

rc_k - relevanța capitalurilor aflate în compunere (co cu ca, co cu cs şi co cu cp);

i - (1…..a) numărul de valori;

j - (1……b) numărul de relevanțe;

k - (1……c) numărul de combinații.

Decizia rezultă din matricea: $D = \{sij\ cij\}$, unde dacă:

$$\begin{cases} cij > 1 \text{ si } ce > 1 & \text{- decizia favorabilă, de acceptare} \\ 0 < cij < 1 & \text{- decizia de aşteptare} \\ cij < 0 & \text{- decizia nefavorabilă, de respingere} \end{cases}$$

Analiza variației favorabile cu modelul MODIC

Din tabelele matriciale rezultate se extrag:

- situațiile favorabile comune;
- situațiile nefavorabile;
- situațiile în aşteptare din zona comună.

Şi se calculează:

- probabilitățile favorabile, ca raport între fiecare coeficient de relevanță şi suma lor;

- succesul deciziei sau eficiența deciziei (sau a influenței coeficientului de relevanță asupra deciziilor), ca produs între probabilitățile favorabile şi fiecare coeficient de relevanță.

Analizând şi comparând rezultatele obținute, se desprind următoarele concluzii privind alegerea variantei optime:

- în situația strategiilor pure (în care deciziile de atragere, împrumut sau plasare a capitalului nu țin cont de relevanța corelațiilor dintre toți factorii care intervin în mediul intern şi extern) relevanța corelației factorilor are un

impact mai mare decât în situația strategiilor echiprobabile (în care deciziile de atragere, împrumut sau plasare a capitalului țin cont de relevanța corelațiilor dintre toți factorii care intervin în mediul intern şi extern al întreprinderii);

- situațiile favorabile selectate (cu domeniu comun) în ordinea în care se propune a se lua deciziile sunt:

- performanța favorabilă a întreprinderii, se aşteaptă câştig, există capital disponibil, informațiile de piață sunt disponibile, riscurile de atragere, împrumut şi plasare a capitalului sunt moderate;

- performanța favorabilă a întreprinderii, se aşteaptă câştig, există capital disponibil, informațiile de piață nu sunt disponibile, riscurile de atragere, împrumut şi plasare a capitalului sunt moderate;

- performanța favorabilă a întreprinderii, se aşteaptă câştig, există capital disponibil, informațiile de piață sunt disponibile, riscurile de atragere, împrumut şi plasare a capitalului nu sunt moderate;

- performanța favorabilă a întreprinderii, se aşteaptă câştig, există capital disponibil, informațiile de piață nu sunt disponibile, riscurile de atragere, împrumut şi plasare a capitalului nu sunt stabile.

Din compararea sumei relevanței eficiențelor rezultă că influența relevanței corelațiilor factorilor creşte în situații "pure", cu alte cuvinte în situația deciziei de atragere, împrumut şi plasare a capitalului în condiții de sinergie a factorilor conjuncturali.

Generalizând cele de mai sus, se poate scrie relația modelului MODIC (**Mo**del de **D**ecizie de **I**nvestiții de **C**apital), sub forma matricei deciziilor de succes a relevanței factorilor conjuncturali, astfel:

$$D = \{sij\ cij\ |eij\} \qquad (7)$$

unde:

sij - situațiile de combinare a factorilor interni şi externi;

cij - coeficienții de relevanță a legăturilor dintre factorii interni şi externi;

eij - spor de eficiență în decizii;

i - variantele de decizii privind folosirea capitalului;

j - variantele de combinare a legăturilor dintre factori.

În situația strategiilor pure apare suprapunerea efectelor sau legăturilor şi rezultatul este optimist (efectul sinergetic), ca în fig. 3.

Strategiile pure dau un succes mai mare. Dacă privim fenomenul din punctul de vedere strict al profitului, sinergia este pozitivă, dar dacă privim fenomenul din punct de vedere al riscului combinat cu profitul, sinergia este negativă. Prin considerarea relevanței tuturor legăturilor factorilor interni şi externi ai mediului în situația strategiilor echiprobabile dispare suprapunerea de efecte sau legături şi rezultatul este prudent.

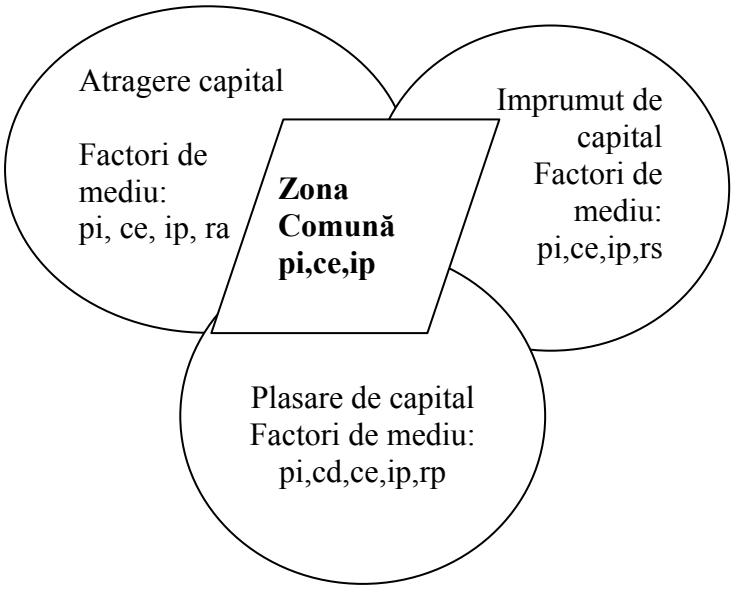

Fig.3 *Efectul sinergiei asupra relevanței legăturilor dintre factorii de mediu*

Decizia prudentă este de a considera relevanța legăturilor dintre toți factorii şi de a evalua succesul deciziei în funcție de situațiile prezentate sau posibile ij.

Blocul operațional util managerilor, cu paşii de urmat, este prezentat în fig. 4.

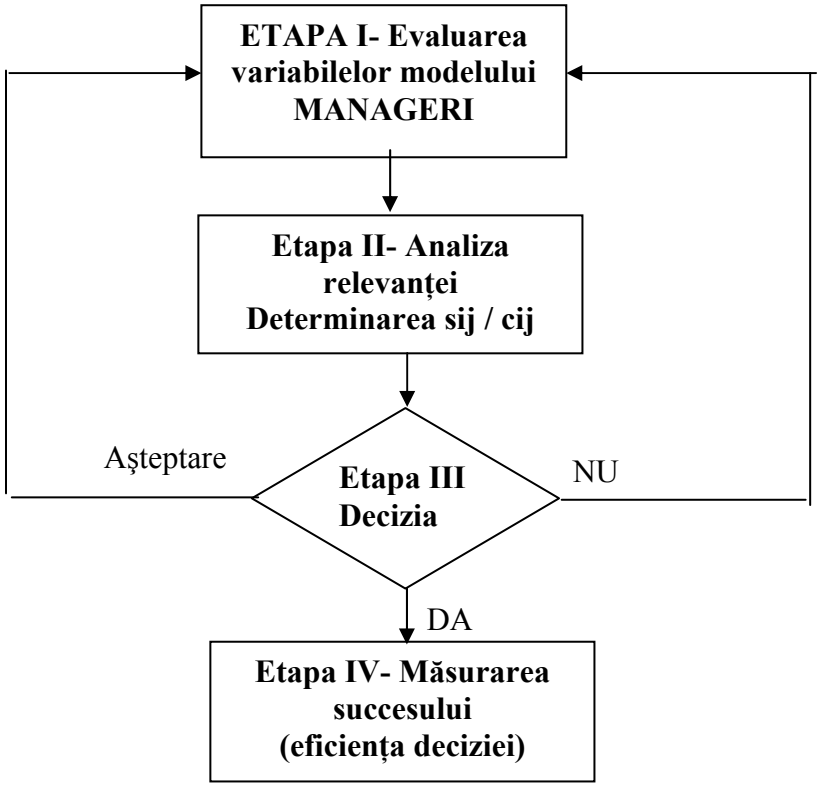

Fig. 4 *Blocul operațional managerial*

În concluzie, modelul MODIC proiectat este un instrument util şi facil pentru manageri în luarea deciziilor de investiții sau dezinvestiții în piața de capital.

TRANSPORTUL RESURSELOR ENERGETICE DIN SPAȚIUL CSI CĂTRE PIEȚELE DIN EUROPA ŞI ASIA - O PROBLEMĂ MAJORĂ DE SECURITATE

Col.dr. Adrian PÂRLOG

In the beginning of the 3rd millennium, providing energy (hydrocarbons, particularly) to the main world consumers continues to be one of the main world strategic challenges.

Steadiness of the national energetic balances, as well as of the international one remains a key geopolitical challenge involving the whole world, not solely the major consumers and suppliers of such resources.

The paper dynamically and geographically analyzes the hydrocarbon supplier-consumer binominal, also in view of production, transportation and consumption potentials.

Additionally, the paper assesses the main tendencies registered on the global energy market, as well as in the dynamics of the energetic transport systems (oil and natural gas pipelines).

Considerații generale

Spațiul CSI, îndeosebi zonele caucaziană şi central asiatică, precum şi regiunile siberiană şi nord europeană de pe teritoriul Federației Ruse dispun de importante rezerve energetice (petrol, gaze, cărbune, bazine hidrografice cu potențial energetic etc.). Existența unor bogate rezerve de petrol şi gaze naturale, corelată cu creşterea consumului şi, implicit, extinderea şi diversificarea piețelor energetice, au determinat dezvoltarea continuă a rețelei de transport energetic în zonă.

Ca urmare, arealul Marea Neagră – Caucaz – Asia Centrală devine tot mai evident subiect de interes şi dispută pentru marile puteri economice şi militare mondiale şi regionale, constatându-se o confruntare reală, mai mult sau mai puțin mascată, pentru obținerea controlului asupra țărilor bogate în hidrocarburi, precum şi asupra celor care se găsesc pe traseul de transport al acestora.

Statele mici şi mijlocii din regiune sunt dispuse la o serie de compromisuri, justificate atât prin avantajele economice şi de securitate obținute în schimbul exploatării resurselor de hidrocarburi şi folosirii teritoriului național pentru tranzitul acestora, cât şi prin posibilitatea constituirii unor coridoare de transport care să faciliteze derularea legăturilor economice cu Occidentul, văzut tot mai mult ca important factor pentru revitalizarea lor economică.

Se constată o intensificare a eforturilor pentru activarea diverselor organisme regionale de cooperare cu atribuții în planul cooperării economice sau legate de securitatea țărilor membre (Organizația de Cooperarea Economică la Marea Neagră[1], Organizația Tratatului de Securitate Colectivă[2], Organizația de Cooperare de la Shanghai[3], GUAM[4]), prin care marile puteri, erijându-se în lideri ai acestora, urmăresc să-şi promoveze şi să-şi protejeze interesele în zonă.

Interesele principalilor actori implicați

SUA, principala putere globală şi cel mai mare consumator mondial de energie, depind în cea mai mare măsură de rezervele energetice subterane. De aici rezultă şi nevoia guvernului american pentru acces la zonele importante de resurse de hidrocarburi, inclusiv la cele din zona Caspică şi a Asiei Centrale.

SUA importă în prezent aproape 500 de milioane de tone de petrol brut pe an. Situația gazelor naturale este mai alarmantă. SUA extrag aproape 550 de milioane de metri cubi de gaze anual, în timp ce rezervele naționale sunt de ordinul a 3,6 miliarde de m.c.

Se estimează că, în următorii 6 sau 7 ani, SUA vor fi nevoite să importe, pentru a menține echilibrată balanța sa energetică, aproape 1,4 miliarde de tone de petrol brut pe an, în vreme ce producția anuală mondială este de 1,2 miliarde, intrând astfel în dispută cu alți mari consumatori energetici (statele din UE, China etc.).

Statele Unite sunt interesate în promovarea unor trasee de transport energetic care să nu reprezinte monopolul nici unui stat, indiferent cât de puternic este acesta, şi care să evite țări considerate ca nedemocratice.

F.Rusă acționează pentru menținerea poziției sale dominante în transportul hidrocarburilor din zona caspică, ca parte a politicii sale de extindere a pieței de petrol şi gaze. Aceasta se circumscrie proiectului său strategic de recâştigare a puterii economice pentru a se reafirma ca o putere globală.

Moscova urmăreşte să realizeze în zonă un *mini-OPEC* prin atragerea de partea sa a Kazahstanului, Azerbaidjanului, Uzbekistanului şi Turkmenistanului şi un *mini-NATO*, prin Organizația Tratatului de Securitate Colectivă. În acest sens a încheiat acorduri bilaterale cu Azerbaidjan, Kazahstan şi Turkmenistan privind transportul petrolului şi gazului prin

---

[1] OCEMN cuprinde:
- 11 membri cu drepturi depline: Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Grecia, Georgia, Moldova, România, Rusia, Turcia şi Ucraina;
- 7 membri cu statut de observator: Austria, Israel, Egipt, Polonia, Slovacia, Tunisia şi Italia.

[2] Din OTSC fac parte F.Rusă, Kirghizstan, Kazahstan, Tadjikistan, Belarus şi Armenia.

[3] Țările membre ale Organizației de Cooperare de la Shanghai sunt Rusia, China, Kirghizstan, Kazahstan, Uzbekistan şi Tadjikistan.

[4] Țările membre ale GUAM sunt Georgia, Ucraina, Azerbaidjan şi Moldova.

conductele federației. Acordurile încheiate asigură, practic, controlul Rusiei asupra resurselor energetice ale acestor țări şi asupra transportului acestora conferind Moscovei un atu important în ecuațiile geopolitică şi geostrategică din zona Asiei Centrale şi zona Mării Caspice.

De asemenea, companiile private ruse au preluat pachete majoritare ale companiilor din domeniul energetic din majoritatea statelor din zonă (în principal, Georgia, Armenia, Kazahstan).

Liderii politici de la Moscova urmăresc diminuarea importanței economice a unor trasee energetice concurente (cum ar fi oleoductul Baku - Tbilisi - Ceyhan) prin punerea în practică a unor proiecte în care are un rol mai important (Novorossiisk-Burgas –Alexandropolis).

Statele vest-europene doresc să evite dependența de o singură sursă energetică, fiind interesate în asigurarea accesului la furnizori multipli situați în zone geografice diferite, una dintre acestea fiind zona caspică. În acest scop, se urmăreşte o implicare sub forme multiple: în lucrări de prospectare şi exploatare, în procesul de prelucrare, precum şi în realizarea unor proiecte de transport care să evite monopolul Rusiei. Guvernele occidentale încurajează implicarea operatorilor privați, care promovează rapid principiile economiei de piață şi pe cele ale democrației.

Printre cele mai importante firme implicate se numără British Petroleum Amoco (Marea Britanie), Royal Dutch/ Shell Group (Olanda), ENI SpA (Italia).

Alte state

China doreşte accesul direct la un număr mai mare de surse energetice, manifestând un interes deosebit pentru Kazahstan, ca importantă alternativă pentru resursele asigurate din Federația Rusă.

Se are în vedere construcția unui oleoduct care va lega Kazahstanul de China, a cărei punere în funcțiune este prevăzută pentru anul 2011.

Grupul marilor țări asiatice, **Japonia, India** şi **Coreea de Sud** manifestă un interes crescut pentru resursele din spațiul F.Ruse, ca alternativă la cel provenind din Orientul Mijlociu, urmărind (îndeosebi Japonia) implicarea în acțiunile de prospectare, exploatare şi transport a petrolului siberian.

Principalele caracteristici şi tendințe ale piețelor energetice

În prezent, principalele caracteristici şi tendințe ale piețelor energetice sunt următoarele:

- creşterea consumului mondial de petrol cu o rată anuală de cca 1,6% până în anul 2010;
- scăderea importanței petrolului ca resursă energetică primară, prelucrarea sa orientându-se cu precădere către carburanți şi produse petrochimice;

- reducerea consumului de combustibili grei - de tip păcură - odată cu creşterea consumului de gaze naturale, gaz petrolier lichefiat şi a combustibililor neconvenționali;

- creşterea gradului de volatilitate a pieţelor de aprovizionare şi desfacere, acestea devenind din ce în ce mai afectate de factori conjuncturali, uneori greu previzibili;

-fuzionarea sau încheierea unor alianțe strategice între marile companii petroliere pentru creşterea potențialului concurențial prin investiții majore în sisteme performante de aprovizionare şi de distribuție;

-dezvoltarea tehnologiilor "ecologice", la nivelul cerințelor actuale;

-concentrarea eforturilor bazate pe investiții uriaşe în explorare şi exploatarea câmpurilor petroliere din zona Mării Caspice, ca o alternativă la pieţele tradiționale de aprovizionare din Rusia şi zona Golfului, pentru care se caută noi coridoare de transport pentru țiței şi gaze naturale;

- căutarea unor noi surse de aprovizionare a UE, în condițiile previzibilei epuizări a zăcămintelor din Marea Nordului, la nivelul anului 2030, concomitent cu aplicarea de măsuri de creştere a eficienței energetice, reducerea consumurilor de combustibili şi carburanți şi a dependenței de import;

- investirea unor sume importante de către țările din zona Golfului în dezvoltarea petrochimiei, pentru valorificarea superioară a resurselor ieftine de țiței şi gaze naturale.

Resurse energetice în cadrul CSI

Marea Caspică

Dimensiunile cantitative ale potențialului energetic (hidrocarburi) ale zonei sunt evidente. Rezervele totale de hidrocarburi sunt evaluate la, circa, 33 miliarde barili țiței şi 5,58 trilioane m.c. gaze naturale.

Dimensiunile cantitative, pe subzonele importante, sunt:

- zona petroliferă "Araz-Alov-Sharg" avea estimat 300 milioane tone țiței şi 400 miliarde metri cubi de gaz metan;

- câmpul petrolifer caspic Serdar (Kapaz - în denumirea azeră), este unul din cele 4 depozite disputate de turkmeni şi azeri ce are rezerve estimate de 150 milioane tone țiței, alături de câmpul petrolifer azer Chirag-Gunashli, zăcământul Kashagan (apreciat la 7 miliarde tone țiței), zăcământul de gaze de la Amangheldy (rezervele de gaze la acest zăcământ sunt de, aproximativ, 25 miliarde metri cubi).

În prezent, producția şi rezervele petroliere ale principalelor state CSI din zonă sunt următoarele:

Federația Rusă

În funcție de statutul juridic al Mării Caspice, Rusia ar putea avea rezerve de petrol, dovedite în această regiune, de 2,7 miliarde barili. (Rusia mai deține atât importante zăcăminte de petrol în Siberia - Câmpia Siberiei de

Vest - aflate în exploatare, ce asigură 45% din producția de petrol a țării, cât şi importante rezerve de gaze naturale în zona sa nordic europeană).

În urma crizei cecene, F.Rusă a pierdut controlul asupra producției de petrol din Cecenia.

Azerbaidjan

Rezerve petroliere:

- Compania Petrolieră de Stat (SOCAR) a apreciat că, din cele 68 de câmpuri de petrol şi gaze, 26 se află în sectorul azer al Marii Caspice;
- rezerve confirmate, situate în principal pe litoralul Mării Caspice, în peninsula Asperon, sunt de aproximativ 1,36 miliarde barili;
- rezerve confirmate, situate la Şah Deniz, sunt de aproximativ 2,5 milioane barili şi 14 trilioane metri cubi de gaze naturale.

Sectorul azer are 41 structuri la adâncimi de până la 60 de metri, 27 de structuri la adâncimi cuprinse între 60-200 de metri şi 73 de structuri la adâncimi de peste 200 de metri (deja în exploatare).

Kazahstan

Rezervele petroliere sunt estimate la 95-117 miliarde barili, dintre care, rezerve sigure 22 miliarde barili.

Alte date se referă la rezerve confirmate la:

- Tenghiz, aproximativ 6,9 milioane barili;
- Karacaganak, aproximativ 2,4 milioane barili;
- Kaşagan, aproximativ 7-9 milioane barili.

Uzbekistan

Rezervele de petrol au fost estimate de oficialitățile uzbece la 527 milioane de tone. Au fost identificate 150 de câmpuri petroliere şi de gaze naturale, dintre care 60 sunt în exploatare.

Turkmenistan

Dispune de importante câmpuri petroliere situate, în special, în zona Mării Caspice, rezervelede petrol fiind evaluate la 33 miliarde barili şi de 23 trilioane metri cubi gaze naturale.

Tadjikistan

Dispune de rezerve modeste de petrol şi gaze naturale.

TRASEE DE TRANSPORT ENERGETIC

a. Conducte şi terminale petroliere existente:

Conducta „Tenghiz-Novorossisk” uneşte zona petrolieră a Mării Caspice cu portul rus Novorossisk, la Marea Neagră. Această conductă necesită lucrări de extindere a capacității de transport pentru a se ajunge la 60 milioane tone anual.

Conducta Baku (Azerbaidjan)-Supsa (Georgia) asigură, în prezent, transportul petrolului azer la terminalul petrolier de la Supsa. Prin aceasta se transportă 6,7 milioane tone de petrol pe an.

Conducta Baku (Azerbaidjan)-Novorossisk (F.Rusă) asigură transportul petrolului azer la terminalul petrolier rus de la Novorossisk.

Conducta „Baku-Tbilisi-Ceyhan" („BTC") are ca punct inițial Baku, traversează Georgia şi are ca punct final portul turcesc la Marea Mediterană, Ceyhan. Capacitatea anuală de transport a conductei este de 50 milioane de tone anual. Lungimea totală a conductei este de 1760 km, din care 1070 km străbat teritoriul Turciei, 442 km teritoriul Azerbaidjanului şi 248 km teritoriul Georgiei.

Magistrala rusă de conducte „Drujba" - 3700 km - a fost destinată transportului de petrol rusesc spre rafinăriile din fostele țări socialiste. Magistrala este formată din două conducte paralele, în prima jumătate a traseului, care sunt direcționate, în a doua jumătate a traseului, una spre Ungaria (prin Ucraina şi Slovacia), iar cea de-a doua spre Germania (prin R.Belarus şi Polonia). Conducta sudică (spre Ungaria) are o ramificație în Slovacia spre Cehia şi Austria. Magistrala are o capacitate de 82 de milioane tone pe an. Traseul de conducte de pe teritoriul Europei de Vest este mult mai puțin dezvoltat, datorită faptului că majoritatea rafinăriilor occidentale sunt instalate în zona de litoral, aprovizionarea cu țiței făcându-se, în acest caz, direct de pe mare, iar pentru cele câteva din interior accesul imediat fiind realizat pe fluviul Rin.

Conducta „Adria" leagă portul croat Omisalj, de la litoralul Mării Adriatice, şi uzinele de prelucrare a petrolului din localitatea croată Sisak.

Conducta Odessa-Brodi leagă terminalul petrolier maritim Odessa şi conducta sudică a magistralei "Drujba". Conform planurilor inițiale, această conductă urma să fie prelungită până la conducta nordică a magistralei "Drujba", în localitatea poloneză Plotsk, şi/sau până la Gdansk, pe malul Mării Baltice, etapă încă nerealizată.

Sistemul de conducte "Baltic", realizat pe teritoriul F.Ruse şi al Țărilor Baltice, leagă, în prezent, zăcămintele petroliere din nordul părții europene a Rusiei (regiunea Yamal) de terminalele petroliere Primorsk şi Sankt-Peterburg. Capabilitățile sistemului „Baltic" asigură un export de 50 milioane tone anual.

Alte terminale petroliere de pe teritoriul F.Ruse sunt Primorsk, Sankt-Peterburg, Novorossisk şi Tuapse.

b. Proiecte de conducte şi terminale petroliere:

Conducta "Drujba-Adria" face legătura între punctul final al conductei „Drujba" (de pe teritoriul Ungariei) şi conducta „Adria", în raionul croat SISAK. Conducta va avea o capacitate de 15 milioane tone anual. Prin unificarea celor 2 conducte petroliere, Rusia va putea livra petrol pe cale

directă, nu numai în întreaga Europă, dar şi, ulterior, după ieşirea la Marea Adriatică prin portul OMISALJ, în numeroase alte regiuni ale lumii.

Pentru Rusia, accesul la Marea Adriatică a reprezentat întotdeauna un obiectiv nedeclarat al politicii sale externe. Până în prezent, în lipsa acestui acces, petrolierele ruse folosesc rutele tradiționale de transport al petrolului, Strâmtorile Borfor şi Dardanele.

Terminalul petrolier Murmansk va avea o capacitate de 50 de milioane tone de petrol pe an, ceea ce reprezintă aproximativ o treime din ceea ce Rusia exportă în total, în prezent. O mare parte din acest petrol va fi vândut pe piețele din America de Nord şi Europa Occidentală.

Realizarea proiectului se va derula în două etape. În prima etapă, se vor finaliza lucrările începute la terminalul de la Murmansk, pentru ca acesta să fie în măsură să primească petroliere de capacitate mare. În a doua etapă, se va realiza conducta propriu-zisă, care va asigura transportul petrolului din Rusia Centrală până la terminalul de la Murmansk.

În prezent, sunt analizate două variante de traseu pentru oleoduct: Siberia Occidentală-Uhta-Murmansk, cu o lungime de 3.600 de km şi Siberia Occidentală-Usa-Murmansk, cu o lungime de 2.500 km (cu o parte a conductei pe fundul Mării Albe, ceea ce presupune probleme tehnice mari).

Estimările inițiale plasează costul proiectului (în funcție de ruta aleasă) la 3,4-4,5 miliarde de dolari. Încasările ruse din realizarea proiectului sunt estimate la 9,2 miliarde de dolari, din care 4 miliarde de dolari la bugetul federal şi 5,2 miliarde de dolari la bugetele regionale.

Pe direcția Extremului Orient este propusă construcția oleoductului **Angarsk (Siberia)-Nahodka** (port rus în Orientul Îndepărtat) cu producție proprie de până la 50 milioane tone anual şi a oleoductului **Siberia de Vest-Datzin** (China) cu o capacitate de până la 30 milioane tone anual.

„**Conducta iraniană”** va uni exploatările din **Kazahstan** cu portul Abadan din **Golful Persic**, cu o capacitate de circa un milion de barili zilnic. Preşedinții Iranului şi al Kazahstanului au anunțat intenția lor de a construi acest oleoduct la un preț de 1.350 milioane de euro.

„**Conducta afgano-pakistaneză”** va pleca din **Turkmenistan** şi, traversând **Afganistanul,** ajunge în **portul pakistanez Karachi, la Oceanul Indian**, proiect susținut de SUA.

Proiectul „Sahalin” va uni insula rusă cu acelaşi nume cu nordul Japoniei.

Conducta Nahodka (Extremul Orient rus) – Japonia, pe fundul Mării Japoniei, face parte dintr-un proiect estimat la valoarea de 5,2 miliarde USD.

Pentru **conducta albanezo-macedoneano-bulgară (AMBO) s**e estimează că lucrările de construcție se vor finaliza în 2008. Acordul pentru construcția conductei a fost semnat în 2004, la Sofia.

Pentru realizarea proiectului AMBO se estimează că vor fi necesare 1,3 miliarde dolari SUA.

Oleoductul AMBO va avea o lungime de 912 km şi o capacitate de transport de 750 mii barili petrol/zi. Pentru Albania se estimează că, după darea în folosinţă a oleoductului, câştigurile anuale vor fi 50 milioane dolari.

Proiectul de realizare a **conductei Burgas-Alexandroupolis,** conform specialiştilor greci, prezintă numeroase avantaje faţă de proiectele alternative. Printre aceste avantaje figurează:

- lungimea conductei Burgas-Alexandroupolis de doar 300 km (faţă de 912 km în cazul Burgas-Vlore);

- costul redus (700 milioane de euro faţă de 890 milioane euro - costul estimat pentru proiectul Burgas-Vlore, considerat ca fiind mult subevaluat) - aceasta s-ar traduce într-o diferenţă substanţială a costului de transport raportat la tona de petrol de la 5USD/tonă (Burgas-Alexandroupolis) la 18 USD/tonă (Burgas-Vlore);

- securitatea transportului - conducta tripartită ar urma să tranziteze două state membre ale UE, Grecia şi Bulgaria (2007), în timp ce conducta Burgas-Vlore ar tranzita şi Albania şi Macedonia, iar cea dintre Kiyikov şi Ibrykbaba s-ar afla în totalitate pe teritoriul Turciei. Demararea proiectului, care a stagnat pentru o perioadă de zece ani, presupune şi rezolvarea nevoilor de finanţare şi a condiţiilor de participare procentuală la proprietatea infrastructurii ce va fi realizată.

Conducta petrolieră Constanţa-Pancevo-Omisalj-Trieste va uni cele două terminale, la Marea Neagră şi Marea Adriatică, traversând România, Iugoslavia şi Croaţia.

Conducta este proiectată să transporte 10 milioane tone de ţiţei pe an, din care 6 milioane tone ar urma să fie folosite în cele trei ţări, iar restul de 4 milioane tone va fi direcţionat către pieţele europene.

Din punct de vedere al investiţiei necesare acest proiect prezintă avantajul unei infrastructuri existente, atât pe teritoriul României cât şi pe teritoriile celorlalte 2 ţări, astfel încât este necesară construirea unui tronson de numai 400 km din lungimea totală a conductei de 1200 km, pe teritoriul românesc, în condiţii facile de relief. Mai mult decât atât, printr-un tronson de 60 km, acest oleoduct se poate conecta cu conducta magistrală europeană Transalpina. În acest fel, proiectul capătă valenţe europene, fiind considerat complementar proiectului de oleoduct Baku-Ceyhan care ocoleşte strâmtoarea Bosfor.

Problemele de securitate pe care le pune strâmtoarea Bosfor pot aparea în viitor şi cu strâmtoarea Gibraltar şi în aceste condiţii conducta Baku-Ceyhan va acoperi o zonă de aprovizionare cu ţiţei limitată la Marea Mediterană.

Transportul maritim cu tancuri petroliere de mare capacitate implică costuri din ce în ce mai ridicate pentru asigurarea împotriva riscului de accidente, astfel încât transportul direct pe conducte, care este mai ieftin şi mai sigur, devine atractiv pentru ţările europene. Acesta este şi motivul pentru

care Uniunea Europeană priveşte cu interes proiectul conductei sud-est europene Constanța-Omisalj.

Proiectul Constanța-Omisalj-Trieste se vrea a fi o alternativă la transportul maritim de țiței şi o rută complementară la conductele Drujba – Odessa, Burgas – Alexandropolis şi Baku – Ceyhan. Se considerată că această rută este una dintre cele mai rentabile, dintre toate oleoductele de transport al petrolului caspic spre piețele europene.

c. Gazoducte existente

Conducta rusă **„Magistrala albastră”** leagă localitatea rusă Tihoretsk (regiunea Krasnodar a Rusiei) de localitatea turcă Samsun (port la Marea Neagră). “Magistrala albastră” funcționează, în prezent, la aproximativ 12% din capacitate, în pofida costurilor ridicate ale proiectului (peste 3 miliarde dolari). Turcia primeşte pe această magistrală numai 2 miliarde metri cubi gaz anual, iar capacitatea magistralei este de 16 miliarde metri cubi. Rusia şi Turcia au decis prelungirea acestei conducte de gaz de la Samsun până la Ceyhan (sudul Turciei), de unde gazul rusesc va fi exportat în Israel, fie printr-o conductă submarină, fie, după lichefiere, cu nave comerciale. Rusia va participa, de asemenea, la construirea în Turcia a unor fabrici şi terminale de gaz lichefiat, precum şi a unui mare depozit subteran de gaz natural, cu capacitatea de 5 miliarde metri cubi, în depozitele de sare ale lacului Tuz Golu ("Lacul Sarat") din centrul Turciei. Magistrala fost destinată transportului de gaz rusesc spre fostele țări socialiste. Este formată din două conducte paralele, în prima jumătate a traseului, care sunt direcționate ulterior, una spre sud prin Ucraina cu ramificații spre Slovacia, Cehia, Ungaria, fosta Iugoslavie, R.Moldova, România, iar cea de-a doua spre Germania (prin R.Belarus şi Polonia).

Prin **gazoductul Iran-Turcia** Iranul exportă gaze naturale în Turcia.

Conducta “CAC” (“Central Asia - Centre”) leagă Turkmenistanul de Europa, prin Uzbekistan, Kazahstan, F.Rusă, Ucraina.

Gazoductul Mozdoc (F.Rusă) – Gazi Magomed (Azerbaidjan) leagă sistemul de gazoducte azer de cel rusesc.

Gazoductul Erpege-Kurt Kuila leagă Turkmenistanul de Iran. Această conductă este folosită pentru exportul de gaz turkmen în Iran. Se intenționează să se mărească capacitatea acestui gazoduct la 15 miliarde metri cubi pe an.

d. Proiecte de gazoducte

Conducta Baku-Tbilisi-Erzurum se construieşte în paralel cu oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan, a cărei dare în exploatare este planificată pentru începutul anului 2006.

Conducta de gaze din Marea Baltică, cunoscută sub denumirea de **gazoductul Nord-European**, leagă direct F.Rusă (localitatea Vyborg) de Germania (Greifswald).

„Inelul de gaz” din sudul Europei, inițiativă lansată la mijlocul lunii noiembrie 2005 de preşedintele Federației Ruse, în prezența premierului Turciei şi cel al Italiei, urmăreşte optimizarea transportului de gaz către partea de sud a Europei, prin realizarea unei conducte care să lege Turcia de sudul Italiei, prin traversarea Greciei.

Conducta „TAP” (Turkmenistan-Afganistan-Pakistan) va avea o lungime de 1680 de km şi va asigura transportul de gaze naturale din Turkmenistan, prin Afganistan, în Pakistan, până la granița cu India.

Conducta de gaze „Transcaspică” va asigura livrarea de gaze naturale din Turkmenistan spre Coreea de Sud şi Japonia, prin Uzbekistan, Kazahstan şi China.

Conducta de gaze Iran-Afganistan-Pakistan-India este un proiect care nu beneficiază de susținerea tuturor statelor occidentale.

Conducta de gaze rusă, prin care F.Rusă intenționează să livreze cantități importante de gaz Chinei, va lega Siberia Centrală de China, existând posibilitatea unor livrări şi în Coreea de Sud şi Japonia.

Proiectul „Sahalin 2” prevede realizarea unei conducte de gaz între insula rusă cu acelaşi nume şi nordul Japoniei.

Aprecieri finale

Zona Marea Neagră – Marea Caspică rămâne în continuare o zonă de dispută strategică între puterile regionale şi globale pentru controlul exploatării şi transportului resurselor energetice din zonă, putând conduce, oricând, la o acutizare a relațiilor dintre acestea.

Foarte probabil, va creşte implicarea statelor occidentale în zonă atât sub aspect economic, cu obiectiv prioritar resursele energetice, cât şi în plan politic şi de securitate, ultimele două ca importanți factori favorizanți pentru implementarea proiectelor economice.

Existența gazoductelor, oleoductelor, precum şi producția şi transportul energiei electrice constituie instrumente de promovare şi prezervare a intereselor Federației Ruse în relațiile cu statele occidentale, cu unii factori de putere regionali (China, India) şi statele din sfera sa de influență.

Actuala rețea energetică aflată sub controlul F. Ruse, precum şi proiectele unor viitoare rețele de transport este multivectorial direcționată, incluzând, practic, toate zonele adiacente şi de interes pentru Rusia.

Oleoductele şi gazoductele care vin din F. Rusă şi traversează Ucraina către Occident constituie un element definitoriu al relațiilor complexe dintre Moscova şi Kiev. În acest context, Rusia este interesată de preluarea, prin participarea la procesul de privatizare, cât mai multor firme şi companii din domeniile energetic, petrolier şi chimic.

În viitor, blocarea exportului de gaze şi petrol către Occident, ca măsură punitivă iniţiată de federaţia Rusă, este improbabilă, datorită noilor relaţii cu Occidentul, precum şi a dezavantajelor economice pe care Rusia şi le poate crea ei însăşi.

Creşte interesul unora dintre statele din zona asiatică (China, Japonia, India, Pakistan) pentru accesul direct la resursele energetice din zonă. Acest fapt ar putea conduce la apariţia unor noi tipuri de competiţii între acestea şi F. Rusă, care urmăreşte să-şi menţină controlul asupra distribuţiei resurselor energetice.

În perspectivă, este posibilă o sporire a importanţei economice a gazelor naturale şi, implicit, a reţelei de gazoducte. În acest context, Fedraţia Rusă este interesată în dezvoltarea actualei reţele de gazoducte cu noi proiecte, atât la nivel naţional, cât şi către partenerii occidentali.

Relaţiile în plan economic dintre Rusia şi Turcia, îndeosebi sub aspectul asigurării resurselor energetice, sunt un factor de intensificare a cooperării dintre cele două, în scopul promovării unor interese comune în zonă.

RETEAUA DE OLEODUCTE
EXISTENTE SI IN PROIECT
DIN ZONA MARII NEGRE
DRUJHBA oil pipeline
Odessa – Brody oil pipeline
ADRIA oil pipeline
Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline
Caspian Petroleum Consortium
(Tenghiz – Komsomolsk – Novorossiisk)
ATYRAU PIPELINE
Vlore-Alexandroupolis–Burgas-Novorossiisk
Caucasian pipeline system
Samara- Novorossiisk
Baku- Supsa
Samara
Volgograd
Komsomolsk
Tikhoretsk
Grozniy
Brody
Tenghiz
Odessa
Omisalj
Baku
Constance
Tbilisi
Vlore
Erzurum
Burgas
Novorossiisk
Supsa
Alexandroupolis
Tuapse
Ceyhan
RUSSIA
SIBERIA
FINLAND
SWEDEN
LATVIA
Map Trek
Spits
Map Trek
Glacial Lakes
Map Trek
Land Seas
ROMANIA
MOROCCO
ALGERIA
AFRICA

RETEAUA DE GAZODUCTE EXISTENTE SI IN PROIECT DIN ZONA MARII NEGRE

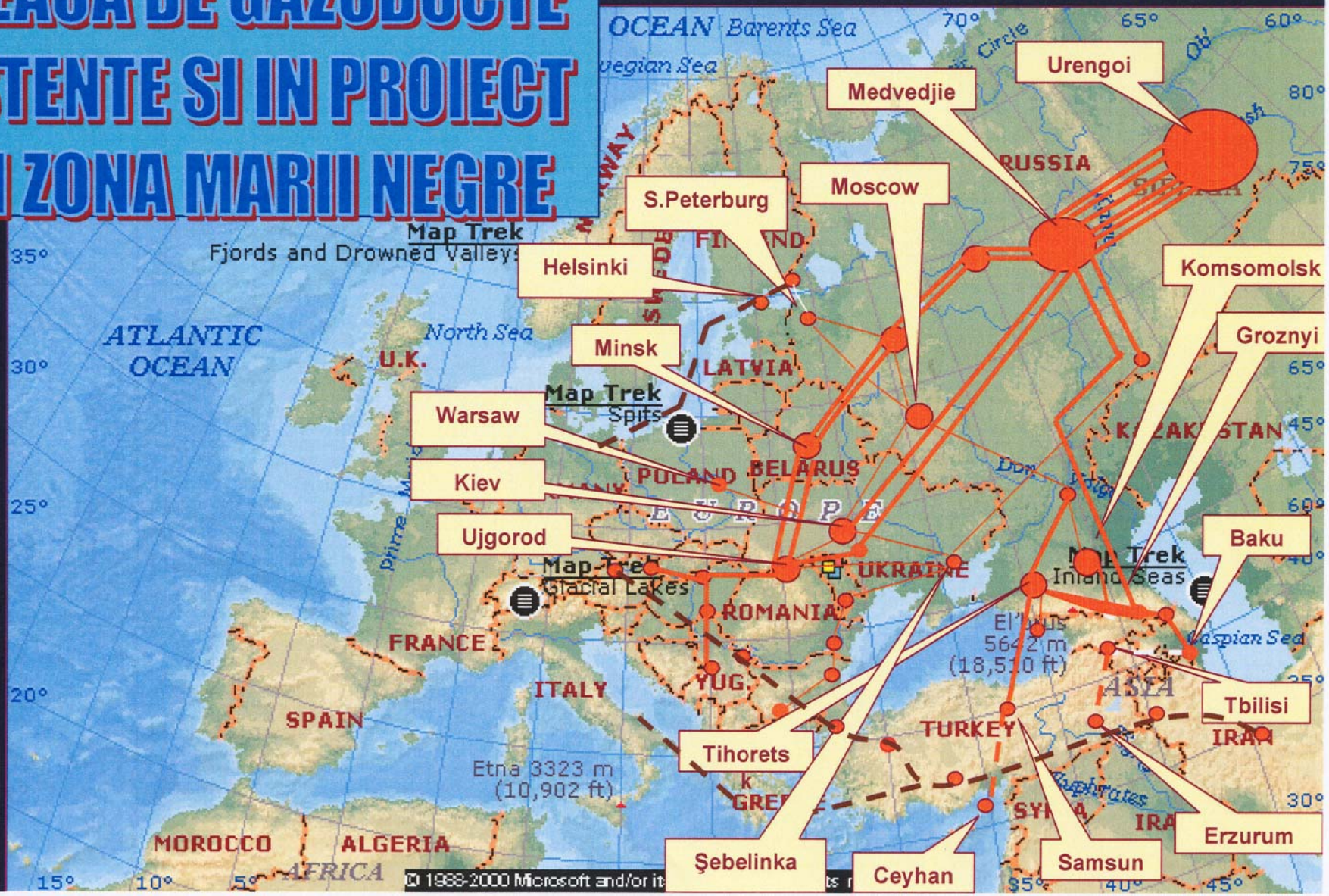

DESPRE CORECTURILE TIPOGRAFICE

Col. (r) conf. univ. dr. ION EMIL

Modul de executare a corecturilor şi semnele de corectură folosite de autori şi edituri în vederea tipăririi finale şi în bune condiții a textelor, tabelelor, figurilor sunt stabilite prin STAS 1032-89 aprobat de Institutul Român de Standardizare.

▸ Notarea corecturii se compune, în general, dintr-un semn de corectură, urmat de corectura propriu-zisă.

▸ Semnul de corectură este un semn convențional care se foloseşte pentru îndreptarea greşelilor şi nepotrivirilor constatate pe tiparul de corectură pentru introducerea modificărilor şi completărilor față de culegerea executată, precum şi pentru semnalarea defecțiunilor tehnice aflate pe tiparul de corectură.

▸ Corectura propriu-zisă constă în scrierea corectă a unui semn, cuvânt sau text. În text se indică numai prin semnul de corectură locul şi elementul la care se referă corectura, iar corectura propriu-zisă se înscrie numai pe rama albă a tiparelor de corectură.

La dreapta semnului de corectură, care se repetă pe rama albă a tiparelor de corectură, în dreptul rândului sau locului unde se află greşeala, se înscrie modificarea sau completarea necesară.

Dacă semnul de corectură însuşi este suficient pentru înțelegerea modificării ce trebuie făcută, el se repetă pe rama albă, fără să mai fie necesară explicația scrisă.

▸ Semnele de corectură se reproduc, în ordine de la stânga spre dreapta, pe partea din stânga ramei albe pentru corecturile de pe jumătatea stângă a textului şi pe partea din dreapta ramei albe pentru corecturile de pe jumătatea dreaptă a textului. După fiecare semn de corectură urmează modificarea necesară.

▸ Pe o pagină trebuie să se înscrie numai un singur fel de semn de corectură, pentru aceeaşi greşeală. Repetarea unor semne de corectură identice pentru greşeli diferite este admisă pe aceeaşi pagină a tiparului de corectură numai cu condiția ca succesiunea şi alternarea lor să se facă la intervale suficient de mari. În cazul când din lipsă de spațiu, corectura propriu-zisă nu se poate face în dreptul elementului respectiv se admite

efectuarea ei în orice loc al ramei albe, încadrând-o cu un cerc unit de greşeala respectivă printr-o linie continuă trasată printre rânduri.

Explicațiile cu text, necesare pentru efectuarea unei anumite corecturi, precedate de cuvântul ATENȚIE! se înconjoară cu un cerc.

▸ Corecturile, modificările şi completările se înseamnă mai clar şi citeț cu cerneală, pastă sau creion, colorate diferit de la un corector la altul. Pentru diferențierea corecturilor de modificări, acestea se vor încercui.

A. Semne de înlocuire, introducere şi eliminare

1. *Înlocuirea şi introducerea unei litere într-un cuvânt, a unei cifre, a unui semn ortografic sau de punctuație* (| ; ⌋ ; ⌈ ; ⌊ ; ¬ ; ⌈- ; ⌊- ; -⌋ ; ⊥ ; ♀ ; ♂)

Pe ramă	În text
⌋a ♂ ⌈â ♀ ⌊i ⌋a	Mesajele nostre informaționale au ca purtător principal cuvintul. Ele mai pot fi transmise şi prin intermedul mijloocelor nonverbale.

Explicație

Când o literă, o cifră, un element dintr-o notație, un semn ortografic sau de punctuație sunt greşit culese sau omise, adică altele decât cele din manuscrise sau sunt deteriorate sau inversate, fie se taie fiecare, fie se introduc cu unul din semnele indicate şi la dreapta semnului repetat pe rama albă se indică litera, cifra, elementul de notație, semnul ortografic sau de punctuație care înlocuieşte pe cel greşit sau care se introduce.

Text corectat

Mesajele noastre informaționale au ca purtător principal cuvântul. Ele mai pot fi transmise şi prin intermediul mijloacelor nonverbale.

2. *Înlocuirea mai multor litere, cifre, elemente de notație, semne ortografice sau de punctuație sau înlocuirea unor cuvinte întregi* (⊓ ;⊔ ;⊔ ;⊓ ; ⊣)

Pe ramă	În text
⊓ ca ⊔ re ⊓eolog ⊣ iv	Utilizarea cuvintelor (şi nu numai) în mijloace de comunicații într-un mod comod, prin imitație, fără o permanentă investigație "arhaică", dublată de una prospectă, orientate de valori (morale, politice, economice, de securitate etc.) centrate pe eficiență transformă autoritatea comunicării într-o comunicare autoritară, satrapică.

Explicație

Mai multe litere, cifre, elemente de notație, semne ortografice sau de punctuație sau cuvinte greşit culese se taie cu unul din semnele de corectură indicate, iar pe rama albă, în dreapta semnului de corectură, se face corectura propriu-zisă.

Text corectat

Utilizarea cuvintelor (şi nu numai) ca mijloace de comunicare într-un mod comod, prin imitație, fără o permanentă investigație “arheologică”, dublată de una prospectivă, orientate de valori (morale, politice, economice, de securitate etc.) centrate pe eficiență transformă autoritatea comunicării într-o comunicare autoritară, satrapică.

3. Înlocuirea mai multor cuvinte, rânduri sau pasaje culese incorect (⊢——⊣ ; ⊠ ; ⊠ ; ⊠)

Pe ramă	În text
⊢————⊣ cuprinde următoarele	Cea mai simplă schemă de comunicare, ~~are în structuri~~ componente: emițătorul, codul, canalul de comunicare, mesajul, receptorul, conexiunea inversă.

Explicație

Mai multe cuvinte, rânduri sau pasaje culese incorect se anulează prin semnul de corectură arătat, iar lateral, pe rama albă, se indică textul corect. În cazul unui spațiu insuficient, textul corect împreună cu semnul de corectură urmează a fi scrise pe câmpul liber al tiparului de corectură unit printr-o linie continuă de greşeala respectivă.

Text corectat

Cea mai simplă schemă de comunicare cuprinde următoarele componente: emițătorul, codul, canalul de comunicare, mesajul, receptorul, conexiunea inversă.

4. Eliminarea unor litere, cuvinte, rânduri de prisos şi a altor elemente tipărite (;)

Pe ramă	În text
	Într-un dialog, rolurile de emițător şi receptor
	~~se schimb alternativ~~ se schimbă alternativ.

Explicație

Semnul se pune în dreapta semnelor de corectură care au fost scoase pe rama albă.

Text corectat

Într-un dialog, rolurile de emițător şi receptor se schimbă alternativ.

5. Introducerea unui cuvânt, a unei părți dintr-o expresie, a unei expresii lipsă într-un text, a unui rând sau mai multor texte dintr-un rând (; ; ; ;)

Pe ramă	În text
optime	Structura unei comunicări poate fi pusă în
	evidență şi prin intermediul unui model
tip	interogativ de acțional.

Explicație

În cazul lipsei unuia sau mai multor cuvinte, a unei noțiuni sau a unei părți dintr-o noțiune matematică sau chimică, se indică locul unde trebuie

făcută completarea cu unul din semnele de corectură arătate folosind semne diferite pentru mai multe lipsuri, în acelaşi rând, iar în dreapta semnului repetat, pe rama albă, se scrie ceea ce trebuie introdus. În cazul unei omisiuni mari, se face o referire la original, la şpalt sau la foaia de introdus. În astfel de cazuri, textul omis se evidențiază în mod deosebit în original sau în corectura de şpalt precedentă şi se anexează la corectură.

Text corectat

Structura unei comunicări optime poate fi pusă în evidență şi prin intermediul unui model interogativ de tip acțional.

6. Introducerea într-un text a unui tabel, clişeu, noțiuni, note (—□ pentru tabel; —△ pentru clişeu; —○ pentru noțiune; —⊣ pentru notă)

Pe ramă

⊣—— ("Notă: a se vedea cap. IV, p.97)

În text

În privința informațiilor este indicat ca după ce s-a precizat foarte clar obiectivul, s-au asamblat şi apoi grupat informațiile, să se urmărească ordinea logică.

Explicație

Când lipseşte un tabel, un clişeu, o noțiune sau o notă („Notă:...") se pune semnul de corectură în spațiul unde urmează a fi introdus, făcându-se referire la numărul tabelului, clişeului, noțiunii, notei care trebuie introduse, precum şi la pagina de manuscris respectivă.

Text corectat

În privința organizării informațiilor este indicat ca după ce s-a precizat foarte clar obiectivul (Notă: a se vedea cap. IV, p.97), s-au asamblat şi apoi grupat informațiile să se urmărească ordinea logică.

7. Anularea unei indicații date (----------)

Pe ramă	În text
----------	Prin eforturile de cercetare ale profesorilor ca şi ale unor absolvenți, Academia Militară, cu toate scăderile impuse în primii ani postbelici, s-a menținut pe linia tradiției Şcolii Superioare de Război, fiind un templu de cultură militară, un laborator în care au fost fundamentate idei valoroase în domeniul teoriei şi doctrinei militare româneşti.

Explicație

Pentru anularea corecturii greşit făcute, se subliniază aceasta cu o linie întreruptă, iar pe rama albă se repetă semnul de anulare a corecturii.

Text corectat

Prin eforturile de cercetare ale profesorilor ca şi ale unor absolvenți, Academia Militară, cu toate scăderile impuse în primii ani postbelici, s-a menținut pe linia tradiției Şcolii Superioare de Război, fiind un templu de cultură militară, un laborator în care au fost fundamentate idei valoroase în domeniul teoriei şi doctrinei militare româneşti.

B. Semne de rearanjare a textului, de poziționare a indicilor şi exponenților

1. Modificarea locurilor între litere, cifre, cuvinte, semne ortografice sau de punctuație din acelaşi rând (⊓; ⊔; ⌒; ⌣)

Pe ramă	În text
⊓	Indiferent că scriem sau vorbim, că explicăm sau ocmandăm, ne aflăm într-un proces de comunicare.

Explicaţie

Literele, cifrele, cuvintele, semnele ortografice sau de punctuaţie alăturate, care sunt însă inversate, se vor nota astfel: jumătate din semn cuprinde o literă sau un grup de litere (un cuvânt), iar cealaltă jumătate restul, semnul repetându-se pe margine. Pentru inversarea a două litere vecine se admite şi folosirea semnelor de înlocuire.

Text corectat

Indiferent că scriem sau vorbim, că explicăm sau comandăm, ne aflăm într-un proces de comunicare

2. Modificarea ordinii cuvintelor într-un grup de cuvinte (1, 2, 3, 4)

Pe ramă	În text
1 ... 6	Contextul sau situaţia, alături de mesajul verbal şi nonverbal, în^{5} comunicare^{6} un^{2} deosebit^{4} rol^{3} au^{1}.

Explicaţie

Deasupra cuvintelor se pun cifrele, în ordinea în care trebuie să fie mutate cuvintele. Pe rama albă se înseamnă numai prima şi ultima cifră a succesiunii.

Text corectat

Contextul sau situaţia, alături de mesajul verbal şi nonverbal au un rol deosebit în comunicare.

3. Modificarea ordinii rândurilor într-un text (——— 1; ——— 2; ——— 3; ——— 4)

Pe ramă	În text
	Acelaşi mesaj informaţional poate fi interpretat diferit, chiar de aceeaşi

persoană, în contexte diferite. Comunicarea este ştiinţă şi artă în acelaşi timp. Ca artă constă în adaptarea la o situaţie pentru a induce un anumit comportament.

Ea devine ştiinţă atunci când
– 2 ceea ce este relativ stabil, necesar,
– 1 suntem capabili să surprindem, 1...4
– 4 cauzal într-o mulţime de situaţii concrete,
– 3 esenţial şi repetabil, adică logic.

Explicaţie

Rândurile care nu se succed în ordine normală se înseamnă la capătul lor cu linii, iar alături de acestea se pun cifrele care indică succesiunea corectă.

Text corectat

Acelaşi mesaj informaţional poate fi interpretat diferit, chiar de aceeaşi persoană în contexte diferite. Comunicarea este ştiinţă şi artă în acelaşi timp. Ca artă constă în adaptarea la o situaţie pentru a induce un anumit comportament.

Ea devine ştiinţă atunci când suntem capabili să surprindem ceea ce este relativ stabil, necesar, esenţial şi repetabil, adică logic, cauzal într-o mulţime de situaţii concrete.

4. Trecerea unui cuvânt, figuri sau a unui grup de cuvinte dintr-un rând într-o altă parte a textului (←○ ; ○→ ; ↶○ ; ↷○)

Pe ramă

În text

Actul de comandă, ca ↑toate atributele conducerii de altfel, devin performante prin ↓ştiinţă-artă simbioza comunicaţională.

Explicație

Textul care trebuie mutat se înconjoară cu o linie de la care porneşte o săgeată spre locul unde trebuie plasat. La mutarea unui cuvânt de la sfârşitul unui rând la începutul celuilalt sau invers, săgeata nu se face pe toată lungimea rândului, ci se întrerupe şi se termină la marginea de la care se va începe culegerea. Semnul nu se repetă pe rama albă.

Text corectat

Actul de comandă ca de altfel toate atributele conducerii, devin performante prin simbioza ştiință-artă comunicațională.

5. Trecerea unui rând sau a câtorva rânduri vecine dintr-o parte în alta a textului (;)

Pe ramă — În text

buie să urmărim, de la început
În orice proces de comunicare tre-
scopuri clare, precise şi evaluabile.

Explicație

Rândul care trebuie mutat este cuprins într-o paranteză mare de la care porneşte o săgeată spre locul mutării.

Text corectat

În orice proces de comunicare trebuie să urmărim de la început, scopuri clare, precise şi evaluabile.

6. Micşorarea distanței dintre rânduri ( )

Pe ramă — În text

Într-un sens mai restrâns, ca arie

de cuprindere şi prin consecințe, privite analitic, funcțiile limbii sunt şi funcții ale comunicării.

Explicație

Intervalele prea mari dintre rânduri se notează cu o linie trasă între rânduri până la margine, terminându-se cu câte un arc de cerc cu concavitatea spre rânduri.

Text corectat

Într-un sens mai restrâns, ca arie de cuprindere şi prin consecințe, privite analitic, funcțiile limbii sunt şi funcții ale comunicării.

7. Mărirea distanței dintre rânduri (;)

Pe ramă

În text

Primii ani după încheierea celui de-al doilea război mondial au fost pentru Şcoala Superioară de Război, ca de altfel pentru întreaga societate românească, deosebit de grei.

Text corectat

Primii ani după încheierea celui de-al doilea război mondial au fost pentru Şcoala Superioară de Război, ca de altfel pentru întreaga societate românească, deosebit de grei.

Explicație

Intervalele prea mici dintre rânduri se notează cu o linie trasă între rânduri până la margine, terminându-se cu un arc de cerc cu concavitatea spre rama albă.

8. Mărirea spațiului între cuvinte, litere, cifre, semne de punctuație sau ortografice (;)

Pe ramă

În text

Avândcaprofesori peunii dintre cei mai importanți gânditori militariromânidin perioada interbelică, Şcoala Superioară de Război s-a înscris cupaginide mare valoare în elaborarea uneiconcepțiidoctrinarecare să

valorifice tradițiile şi experiența românească, cât şi în ceeaceprivesteDezvoltarea gândirii militare naționale.

Explicație

Cuvintele, cifrele, semnele ortografice sau de punctuație unite greşit se despart cu semnul de separare care se repetă pe rama albă a tiparului de corectură.

Text corectat

Având ca profesori pe unii dintre cei mai importanți gânditori militari români din perioada interbelică, Şcoala Superioară de Război s-a înscris cu pagini de mare valoare în elaborarea unei concepții doctrinare care să valorifice tradițiile şi experiența românească, cât şi în ceea ce priveşte dezvoltarea gândirii militare naționale.

9. Micşorarea spațiilor între cuvinte, litere, cifre, semne de punctuație sau ortografice (↓ ; ↑)

Pe ramă	În text
↑	La sfârşitul ↑ veacului trecut, în anul 1889, s-a înființat prima instituție de învățământ
↓	militar ↓ superior românesc, Şcoala
↑	Superioară de Război ↑ .

Explicație

Spațiile prea mari dintre cuvintele unui rând se notează cu unul din semnele de corectură arătate, care se repetă pe rama albă a tiparului de corectură.

Text corectat

La sfârşitul veacului trecut, în anul 1889, s-a înființat prima instituție de învățământ militar superior românesc, Şcoala Superioară de Război.

C. Semne de început de alineat, erori de aliniere şi modificări ale caracterelor de litere

1. Începerea unui alineat nou într-un text (⌟⌜)

Pe ramă — În text

⌟⌜

Funcția expresivă a comunicării este centrată pe destinatar şi situează în prim plan trăirile afective. Limba deschide căi nebănuite fățărniciei, perfidiei, simulării şi instituționalizării lor. În fiecare om sunt cel puțin doi oameni, depinde de noi ca prin intermediul limbajului să-l avem interlocutor pe oricare dintre ei.

Explicație

Dacă o frază trebuie să înceapă cu un alineat, în locul unde trebuie să înceapă alineatul se pune semnul de corectură arătat.

Pentru corectarea mărimii alineatului se folosesc semnele de deplasare.

Text corectat

Funcția expresivă a comunicării este centrată pe destinatar şi situează în prim plan trăirile efective.

Limba deschide căi nebănuite fățărniciei, perfidiei, simulării şi instituționalizării lor. În fiecare om sunt cel puțin doi oameni, depinde de noi ca prin intermediul limbajului să-l avem interlocutor pe oricare dintre ei.

2. Suprimarea unui paragraf şi culegerea textului respectiv în continuarea paragrafului anterior (∪)

Pe ramă — În text

Funcția denotativă are ca finalitate integrarea, conceptualizarea şi, în genere,

elaborarea gândirii.

Caracteristice acestei funcții îi sunt directivarea şi fixarea rezultatelor activității de cunoaştere.

Explicație

Dacă nu este nevoie de un alineat, textul respectiv urmează să fie cules în continuare. În acest caz se notează cu semnul de corectură arătat care se repetă pe rama albă.

Text corectat

Funcția denotativă are ca finalitate integrarea, conceptualizarea şi, în genere, elaborarea gândirii. Caracteristice acestei funcții îi sunt directivarea şi fixarea rezultatelor activității de cunoaştere.

3. Culegerea şi împlinirea unui rând centrat la mijloc (→[ ]←)

Pe ramă

→[ ]←

În text

→["Funcțiile comunicării"]←

Explicație

Dacă într-un text există un rând care trebuie împlinit centrat, semnul de corectură se pune la începutul şi la sfârşitul rândului care trebuie centrat.

Text corectat

→["Funcțiile comunicării"]←

4. Culegerea cuvintelor sau rândurilor cu litere din altă familie, caracter sau corp (⌊⌋ ; ⌉)

Pe ramă

italice

În text

Funcția denotativă angajează două componente: cognitivă şi referențială.

Explicație

Cu semnul respectiv se subliniază sau se cuprind cuvintele rândului sau alineatului care trebuie recules cu un alt fel de literă. În interiorul semnului, pe rama albă, se arată numele garniturii, familiei de litere, caracterul, corpul.

Text corectat

Funcția denotativă angajează două componente: *cognitivă şi referențială.*

D. Semne de corecturi pentru greşelile tehnice de culegere şi de tipărire

1. Alinierea pe verticală (||)

Pe ramă — În text

Când unul sau mai multe rânduri
nu se aliniază pe verticală,
adică primele litere din stânga
sau ultimele litere din dreapta
nu sunt pe aceeaşi verticală,
semnul de corectură se pune
pe ambele margini ale culegerii
sau ale altor elemente tipărite.

Text corectat

Când unul sau mai multe rânduri nu se aliniază pe verticală, adică primele litere din stânga sau ultimele litere din dreapta nu sunt pe aceeaşi verticală, semnul de corectură se pune pe ambele margini ale culegerii sau ale altor elemente tipărite.

2. Alinierea pe orizontală (═══)

Pe ramă | În text

═══

═══

Literele, cifrele, semnele matematice, ortografice sau de punctuație, cuvintele mai ridicate sau mai coborâte față de poziția lor normală se încadrează între linii paralele care se repetă pe rama albă. Aceleaşi linii paralele pot fi folosite şi pentru notarea liniilor deplasate în tabele sau în alte lucrări cu linii.

Text corectat

Literele, cifrele, semnele matematice, ortografice sau de punctuație, cuvintele mai ridicate sau mai coborâte față de poziția lor normală se încadrează între linii paralele care se repetă pe rama albă. Aceleaşi linii paralele pot fi folosite şi pentru notarea liniilor deplasate în tabele sau în alte lucrări cu linii.

3. Eliminarea unui coridor format într-un text (⫲)

Pe ramă | În text

⫲

Coridorul este format din spațiile dintre cuvintele care coincid la mai multe rânduri succesive pe verticală. Spațiul respectiv se notează cu semnul arătat care se repetă, tăiat cu o linie, pe rama albă.

Text corectat

Coridorul este format din spațiile dintre cuvintele care coincid la mai multe rânduri succesive pe verticală. Spațiul respectiv se notează cu semnul arătat care se repetă, tăiat cu o linie, pe rama albă.

WRITING PRODUCT-ORIENTED SYLLABUSES

Lect.univ.dr. Ana-Maria NEGRILĂ

Redactarea unei programe de învățământ poate fi la fel de dificilă ca proiectarea unui curs. Programa reprezintă un ghid important atât pentru profesori, cât şi pentru studenți deoarece le indică acestora ce obiective trebuie atinse în urma parcurgerii cursului. Principala problemă a programelor este că ele pot doar oferi nişte linii directoare, dar nu pot garanta că studenții vor poseda cu adevărat anumite cunoştințe la finalul unui curs. Există mai multe modele de programe care însă pot fi funcționale numai dacă sunt folosite într-un anumit context şi cu un anumit tip de studenți. La fel ca în cazul proiectării unui curs, redactarea programelor trebuie să țină seama în primul rând de nevoile studenților deoarece aceştia învață limba străină având în minte un anumit scop ce trebuie îndeplinit. Programele orientate pe student țin seama de nevoile acestora şi încearcă să le îndeplinească oferindu-le abilități de comunicare.

Knowing how to write a syllabus is as important as knowing how to design a course. The syllabus can be described as a statement of what will be learnt. (Hutchinson and Waters, 1987:80) It can also be defined as a guide for teacher and learner because it provides them with some goals that have to be reached. Yalden considers that the syllabus is the summary of the content to which learners will be exposed (1987: 87) The main problem of the syllabus is that it cannot quantify what the students' acquisition will be at the end of the course. There are different types of approaches to course design that the course designers may rely on. The structural, the situational and the notional/functional approaches are product-oriented syllabuses.

The most used syllabus type was the one based on grammar where the content was selected and graded on the complexity and simplicity of grammatical items. A number of structures were taught and the learner was expected to know them and to add them to what he had learned before.

The main problem here is that this syllabus is rather poor and that it has only a weak connection to the real language. Another problem is that the relationship between the structural items may not be very tight. This kind of

syllabus disregards other aspects of language that are important for communication. Moreover, there is a difference between the grammar used in spoken language and the one used in a written text. This makes it difficult for teachers to grade and for learners to understand why so many different rules apply to different case.

Because of the limitations of the structural approach another approach was used which seemed to function better because it focused on situations rather than structure. This approach was based on a list of situations which reflected the way language and behavior were used everyday outside the classroom. This way by using the two approaches together the learner was able to induce the meaning from a relevant context.

As this approach was "learner-rather than subject-centered" (Wilkins.1976: 16) the learner's motivation was higher. The problem was when the situations were not enough or were not what a category of learners' needed. This observation led to the next type of approach.

Wilkins' dissatisfaction with structural and situational approaches came from the fact that they dealt only with 'how' or 'when' and 'where' of language (Brumfit and Johnson. 1979:84). He was more concerned about "what it is they communicate through language" (op.cit.:18).

The communicative purpose is the most important thing that has to be taken into account when designing a syllabus. Thus, the structural and situational elements do not cease to exist but are less important than the communicative elements. Their role will be only a subsidiary one. The communicative approach deals with establishing learners' needs according to the various types of communication. The result is that the needs analysis is now connected to the notional-functional syllabuses. However, the danger is to replace a list with another because if before the situational/structural elements were used, now the new list contains notions and functions. White (1988:77) considers that "language functions do not usually occur in isolation" and that it is difficult to select and grade function and form. It is also difficult to decide whether a function is more important than another (persuading vs. approving).

The following types of approaches (analytical approaches) are an alternative to those listed above and are based on a process-oriented principle according to which a language can be learned experientially. As the product-oriented courses did not do much to improve the communicative skills, it was a need to develop different kinds of syllabuses which were found in The Process-Oriented ones. They are more a process than a product because the focus is not on what the student will have accomplished at the end of the course, but on the learning tasks and activities that the learner will do during the course.

This approach deals more with ‘how’ to teach the language even if the emphasis is still on the learner. A task-based approach is based on the assumption that a language is best learned through interaction and practice. Such a course will use tasks and activities that are relevant to the students’ language needs and that encourage the learner to communicate. The learning theory of task based and communicative language teaching suggests that activities in which language is employed to complete meaningful tasks enhance learning. 'Bangalore Project' is an example of a procedural syllabus. This kind of syllabus is not concerned with the selection, ordering and grading of content, but with making the learner solve different tasks (i.e. information-gap activities). The purpose was to make the learner perceive the language subconsciously while solving the task. The problem was that the boundary between this approach and language teaching methodology was not very clear.

Breen and Candlin (1984) based an approach on how learners learn. The idea of this approach is to involve the learner in designing the syllabus as much as possible because this way he will know the structure and the content of the course, he will be less aware and frightened and the motivation will increase. The problem is that there should be a syllable from those analytical ones because they offer on the one hand, a framework for the course activities, and on the other hand, guidance and support for teachers. The weak point of this type of syllabus is that the learners may push the course to a non-productive direction because they do not have knowledge of language and methodology. They may wander around insisting too much on elements that seem important to them, but which in fact are less important for communication. The result could be a lack of aims.

The proportional syllabus was put forward by Yalden (1987) and it tries to develop an "overall competence" with focus on flexibility and spiral method of language sequencing leading to the recycling of language (Op.Cit.:97). It consists of a number of elements with theme designed by the learner and which plays a linking role through the units. The course will first focus on form, and then the interactional components will take the leading position. There is not a certain moment when the focus changes from form to interaction. This shifting does not depend on the learners’ proficiency. The result will be a dynamic syllabus which will allow feedback and flexibility (ibid:100).

Yalden (ibid:87) considers that it is important for a syllabus to indicate explicitly what it will be taught, "not what will be learned". This approach is beneficial to those learners who do not have the possibility to use the language outside the classroom.

As Hutchinson and Waters state: "Any teaching material must, in reality, operate several syllabuses at the same time. One of them will probably be used as the principal organizing feature, but the others are still there" (op.cit.:89).

The best syllabus is probably the one that takes what is useful from all models. As Hutchinson and Waters (1987:51) suggest: "It is wise to take an eclectic approach, taking what is useful from each theory and trusting also in the evidence of your own experience as a teacher".

Before designing a course, the teachers have to decide whether they want a product or a process oriented syllabus. Then they will see the goals of the course and the students' needs and will decide whether the course will be teacher or learner led.

According to the course priorities, the teachers will decide what kind of syllabus would be better to choose in order to meet students' needs. In conclusion, the approaches listed above are all feasible if used in the right context and with the right learners. It is also possible to learn from them and to create a mixture of more of them, taking only those elements that will make a specific course work.

References

Brumfit, C.J. & Johnson, K. (eds) (1979) *The Communicative Approach To Language Teaching.* Oxford: OUP.

Hutchinson, T. & Waters, A. (1987) *English For Specific Purposes: A Learning Centred Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

Prabhu, N.S. (1987) *Second Language Pedagogy*. Oxford: OUP.

Wilkins, D.A. (1976) *Notional Syllabuses*. Oxford : Oxford University Press.

White, R.V. (1988) *The ELT Curriculum : Design, Innovation And Management.* Oxford: Blackwell.

Yalden, J. (1987) *Principles of Course Design for Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

COMPONENTA DE GENIU (GENISTICA) ÎN OPERAȚIILE FORȚELOR AERIENE

Gl.bg.(r) prof.univ.cons.dr. Petre GRECU

This essay represents a scientific endeavor that addresses the basics of engineering dimension in military operations carried out by air force units.

Integrarea României în NATO impune mutații deosebite şi în cadrul teoriei artei militare. Arma geniu şi trupele de geniu din subordinea acesteia parcurg un proces complex de modernizare şi restructurare atât în plan teoretic, cât şi în cel practic-aplicativ în conformitate cu cerințele Alianței.

În acest context, Doctrina trupelor de geniu în NATO, ATP-52, asigură cadrul de specialitate necesar pentru proiectarea şi realizarea principalelor misiuni şi lucrări genistice la cerințele acțiunilor militare desfăşurate de categoriile de forțe ale armatei şi genurile de armă în teatrele de operații în care Alianța are angajate structuri de forțe.

În plan teoretic, conceptul de *„protecție genistică”* folosit în majoritatea doctrinelor şi regulamentelor operative apărute în ultima perioadă de timp sau existente în proiect, nu asigură gama de misiuni complexe şi de mare volum la care sunt angajate trupele de geniu.

La nivelul acțiunilor militare desfăşurate de Forțele Aeriene „protecția genistică cuprinde totalitatea măsurilor care se iau şi a lucrărilor care se execută, în folosul propriu, de către toate unitățile pentru crearea condițiilor necesare pregătirii şi desfăşurării acțiunilor militare, executării manevrei, adăpostirii personalului şi tehnicii militare împotriva cercetării şi lovirii acestora de către inamic, interzicerii sau îngreunării pătrunderii acestuia către dispozitivul de luptă propriu”[1]. Fără a critica definiția, care poate fi interpretabilă, protecția genistică ca noțiune conceptuală vizează acele măsuri şi lucrări genistice, de regulă simple, care nu necesită aport tehnic de specialitate şi la care participă subunitățile şi unitățile de toate armele (specialitățile) pentru protecția proprie.

Conceptul de *„protecție genistică”* nu este specific armei geniu şi trupelor de geniu din armatele partenere din NATO, decât în măsura în care unitățile de infanterie, artilerie, şi de alte arme au responsabilități pentru protecția proprie. În majoritatea armatelor partenere termenul consacrat

[1] *F.A.-1, Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene (proiect)*, Bucureşti, 2005.

vizează sprijinul genistic (de geniu), fapt ce ne-a determinat să abordăm principalele aspecte legate de aportul armei geniu şi a trupelor de geniu în acțiunile militare (operațiile aeriene) desfăşurate de Forțele Aeriene.

Componenta genistică în acțiunile militare desfăşurate de Forțele Aeriene are în opinia noastră trei elemente fundamentale şi anume: protecția genistică, sprijinul de geniu, logistica pe linia armei geniu.

Deoarece la nivelul acțiunilor militare desfăşurate de Forțele Aeriene, protecția genistică a fost definită în conformitate cu prevederile doctrinei pentru operații specifică acestei importante categorii de forțe ale armatei, ne vom axa pe clarificarea, cel puțin din punct de vedere teoretic, a celorlalte elemente care subsumează componenta genistică.

Sprijinul de geniu (genistic), constituie un ansamblu de măsuri şi lucrări genistice de mare volum şi complexitate ce necesită pentru execuție forțe şi mijloace specializate (de geniu), proiectate de către factorii de conducere (decizie) şi realizate de către subunitățile, unitățile şi marile unități de geniu în folosul (sprijinul) forțelor luptătoare pentru îndeplinirea pe linia armei geniu a obiectivelor şi scopurilor fixate prin concepția operației (luptei).

Din cadrul definiției rezultă clar faptul că principalele lucrări genistice destinate forțelor luptătoare se execută de trupele de geniu, acestea fiind, de regulă, de mare volum şi complexitate şi care necesită o înaltă profesionalizare şi documentație tehnică. Majoritatea armatelor moderne, membre NATO acordă un rol deosebit trupelor de geniu, misiunile generale ale acestora fiind grupate pe patru mari domenii:[2]

- sprijin pentru realizarea mobilității;
- sprijin pentru asigurarea contramobilității;
- sprijin pentru realizarea protecției şi mascării;
- suportul general genistic.

Sprijinul de geniu în operațiile moderne poată să conțină trei componente, toate esențiale în executarea cu succes a măsurilor şi lucrărilor genistice ce revin subunităților şi unităților de geniu (geniu – aviație).

În opinia noastră aceste componente sunt: componenta de conducere, componenta acțională (luptătoare), componenta de logistică pe linia armei geniu.

Conducerea este foarte importantă în cadrul sprijinului de geniu, fiind direcționată pe două aspecte:

- conducerea de ansamblu a sprijinului de geniu;
- conducerea nemijlocită a subunităților şi unității de geniu-aviație (regimentul de geniu-aviație), participante la pregătirea şi desfăşurarea operațiilor (acțiunilor) aeriene.

Conducerea de ansamblu a sprijinului de geniu se realizează de comandantul (şeful) marii unități de aviație în folosul căreia se execută lucrările genistice, consiliat de ofițeri (experți) pe linia armei geniu.

---

[2] *Doctrina trupelor de geniu în NATO*, ATP-52, p.5.

Conducerea nemijlocită a subunităţilor şi unităţilor de geniu-aviaţie se realizează prin comandanţii acestora. Un aport substanţial la conducerea nemijlocită a structurilor de geniu-aviaţie îl aduc comandanţii de batalioane şi comandantul regimentului de geniu-aviaţie din structura Statului Major al Forţelor Aeriene.

Componenta acţională (luptătoare) este esenţială în cadrul sprijinului de geniu fiind destinată să asigure, prin elementele din structură, executarea lucrărilor genistice complexe şi care cer un grad înalt de tehnicizare, în folosul marilor unităţi şi unităţilor luptătoare (de asigurare) din structura Forţelor Aeriene.

Din punct de vedere structural, componenta acţională (luptătoare) se compune din:

a) subunităţi de geniu-aviaţie din compunerea marilor unităţi tactice din cadrul Forţelor Aeriene (bazele aeriene, M.U. de rachete antiaeriene sol-aer etc.);

b) regimentul de geniu-aviaţie;

c) alte structuri de geniu şi construcţii destinate de organul de conducere strategică să execute misiuni şi lucrări genistice, la pace, în situaţii de criză şi pe timp de război, în folosul Forţelor Aeriene.

Logistica de geniu asigură din punct de vedere material şi tehnic acţiunile de luptă desfăşurate de subunităţile şi unităţile de geniu (geniu-aviaţie) şi cuprinde:

a) asigurarea cu materiale de geniu şi construcţii;

b) asigurarea tehnică de geniu.

Componenta genistică în acţiunile militare ale Forţelor Aeriene are unele particularităţi specifice, derivate din caracteristicile infrastructurii ce trebuie asigurată în cadrul bazelor aeriene şi raioanelor de acţiune (poziţiilor de tragere) ale M.U. de rachete antiaeriene şi a unităţilor (subunităţilor) de radiolocaţie etc.

Scopul principal al componentei genistice pentru Forţele Aeriene este acela de a crea condiţii favorabile pentru menţinerea capacităţii de luptă a acestora, al intrării în luptă la timp şi cu eficacitate maximă a elementelor luptătoare şi asigurării unei protecţii corespunzătoare dispozitivelor de luptă.[3]

În perspectiva integrării depline în NATO şi asigurarea compatibilităţii şi interoperabilităţii cu arma geniu şi structurile de geniu din armatele partenere, misiunile componentei genistice în acţiunile militare desfăşurate de Forţele Aeriene este necesar să fie structurate pe patru mari domenii, toate de referinţă pentru îndeplinirea scopurilor şi obiectivelor stabilite în concepţia operaţiei aeriene. În concepţia Alianţei cele patru domenii de referinţă sunt: protecţia, mobilitatea, contramobilitatea şi mascarea.

---

[3] Petre Grecu, Silviu Popescu, *Protecţia genistică în operaţiile Forţelor Aeriene*, Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2003, p. 86.

Protecția se asigură prin următoarele măsuri şi lucrări genistice:

- executarea lucrărilor de fortificație pentru protejarea personalului, aeronavelor, tehnicii de luptă (auxiliare) din structura bazelor aeriene şi a marilor unități şi unităților de rachete antiaeriene;
- lucrări genistice specifice protecției centrelor operaționale şi punctelor de conducere din structura Forțelor Aeriene;

Mobilitatea asigură atât acțiunile subunităților şi unităților de aviație şi elicoptere, a unităților de asigurare (divizioane de artilerie antiaeriană, unități şi subunități de radiolocație) din cadrul bazelor aeriene, precum şi a unităților şi marilor unități de rachete antiaeriene[4].

Cele mai reprezentative misiuni şi lucrări genistice specifice mobilității sunt:

- lucrările genistice specifice infrastructurii de aerodrom şi elidromurilor militare;
- lucrări de drumuri, poduri şi treceri realizate în locațiile bazelor aeriene şi marilor unități şi unităților de rachete antiaeriene;
- culoare de mobilitate prin obstacole realizate de formațiunile terestre destinate pentru pază şi apărarea obiectivelor importante ale Forțelor Aeriene.

Contramobilitatea se asigură prin:

- baraje de mine antiblindate, baraje de fortificație antitanc neexplozive şi baraje antipersonal neexplozive;
- lucrări de distrugeri (pentru obiectivele care nu trebuie să fie cucerite de către inamic);
- lucrări genistice destinate pentru paza şi apărarea locațiilor (raioanelor) importante din dispozitivul Forțelor Aeriene.

Mascarea, esențială pentru succesul acțiunilor militare desfăşurate de marile unități şi unitățile din compunerea Forțelor Aeriene, cuprinde:

- ascunderea zonelor de dispersare ale aviației şi elicopterelor;
- deformarea prin lucrări genistice de mascare a locului de dispunere a sistemului de conducere la nivelul Forțelor Aeriene şi a principalelor elemente de dispozitiv subordonate;
- ascunderea pozițiilor de tragere ale artileriei şi rachetelor antiaeriene şi a locațiilor pentru unitățile (subunitățile) de radiolocație;
- ascunderea pozițiilor de tragere şi a aerodromurilor de rezervă;
- inducerea în eroare a inamicului prin realizarea de lucrări de infrastructură şi poziții de tragere false;
- ascunderea manevrei de forțe şi mijloace din cadrul locațiilor importante aparținând Forțelor Aeriene etc.

Componenta genistică în acțiunile militare desfăşurate de Forțele Aeriene este influențată de o serie de factori, dintre care cei mai importanți în opinia noastră sunt:

---

[4] Ibidem, p.90.

- gradul de amenajare genistică a terenului încă din timp de pace;
- caracteristicile şi amploarea operaţiei aeriene;
- concepţia operaţiei aeriene;
- gradul de operativitate al infrastructurii unor aerodromuri;
- existenţa şi numărul pistelor de decolare-aterizare de bază, rezervă şi false;
- existenţa şi numărul poziţiilor de tragere de bază, rezervă şi false pentru marile unităţi şi unităţile de artilerie şi rachete antiaeriene;
- condiţiile geo-climatice ale teatrului (zonei) de operaţii;
- gradul de eficienţă a lucrărilor genistice de mascare realizate pe timp de pace, în situaţii de criză şi la război;
- resursele umane, materiale, financiare şi tehnice existente şi timpul avut la dispoziţie;
- dinamica de realizare a efortului genistic până la necesarul de război.

Gradul de amenajare genistică a terenului încă din timp de pace atât în cadrul bazelor aeriene, cât şi în dispozitivele de luptă a trupelor de artilerie şi rachete antiaeriene este determinant pentru acţiunile militare, în special la criză şi război, având în vedere complexitatea lucrărilor genistice şi imposibilitatea asigurării resurselor tehnice şi materiale în cantitatea necesară într-un timp relativ scurt.[5]

Având în vedere cantitatea redusă de forţe şi mijloace de geniu-aviaţie pe timp de criză şi în caz de război este imperios necesar ca lucrările genistice importante să fie realizate pe timp de pace.

La realizarea lucrărilor este necesar să participe subunităţile de geniu-aviaţie din organica forţelor luptătoare şi cele puse la dispoziţie de eşalonul superior, în special din cadrul regimentului de geniu-aviaţie. De asemenea, când volumul lucrărilor genistice este mare, iar cantitatea de forţe specializate este insuficientă, la realizarea acestora pot participa şi formaţiuni civile din cadrul regiilor de construcţii, aflate temporar sub comanda structurilor de geniu.

În concluzie, componenta genistică în acţiunile militare (operaţiile aeriene) desfăşurate de Forţele Aeriene este complexă şi necesită un studiu atent din partea factorilor de conducere şi ofiţerilor de geniu din Statul Major al acestei importante categorii de forţe ale armatei. Componenta genistică trebuie să devină integrabilă şi operabilă în conformitate cu cerinţele şi standardele impuse de NATO.

[5] Ibidem, p. 82.

DREPT ADMINISTRATIV EUROPEAN

Conf.univ.dr. Constantin IORDACHE

The European Commision's role, and particularly its right of initiative, is left untouched - although in the new area of freedom, security and justice (the "third pillar" fields from Maastricht that have now been brought fully under community responsibility), it will not have had the sole right of initiative until five years after the treaty comes into force.

În prezent, Uniunea Europeană parcurge o etapă în care statele componente nu mai manifestă atributele statului clasic.

Sistemul comunitar poate fi situat, în plan juridic, între statul federal şi organizaţia internaţională.

Ordinea comunitară are ca fundament principiul „suveranităţii exercitată în comun de state integrate în U.E.”. S-a exprimat teoria existenţei unei suveranităţi divizibile – un „exerciţiu în comun” al suveranităţilor statale. Construcţia incompletă în plan constituţional se reflectă şi în domeniul administraţie.

Principalele texte constituţionale (legislaţia primară) ale U.E., Tratatul de la Roma – 1957 şi Tratatul de la Maastricht – 1993, nu relevă modelul de administraţie publică pentru statele membre.

În prezent, formal şi legal, statele U.E. au autonomie deplină în plan administrativ.

Administraţia publică europeană poate fi analizată sub două aspecte: organizarea şi executarea „în concreto” a legislaţiei comunitare, realizată prin acte de dispoziţie sau acţiuni de prestaţie; abordarea sistemului de instituţii şi structuri administrative care activează în acest domeniu.

Structura instituţională a U.E. are ca fundament principiul reprezentării intereselor, conform căruia fiecare instituţie a U.E. reprezintă un întreg direct, deci o competenţă materială specifică, un interes distinct.

Consiliul de Miniştri este garantul intereselor statelor membre.

Parlamentul European protejează interesele popoarelor statelor membre. Comisia Europeană reprezintă interesul economic, putând fi asimilată unei autorităţi executive statale, cu un evident caracter administrativ. Curtea Europeană de Justiţie asigură controlul jurisdicţional şi

reprezintă instituția cu un pregnant caracter politic şi cu atribuții de control în plan legislativ.

Există o serie de instituții care activează în domeniul managementului financiar-contabil: Banca Central Europeană, Banca Europeană de Investiții, Fondul European de Investiții, Curtea de Conturi Europeană.

Aceste instituții realizează, conform competențelor lor, obiective în planul organizării, executării şi gestionării afacerilor comunitare, inclusiv administrarea justiției.

În prezent, organismele U.E. nu reprezintă un compus supranațional, dar nici nu sunt dependente de administrațiile naționale.

Uniunea Europeană se caracterizează printr-un obiectiv integrationist (un interes comunitar), realizat printr-o colaborare interguvernamentală.

Construcția Comunitară are la bază trei piloni: Comunitatea Europeană (C.E.), Politica Externă şi de Securitate Comună (P.E.S.C.) şi J.A.I. (Justiția şi Afacerile Interne).

Procesul de luare a deciziilor în U.E. răspunde unei concilieri a intereselor naționale (metoda interguvernamentală) cu interesele comunitare (metodă supranațională), de aici rezultând originalitatea structurală şi funcțională a organizației.

Ordinea Juridică comunitară este *sui generis* – fiind autonomă în raport cu ordinea Juridică internațională, întemeiată pe ideea de cooperare, fără afectarea integrală a suveranității de stat.

Curtea de Justiție Europeană nu aplică reguli de drept intern, nu este competentă să verifice legalitatea unui act de uz național.

Jurisdicțiile naționale sunt obligate să aplice dreptul comunitar. Colaborarea instituțiilor juridice comunitare cu organismele Juridice naționale este utilă şi necesară în sensul facilitării aplicării normelor de drept european.

U.E. a revoluționat dreptul internațional prin utilizarea tratatului ca instrument de constituire a Comunităților Europene.

„Paradoxul" U.E. consistă în ideea realizării ordinii juridice interne prin instrumente tehnico-juridice care au la bază tratatul internațional. Ordinea juridică europeană (dreptul comunitar) are ca sistem un summum de subsisteme: dreptul social european, dreptul bancar european, dreptul comercial european, monetar, fiscal, vamal etc.

Dreptul comunitar originar sau primar

Cuprinde tratatele constitutive ale comunităților şi tratatele de modificare a acestora:

- Tratatul de constituire a Comunității Europene a Cărbunelui şi Oțelului (C.E.C.O.) – 18 aprilie 1951;
- Tratatul de constituire a Comunității Economice Europene (C.E.E.) – intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958;

- Tratatul de constituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (C.E.E.A.) – intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958;
- Actul Unic European (intrat în vigoare la 1 ianuarie 1987);
- Tratatul asupra Uniunii Europene, semnat la Maastricht – 7 februarie 1992 şi intră în vigoare la 1 noiembrie 1993;
- Tratatul de la Amsterdam (2 octombrie 1997);
- Tratatul de la Nisa (deschis spre ratificare la 26 februarie 2001);
- Tratatul instituind Constituția pentru Europa. Tratatul de instituire a Constituției va intra în vigoare la 1 noiembrie 2006, cu condiția ca toate instrumentele de ratificare să fi fost depuse;
- Tratatele de adeziune ale țărilor care au aderat ulterior la U.E.

În aceste tratate sunt clauze instituționale referitoare la dreptul administrativ european, modul de organizare a structurilor administrative şi factorii care concură la buna administrare (activitatea Curții Europene de Justiție în materia soluționării contenciosului administrativ). Un accent deosebit se pune în planul asigurării egalității de tratament a cetățenilor în relația cu administrația, condițiile de reparare a prejudiciului cauzat de instituțiile (funcționării) U.E.

Dreptul administrativ european, enunțat în cuprinsul tratatelor, relevă modalitățile de aplicare şi executare a politicilor comunitare.

Pentru exemplificare pot fi relevate textele de drept administrativ în următoarele domenii: politica agricolă comună (art. 38-47, titlul II din Tratatul de la Roma – 1957); politica comună în domeniul transporturilor (art.75 din Tratatul de la Roma); politica economică comună (Tratatul de la Maastricht 98-104); politica comună în domeniul justiției şi afacerilor interne (JAI – art. K din Titlul VI al Tratatului de la Maastricht).

Autoritățile statelor membre U.E. aplică dreptul comunitar în următoarele direcții: eliminarea barierelor administrative pentru libera circulație a lucrărilor; aplicarea dreptului administrativ comunitar real.

Dreptul comunitar derivat (legislația secundară)

Conform art. 189 din Tratatul de Constituire a Comunităților Economice Europene (C.E.E.) – 1957, Roma, izvoarele derivate sunt: Regulamentul , Direcția, Decizia, Recomandarea, Avizul.

a) *REGULAMENTUL* – reprezintă principalul izvor al dreptului derivat; are un caracter general, forță obligatorie şi aplicativitatea directă. Regulamentele asigură realizarea dreptului uniform pentru statele membre ale U.E.

În practica instituțiilor europene, cu acceptarea Curții Europene de Justiție, se face următoarea catalogare: regulamente de bază (drept derivat de nivelul I); regulamente administrative (drept derivat de nivelul II), regulamente de executare.

Regulamentele de executare pot fi adoptate de Consiliul European sau de către Comisia Europeană (cu abilitarea consiliului). Regulamentele de executare sunt considerate veritabile *acte administrative cu caracter normativ*.

b) *DIRECTIVELE* – nu au un caracter general, ele se pot adresa anumitor state membre ale U.E. sau din afara spațiului comunitar. De regulă, Directiva nu are o aplicativitate directă. Statul destinat va acționa pentru îndeplinirea cerințelor, iar instituțiile naționale sunt competente în stabilirea şi utilizarea metodelor şi resurselor necesare obținerii rezultatului pozitiv. Directiva este un act juridic care relevă obligația de rezultat pentru statul destinatar. Adesea, pentru realizarea obiectivelor de rezultat, reclamate de *directivă*, statul destinatar trebuie să modifice texte de lege națională sau să abordeze o serie de acte administrative de drept pozitiv (care se manifestă la acel moment istoric). Se poate aprecia că *directivele* reprezintă instrumente de armonizare a cadrului juridic național cu politicile în materie comunitară.

Conform Jurisprudenței Curții Europene de Justiție, un stat membru al U.E. nu poate invoca, pentru neîndeplinirea obligațiilor directivelor comunitare, texte din legislația națională. Dacă statele membre nu aplică, pe plan intern, obligațiile derivând din textul directivelor, Curtea Europeană de Justiție se pronunță în favoarea cetățenilor europeni de a se prevala în mod direct de dispozițiile directivelor.

Neimplementarea directivelor sau a regulamentelor comunitare în dreptul național determină măsuri şi proceduri de impunere din partea instituțiilor U.E., iar statul se face vinovat de nerespectarea art.5 al Tratatului C.E.E. – Roma – 1957.

Pot fi menționate unele directive importante, de drept pozitiv, în materia dreptului administrativ european: Directiva 93/36 EEC pentru coordonarea procedurilor de încheiere a contractelor de achiziții publice; Directiva 92/50/EEC referitoare la coordonarea procedurilor pentru încheierea contractelor de servicii publice.

Directivele pot fi: directive cadre şi directive de executare (administrative). Directivele de executare sunt adoptate de Comisia Europeană şi au rolul de aplicare a unor regulamente sau directive adoptate de Consiliul European.

c) *DECIZIILE* – reprezintă acte juridice cu forță obligatorie (cf.art.189 din tratatul C.E.E. – Roma – 1957) numai pentru statele destinatare.

De regulă, deciziile vizează aplicarea prevederilor tratatelor la situații particulare (similar actelor administrativ-individuale din dreptul național).

d) RECOMANDĂRILE ŞI AVIZELE

Aceste acte nu au forță obligatorie deoarece reclamă adoptarea unei anumite conduite de către statul destinatar.

Se poate afirma că aceste instrumente au un rol de armonizare a legislațiilor naționale cu dreptul comunitar. Recomandările şi avizele nu au caracter obligatoriu şi în consecință nu fac obiectul atacului în fața instanțelor de judecată.

Dreptul comunitar complementar (drept terțiar)

Cuprinde convențiile între statele membre ale U.E. şi acordurile internaționale încheiate de Comunitatea Europeană cu actorii de pe arena mondială (organizații internaționale, state). Acordurile internaționale au ca fundament juridic o serie de dispoziții cuprinse în Tratatele Constitutive Comunitare: Tratatul C.E.E., art. art.111, atribuie competențe pentru Comunitatea Europeană să încheie acorduri tarifare; art.113, Tratatul C.E.E., atribuie competente pentru acorduri comerciale; art.229, Tratatul C.E.E., atribuie competențe pentru acordurile cu organizațiile internaționale.

După analizarea actelor normative ale dreptului comunitar, se pot emite unele concluzii pertinente: regulamentele asigură aplicare directă a normelor comunitare iar directivele contribuie la aplicarea indirectă; directivele prezintă avantajul de a permite statelor destinatare să stabilească metodele şi căile de rezolvare a cerințelor inserate în textul acestor acte comunitare, cu respectarea particularităților naționale; trebuie să existe un raport optim între utilizarea regulamentelor şi a directivelor – *uniformizare* prin regulamente şi *armonizare* prin intermediul *directivelor*.

În prezent U.E. monitorizează gradul de transpunere al directivelor comunitare, pentru statele destinatare, iar în caz de neaplicare se aplică sancțiuni *postfactum* statelor în culpă.

România a început procesul de negociere în vederea aderării la Uniunea Europeană la data de 15 februarie 2000.

Gradul de transpunere a acquis-ului comunitar în legislația națională prezintă, la acest moment, obiectul criticilor formulate de instituțiile europene la adresa statului român.

La nivelul Uniunii Europene nu există un drept uniform în materie administrativă. Nu există proceduri de revocare a unor acte administrative cu rezultat negativ.

Dreptul comunitar existent nu cuprinde summum-ul necesar de reguli pentru asigurarea aplicării unor performanțe administrării în spațiul U.E. Legislația Uniunii Europene recunoaşte practicile (cutumele) unor state membre dacă nu contravin ordinii de drept comunitar.

Constituția U.E. (art.II-16) recunoaşte libertatea de a desfăşura o activitate comercială în conformitate cu dreptul Uniunii Europene şi cu legislațiile şi practicile (cutumele) naționale.

Curtea Europeană de Justiție prezintă următoarea atitudine cu privire la practicile (cutumele) naționale: de acceptare a acelora care, prin importanța şi semnificația lor, nu reclamă transformarea lor în norme juridice, iar prin manifestarea lor nu este afectată ordinea de drept comunitară; de interzicere a cutumelor care intră în conflict cu norma comunitară.

Pentru sistemul de competenţe al instituţiilor Uniunii Europene, alegerea fundamentului juridic pentru actul normativ trebuie să asigure elemente obiective susceptibile de control jurisdicţional.

Curtea Europeană de Justiţie este permisivă în validarea unei practici administrative, neenunţate în textele de drept comunitar, în situaţiile examinate pentru cazurile de forţă majoră. În practica comunitară s-au dezvoltat proceduri, denumite deliberări (concluzii, declaraţii comunitare) de utilizare a actelor la care tratatele nu fac referire, fapt ce a generat temerea că există riscul denaturării mecanismului instituţional.

Existenţa principiilor şi regulilor care au caracter de drept cutumiar este recunoscută în literatura academică; respectivele principii (reguli) bazându-se pe gândirea iluministă europeană în materia drepturilor omului, Curtea Europeană de Justiţie manifestând, cu efect declarativ, recunoaşterea forţei lor juridice.

Jurisprudenţa europeană

Jurisdicţia Curţii Europene de Justiţie are o contribuţie majoră în afirmarea principiilor dreptului administrativ european.

Cazuistica Curţii Europene a fost influenţată, în perioada iniţială a construcţiei comunitare, de sistemele legislative ale Franţei şi ale R.F.Germania.

Cu timpul, Jurisprudenţa U.E. a căpătat noi valenţe, a devenit o compoziţie a influenţelor legislative ale statelor membre.

Curtea Europeană de Justiţie are ca obiectiv fundamental asigurarea respectării dreptului comunitar, aplicarea prevederilor tratatelor constitutive ale U.E. Curţile de Justiţie ale statelor membre au responsabilitatea asigurării aplicării Tratatelor Comunităţilor Europene şi a legislaţiei instituţiilor U.E.

Curtea Europeană de Justiţie are rolul primordial în afirmarea şi respectarea principiilor dreptului comunitar, stabilind cadrul interpretativ persuasiv pe care trebuie să-l respecte Curţile de Justiţie Naţionale.

Hotărârea 49/71 a Curţii Europene de Justiţie, din februarie 1972, proclamă principiul *interpretării uniforme* a normelor dreptului comunitar, în raport de obiectivele urmărite de reglementările comunitare, cu excepţia trimiterii explicite (implicite) la un text de drept naţional.

În Hotărârea 327/82, din 18 ianuarie 1984, se precizează „Atunci când legislatorul comunitar face, într-o reglementare, o trimitere implicită la urgenţele naţionale, nu aparţine Curţii competenţa de a da termenilor întrebuinţaţi o definiţie comunitară uniformă”.

Curtea Europeană de Justiţie urmăreşte aplicarea *principiului autonomiei de interpretare* în sensul că dispoziţia comunitară trebuie să fie interpretată în cadrul propriilor surse comunitare fără invocarea unor prevederi de text naţional (stat membru al U.E.), cu excepţia cazurilor când se fac trimiteri exprese la o lege (cutumă) care aparţine unui stat terţ.

În Art.5/Tratatul privind o Constituție pentru Europa, este stipulată obligația statelor membre U.E. de a garanta aplicarea adecvată a dreptului cutumiar pe teritoriul lor[1].

Curtea Europeană de Justiție urmăreşte ca dreptul comunitar să fie complet aplicabil, simultan şi cu efecte identice în spațiul U.E.

Curtea Europeană de Justiție, în bogata ei activitate de jurisprudență, a contribuit la afirmarea altor principii: principiul administrației prin lege; principiul proporționalității; principiul nediscriminării etc.

Codul bunei conduite administrative, document adoptat de Parlamentul European la data de 6 septembrie 2001, la propunerea mediatorului european cuprinde principiile şi regulile aplicabile în relațiile instituțiilor comunitare cu cetățenii U.E.

Există un bogat conținut legislativ, cutumiar şi jurisprudențial referitor la aspectele juridice ale unor sectoare administrative, ceea ce reprezintă *acquis-ul comunitar.*

Acquis-ul[2] comunitar contribuie la realizarea unei convergențe în planul politicilor administrative dezvoltate de guvernele naționale, facilitând crearea unui veritabil şi eficient *spațiu administrativ european*.

În situația în care un stat membru al U.E. nu implementează legislația Comunității Europene, va fi acuzat de responsabilitate non-contractuală şi sancționat în conformitate cu tratatele constitutive.

În textele tratatelor de bază ale U.E. sunt enunțate o serie de principii esențiale: dreptul de verificare juridică a deciziilor în plan administrativ; obligația de motivare a soluțiilor juridice sau motivarea recursului pentru protecția cetățeanului de efectele unor acte juridice ilegale. Se poate afirma că administrația europeană are un rol dublu: instrument sau interfață prin intermediul căreia se derulează programe de asistență financiară, de aplicare a acquis-ului comunitar; entitate autonomă cu personal specializat şi mijloace acționale pentru implementarea politicilor comunitare. În prezent se manifestă tendința democratizării funcției publice administrative, pentru eficientizarea actului administrativ în mod coerent şi transparent.

În dezvoltarea dreptului administrativ, un rol proeminent l-a avut componenta jurisprudențială. Principiile de bază ale dreptului comunitar au fost elaborate de Curtea Europeană de Justiție pe cale pretoriană.

---

[1] Art.5 /Relațiile între Uniune şi statele membre pct.2 din *Tratatul privind o Constituție pentru Europa* prevede că în virtutea principiului cooperării loiale, Uniunea şi Statele Membre se respectă şi se asistă reciproc în îndeplinirea misiunilor decurgând din Constituție.

[2] Sintagma *Acquis comunitar*, introdusă în conținutul Tratatului de Maastricht asupra Uniunii Europene (art.2, 3, 43), reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează activitatea instituțiilor U.E., acțiunile şi politicile comunitare.

Curtea Europeană de Justiție acționează ca o instanță administrativă cu misiunea de a proteja şi apăra subiectele de drept (personale fizice, personale juridice şi statele ca subiecte de drept internațional).

Prin Hotărârea Algera, din 12 iulie 1957, Curtea Europeană de Justiție a statuat că „absența unor dispoziții în tratatele constitutive nu împiedică soluționarea litigiilor, urmând a se avea în considerare legislația, doctrina şi jurisprudența statelor aflate în diferend.

Un autor[3] consacrat în această materie aprecia într-o lucrare că „Principiile administrării prin drept, conducerea administrativă nondiscriminatorie şi echitabilă, proporționalitatea, siguranța legală, protecția drepturilor legitime şi menținerea unui proces administrativ corect şi echitabil au apărut ca probleme necesare şi esențiale”.

Cunoaşterea mecanismelor de funcționare a sistemului juridic european reclamă analiza supremației dreptului comunitar față de dreptul național şi asigurarea tratamentului legal şi echitabil pentru cetățenii Uniunii Europene.

[3] Ioan Alexandru, *Drept administrativ comparat*, Ediția a II-a, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p.319.

INIȚIATIVA COMBINATĂ PENTRU SISTEMUL DE SCHIMB INFORMAȚIONAL REGIONAL

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE

CENTRIXS is the premier network for coalition interoperability in support of military operations. Ongoing coalition operations continue to test and prove the viability of CENTRIXS enterprise. Information flow to coalition partners together with the multiple versions of CENTRIXS networks have achieved unprecedented volume and continue to expand. CENTRIXS dissemination capabilities must become even more robust as the trend to move more command and control operations to the coalitions networks continues. CENTRXS is designed to form just in one day a single, common, global, multinational data network. To achieve this goal, a certified security technology solution to allow confidential, multi-level information sharing over a single network is desperately needed. The only option today is proliferation of multiple separate networks to support the various coalition operations and bilateral exchanges. Security technology to allow separate, simultaneous communities of interest across common network transport is the key to future coalition networking.

Comandanții forțelor întrunite (terestre, navale, aeriene, speciale) solicită un sprijin informațional oportun între forțele combinate (care aparțin mai multor națiuni) din diferite regiuni pentru operații globale.

Într-o acțiune comună coordonată, comandanții şefi şi locțiitorul ministrului apărării SUA pentru rețele şi integrarea informațională propun realizarea unui mediu comun pentru schimbul informațional global numit CENTRIXS.

CENTRIXS este rețeaua principală pentru asigurarea interoperabilității coalițiilor în sprijinul operațiilor militare. Operațiile de coaliție în curs de desfăşurare continuă să testeze şi demonstreze viabilitate inițiativei CENTRIXS.

CENTRIXS este o rețea globală pentru SUA şi partenerii de coaliție cu menirea de a schimba informații de cercetare şi operaționale clasificate (până la nivelul SECRET) de la o regiune la alta pentru planificarea combinată, asigurarea unității de efort şi a superiorității decizionale în operații de pace şi de urgență.

Fluxurile informaționale ale partenerilor de coaliție care circulă prin diferite rețele CENTRIXS au atins un volum fără precedent şi continuă să crească. Capacitățile de diseminare prin CENTRIXS trebuie să devină din ce în ce mai intense şi au tendința de a se deplasa spre comanda şi controlul operației prin toate rețelele coaliției.

CENTRIXS este proiectată astfel ca într-o zi să formeze o singură rețea de date comună, globală şi multinațională. Pentru a atinge acest obiectiv este imperios necesară găsirea unei soluții tehnologice de securitate certificate care să permită schimbul informațional multi-nivel şi confidențial într-o singură rețea. În prezent, singura opțiune este aceea de a utiliza mai multe rețele separate interconectate prin " gateway-uri " (echipament electronic care recepționează şi transmite informații de la o rețea la alta) pentru a sprijini diferite operații de coaliție şi a permite schimburile informaționale bilaterale.

Tehnologiile de securitate care permit sprijinul separat al comunităților de interese prin transportul informațiilor de-a lungul unei rețele comune reprezintă elementul esențial pentru interconectarea rețelelor coaliției.

Metodele actuale pentru distribuirea informațiilor operaționale şi de cercetare pentru o multitudine de comunități de interese sunt ineficiente. Tehnologiile de securitate care să permită schimbul informațional multi-nivel şi confidențial (secret) într-o singură rețea nu sunt încă realizate.

Comandamentul Central al SUA dispune de trei rețele globale şi trei rețele regionale complet separate:

a) Forțele pentru combaterea terorismului global (Global Counter - Terorism Forces - GCTF):
- sprijină Operația "Enduring Freedom" (OEF);
- 66 națiuni + NATO;
- 40 site-uri, 3000 utilizatori.

b) CENTRIXS – "Four Eyes":
- 4 state (SUA, AUS, CAN, UK);
- 10 site-uri, 1000 utilizatori.

c) CENTRIXS - Coaliția de forțe multinaționale din Irak (Multinational Coalition Forces – Irak - MCFI):
- sprijină Operația Iraqi Freedom (OIE);
- 57 națiuni + NATO;
- 75 site-uri, 12000 utilizatori.

d) Comandamentul Central al Forțelor Navale Combinate (Combined Naval Forces Central Command - CNFC):
- 11 țări.

e) Forțele internaționale de asigurare a securității pentru Afganistan (International Security Assistance Forces for Afghanistan - ISAF):
- 33 țări.

f) NATO:
- 26 țări membre.

Fiecare rețea este realizată după acelaşi plan standard, dar nu pot fi interconectate. Această separare a rețelelor este cerută pentru a preveni distribuirea din neatenție a datelor confidențiale către națiunile care nu fac parte din aranjamentele pentru difuzarea informațiilor specifice. Până la apariția unor tehnologii de securitate, statele participante în rețelele multiple vor trebui să mențină rețelele separate asigurând căi de comunicații special destinate pentru integritatea şi confidențialitatea informațiilor. În momentul în care vor apărea tehnologiile de securitate adecvate, aceste rețele vor fi interconectate pentru a forma o rețea CENTRIXS globală.

Comandamentul Central al SUA a început să gândească şi exploreze o rețea de distribuție a datelor într-o coaliție la începutul anului 1999. Obiectivul principal pentru distribuția datelor multinaționale a fost şi continuă să fie vizualizarea distribuită, oportună şi comună a spațiului de luptă de către conducerea coaliției şi partenerii aliați.

Informațiile critice pentru acțiunile de luptă combinate vizează :

- informațiile de cercetare şi operaționale privind cunoaşterea spațiului de luptă şi a amenințărilor din acesta;
- cerințele misiunii privind integrarea şi coordonarea forțelor coaliției;
- apărarea teatrului de operații cu rachete balistice;
- avertizarea privind pericolele de atac NBC;
- planificarea deplasărilor militare şi civile pe calea aerului;
- asigurarea datelor de analiză a acțiunilor din spațiul de luptă;
- dispunerea forțelor;
- datele privind răspunsul forțelor combinate la diferite amenințări (pericole).

Biroul locțiitorului ministrului apărării al SUA pentru rețele şi integrarea informațională a stabilit programul CENTRIXS la sfârşitul lunii ianuarie 2002 şi vizează următoarele aspecte:

- securitate multinivel;
- distribuirea informațiilor multinivel bazată pe rețea;
- conectarea secretizată;
- recunoaşterea celor care au acces la rețea;
- interoperabilitatea în cadrul Ministerului Apărării şi partenerilor internaționali;
- infrastructură comună;
- o singură rețea de date comună globală şi multinațională în interiorul Rețelei Informaționale Globale. Termen de realizare - 2016.

Comandamentul Forțelor Întrunite al SUA (JFCOM) a definit scopul distribuirii informațiilor în cadrul coaliției ca fiind asigurarea abilității oricărui membru al coaliției de a avea acces oportun la informațiile disponibile.

Recomandări specifice:

a) schimbarea politicii de securitate:

- îmbunătățirea schimbului de informații cu partenerii străini;
- pregătirea luptătorilor în ceea ce priveşte politica națională de dezvăluire a informațiilor şi procedurilor de implementare;

b) îmbunătățirea implementării politicii de securitate:

- restrângerea procesului de implementare a difuzărilor de informații către străini;
- restrângerea şi standardizarea sistemului privind politicile de securitate;

c) integrarea tehnologiilor noi:

- îmbunătățirea standardelor privind realizarea rețelelor multinaționale (colaborare, translație lingvistică);
- utilizarea software-ului de criptare pe platforme comerciale pentru nivelul " secret " şi cele inferioare acestuia;

d) dezvoltarea unui mediu de securitate multinivel care să permită partenerilor de coaliție, la cerere, să aibă acces la informații pe baza principiului necesității de cunoaştere.

Descrierea CENTRIXS

- " combined " – coaliție de forțe ale SUA şi aliați;
- " enterprise " – capacități multiple ale rețelei: voce, date, video;
- " regional "– nivelul de dezvoltare (acoperire);
- asigură schimbul de informații multinivel, interoperabil şi unitar al comandamentelor luptătoare cu forțele multinaționale;
- provocările privind interoperabilitatea C4I în cadrul coaliției vor continua să existe (înțelegeri bilaterale, restricții şi standarde diferite, proliferarea diferită a tehnologiei informației, tehnologia țării gazdă, infrastructura limitată a coaliției, realizarea şi disponibilitatea dispozitivelor de securitate a comunicațiilor, transferul de tehnologie prin vânzări etc.).

CENTRIXS este centrat pe WEB şi mijloace comerciale.

Servicii asigurate:

a) aplicații distribuite:

- poştă electronică (e-mail) cu ataşament text sau grafic;
- Web browsing (navigarea pe Internet) bazat pe distribuirea datelor utilizând protocolul TCP/IP;
- directories – [un set de baze de informații distribuite care asigură informațiile de management privind identificarea, detalii privind controlul, certificate de criptare cu chei publice, informații privind porțile (gateways), echipamentele. Serviciile adoptă arhitectura, protocoalele, schemele, politicile şi procedurile care sprijină operațiile combinate şi întrunite în mediile tactice şi strategice – fişiere text, mesagerie militară conform ACP 145];

b) Scrolling Bulletins (deplasarea textelor sau imaginilor pe orizontală şi verticală astfel încât informațiile noi să apară într-o parte a ecranului în timp ce informațiile învechite dispar din altă parte a ecranului):

- casetă de avertizare (alert box) (într-o interfață grafică de utilizator, o casetă de dialog care apare pe ecran pentru a avertiza asupra comenzii date care poate duce la pierderea lucrării sau la alte erori sau care explică de ce acțiunea nu poate fi îndeplinită);
- etichete de timp electronice (time-stamped bulletins);

c) Chat (într-un sistem informațional on-line, un forum special sau o conferință care permite ca doi sau mai mulți participanți on-line să se angajeze în acelaşi timp într-o conversație unul cu celălalt prin tastarea pe rând de întrebări şi de răspunsuri):

- unul cu mai mulți;
- conferință;
- convorbiri în grupuri restrânse;

d) Whiteboard (porțiune de ecran pe care se scrie sau desenează):

- instrumente de desenare (drawing tools) – în orice program care include funcții grafice, o comandă care transformă cursorul într-un „creion" pentru crearea de grafică orientată spre obiecte;
- convertirea într-un format a datelor înscrise în alt format (mapping) [de exemplu, în gestiunea bazelor de date, indexul bazei de date furnizează o cale de mapare a înregistrărilor reale (care sunt stocate pe disc într-o ordine fixă) astfel încât să fie afişate pe ecran în forma dorită];
- tehnici de editare fundamentale în prelucrarea textelor, în care un bloc de text marcat este scos dintr-un loc şi inserat în altul în timp real (realtime cut and paste);

e) transmisii de video-teleconferință, sunet şi voce:

- simplex (unilaterală);
- în timp real;
- duplex (în ambele sensuri);

f) aplicații în spațiul virtual (virtual workspace application):

- aplicații de management;
- bibliotecă (o colecție de programe păstrate împreună cu sistemul de operare şi disponibile pentru scopuri de prelucrare);
- aplicații multi-sesiune;

g) File sharing – capacitate de a permite câtorva calculatoare să acceseze acelaşi fişier în acelaşi timp (documente office, texte, PDF, imagini).

h) replicarea bazei de date;

i) mesagerie militară: X. 400, ACP 123, ACP 145;

j) cunoaşterea comună şi substanțială a imaginii operaționale comune a spațiului de luptă;

k) imaginea informativă comună a spațiului de luptă;

l) transmiterea vocii secretizate peste Protocolul Internet;

Dotare hardware şi software:

- interconectarea reţelelor prin porţi [gateway – un mijloc prin care utilizatorii unui serviciu on-line sau ai unei reţele pot obţine accesul la informaţii furnizate de un serviciu diferit sau de o altă reţea. Acest lucru poate fi realizat prin intermediul unor dispozitive hardware numite punţi (bridge), prin programe care realizează conversiile necesare sau prin combinaţii ale acestora];
- partenerii vor achiziţiona computere personale comerciale şi echipamente de secretizare a comunicaţiilor aprobate de SUA;
- software – Microsoft Office;
- o staţie de lucru va asigura accesul în reţea bazat pe browser la baza de date, recepţia şi afişarea informaţiilor în timp aproape real pe un suport cartografic, transmiteri de poştă electronică cu ataşament şi sesiuni de colaborare (chat);
- naţiunile din coaliţie răspund de managementul, administrarea conexiunilor de comunicaţii şi infrastructura de comunicaţii până la gateway-ul asigurat de SUA;
- accesul staţiei de lucru în reţea se va face pe baza unor carduri inteligente;
- se va asigura un sistem de căutare şi regăsire a documentelor şi înregistrărilor din baza de date trecând de nivelurile de securitate pentru utilizatorii abilitaţi să aibă acces la acestea.

PREGĂTIREA METODICĂ A PROFESORILOR DE LIMBA ENGLEZĂ – CONDIȚIE A CREŞTERII CALITĂȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI MILITAR DE LIMBI STRĂINE

Lect.univ.dr. Luiza KRAFT

The idea which prevails in this article is that the quality of teaching has the greatest effect upon the quality of education. Due to the ever growing demands for learning English in the Romanian Armed Forces, under the provisions of Partnership Goal PG 0355, and further expanded by EG 0356 - Linguistic Requirements for the Deployable Forces, these last few years there has been a massive intake of teachers for the MELT programmes. It must be recognized that any rapid expansion of educational provision is usually at the expense of the quality of teacher preparation, and, in consequence, the quality of learning. In order to prevent this from happening, preemptive measures have been taken in the Romanian Ministry of Defence, under the PEP – British Council guidance and initiative, by organizing methodology courses .

Ideea principală a acestui articol este aceea că, într-o măsură mai mare decât alte variabile, cum ar fi materialele folosite, dotarea tehnică, efectivul grupelor etc., calitatea învățământului depinde de calitatea actului de predare. Datorită necesității crescânde de învățare a limbii engleze în cadrul forțelor armate ale României, în conformitate cu Obiectivul de Parteneriat PG 0355, amplificat ulterior prin EG 0356 – Obiective lingvistice pentru forțele dislocabile, în ultimii ani a sporit semnificativ numărul profesorilor de limba engleză, deoarece s-au făcut angajări pentru centrele principale şi secundare de limbi străine şi şcolile de aplicații. Trebuie să recunoaştem că orice extindere rapidă, sub presiunea socială, poate avea consecințe negative asupra calității pregătirii profesorilor în vederea predării englezei militare şi, implicit, asupra calității învățământului.

Pentru a preîntâmpina o astfel de situație, la nivelul Direcției Management al Resurselor Umane din cadrul M.Ap.N. şi sub îndrumarea şi asigurarea materială de către programul PEP[1], s-a luat inițiativa organizării

[1] Peacekeeping English Programme.

pregătirii metodice centralizate a profesorilor de limbi străine. Astfel, în anul universitar 2004-2005, în Universitatea Națională de Apărare s-au desfăşurat şase sesiuni a câte cinci zile fiecare de pregătire metodică a profesorilor de limba engleză din Centrele secundare şi şcolile de aplicații, o sesiune pentru limba franceză şi una pentru limba germană.

M-am ocupat personal de pregătirea, organizarea şi desfăşurarea celor şase sesiuni metodice la limba engleză. În cele ce urmează, voi prezenta modul de desfăşurare şi concluziile desprinse din această nouă formă de activitate ştiințifică a Catedrei de Limbi Străine din cadrul Facultății de Comandă şi Stat Major, cu atât mai mult cu cât în anul universitar 2005-2006 sunt planificate încă trei sesiuni metodice la limba engleză şi alte două la franceză şi, respectiv, germană, pe diverse teme de interes profesional.

Experiența acumulată în urma desfăşurării cursului metodic intitulat *Methodology for Developing Language Skills in the Romanian Military within the Framework of STANAG-6001* (Curs metodic privind modalitățile de dezvoltare a competenței lingvistice a personalului armatei române în conformitate cu prevederile STANAG-6001) mă îndreptățeşte să subliniez importanța maximă ce trebuie acordată programelor de pregătire metodică modulară şi centralizată a profesorilor de limbi străine din învățământul militar. Aceasta trebuie să fie orientată către latura preponderent practică, deoarece numai astfel profesorii nou intrați în sistemul militar, dar şi cei cu vechime, pot percepe valoarea conținutului planurilor şi programelor de învățământ pe care să îl poată transpune în obiective de performanță la clasă.

Principalul scop al acestui curs metodic este de a crea la profesorii de limba engleză din învățământul militar deprinderile necesare folosirii descriptorilor STANAG-6001 ca repere de punere în aplicare şi evaluare a îndeplinirii obiectivelor cursurilor intensive şi nonintensive. Într-o perspectivă pe termen mediu şi lung, scopul său este de a stabili standarde pentru un învățământ de calitate şi de a ridica valoarea profesională a programelor de învățare a limbii engleze desfăşurate în structurile M.Ap.N.

În consecință, obiectivele urmărite prin acest curs sunt legate de dezvoltarea deprinderilor metodice ale profesorilor de limba engleză, în vederea asigurării unui raport optim între conținutul cursurilor şi procesul de predare-învățare. Obiectivele cursului sunt:

- să dea orientare metodică competentă;
- să ofere idei practice într-o manieră coerentă şi organizată;
- să faciliteze schimbul de informații/experiență;
- să asigure cunoştințe teoretice şi practice de metodică a predării;
- să lege conținutul predării de realitatea de la clasă prin folosirea unor contexte şi activități autentice;
- să asigure conexiunea dintre temă, conținutul ei şi tipul de activitate;

- să introducă materiale autentice;
- să familiarizeze profesorii cu principalele aspecte ale domeniului militar;
- să asigure îmbogățirea cunoştințelor de lexic militar;
- să se materializeze prin întocmirea unor proiecte de lecții gata de a fi folosite la clasă;
- să ducă la sporirea încrederii, flexibilității şi a gradului de deschidere a profesorilor către noutate şi schimbare.

La sfârşitul acestui curs, profesorii pot să gestioneze mai bine problemele legate de învățământul cu adulții şi, în acelaşi timp, pot să-i învețe pe cursanți cum **să învețe** mai departe. Cursul mai are drept scop facilitarea înțelegerii şi a justificării opțiunilor şi/sau motivelor din spatele deciziilor pe care profesorii trebuie să le ia în clasă, precum şi demonstrarea practică a însuşirii teoriilor actuale care stau la baza învățării limbii engleze.

Secțiunea de sensibilizare şi conştientizare profesională a acestui curs facilitează adoptarea unei atitudini autocritice în ceea ce priveşte propriul comportament didactic şi dă o mai bună înțelegere a legăturii intrinseci dintre ceea ce se întâmplă în clasă şi contextul limbii țintă.

Ca organizator şi profesor-metodist al acestui curs, am pornit de la următoarele **convingeri şi premise profesionale**:

● A învăța cum să predai este un proces îndelungat. Ceea ce facem în fiecare etapă a activității noastre didactice este de fapt să cultivăm conştientizarea profesională şi dezvoltarea calităților necesare muncii de profesor.

● Activitatea de metodist presupune să faci tot ceea ce îți stă în putință pentru a schimba mentalitatea conform căreia profesorul este un performer în aceea că *profesorul este un manager al procesului de învățare al cursanților militari*.

● Câteva dintre metaforele asociate în mod obişnuit cu cariera didactică sunt: “profesorul este un furnizor de cunoştințe”, “profesorul este un dirijor/regizor”, “profesorul este un antrenor”, “profesorul este un consultant” etc. Convingerea mea este că profesorul poate întruchipa ceva din toate cele enumerate, dar, prin activitățile pe care le concepe, el nu mai trebuie să fie în prim plan: este mai adecvată metafora *profesorului-inițiator* sau a *profesorului-facilitator*.

● Practica didactică, completată de pregătirea şi perfecționarea continuă, trebuie să fie în mod obligatoriu susținută de o teorie asupra învățării limbilor străine.

● Perspectiva pe termen lung este esențială în vederea creşterii calității învățământului. Ea se referă la conştientizarea şi însuşirea performanțelor care dorim să fie atinse de către cursanții noştri la sfârşitul unui program lingvistic.

În acest sens, obiectivele de performanță[2] stabilite în draft-ul de la Breaza (noiembrie 2004) şi revăzute la sesiunea de la Alba Iulia (martie 2005) oferă un etalon. Devine astfel mai uşor să identificăm modul în care putem acționa sistematic în vederea îndeplinirii scopului şi obiectivelor fiecărui curs.

● Un profesor trebuie să fie mereu informat pentru a putea astfel să facă opțiunea cea mai bună între numeroasele practici didactice, care îi permit să-şi creeze acel amestec unic, potrivit personalității şi stilului didactic al fiecăruia, tipului de cursanți şi împrejurărilor în care se desfăşoară fiecare curs. Pentru a veni în sprijinul acestui deziderat, în perioada de pregătire metodică am integrat secțiunea de materiale suplimentare destinate studiului individual, care conține extrase din cele mai recente lucrări de specialitate scrise de autori britanici şi români pe tema tehnicilor moderne de predare a deprinderilor de bază.

● Cultivarea atitudinii de încurajare a cercetării reprezintă o modalitate de a evita ca practica didactică să devină învechită sau supra-rutinizată. După părerea mea, acest lucru se poate realiza prin auto-interogarea permanentă a practicii didactice.

● Auto-perfecționarea profesională este la fel de importantă ca şi pregătirea care se desfăşoară într-un cadru instituționalizat, în aceea că poate umple lacunele pregătirii prin acele oportunități de auto-reflecție asupra metodelor didactice folosite la clasă, prin contactul cu experiența didactică a unor autori consacrați, prin faptul că învățarea este interpretată ca un proces îndelungat şi prin oportunitatea de a privi dintr-o altă perspectivă divergența şi schimbarea.

Primul curs metodic pe care l-am desfăşurat în anul universitar precedent a folosit *metoda input-ului în buclă*,[3] adică metodistul nu a ținut prelegeri asupra unei anumite probleme sau tehnici didactice, ci a folosit-o şi modelat-o pe aceasta din urmă în predarea ei propriu-zisă. Prin aceasta, am considerat că participanții la curs pot beneficia de o pregătire mai bună privind folosirea metodei interactive de predare atâta timp cât la curs le sunt demonstrate tehnicile interactive.

Programa analitică a fost concepută spre a cuprinde teme legate de predarea englezei în mediul militar românesc, cu accent asupra predării deprinderilor de bază în conformitate cu prevederile cuprinse şi dezvoltate în STANAG-6001. Specificitatea cursului a fost dată de implicarea totală a participanților în procesul de învățare, în care nimeni nu a avut o atitudine pasivă prin simpla luare de notițe.

Abordarea prin intermediul experienței lingvistice nemijlocite s-a manifestat în activitățile desfăşurate pe toată durata cursului. O altă tehnică

[2] The Performance Objectives for the four basic skills.
[3] Input loop methodology.

folosită pentru creşterea gradului de implicare activă a participanților a fost mişcarea fizică, de exemplu în cazul raportării rezultatelor lucrului în grup sau al caruselului prezentării proiectelor didactice. Alte tehnici rezultate din învățarea prin cooperare au facilitat, de asemenea, interacțiunea pozitivă dintre participanți. Două exemple în acest sens sunt "think, pair and share"[4], ca parte a rezolvării problemelor şi citirea pe părți urmată de prezentarea şi reconstituirea întregului text, care s-a dovedit utilă pentru parcurgerea în grup a unor lecturi mai lungi. Componenta de conştientizare a problemelor profesionale din cadrul programei analitice a constat dintr-o combinație de activități interactive şi mai sus-menționatul "think, pair and share". Fiecare dintre cele cinci zile de curs a debutat cu o astfel de activitate legată de predarea limbii engleze, iar profesorilor li s-a cerut să reflecteze, să comenteze şi să împărtăşească idei despre aceasta. Astfel, ei au făcut schimb de idei şi de experiență privind jocurile lexicale şi gramaticale, cântecele care pot fi legate de o problemă de gramatică sau vocabular, activitățile de rezolvare a unor probleme legate de realitatea mediului militar etc.

Demonstrațiile practice au constituit o parte integrantă a cursului, facilitând implicarea activă a profesorilor. După fiecare temă sau deprindere de bază din programă, participanților li s-a cerut să demonstreze principiile şi tehnicile didactice pe care şi le-au însuşit prin întocmirea unor proiecte didactice de grup. Pregătirea lor a presupus atât muncă individuală, cât şi colectivă, dar şi asumarea răspunderii fiecăruia pentru succesul grupului, în vederea întocmirii de materiale, conceperii de activități pentru punerea în practică a unor obiective didactice specifice şi mini-sesiunilor de predare. Participanții au produs hand-out-uri, au realizat activități care să reflecte principiile însuşite la curs şi au împărtăşit materialele astfel rezultate cu colegii lor. Au întocmit planurile de lecție, pe care le-au supus dezbaterii colective, le-au evaluat şi au dat feed-back constructiv.

În cadrul mini-sesiunilor de predare, participanții au pus în practică mini-lecții focalizate pe una sau mai multe deprinderi de bază, pentru a dovedi gradul de cunoaştere a diferitelor moduri de abordare a limbajului militar, precum şi a metodelor însuşite la curs. Un accent deosebit s-a pus pe modul de integrare a celor patru deprinderi de bază (Ascultat, Vorbit, Citit şi Scris), învățarea prin cooperare, folosirea jocurilor şi pe strategiile de învățare a limbii engleze de către adulți.

Cursul a cuprins şi alte **activități practice**, în care profesorii au învățat despre caracteristicile folosirii materialelor vizuale ajutătoare, pe care le-au aplicat când a trebuit să creeze altele originale, spre a fi integrate în mini-lecțiile lor. Amintesc aici vocabularul prin imagini legat de gradele militare şi de simbolurile tactice.

[4] "Gândeşte, caută perechea şi împărtăşeşte idei".

Comunicarea dintre profesorii participanţi şi schimbul de informaţii au contribuit în mod semnificativ la implicarea activă a tuturor în problematica cursului şi la îmbogăţirea experienţei şi a cunoştinţelor. Profesorii au dezbătut ideile în perechi sau grupuri mici, de maximum 4 persoane, iar concluziile au fost prezentate în plen. Au lucrat împreună pentru a rezolva anumite probleme, ca management-ul clasei sau modalităţi de motivare a studenţilor. Au dezbătut aspectele pozitive şi negative ale corectării greşelilor, au aplicat principiile de învăţare a limbilor străine în întocmirea planurilor de lecţie şi au conceput activităţi şi materiale centrate pe funcţii lingvistice.[5] Este demn de menţionat faptul că – pe lângă contribuţia adusă la natura interactivă a cursului – comunicarea extensivă în limba engleză a avut un vădit efect benefic asupra nivelului de competenţă lingvistică a participanţilor.

Aceste tehnici şi modalităţi de abordare s-au dovedit deosebit de utile, încurajând profesorii să îşi asume în viitor un rol mai activ în procesul de învăţare. Pe lângă îmbogăţirea cunoştinţelor legate de instruirea interactivă, ei au avut ocazia să fie integraţi în aceste modele, făcând astfel modelele mai realiste şi mai uşor de aplicat în propriile situaţii de predare. Totodată, după ce li s-a demonstrat cum se folosesc la clasă aceste modele şi tehnici, profesorii le vor folosi cu siguranţă în lucrul cu studenţii şi cursanţii lor.

Programa analitică a cursului metodic s-a axat pe următoarele arii:

1. *Tehnici de predare*. Exemplele de tehnici de predare se referă în principal la strategii de elicitare, modul de a desfăşura activităţi eficiente şi în concordanţă cu obiectivul urmărit, introducerea lexicului militar şi a problemelor de gramatică, practicarea structurilor comunicative, folosirea limbajului corporal etc. În etapa practică, tehnicile au fost puse în practică prin mixare în vederea unei optime exploatări a manualului, în conducerea dialogurilor situaţionale etc.

2. *Crearea de materiale*. Participanţii au învăţat să adapteze materialele de curs, să inventeze jocuri şi exerciţii, să creeze materiale suplimentare, să dezvolte activităţi pornind de la pasaje scrise sau ascultate. Activităţile şi exerciţiile astfel create au variat de la tipul controlat la cel creativ-comunicativ, fiind în deplină concordanţă cu programa cursurilor specifice. Următorul tip de curs metodic, programat să se desfăşoare în anul universitar 2005-2006, vine în întâmpinarea sugestiilor făcute de către profesori în ceea ce priveşte metodica predării terminologiei militare operaţionale NATO şi întocmirea de materiale originale pe teme militare.

3. *Deprinderi de management al grupului*. Este bine ştiut faptul că un management corect al grupului joacă un rol esenţial în activitatea didactică. Ţinând cont de aceasta, participanţii au trebuit să facă exerciţii de:

[5] task-based approach

monitorizare a perechilor şi grupurilor, exprimare a unor instrucţiuni clare, antrenare a întregii clase, încadrare în timpul de lucru, menţinere a atenţiei, încurajare şi monitorizare a discuţiilor de grup pe teme generale şi militare, folosirea contactului vizual etc. Un mare accent s-a pus pe cultivarea atitudinilor pozitive şi a empatiei, ca elemente ce facilitează învăţarea.

4. *Cunoştinţe de specialitate*. Această parte a avut în vedere nu numai strategiile de corectare a greşelilor, de încurajare şi suport, dar şi cunoaşterea unor aspecte de cultură britanică şi americană, care constituie o parte integrantă a componentei de comunicare militară interculturală a oricărui curs de limba engleză.

5. *Teorie aplicată*. Cursul metodic prezentat nu este unul pur teoretic, ci, aşa cum am arătat, el face doar referiri la teoriile pedagogice moderne. Scopul său este de a le oferi profesorilor ocazia de a reflecta asupra practicilor didactice folosite la clasă şi de a-şi evalua, în final, propriile opţiuni metodice.

În ceea ce priveşte **modul de transmitere a cunoştinţelor**, pot afirma că a fost foarte variat. Am folosit:

- *modul frontal* – recomandat în faza de demonstraţii, brainstorming, de iniţiere a unor activităţi de grup, sau de discuţii (de ex. dialogul socratic, folosirea buletinelor de ştiri şi a materialelor video la clasă şi unele metode de introducere a noilor materiale);
- *modul experimental* – util în faza de întocmire a proiectelor didactice, mai precis în predarea în grup şi mini-sesiunile de predare. El a permis *centrarea pe procesul învăţării* şi nu pe conţinutul sau produsul acesteia. Profesorii au putut experimenta diferite tehnici şi stiluri de management al grupului, trăi *in vivo* experienţa învăţării şi a activităţilor adiacente prin aceea că au jucat şi rolul de cursanţi şi că au lucrat în perechi şi grupuri;
- *modul workshop* – necesar la întocmirea de materiale şi planuri de lecţii, analiza manualelor şi producerea de materiale vizuale pentru proiectul didactic;
- *modul de lucru în perechi/grup* – folosit pentru activităţile cu un scop bine determinat, ducând la o formă sau alta de împărtăşire a rezultatelor, opiniilor şi concluziilor în manieră frontală;
- *modul individual* – care a permis participanţilor să preia responsabilitatea asupra propriei învăţări.

Este imperios necesar ca, după terminarea acestui curs, profesorii să continue pregătirea şi perfecţionarea profesională. Într-o mare măsură, răspunderea de pregătire independentă revine fiecăruia, prin inter-asistenţă, informare prin lecturi etc. În acelaşi timp, este deosebit de important ca - la nivel centralizat – să existe scheme bine definite ale ciclurilor de pregătire pe care să le parcurgă fiecare profesor, în măsura posibilităţilor instituţionale.

La încheierea primei serii de cursuri metodice desfăşurate în Universitatea Națională de Apărare, se poate conchide că mai sunt foarte multe de făcut în ceea ce priveşte pregătirea profesorilor de limba engleză. În mod particular, trebuie să reanalizăm modul optim de pregătire atât a noilor angajați în Catedra de Limbi Străine a FCSM, dar şi a celor din centrele secundare şi şcolile de aplicații. Se ridică, aşadar, câteva întrebări:

- Este oare necesar să prelungim durata acestei forme de pregătire la 10 zile, ținând cont de multitudinea problemelor de abordat, dar şi de constrângerile instituționale (de ex. asigurarea cazării în căminul U.N.Ap, asigurarea diurnei aferente, găsirea de înlocuitori la clasă pentru profesorii care participă la curs etc.)?
- Este mai bine ca perioada de pregătire metodică să fie încorporată orelor de activitate didactică propriu-zisă?
- Profesorii învață mai mult cum să predea din activitatea nemijlocită cu cursanții?

MUTAȚII ÎN MEDIUL DE SECURITATE AL MĂRII NEGRE LA ÎNCEPUT DE MILENIU

Cpt.cdor. Ion CHIORCEA

The Black Sea Economic Cooperation (BSEC) organization is seen as generating the most significant security impact in the region, because its large economic potential and geopolitical importance – it provides the necessary links between the enlarged EU, Eastern Europe, the Caspian region and Eastern Mediterranean. Secondly, although it has become operational only in 2001, BlackSeaFor is perceived as having a (potential) major security impact in the region.

O întrebare la care mulți analiști au încercat să dea răspuns este următoarea: „Este nevoie de o politică de securitate în zona Mării Negre? Și dacă da, cine trebuie să o promoveze?”. Fără îndoială că răspunsul este da. Și fără îndoială că sunt mulți actori, riverani sau nu, care încearcă să-și impună propria viziune asupra modului de realizare a securității în bazinul Mării Negre. În rândurile care urmează am să încerc să reliefez unele puncte de vedere care să argumenteze răspunsul și care, evident, vor da naștere la alte întrebări.

Cei care cunosc Marea Neagră știu ca ea nu este blândă. Adesea ea se înfurie, încercând parcă să ne atragă atenția ca este eternă și noi suntem efemeri. Într-adevăr multe generații și-au trăit existența pe maluri ei, mult sânge a colorat valurile ei și mulți au fost cei care au încercat să-și impună aici interesele. Până la începutul secolului XX, Marea Neagră a fost mai puțin importantă pentru țările neriverane. A fost undeva departe de interesele majore ale marilor puteri, o mare semiînchisă, fără resurse semnificative. Doar pentru statele riverane și în special pentru cele riverane doar la Marea Neagră, aceasta a fost poarta spre oceanele lumii. De ce a fost ea ignorată? La această întrebare, răspunsul care urmează, mi se pare semnificativ. “Fiind localizată geografic la intersecția spațiilor de securitate europene euro-asiatice și ale Orientului Mijlociu, Marea Neagră nu a fost considerată a fi centrul nici uneia din ele. În acest sens explicația occidentală este clară: când a venit rândul Europei, prioritatea noastră au reprezentat-o țările care se întindeau de la statele baltice până la cele din Balcanii Orientali. Când a fost

vorba de fosta Uniune Sovietică ne-am concentrat atenția asupra realizării unei noi relații de cooperare cu Moscova. Şi pe lângă conflictul israeliano-palestinian, interesele şi atenția din politica noastră pentru Orientul Mijlociu erau limitate de regulă la granița de sud a Turciei"[1].

Situația, la sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI, s-a schimbat radical. Acum, regiunea Mării Negre se află în epicentrul eforturilor occidentale de a-şi proiecta interesele spre Caucaz şi Orientul Mijlociu. Interesul este evident, mai mult economic decât impus de cerințe politico-militare şi are şi un nume, petrolul, iar motivul şi momentul intensificării eforturilor a fost 11 septembrie 2001, moment care a condus la o modificare a opticii statelor occidentale față de întreaga regiune. Totuşi, problemele din arealul Mării Negre sunt, evident, mult mai vechi şi sunt legate, în principal, de frământările apărute după destrămarea Uniunii Sovietice, prin apariția de noi actori în teatru (Ucraina, Georgia şi în special NATO, cu exponentul principal, SUA) şi reluarea eforturilor pentru dominarea spațiului de către Turcia. Dacă până la destrămarea URSS şi a tratatului de la Varşovia, zona Mării Negre, a fost una tabu pentru puterile occidentale, după acest moment, vidul de putere creat a atras atenția puterilor occidentale (în special a SUA şi a țărilor industrializate din UE).

Dezintegrarea URSS şi apariția noilor state independente a însemnat pentru Rusia, din punct de vedere geopolitic, revenirea la situația de la începutul secolului trecut, pentru Turcia o nouă şansă de a-şi impune interesele în zonă, pentru SUA posibilitatea atragerii noilor state (în special a Ucrainei) în sfera sa de influență, în drumul său către petrolul caucazian, pentru UE o nouă piață de materii prime şi de investiții, pentru Ucraina posibilitatea preluării rolului URSS în zonă, pentru statele cu putere medie în zonă (România şi Bulgaria) posibilitatea afirmării propriei identități şi interese, iar pentru statele mici (Georgia) dorința consolidării drumului pentru desprinderea de Rusia şi găsirea unor aliați puternici (SUA). Problematica cuprinsă în această frază este atât de complexă încât necesită explicații. Pentru a argumenta întreaga gamă de implicații este necesară o trecere în revistă a intereselor statelor „cu interese" în această zonă.

Rusia. Rămasă exponenta intereselor fostei URSS, Rusia este confruntată cu o serie de probleme.

Dacă în plan economic este pe cale să-şi revină[2], Rusia se găseşte, totuşi, în poziția de a pierde controlul exploatării resurselor petroliere din bazinul Mării Caspice, fără însă a pierde principalele atuuri energetice din

---

[1] Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig, *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu", 2004, pp. 18-23.

[2] Am ca prim argument situația financiară care-i permite să-şi afirme dorința de a-şi plăti toate datoriile externe înainte de termen.

zonă. Este binecunoscut faptul ca se discută foarte intens problema drumului pe care petrolul din zona caspică trebuie să-l ia pentru a ajunge la principalii beneficiari, statele occidentale. În condițiile în care cerința de petrol va fi din ce în ce mai mare, din ce în ce mai mare va fi şi profitul celor care vor controla exploatarea şi distribuția lui. Prin prefigurarea drumului petrolului din bazinul Mării Caspice prin terminalul Ceyhan, Rusia îşi vede diminuat rolul la masa celor care vor dicta politica în această zonă şi îşi vede puse în pericol interesele proprii în exploatarea acestui produs. De asemenea confruntată cu fenomenul globalizării, Rusia se confruntă cu pierderea monopolului unor produse în zona de est a Europei şi chiar în Asia. Totuşi, în condițiile crizei petrolului, în condițiile creşterii nevoii de gaze în Europa, Rusia este în măsură să-şi joace, chiar cu aroganță, rolul de lider regional, bazându-se pe faptul că occidentul nu va face nimic mai mult decât să încerce să consolideze democrațiile din zonă.

Din punct de vedere militar, Rusia a pierdut supremația în bazinul Mării Negre şi face eforturi pentru a-şi păstra controlul asupra bazei navale din Sevastopol, portul care asigură ieşirea Rusiei la apele calde şi o concentrare de forțe necesară menținerii influenței în această zonă. După o foarte lungă perioadă de timp, când Moscova a fost cel mai important actor în Marea Neagră, aceasta caută să-şi mențină rolul de pivot pe care l-a jucat odată în construirea şi menținerea „arhitecturii Războiului Rece al țărmurilor”. Intenția menținerii controlului în Marea Neagră de către Rusiei îşi are originea în epocile țaristă şi sovietică dar mai ales în nevoia de a contracara expansiunea în regiune a SUA şi UE. În acest sens, preşedintele rus Vladimir Putin manifestă permanent un interes sporit pentru flota rusă din Marea Neagră, care în pofida uzurii morale din ultimii 15 ani reprezintă o forță semnificativă de care trebuie să se țină seama. Declarațiile preşedintelui rus de genul „bazinul Mării Negre şi al Mării de Azov se află în zona rusă de interes strategic” ori „Marea Neagră oferă Rusiei acces direct la cele mai importante rute globale de transport” nu fac decât să sublinieze faptul că Rusia nu doreşte să-şi abandoneze pozițiile deținute în Marea Neagră. Aceste deziderate sunt susținute pe teren prin diverse metode, în special prin menținerea controlului asupra unor baze navale. Pe de altă parte, Rusia îşi afirmă disponibilitatea de a inița şi de a participa la inițiativele regionale de securitate dar, în acelaşi timp, îşi foloseşte forța militară în conflicte înghețate sau ca amenințare, atunci când costată că statele limitrofe se orientează în direcții neagreate de ea.

Ucraina. Continuatoare a aspirațiilor URSS de a controla bazinul Mării Negre, Ucraina este în acelaşi timp în centrul interesului american de a se infiltra în zonă, prin intermediul „revoluțiilor orange”. Deşi, comparativ cu Rusia şi Turcia, este nesemnificativă ca forță navală în Marea Neagră, Ucraina este un actor foarte important în rețeaua traseelor energetice. Prin

operaționalizarea terminalului petrolier Odessa, Ucraina are posibilitatea de a regulariza fluxul petrolier dinspre Caspica şi Orientul Mijlociu spre Europa iar politica sa în acest domeniu va fi influențată masiv de interesele occidentale în zonă[3]. În acelaşi timp încearcă să-şi mărească influența la gurile Dunării prin construcția canalului Bâstroe şi încercarea de a-şi delimita zona economică exclusivă în defavoarea României. După momentul "11 mai 2004" (data inaugurării lucrărilor la canal), reacțiile organizațiilor internaționale, ale Comisiei Europene, precum şi ale statelor interesate (SUA, Germania, Franța) au fost foarte clare, în sensul transmiterii de mesaje Ucrainei prin care se solicita oprirea lucrărilor. Partea ucraineană a ignorat aceste mesaje. Este foarte greu de anticipat care va fi viitoarea orientare a Ucrainei, în condițiile în care semnalele primite de la UE şi SUA nu sunt pe măsura aşteptărilor, iar atuurile energetice ale Rusiei continuă să țină țările din vecinătate în aria sa de interes şi de influență.

Turcia. După colapsul URSS s-a implicat foarte activ în zona Mării Negre, în special în fostele republici sovietice de cultură islamică. La ora actuală, Turcia, este cel mai important pilon american în vecinătatea zonei ruseşti şi, totodată, reprezintă unul dintre liderii regionali în Marea Neagră. Ambițiile Turciei au la bază convingerea că în urma dezintegrării URSS şi Iugoslaviei îi revine misiunea de a restabili influența politică, economică şi mai ales culturală asupra fostelor teritorii ale Imperiului Otoman. Nimic nou sub soare. Forțele navale turce înregistrează un avans considerabil din punct de vedere al modernizării, față de celelalte flote riverane, dar problemele pe care le are în a păstra avantajul militar asupra Greciei în zona Mării Egee şi a Ciprului fac ca efortul depus în zona Mării Negre să nu fie la nivelul ambițiilor. Astfel, deşi o prezență semnificativă în Marea Neagră, flota turcă are ca principal obiectiv asigurarea securității strâmtorilor. Odată cu creşterea exponențială a interesului față de exploatarea resurselor petroliere din zona Mării Caspice, Turcia se face exponentul intereselor de a transporta petrolul pe ruta Ceyhan, accentuând constant pe avantajele decurse din aceasta[4] şi pe

---

[3] Coridorul de transport Georgia – Ucraina este mult mai scurt decât cele prin Turcia şi, amănunt demn de luat în considerare, infrastructura de transport şi procesare ucraineană este mai bine dezvoltată în raport cu cea a Georgiei.

[4] *Speech of Foreign Minister Ismail Cem of Turkey to the "Center for Strategic and International Studies", 2004 – „*The most benefice of using turkey facility to transport oil was shown by Minister of Energy and Natural Resources, Mr. Ziya Aktas in his repeat speech: "First of all, this route provides further diversification of export alternatives available for Caspian oil to the world energy market. Secondly, Turkey has its own growing market for the region's oil. Part of the oil transported will meet Turkey's demands. Thirdly, the Ceyhan terminal is a deep-water port where larger tankers can easily be accommodated"

pericolele care sunt prezente în cazul transportului acestuia pe calea apei[5] şi mai ales prin strâmtori. Pentru aceasta, Turcia pune din ce în ce mai mult accentul pe necesitatea conservării mediului în zona strâmtorilor, în condiţiile unui trafic naval din ce în ce mai ridicat. Sunt de remarcat luările de poziţie ale oficialilor din Turcia în cadrul unor manifestări oficiale. Dintre acestea cea mai semnificativă mi se pare poziţia adoptată de ministrul de externe în 2004, în care se accentuează îngrijorarea Turciei privind creşterea pericolului unui eveniment ecologic în zona strâmtorilor[6]:

Implicată în diverse scheme de colaborare regională (OCEMN, BLACKSEAFOR) Turcia are o serie de interese proprii pe care şi le promovează conştientă de faptul că nici o strategie regională nu va putea face abstracţie de viziunea sa. Conştientă de rolul jucat de Turcia în zona Mării Negre, precum şi de contribuţia substanţială pe care a avut-o până acum la creşterea securităţii în Europa[7], UE a aprobat în seara de 03 Octombrie 2005, după lungi dezbateri şi cu sprijinul substanţial al SUA, începerea negocierilor de aderare a Turciei la UE. Aceasta aduce elemente noi în ecuaţia de putere din SE european. Pe de o parte se recunoaşte rolul cheie jucat de Turcia în zonă şi pe de altă parte se pun bazele încetării unor conflicte mai vechi din zona (problema I. Cipru şi a kurzilor). Rezultat al procesului de globalizare, aderarea Turciei la UE va aduce Europei Unite nu numai o serie de avantaje (o lărgire a pieţei de desfacere, o poartă spre occident, o semnificativă

---

[5] Turkey's Ambassador Turan Morali, Director General for International Security, described the region as a "juicy target" for anyone wishing to disrupt the flow of oil from the Caspian basin.

[6] Idem - „*I should mention at this point that the volume and the type of traffic was not anticipated at the time of the Montreux Convention. Nor was it anticipated that the traffic would steadily become a flow of tankers carrying greater and greater environmental risks. As a result, patient as the Turkish people have been with regard to this particular feature of international law, I would not anticipate that the tolerance of these risks is without limit....Your seminar will also take up the subject of the Turkish Straits. This is a subject on which we are very sensitive. We are sensitive because we think they are endangered. "In the past 20 years, we have seen hundreds of accidents in the Straits. There have been temporary closures of the channels and a lot of damage due to heavy traffic, collisions, and ships running aground. In this respect, we can say that we are compromising the lives of Istanbul's 10 million people living on its shores. Some 60 million tons of oil go through the Turkish Straits each year, carried by some 4,500 tankers. Of course, we have the Montreux Treaty, and of course we will abide by that and other obligations that Turkey has undertaken, but we will also be as keen as possible not to permit any further danger or difficulties in the Straits… We made the declaration that we shall not permit the Turkish Straits to become the new pipelines of the next millennium". "Olso Turkey does not share the views of those who consider the Turkish Straits a "supertanker expressway"*"[6].

[7] Contribuţia Turciei la securitatea Europei poate fi exemplifcicată prin: participarea la operaţiile de pace din Bosnia şi Kosovo şi la operaţiile navale din Marea Adriatică, preluarea responsabilităţii comenzii ISAF, rol activ în cadrul Parteneriatului pentru Pace, asistenţă militară pentru Georgia şi Azerbaidjan şi iniţiativa de a crea brigada multinaţională în sud-estul Europei.

contribuție militară, o garanție a creşterii stabilității în zonă prin rezolvarea/înghețarea conflictelor, creşterea controlului european asupra celei mai probabile căi de transport petrol...) ci şi o serie de probleme legate de integrarea unei populații islamice în cadrul valorilor europene.

România. Care este rolul României în Marea Neagră? După cum se ştie, sunt trei actori principali care pot influența politica în Marea Neagră. Cel care stăpâneşte strâmtorile, cel care stăpâneşte Peninsula Crimeea şi cel care stăpâneşte gurile de vărsare ale Dunării. România este unul dintre actori. Dacă pe timpul războiului rece, rolul României la Marea Neagră a fost unul secundar, dictat de interesele politicii de bloc şi mai ales de interesele URSS, după momentul 1990 şi mai ales după 2004, în urma admiterii acesteia în NATO, rolul României tinde să îmbrace aspecte din ce în ce mai nuanțate. Se poate spune că interesele României la Marea Neagră s-au diversificat şi s-au concretizat în acelaşi timp. Unul dintre principalele obiective pe care România le urmăreşte, în deplin consens cu interesele sale economice şi politico-militare, este menținerea stabilității în Marea Neagră. În acest sens, România promovează ideea că riscurile şi amenințările la adresa stabilității în Marea Neagră sunt similare cu cele din Marea Mediterană şi, de aceea, abordarea lor trebuie să fie comună. Pentru a-şi promova interesele, România se manifestă activ la principalele activități desfăşurate în cadru multinațional, în primul rând în cadrul OCEM[8] şi BLACKSEAFORCE. Poziția României la Marea Neagră este sprijinită, cel puțin declarativ, de statele occidentale membre NATO şi în principal de SUA[9], iar prin redislocarea unor baze militare americane la litoralul românesc, sprijinul şi influența acesteia din urmă va creşte. De asemenea UE, prin eforturile pe care le face pentru securizarea graniței sale estice, sprijină constant eforturile României de a deveni un pilon de stabilitate în regiunea Mării Negre. Totuşi, mijloacele avute la dispoziție de România nu sunt la nivelul ambițiilor. Deținătoare a unei Forțe Navale inferioare Turciei, Rusiei şi Ucrainei, comparativă cu a Bulgariei şi superioară Georgiei, România beneficiază de avantajul controlului principalei guri de vărsare a Dunării în mare şi, pe această bază încearcă să-şi consolideze poziția. De asemenea, ca membră a NATO şi viitoare membră a UE, încearcă, în acelaşi timp, să sprijine interesele

---

[8] ***, *Cartea albă a securității şi apărării naționale*, Bucureşti, 2004, p.5. *„Ca membru fondator al Organizației pentru Cooperare Economică la Marea Neagră, România sprijină obiectivele acesteia (dialog continuu cu UE, Pactul de Stabilitate, lupta împotriva crimei organizate, Planul de Acțiune în domeniul transporturilor), considerând că OCEMN are un potențial semnificativ pentru dezvoltarea cooperării economice la nivel regional, pentru promovarea stabilității şi securității, ca şi pentru construirea unei comunități de interese şi valori la Marea Neagră”.*

[9] George Bush, *Discursul rostit în Piața Universității din Bucureşti: „*you can help our Alliance to extend a hand of cooperation across the Black Sea*”*.

acestora, conştientă de faptul că potențialul său politico-militar nu-i permite să-şi afirme pe deplin, de una singură interesele şi că, acestea, la rândul lor, îi vor sprijinii interesele în zonă. Afirmarea rolului României la Marea Neagră a fost făcută cu tărie şi insistență de către preşedintele Traian Băsescu, cu ocazia ultimelor vizite oficiale, în special cea din SUA, iar prin afirmarea deschisă a sprijinului preşedintelui, pentru integrarea Turciei în UE (chiar dacă România nu este încă membră UE), România caută consolidarea rolului comunității euro-atlantice la Marea Neagră.

Bulgaria. La fel ca şi România, Bulgaria încearcă afirmarea identității şi intereselor sale la Marea Neagră cu sprijinul UE şi al NATO. Angrenată fiind în procesul de aderare la UE, situația economică nu-i permite alocarea de fonduri suficiente pentru o forță navală modernă şi de aceea aplică o politică locală bazată pe angajament activ în toate activitățile regionale, cooperare şi bună vecinătate. De asemenea, ca şi România, susține ideea integrării zonei Mării Negre în spațiul comun, de prosperitate şi securitate Euro-Atlantic[10].

Georgia. Are o poziție cheie în cadrul rețelei de interese economice şi politico-militare din zonă, în primul rând datorită stăpânirii principalul terminal pentru exportul petrolului caspian. Din această cauză, Georgia a devenit un partener zonal foarte important pentru occident, având misiunea de a asigura, în primul rând, securitatea conductelor petroliere de pe ruta Baku-Tbilkisi-Ceyha, beneficiind pentru aceasta, de asistență economică şi militară, în special din partea SUA. Fără pretenții de a influența situația în zonă, caută, prin intermediul partenerilor occidentali, să se desprindă de influența Rusiei.

Ce e de făcut? Deşi nu este deloc uşor de descurcat ițele intereselor țărilor din zonă, se pot întrevedea câteva căi prin care se poate realiza securitatea şi stabilitatea în Marea Neagră. În continuare am să punctez doar câteva dintre ele. Prima este sprijinul dezvoltării economice a țărilor din regiune. Şi aceasta se poate face, pe de o parte, prin integrarea în structurile UE iar, pe de altă parte prin intensificarea cooperării economice regionale. Aceasta va aduce beneficii pe termen lung stabilității regionale şi reprezintă cea mai sigură cale prin care se pot combate cauzele care stau la apariția fenomenelor destabilizatoare şi chiar a terorismului.

A doua cale este cea militară. Şi mă refer la integrarea acțiunilor pe linie militară şi nu la acțiuni individuale, care, chiar dacă au efecte punctuale, nu reuşesc să acopere întreaga arie de manifestare a acțiunilor ilicite şi teroriste. Pe lângă continuarea inițiativelor regionale (BLACKSEAFORCE), a acțiunilor în cadrul PfP şi a planurilor individuale de asistență a NATO, principalele acțiuni care trebuie desfăşurate pe linie militară trebuie să vizeze realizarea binomului *informație-vector de acțiune* şi presupune:

---

[10] Stefan Stefanov, adjunctul Directorului Serviciului de Informații pentru Apărare, Cuvântare la Seminarul de la Batumi, 11.09.2004.

1) **Descoperirea intențiilor** se realizează în primul rând prin integrarea acțiunii structurilor de informații şi prin crearea unui sistem unic de monitorizare a spațiului terestru, aerian şi maritim adiacent Marii Negre.

2) **Acțiunile de prevenire** nu înseamnă numai măsuri pe ultimul segment al acțiunilor ilegale, ci şi acțiuni pe linie economică, politică şi militară pentru a împiedica traficul cu armament, droguri, substanțe chimice şi materiale radioactive, în vederea interzicerii accesării acestora de grupuri/grupări care execută acțiuni ilegale sau teroriste[11].

3) **Acțiunile de protecție** presupun luarea tuturor măsurilor pentru a creşte rezistența eventualelor ținte la atacurile teroriste sau de contrabandă. Presupun măsuri pentru întărirea infrastructurii (economice, de transport, telecomunicațiilor, energiei...), pentru a le face mai rezistente la atacuri ilegale.

4) **Măsurile de interdicție** presupun executarea acțiunilor de neutralizare/lovire a grupurilor/grupărilor înainte ca acestea să-şi pună în aplicare intențiile[12].

5) **Acțiunile de răspuns** presupun executarea acțiunilor după ce atacul/acțiunea ilegală s-a produs în vederea micşorării efectelor şi pierderilor.

O altă cale o reprezintă realizarea cunoaşterii interculturale, modalitate prin care se pot reduce ura şi fricțiunile dintre diferite comunități religioase, şi se pot aduce la aceeaşi masă de discuție lideri religioşi, oameni politici şi oameni de afaceri, pentru a găsi împreună calea spre o lume mai paşnică, cunoaştere şi înțelegere reciprocă, acțiuni cruciale în condițiile globalizării. Şi enumerarea ar putea continua, pentru că noul mediu nu este numai generator de noi provocări ci şi de noi oportunități.

---

[11] Ceea ce se întâmplă acum în Marea Mediterană, Operația „Active Endeavor" şi în vestul Oceanului Indian, operația executată de „CTF 150" în sprijinul Operației „Enduring Freedom".

[12] Ceea ce se întâmplă la ora actuală în Afganistan în cadrul Operației „Enduring Freedom".

CRIZA DIN BESLAN - OSETIA DE NORD

Col.prof.univ.dr. Ion PREDA
Col.dr. Maricel ANTIPA

The real democracies are confronted, probably, with the most dangerous plague of all times – terrorism. From the structural and operational point of view, one can distinguish both the national and international component of terrorism.

Experiența terorismului modern din societățile democratice a demonstrat inexistența unor soluții necomplicate. Sunt mai multe posibilități de contracarare a terorismului: unele duc către direcții opuse, altele propun căi alternative pentru întărirea democrațiilor şi reducerea violențelor. Teroriştii îşi rezolvă problemele în modul lor propriu: îşi ating scopurile şi abandonează violența doar când consideră că nu mai este necesară.

Multe state democratice încearcă să trateze terorismul intern, în principal, ca pe o problemă de aplicare a legii şi de control juridic, considerând acțiunile teroriste drept crime foarte serioase, care trebuie plasate sub incidența Codului Penal. Nu întotdeauna soluția aplicării legii a fost completă, ceea ce impune ca aceasta să fie însoțită şi de alte măsuri. Fără aceste măsuri este posibil ca noi mişcări teroriste să renască din ideologia altora mai vechi; adoptarea unor soluții educative, în care combinația efortului educațional depus de toate organismele societății cu atribuții în domeniu reuşesc să îi convingă pe terorişti sau cel puțin pe o parte dintre susținătorii lor că terorismul este nedorit şi contraproductiv pentru îndeplinirea unor idealuri politice. Această abordare este, desigur, presărată cu dificultăți enorme şi necesită o perioadă destul de mare înainte de a avea rezultate. De aici rezultă că o parte esențială a efortului democratic este acela de a oferi căile cele mai eficiente pentru prevenirea terorismului.

Cum a debutat acțiunea teroristă?

Miercuri, 01 septembrie 2004, la orele 10.20 (ora locală) un grup format din aproximativ 30 de combatanți, de origini diferite precum tătari, coreeni, ceceni[1] şi, potrivit unor surse diferite, arabi, bărbați şi femei-kamikaze,

[1] Potrivit lui Aslanbek Aslahanov, consilier prezidențial al preşedintelui rus Vladimir Putin, membrii comandoului care au ocupat şcoala din Beslan reprezintă "o bandă teroristă internațională" în legătură cu al-Qaida.

înarmaţi şi purtând asupra lor centuri cu explozivi, pătrund în forţă cu ajutorul unui camion de transport militar în şcoala nr.1 din Beslan (Osetia de Nord), luând ostatici peste 1000 de copii şi adulţi. Se baricadează în sala de sport aflată la parterul clădirii, spărgând geamurile existente pentru a evita posibila folosire a grenadelor iritant-lacrimogene sau a gazelor şi postează copii în dreptul ferestrelor pe post de scuturi umane. Deschid focul asupra forţelor de ordine aflate la faţa locului. În schimbul de focuri apar primele victime (circa 10 ostatici).

Ameninţând cu aruncarea în aer a şcolii în cazul intervenţiei forţelor de ordine, plasează încărcături explozive de mare putere în coşurile de baschet, tavanul şi podeaua sunt minate, iar pereţii sălii sunt tapetaţi cu încărcături explozive lipite cu benzi adezive. Totodată, minează întreaga clădire şi curtea interioară a acesteia. Acţiunea teroristă este confirmată de reprezentantul special al Kremlinului pentru Districtul Federal de Sud, Vladimir Iakovlev.

În Rusia femeile-kamikaze[2] cecene sunt cunoscute drept ”*şakidki*”, variata feminină din rusă pentru termenul arab care desemnează luptătorii sfinţi care îşi sacrifică viaţa. Potrivit mass-media, acestea poartă denumirea de “*Văduvele negre*” sau ”*Logodnicele lui Allah”*, şi sunt pregătite să-şi sacrifice viaţa pentru a răzbuna moartea soţilor, părinţilor şi fraţilor căzuţi în confruntările de gherilă cu trupele ruseşti.

Necunoscute înainte de primul război cu Cecenia (1994-1996), femeile-kamikaze au participat, de la relansarea conflictului ruso-cecen în anul 1999, la cel puţin 15 atacuri teroriste. Este cunoscută participarea acestora la asediul teatrului moscovit, în octombrie 2002, când 19 dintre cei 45 de membri ai comandoului terorist au fost femei, precum şi la aruncarea în aer a celor două aeronave de linie ruseşti pe 24 august 2004, soldate cu moartea a 90 de pasageri.

Ideea atacului asupra şcolii se pare că ar fi aparţinut liderului cecen Şamil Basaev. Acesta a pus la punct toate detaliile operaţiunii, pas cu pas, cu participarea al-Qaida, ţinând cont de experienţa luării de ostatici de la teatrul Dubrovka din Moscova. Finanţarea acţiunii s-a făcut prin intermediul reprezentantului al-Qaida din Cecenia, Abu Omar As-Seif, cunoscut ca fiind unul din ideologii wahabismului.

La orele 12.40, grupul intră în contact cu autorităţile şi le aduc la cunoştinţă următoarele revendicări : retragerea urgentă a trupelor ruse din Cecenia, declararea şi recunoaşterea independenţei acesteia, precum şi

---

[2] Participarea femeilor la operaţiunile separatiştilor are şi un precedent. Primul atentat sinucigaş la care au participat a fost cel din 7 iunie 2000, când au atacat baza militară rusă de la Alhan-Iurt soldat cu 27 de morţi. Au urmat apoi atentatele din 12 mai 2003 la Znamenskoie, nordul Ceceniei, soldat cu 60 morţi şi peste 250 de răniţi, 14 mai 2003 din Cecenia, soldat cu 18 morţi, 5 iunie 2003 din Osetia de Nord, soldat cu 20 de morţi, 5 iulie 2003 în timpul unui festival rock desfăşurat la Moscova, unde şi-au pierdut viaţa 15 persoane, 31 august 2004 la Moscova, două autoturisme-capcană au explodat la intrarea în staţia de metrou “Ruskaia”, soldate cu 10 morţi şi 50 de răniţi.

eliberarea membrilor grupului terorist reţinut la Vladikavkaz, după atacul din Inguşetia, din noaptea de 21 spre 22 iunie 2004. Totodată, atacatorii solicită prezenţa preşedintelui republicii, Alexandr Dzasohov, a liderului inguş, Murat Ziazikov, şi a doctorului Leonid Rochal. Doctorul Rochal[3] este medicul care a participat la negocierile cu comandoul care a luat sute de ostatici în octombrie 2002 la teatrul din Moscova şi care le-a dus medicamente şi apă ostaticilor, contribuind la eliberarea a opt copii.

Pentru a demonstra ce se petrece în clădire, predau o casetă video cu înregistrări realizate în interiorul acesteia.

Sunt închise toate căile de comunicaţii din şi spre Osetia de Nord.

Tratamentul aplicat ostaticilor, între care majoritatea copii, a fost dintre cele mai dure. Timp de două zile aceştia nu au primit apă şi alimente, recurgând la gesturi disperate de a mânca petalele trandafirilor şi a soarbe picăturile de rouă de pe frunze.

Un motiv de reflecţie este faptul că, în primele două zile, oficialităţile ruse au susţinut că teroriştii ţin ostatici doar 350 de persoane, fără a lua în calcul declaraţiile localnicilor, conform cărora în clădirea şcolii se aflau peste 1000 de copii, femei, tineri şi vârstnici. De fapt este cunoscută inapetenţa pentru transparenţă în comunicarea publică a factorilor de decizie guvernamentali de la Moscova. Se poate pune întrebarea: de ce această diferenţă, majoră, între datele publicate iniţial şi cele recunoscute ulterior? Nu există oare o tendinţă a oficialităţilor de a minimaliza amploarea evenimentului?

Răspunsul autorităţilor

Luarea de ostatici l-a pus pe preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, care a refuzat întotdeauna discuţii privind politica sa în Cecenia, în faţa unei alegeri dificile. Conform analiştilor ruşi, şeful statului s-a confruntat cu cea mai dificilă decizie a sa în calitate de şef al statului, fiind într-o "dilemă fatală". Acesta trebuia să decidă declanşarea sau nu a unui atac împotriva unui imobil plin cu copii. Totodată, trebuia să aleagă între refuzul de a negocia cu grupările radicale din Caucazul de Nord şi modificarea politicii aplicate până în prezent, prin acceptarea revendicărilor grupului terorist. Dar, în cazul în care ar fi acceptat să discute revendicările teroriştilor, acest lucru ar fi putut fi interpretat drept un semn de slăbiciune.

---

[3] După ce a colaborat la salvarea victimelor cutremurului devastator din Armenia, anul 1988, acesta a creat o brigadă de medici care acţionează în zonele de război şi în cele afectate de catastrofele naturale. Supranumit de presă "Doctorul păcii" Leonid Rochal, 71 ani, chirurg pediatru, a îngrijit copii răniţi în conflictele din Iugoslavia (1991), Georgia (1991-1992), Nagorno Karabah (1992) şi Cecenia (1994-1996). De asemenea, a acordat ajutor victimelor cutremurelor din Egipt (1993), Japonia (1995), Afganistan (1998) şi Turcia (1999), precum şi răniţilor în mai multe atentate din Rusia - Buinaksk, Kaspisk, Moscova. În octombrie 2002, a jucat rolul de mediator în timpul crizei ostaticilor de la teatrul Dubrovka, unde au fost luaţi peste 800 de ostatici, reuşind să obţină eliberarea a opt copii şi să convingă comandoul să le dea ostaticilor medicamente şi apă. Tot atunci, l-a operat pe unul dintre combatanţii ceceni.

În concepția preşedintelui, prioritatea o reprezenta salvarea vieții şi protejarea sănătății persoanelor sechestrate. Toate acțiunile forțelor care vor încerca să obțină eliberarea ostaticilor vor fi consacrate şi subordonate exclusiv acestui obiectiv.

Plecând de la aceste considerente, în Beslan a fost formată o celulă de criză, coordonată chiar de preşedintele Osetiei de Nord. Concomitent cu aceasta, a fost înființat un centru de coordonare a activităților desfăşurate de către unitățile implicate în operațiunile de eliberare a ostaticilor. Personalul care a încadrat acest centru era format din oficiali ai agențiilor de securitate, reprezentanți ai Ministerului de Interne şi ai FSB, precum şi comandanți ai Armatei 58. Sarcina prioritară a centrului era stabilirea cât mai urgentă a legăturii cu membrii comandoului pentru a asigura eliberarea cât mai rapidă a ostaticilor.

După 2 ore şi 24 de minute de la declanşarea acțiunii teroriste, încep operațiunile de negociere. Muftiul Osetiei de Nord, Ruslan Valgatov, a intrat personal în legătură cu teroriştii, dar aceştia au refuzat să discute cu acesta. Demnitarul musulman a dorit să înceapă un dialog cu teroriştii, dar aceştia au comunicat că nu vor să negocieze decât cu preşedintele Osetiei de Nord şi cu cel al Inguşetiei.

Negociatorii, printre care s-a numărat şi ministrul de interne al Osetiei de Nord, au pus accentul pe convingerea teroriştilor să elibereze copii reținuți în sala de sport, să accepte hrană şi medicamente pentru aceştia şi să permită evacuarea corpurilor neînsuflețite ale persoanelor ucise. Negociatorii s-au confruntat cu o situație extrem de gravă. Componenții comandoului erau persoane care dădeau dovadă de cruzime. S-a negociat de 10-15 ori pe zi, dar nu s-a permis furnizarea către ostatici a alimentelor, apei şi medicamentelor.

Pe timpul negocierilor, un grup de aproximativ 30 de copii care s-au ascuns la începutul crizei, reuşesc să iasă din şcoală. Pentru a preveni acțiunile forțelor speciale, şeful comandoului, identificat ulterior ca fiind Ruslan Kucibarov, anunță că vor ucide câte 50 de copii pentru fiecare combatant anihilat de lunetiştii ruşi. Negocierile continuă, concomitent cu apariția primelor tiruri de arme automate şi explozii izolate. Alți 15 copii reuşesc să evadeze din incinta şcolii.

În după-amiaza zilei de joi, 2 septembrie, orele 17.07, comandoul eliberează 26 copii şi femei, menținându-şi cererile inițiale şi amenințând cu executarea ostaticilor.

Vineri, 3 septembrie, orele 11.46, comandoul cere ca preşedintele Osetiei să recunoască independența Ceceniei. Neprimind nici un răspuns din partea acestuia, teroriştii declanşează unele din dispozitivele explozive pentru a grăbi luarea deciziilor. În acest timp, un alt grup format din adulți şi copii reuşesc să scape din şcoală, ceea ce efectiv îi obligă pe membrii comandoului să deschidă focul asupra lor, rănindu-i pe mulți dintre fugari. Aceştia se adăpostesc în spatele forțelor ruseşti care ripostează la rândul lor, moment în care celula de criză decide începerea intervenției.

Având în vedere situația creată, numărul mare al ostaticilor, componența, dispunerea şi dotarea comandoului, precum şi posibilitățile limitate de acțiune în forță, autoritățile ruse aveau la îndemână mai multe variante de acțiune pentru soluționarea crizei, astfel:

- o primă variantă ar fi constat în acceptarea cererilor teroriştilor fără nici o acțiune a forțelor speciale (precedentul a fost în anul 1995, când a fost aprobat un astfel de scenariu la acțiunea de la Budionovsk).

- a doua variantă s-ar fi axat pe acceptarea formală a cererilor teroriştilor, părăsirea şcolii de către aceştia şi neutralizarea (lichidarea) acestora pe itinerarele de deplasare. Variantă mai complicată deoarece impunea identificarea celor mai optime soluții, atât prin dispunerea forțelor de intervenție cât şi prin folosirea celor mai eficiente modalități de neutralizare;

- a treia variantă ar fi impus şantajarea membrilor comandoului cu arestarea şi uciderea rudelor acestora. Având în vedere fanatismul teroriştilor, şansele ca ostaticii să fie eliberați erau practic nule;

- a patra variantă ar fi constat în asaltul condiționat de faptul că nu s-ar fi reuşit, din diferite motive, aruncarea în aer a sălii de sport. Se puteau avea în vedere folosirea unor metode incapacitante sau administrarea de substanțe medicamentoase care sa anihileze simțurile teroriştilor, dar cu efecte puternice asupra copiilor;

- a cincia variantă, şi cea mai dură, putea fi folosirea asaltului direct al trupelor SPEȚNAZ în colaborare cu forțele speciale ruse, unitatea "ALFA", de salvare a ostaticilor, considerată elita elitei - etalonul suprem în materie de precizie militară şi sânge rece, direct subordonată Serviciului Federal de Securitate şi detaşamentelor speciale "VITEAZ" şi "RUSIA" din cadrul Districtului Caucazul de Nord.

Cei aproximativ 800 de luptători ai forțelor speciale urmau să realizeze în ascuns, pe timp de noapte, dispozitivele de blocare şi de asalt în apropierea şcolii. Riscul cel mai mare ar fi fost pe timpul intrării echipelor de asalt în clădire, de vreme ce teroriştii anunțaseră, în prealabil, că vor arunca în aer întreaga şcoală.

Potrivit Serviciului Federal de Securitate această variantă este exclusă.

DESFĂŞURAREA OSTILITĂȚILOR

Intervenția forțelor speciale

Pretextul intervenției forțelor speciale se pare că ar fi fost momentul în care, probabil, teroriştii au detonat încărcăturile explozive amplasate în sala de gimnastică şi au început să tragă asupra ostaticilor care au încercat să evadeze, pe fondul înaintării militarilor ruşi din cadrul Armatei a 58-a ruse, trimişi să evacueze trupurile ostaticilor executați.

Teroriştii au mizat pe repetarea scenariului desfăşurat la teatrul moscovit, în anul 2002, prin punerea forţelor speciale de intervenţie ruse în situaţia conform căreia opinia publică să creadă că acestea au provocat baia de sânge, nu iniţiatorii actului terorist! Merită menţionat şi comentariul analistului rus Alexander Goltz, care a declarat că preşedintele Putin "*a arătat, de o manieră clară, că de fiecare dată când trebuie să aleagă între umilirea statului rus şi pierderea de vieţi omeneşti*", el optează pentru a doua variantă. Este o afirmaţie care a fost etichetată de către analiştii occidentali ca fiind cinică, aducând serioase prejudicii de imagine liderului de la Kremlin.

Vineri, 3 septembrie 2004, orele 14.00, patru elicoptere de atac aparţinând forţelor ruseşti au început să survoleze şcoala. Concomitent, forţele speciale dărâmă acoperişul acesteia şi pătrund în interior. Se procedează imediat la aruncarea în aer a unor pereţi interiori pentru a asigura ieşirea sutelor de captivi din sala de sport şi vestiarul şcolii, deoarece era cunoscut faptul că imobilul şi curtea interioară erau minate de către terorişti. Evacuarea copiilor s-a desfăşurat fără probleme, dar mulţi dintre aceştia au fost căzut victime acoperişului prăbuşit, pereţilor aruncaţi în aer şi dispozitivelor explozive lipite cu benzi adezive care s-au desprins.

Spre surprinderea celor aflaţi la faţa locului, cei care ieşeau din clădire, mulţi într-o stare avansată de slăbiciune, erau dezbrăcaţi complet sau doar cu lenjeria intimă, dând naştere la tot felul de speculaţii privind umilinţele la care au fost supuşi. Timp de 32 de minute se desfăşoară acţiuni interioare, fiind auzite explozii şi tiruri de arme automate. Grupul terorist s-a divizat în echipe, una dintre acestea rămânând în şcoală să acopere retragerea celorlalte. Trei membri ai comandoului se refugiază împreună cu câţiva ostatici în pivniţa şcolii, de unde continuă să ducă lupta cu forţele speciale. O parte dintre membrii grupului terorist rup lupta şi se regrupează într-o clădire din vecinătatea şcolii, de unde continuă să execute foc asupra forţelor speciale. La orele 14.32, şcoala este sub controlul forţelor speciale.

Timp de mai multe ore se desfăşoară acţiuni împotriva teroriştilor aflaţi în cele două locaţii şi care depun o rezistenţă îndârjită. La orele 20.26, rezistenţa acestora este neutralizată, majoritatea teroriştilor fiind lichidaţi sau arestaţi, iar la orele 22.39, operaţiunea forţelor speciale este declarată încheiată.

Dinamica evenimentelor nu a fost nicidecum clarificată, şi nu credem că va fi vreodată.

Bilanţul acţiunii de intervenţie

La sfârşitul operaţiunii au fost peste 1000 de morţi şi răniţi. 260 de persoane au fost date dispărute. Cei dispăruţi ar putea fi regăsiţi printre zecile de cadavre mutilate sau calcinate rămase la locul dezastrului.

După tragicul deznodământ al atacului terorist, serviciile de informaţii ruseşti s-au concentrat pe identificarea, capturarea şi, după toate

probabilitățile, lichidarea organizatorilor acestuia. Potrivit unor surse din cadrul serviciilor de informații, teroriştii ceceni ar fi fost conduşi de Dodu Umarov[4], fost ministru al securității de stat din Cecenia. De asemenea, la acțiune ar fi participat un alt cunoscut insurgent cecen, Magomed Evloev, numit ”Magas”. Acesta a fost împreună cu Şamil Basaev, unul dintre organizatorii atacului din Inguşeția, din noaptea de 21 spre 22 iulie.

Unele concluzii care se impun a fi menționate

1. Ceea ce s-a petrecut pe timpul asediului asupra şcolii a semănat mai degrabă cu o tentativă - nu cu un atac - cu o acțiune de neutralizare măcar a unora dintre terorişti sau de salvare a unora dintre ostatici.

2. Practica mondială a forțelor speciale are în vedere, imediat ce apar primele victime printre ostatici, să se lanseze atacul. Este absurd să se mai aştepte. Din acest moment, acțiunea forțelor speciale nu mai poate fi oprită. În cazul operațiunii de la Beslan, cele două explozii care s-au auzit în interiorul clădirii au ”detonat” situația, devenind semnalul pentru intrare în acțiune. Acțiunea nu a fost una planificată, ci o eliberare forțată a ostaticilor.

3. Se pare că teroriştii au plasat arme şi muniții în şcoala din Beslan înainte de declanşarea luării de ostatici. Au deschis ascunzătorile de arme la scurt timp după ocuparea şcolii. Potrivit unor informații din rândul serviciilor secrete, după finalizarea operațiunilor a fost descoperită o mare cantitate de explozivi şi mine, iar geniştii armatei ruse au dezamorsat patru dispozitive explozive artizanale, alcătuite din 450-500 grame exploziv, şuruburi, piulițe şi alte obiecte metalice ascuțite.

4. Persoanele civile înarmate, de altfel foarte bine intenționate şi motivate să prevină fuga teroriştilor de la locul faptei, au creat o anarhie totală, dezordine şi nesiguranță în zonele din imediata vecinătate a şcolii, ducând uneori la confuzii nedorite şi punând forțele de ordine în mare dificultate.

5. Informațiile privind acțiunile în curs de desfăşurare a forțelor speciale au fost aduse la cunoştința miliției locale, ceea ce ar fi putut duce la desconspirarea acestora şi nerealizarea surprinderii.

6. Incapacitatea serviciilor secrete ruseşti de a infiltra agenți în cadrul grupărilor de separatişti ceceni, concomitent cu înlăturarea fisurilor de securitate existente în actualul sistem corupt. Reforma de la vârful structurilor de securitate trebuie să afecteze obligatoriu şi baza acestora, opacă şi inflexibilă, tributară modului de gândire rigorilor Războiului Rece.

7. Ignorarea comunicării tipice unor negocieri pentru care, în alte state, sunt abilitați profesionişti cu experiență în rezolvarea situațiilor de criză

[4] Doku Umarov - în vârstă de 40 ani, a intrat în vizorul organelor de ordine pe când avea 17 ani, fiind condamnat pentru crimă. A fost desemnat în anul 2002, comandant al Frontului de Sud-Vest, în fruntea a cinci mii de luptători. Este suspectat de răpire de persoane cu solicitarea de răscumpărare.

teroristă a condus la decizii luate sub presiunea timpului, declanşând acţiuni previzibile cu o finalitate tragică.

8. Acţiunea în sine a fost o improvizaţie totală, putându-se imputa forţelor speciale ruseşti ”amatorismul” de care au dat dovadă în rezolvarea crizei. Trupele ruse au făcut ceea ce ştiau cel mai bine. În loc să execute “loviturile chirurgicale“ cerute de astfel de împrejurări, au tras în toate direcţiile cu o putere mare de foc. A rezultat uciderea a 40% din ostatici, alţi 40% fiind răniţi - o proporţie şocantă.

9. Responsabilitatea pentru rezultatul dezastruos aparţine şi forţelor speciale ruseşti, care au ratat operaţiunea de salvare şi au exacerbat tragedia.

Actualele metode folosite de forţele speciale ruse pentru ducerea operaţiunilor militare împotriva teroriştilor nu mai sunt de actualitate, impunându-se găsirea şi adoptarea unor noi modalităţi punctuale pentru neutralizarea teroriştilor fanatici, având în vedere capacitatea acestora de a învăţa mai repede şi a-şi adapta modurile de acţiune potrivit scopurilor, prin folosirea aparaturii ultramoderne. Odată cu creşterea eficienţei se va reduce şi numărul de victime colaterale.

10. Prima greşeală a constat în strategia generală de abordare a crizei. Se impunea să fie cunoscut faptul că, în situaţia în care guvernul rus a exclus atacul militar asupra şcolii, pregătirile de intrare rapidă în clădire ar fi trebuit să fie făcute. Lucru care nu s-a întâmplat. În momentul deschiderii focului de către terorişti, forţele speciale încă analizau direcţiile de declanşare a atacului şi nu cunoştea nici dispunerea teroriştilor care urmau să fie anihilaţi. Rezultatul a fost 10 ore de schimburi de focuri, cale ce a generat foarte multe victime.

11. Concepţia eronată a militarilor ruşi nu acoperă numai răspunsul la atacurile teroriste dar şi strategia de prevenire a acestora. Potrivit dr. Jonathan Eyal[5], ”în ultimii 10 ani de război în Cecenia, mii de tineri şi neexperimentaţi soldaţi ruşi au fost trimişi într-un teritoriu nefamiliar, unde au fost măcelăriţi instantaneu. Ca răspuns, Moscova a nivelat cu bombardamente oraşe şi sate întregi, locuite acum aproape exclusiv de bătrâni, după ce au fost abandonate de bărbaţii mai tineri, care s-au refugiat în munţi să continue lupta. Dacă ar exista vreodată o cale mai sigură de încurajare pe mai departe a actelor teroriste, militarii ruşi au inventat-o”.

12. Conform analiştilor occidentali principala cauză a tragediei a fost lipsa de coordonare între poliţie, armată, grupurile paramilitare şi forţele speciale ruse, fiecare aflate sub controlul unor direcţii diferite.

13. Între trupele Ministerului de Interne, ale Ministerului Apărării şi forţele FSB există foarte puţină coordonare. Indiciile iniţiale sugerează că structura divizată de comandă a forţelor ruse nu a fost nici ea de ajutor.

---

[5] Dr. Jonathan Eyal - Directorul Institutului Regal al Marii Britanii în domeniul apărării şi securităţii.

Forțele "ALFA", de exemplu, aveau propriile lor planuri de intrare în clădire, dar acestea nu au fost împărtăşite cu unitățile de comando centrale, aflate în zona acțiunii, sau cu trupele regulate care asigurau cordonul de securitate în jurul şcolii. Există posibilitatea ca unele dintre victime să fi fost lovite de focurile încrucişate trase de către cei care trebuiau să le salveze.

Aceste gafe nu sunt unice. În toate crizele cu luare de ostatici anterioare, forțele ruse au folosit excesiv şi ineficient puterea de foc, lucru care s-a soldat cu moartea mai multor ostatici .

14. Adaptarea şi flexibilitatea FSB la noua amenințare geostrategică a terorismului internațional.

15. În pofida resurselor masive investite în pregătirea şi antrenarea forțelor speciale, acestea mai sunt încă tributare conceptului de război total, în loc de a folosi arta puterii de foc mici, aplicată precis.

16. Trecerea la un sistem de codare a gradului de pericol terorist bazat pe culori (identic cu sistemul folosit de către Statele Unite ale Americii), concomitent cu întărirea controalelor la punctele de intrare în țară a cetățenilor străini.

17. Revizuirea mecanismelor de putere în sfera structurilor de securitate, prin racordarea legislativă la provocările asimetrice, concomitent cu reînnoirea radicală a întregii politici din Caucazul de Nord. Totodată, autoritatea de stat trebuie să-şi modifice radical mecanismul de funcționare în scopul prevenirii crizelor.

18. Îndepărtarea principalilor reprezentanți ai separatiştilor ceceni ar crea o breşă pentru extremiştii criminali de a acționa oriunde împotriva intereselor Rusiei.

19. Evitarea lansării unei contraofensive violente asupra Ceceniei, deoarece aceasta ar risca să alimenteze noi resentimente şi ura cecenilor contra politicii represive a Rusiei.

20. Revizuirea întregii strategii a Rusiei în Caucaz, nu doar pentru a face față viitoarelor provocări teroriste, ci pentru a preveni crearea de noi organizații teroriste.

Rusia în război cu terorismul internațional

Luarea de ostatici din Osetia de Nord este doar cea mai recentă acțiune teroristă dintr-o serie de atacuri care au inclus două explozii în Moscova şi prăbuşirea a două avioane de pasageri. Toate aceste acțiuni conturează o imagine sumbră a situației din Rusia şi ridică, sau mai corect acutizează, cel puțin trei probleme diferite ca amploare şi importanță – psihologică, organizatorică şi politică. Ministrul rus al apărării, Serghei Ivanov, a apreciat că "*ni s-a declarat război de către un inamic invizibil şi fără o linie a frontului*". În aceste condiții, toată lumea vorbeşte de sporirea măsurilor de

securitate, de Islam şi de ceceni, însă lucrurile sunt mai complicate, deoarece problema terorismului modern apare peste tot.

”Brigada Istanbuli”, care nu îşi are sediul în Rusia, a revendicat atacul de la staţia de metrou din Moscova, din 31 august 2004, după ce şi-a asumat responsabilitatea pentru prăbuşirea celor două aeronave de pasageri, la 24 august 2004.

Preşedintele Putin a afirmat că în atentatele de la bordul aeronavelor ar fi implicate grupări care au legătură cu reţeaua al-Qaida. Prin urmare, ultimul atac de Moscova şi luarea de ostatici din Osetia de Nord pot fi considerate episoade ale războiului dintre civilizaţia modernă şi o nouă ameninţare - terorismul internaţional.

Nu numai Rusia a fost luată prin surprindere de această situaţie. Majoritatea statelor puternic industrializate nu sunt pregătite să combată terorismul în mod eficient, chiar dacă depun multe eforturi în această direcţie. Nici măcar alocarea unor bugete foarte mari şi tehnologia foarte sofisticată nu sunt suficiente pentru a rezolva această problemă. Teroriştii sinucigaşi s-au transformat într-una dintre cele mai de temut arme ale terorismului internaţional. Nici o structură antiteroristă nu ştie cum să facă faţă acestei forţe malefice. De asemenea, doctrina islamului clasic nu este pregătită să lupte eficient împotriva terorismului. Combatanţii refugiaţi în moschei sau cimitire musulmane din Cecenia şi Irak demonstrează cât de mult extremiştii islamişti s-au îndepărtat de Coran.

Potrivit experţilor în antiterorism, teroriştii kamikaze care au executat atentatele din Rusia provin din Cecenia, dar nu au fost antrenaţi în această ţară, pentru că nu este tipic cecenilor să încurajeze femeile să ucidă. Transformarea femeilor în terorişti sinucigaşi, finanţarea pregătirii acestora şi organizarea unor operaţiuni teroriste au început în străinătate, unde sunt de obicei antrenaţi membrii grupărilor teroriste.

Rusia este doar o parte dintr-un vast teritoriu pe care se desfăşoară războiul împotriva terorismului. În mod evident, se preconizează un război de lungă durată şi care poate să nu fie încununat de victorie. Societatea civilă rusă este terifiată de ideea terorismului inevitabil, care a început deja constant să facă victime.

În plus, eforturile coaliţiei antiteroriste internaţionale sunt în continuare necoordonate. Ţările europene, care încă nu au devenit ţinte ale atacurilor teroriste, desfăşoară deja ample activităţi operaţionale pentru a depista teroriştii, de a-i opri înainte să lovească şi de a-i localiza după atacuri.

*

* *

Terorismul acestui început de mileniu este un fenomen unitar, coordonat la nivel mondial şi motivat exclusiv de fanatismul religios. De fapt, terorismul nu a fost niciodată monopolul unei singure ideologii, de puţine ori mobilul său fiind de origine religioasă. De cele mai multe ori revendicările au fost de natură politică sau teritorială.

Având în vedere divizarea lumii arabe, bin Laden încearcă să adune în jurul său toate facțiunile radicale musulmane - dar este destul de greu de crezut acest lucru - având în vedere că terorismul islamist nu poate deveni o structură monolitică, atât timp cât există priorități de natură teritorială sau politică, divergențe doctrinare etc.

Lupta împotriva terorismului este o confruntare asimetrică. Aceasta poate fi definită ca fiind "compensarea superiorității tehnologice a adversarului prin mijloace diverse"[6] - atentate, teroriști sinucigași, autovehicule capcană etc.

În contextul ultimelor atacuri teroriste care au afectat Rusia, în cadrul unei reuniuni extraordinare a Guvernului de la Moscova, la care au participat şi liderii celor 89 de regiuni şi republici ale Federației, preşedintele Putin a anunțat întărirea controlului centralizat al Kremlinului asupra tuturor regiunilor țării, ca parte necesară a războiului împotriva terorismului. Totodată, s-ar putea recurge şi la strategia "războiului preventiv".

Războiul împotriva terorismului internațional este o confruntare preventivă – cunoscută ca fiind o componentă a ceea ce astăzi poartă numele de "doctrina Bush". Războiul preventiv reprezintă o inovație în dreptul internațional statornicit după cel de-al doilea război mondial cu contribuția decisivă a S.U.A.[7]

Principiul non-intervenției militare este înlocuit cu principiul intervenției. Războiul împotriva terorismului se transformă într-o confruntare perfect simetrică îndreptat împotriva statelor. În acest context, Moscova dă semne că se poate trezi din letargia doctrinară. Războiul împotriva terorismului a fost îmbrățişat fără rezerve de liderul de la Moscova copiind strategia neoconservatorilor de la Washington. Invocând securitatea națională, preşedintele va putea decide ce state considerate ostile va putea ataca. Sunt vizate fostele republici sovietice din Asia Centrală şi Caucaz care, datorită rutelor petrolului caspic, au atras interesul S.U.A. Se poate vorbi deci, de o luptă pentru resurse, camuflată, dacă este nevoie, în lupta împotriva terorismului. În acest sens, Rusia ar urma să investească, în anul 2005, aproximativ cinci miliarde de dolari pentru perfecționarea sistemului național de securitate.

În ceea ce priveşte atacurile preventive asupra bazelor teroriste, se va încerca, probabil, lichidarea acestora din toate regiunile lumii, urmând să fie alese mijloacele de atac reprezentative, determinate de situația concretă din fiecare zonă a globului.

Şeful Statului Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse, generalul Iuri Baluievschi, a declarat, la întâlnirea pe care a avut-o cu

---

[6] Gl.bg.dr. Mihail E. Ionescu, *Axele secolului XXI*, Monitor Strategic, anul III, Nr.1-2/2002, pp. 4-5.
[7] Ibidem, *op.cit.*, p.5.

comandantul suprem al forțelor Alianței Nord-Atlantice pentru Europa, generalul James Jones, că NATO şi Rusia trebuie să-şi intensifice colaborarea împotriva terorismului, plecând de la premisa că în prezent nu avem de-a face cu teroriști izolați, ci cu terorism la nivel internațional, şi numai acțiunile comune pot opri acest flagel al secolului al XXI-lea.

Reacția cecenilor nu s-a lăsat aşteptată. Reprezentantul independentiştilor ceceni din Europa de Vest, Ahmad Zakaev, a criticat în termeni duri schimbarea de strategie a Rusiei. "Este o amenințare la adresa Europei", a apreciat Zakaev. "Acum Rusia va încerca să lichideze pe cecenii din Occident. Nu exclud ca ceea ce s-a întâmplat în Qatar (serviciile speciale ruseşti l-au lichidat pe fostul preşedinte cecen Zelimhan Yandarbiev) să se întâmple oriunde în Europa", a declarat emisarul cecen. Rusia este deci pregătită să atace bazele teroriste din orice regiune a lumii.

Luptătorii ceceni au anunțat, prin site-ul Kavcazcenter, că vor oferi suma de 20 milioane de dolari SUA oricărei persoane, organizație sau țară care va ajuta în mod activ autoritățile cecene să îl captureze pe preşedintele Rusiei. Anunțul a fost semnat de "Centrul antiterorist al republicii Cecenia", parte a guvernului condus de Aslan Mashadov, nerecunoscut de Rusia. Totodată, au sugerat că atacul ar fi putut fi organizat de către o organizație islamistă din Osetia de Nord, "Jama'At".

Anunțul a apărut la doar câteva ore după ce Serviciile de Securitate Federale au promis, după modelul deja cunoscut al FBI-ului, că vor oferi echivalentul a 10 milioane de dolari în schimbul oricărei informații care ar conduce la neutralizarea liderilor cecenilor, Şamil Basaev şi Aslan Mashadov. Cei doi lideri sunt considerați comanditarii atacului terorist de la Beslan. Totuşi, liderul politic al separatiştilor ceceni, Aslan Mashadov, a negat, în mai multe rânduri, orice implicare în acest atac. Ulterior, Aslan Mashadov a fost asasinat, în circumstanțe încă neclare.

"Rusia este angajată în prezent într-un război fără adversari vizibili şi fără linie de front" a declarat ministrul rus al apărării, Serghei Ivanov, însă opțiunea militară nu poate înfrânge terorismul.

Criza cecenă pare să fie dezastrul fără sfârşit al Federației Ruse. Dacă nu se conştientizează că singura şansă posibilă de rezolvare a conflictului cecen este includerea zonei în campania internațională antiteroristă, şi nu se acceptă cooperarea cu SUA şi cu întreaga coaliție antiteroristă, Rusia se va scufunda, măcinată fiind de amenințarea teroristă.

Extinderea şi amplificarea conflictului, faptul că regimul de la Moscova nu găseşte încă o soluții practice, demonstrează clar că amenințarea cecenă este prioritatea numărul unu de securitate națională a Rusiei.

Perspective de manifestare a terorismului

Statisticile actuale nu pot surprinde întotdeauna dimensiunile reale şi importanţa unor acţiuni teroriste. Noua generaţie de conflicte va înlocui conflictele militare contemporane. Teroriştii pot achiziţiona şi intra în posesia unor încărcături sofisticate, cum sunt armele chimice şi biologice. Totodată, aceştia pot să rezolve probleme complicate de logistică şi de comunicaţii, să folosească explozivi cu efect întârziat sau polifazici ori sisteme portabile de legătură prin satelit. Deţin pregătirea tehnică necesară pentru a ataca şi neutraliza infrastructura, reţelele informatice, grilele energetice şi de transport.

Eforturile depuse pentru protejarea acestor sectoare vitale ale societăţii nu reprezintă nici măcar un început în înfruntarea pericolului reprezentat de noul terorism.

Experţii Observatorului Internaţional al Terorismului din Paris au făcut ample referiri la utilizarea de către unele mişcări islamiste a aşa-numitului "tehnoterorism", adică utilizarea unor metode ale tehnicii avansate, cum ar fi comunicaţiile prin satelit, poşta electronică şi Internetul. Aceştia au dezvăluit pericolul reprezentat de intensificarea relaţiilor şi colaborării militare între mişcările islamiste extremiste şi organizaţiile teroriste internaţionale, care nu au nici o legătură cu islamul, atrăgând, totodată, atenţia asupra pericolului care va ameninţa în următorii ani întreaga lume, rezultat al cooperării dintre acestea şi mafia rusă, prin intermediul căreia pot intra în posesia armei nucleare şi a celei bacteriologice.

Pentru perioada următoare, analiştii prevăd o creştere alarmantă a acţiunilor extremist-teroriste, ca urmare a reacţiei de răspuns a comunităţii internaţionale la atentatele din 11 septembrie 2001. În acest context, ne putem aştepta la o diversificare a formelor, metodelor, procedeelor şi mijloacelor de acţiune, un rol important revenind, probabil, mijloacelor chimice şi biologice, precum şi celor informatice, mizându-se, în mod deosebit pe impactul psihologic al acestora asupra opiniei publice. Totodată, vor fi influenţate şi relaţiile internaţionale, determinate de reevaluările probabile ale riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii regionale şi globale, precum şi redefinirea priorităţilor comunităţii internaţionale faţă de acestea.

La începutul acestui mileniului, 99% din conflictele armate semnificative sunt intrastatale, majoritatea având la origine o componentă etnică sau religioasă. Cauzele trebuie căutate nu numai în rivalităţile şi ura etnică, ci şi în structura sistemului internaţional postbelic. Suntem acum martorii răspândirii unei "*noi dezordini mondiale*", în care conflictele profunde etnice şi etnico-religioase au devenit caracteristice din Balcani şi Caucaz până în Asia de Sud şi Africa Centrală. În mod tipic, aceste confruntări armate sunt întreţesute cu teroarea în masă, purificarea etnică şi desconsiderarea totală a legilor umanitare internaţionale.[8]

O altă tendinţă semnificativă, atât în terorismul internaţional, cât şi în cel intern din unele state este emergenţa şi consolidarea grupărilor teroriste pe

[8] Culegere de studii - *Terorismul - Istoric, forme, combatere*, Bucureşti, Editura Omega, 2001, p.202.

deplin sau în parte motivate de fanatismul religios. La sfârşitul anilor ’70, toate grupările teroriste active la nivel internaţional acţionau în baza unor credinţe şi scopuri seculare, majoritatea profesând o variantă de marxism. Până la sfârşitul anilor ’90, nu mai puţin de o treime dintre grupările teroriste active aveau motivaţii religioase, majoritatea promovând credinţe islamice. S-a susţinut că fanatismul religios determină o mai mare aplecare spre crimele de masă, iar fanaticul religios este înclinat spre ideea sacrificiului propriei vieţi pentru cauză. Concluzia care poate fi menţionată este aceea că ideologia poate fi în afara realităţii.

Schimbarea de atitudine a organizaţiilor extremist-teroriste a condus la apariţia unui nou tip de terorism - denumit de unii analişti, “Superterorism" caracterizat de lipsa "mesajului" clasic, accentul punându-se pe creşterea, până la proporţii greu de imaginat, a numărului de morţi şi răniţi sau a pagubelor materiale consecutive respectivelor atentate. Totodată, asistăm pe de o parte la o intensificare a actelor teroriste, iar pe de altă parte la un rafinament deosebit al organizării şi declanşării acestora. Pe fondul lărgirii coaliţiei internaţionale de luptă împotriva terorismului şi a intensificării acţiunilor concertate asupra organizaţiilor teroriste sunt de aşteptat unele mutaţii în strategia terorismului internaţional[9], astfel:

- acoperire mediatică extensivă pentru mondializarea evenimentelor de violenţă politică;
- realizarea surprinderii generalizate cu caracter de dezorientare publică;
- lipsa recunoaşterii oficiale pentru inducerea sindromului ”adversarului nevăzut”;
- putere de disimulare draconică;
- alegerea ţintelor de mare audienţă pentru determinarea unei game largi de reacţii publice;
- spulberarea strategiilor de invulnerabilitate;
- crearea unui deficit de credibilitate a statului în plan intern şi extern;
- confruntare internaţională prin impunerea reciprocă a “sindromului de reputaţie”;
- efectul sinergetic, dincolo de statul-ţintă.

Pentru terorismul secolului XXI forţarea unei audienţe se află în corelaţia scop sau obiective (de natură ideologică sau religioasă) şi mijloacele întrebuinţate (de intimidare, de coerciţie, de instaurare a terorii sau fricii).

Cea mai îngrijorătoare şi semnificativă tendinţă a terorismului internaţional este letalitatea sa crescândă şi înclinaţia spre atacuri în locuri publice, fără a ţine seama de victime. În lumea reală a terorismului, societăţile democratice vor fi nevoite să se confrunte, în continuare, atât cu vechile cât şi cu noile grupări şi organizaţii extremist-teroriste, cu tacticile şi armele pe care acestea le folosesc. Terorismul va continua să rămână în domeniul influenţei psihologice, un mod unic de luptă atât ca strategie, cât şi ca tactici.

---

[9] Gl.bg.dr. Constantin Onişor, *Arta strategică a securităţii şi integrării europene*, Şcoala de Aplicaţie pentru Tancuri şi Auto, Piteşti, 2002, pp. 229-232.

MANAGEMENTUL SCHIMBĂRII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR

Cms. şef de poliție Ovidiu STANCIU
Col.prof.univ.dr. Benone ANDRONIC

L`article propose de traiter le domaine du management du changement dans le cadre des activités de préparation qui, doit se développer dans les institutions d`enseignement militaire.

Les auteurs présentent les concepts qui sont plus appropriés à l`enseignement militaire dans le cadre modulaire de management du changement et qui peut assurer le succsès pour former des leaders pour la hiérarchie militaire.

Instituțiile de învățământ militar din țara noastră parcurg, în ultimii ani, un amplu proces de reformă, proces care cuprinde toate domeniile: instituțional, legislativ, acțional şi în special al dezvoltării resurselor umane. În această profundă schimbare şi dezvoltare, este extrem de important ca managerii de la toate nivelele să fie cât mai informați în domeniul, nou şi vechi în acelaşi timp, al managementului schimbării.

Definind într-o manieră originală managementul, John Harvey-Jones arată următoarele:

"Managementul nu reprezintă menținerea "status quo-ului". Acesta se referă la menținerea celei mai înalte rate a schimbării pe care organizația şi personalul acesteia o pot suporta".

Definiția subliniază faptul că unul dintre rolurile importante ale managerului este acela de *agent al schimbării* din propria organizație, pentru că procesul de schimbare are şi surse exterioare acesteia, având caracter obiectiv. Ca urmare, dacă managerul nu identifică corect şi oportun sursele, motivele şi sensurile schimbărilor care se produc la nivel global, sectorial şi al mediului specific în care acționează propria organizație şi nu o menține pe „creasta valului" procesului de schimbare se va produce declinul acesteia.

De asemenea, se evidențiază faptul că, sub aspectul amplorii şi vitezei cu care se produce schimbarea, există un punct critic, reprezentat de nivelul de suportabilitate pentru organizație şi pentru personalul acesteia. Poziția concretă a acestui punct critic poate fi deplasat spre nivele superioare prin motivarea şi implicarea personalului în gestionarea procesului de schimbare.

Pentru a determina poziția afectivă şi volitivă a personalului unei organizații față de procesul de schimbare să examinăm cu atenție modelul grafic.

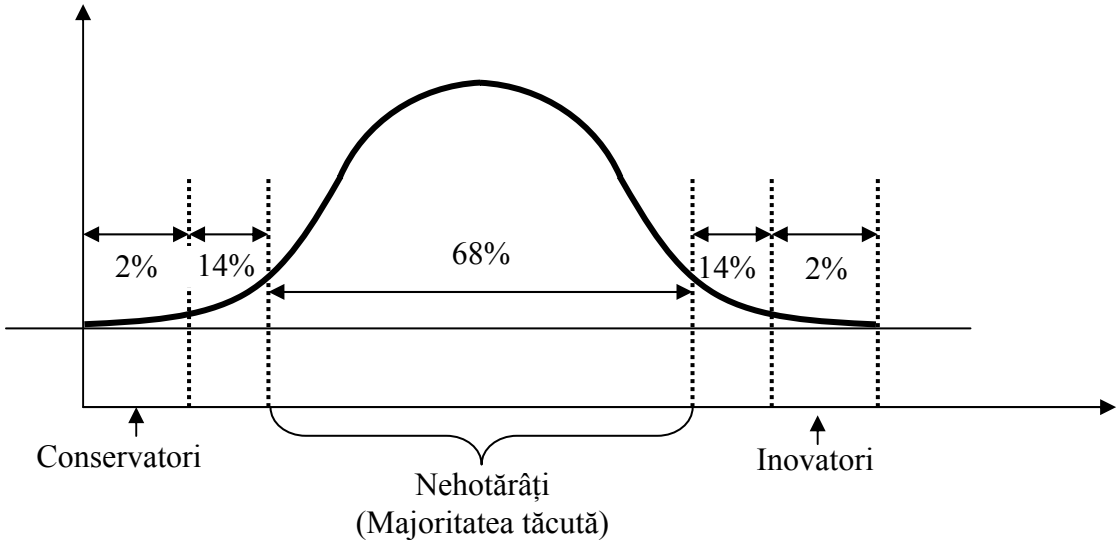

Fig. 1 *Reprezentarea grafică a Modelului MAFF – Suportul uman pentru schimbare*

Conform acestui model, se poate observa că în orice organizație, indiferent de tipul acesteia, există:

- un procent de aproximativ 2% din personal care *se opune activ* oricărei schimbări, indiferent de tipul acesteia;
- simetric, un procent de aproximativ 2% din personal care *sprijină activ* orice schimbare, indiferent de tipul acesteia;
- un procent de aproximativ 14% din personal care, deşi *nu agreează schimbarea*, nu manifestă opoziție dacă aceasta nu le afectează în mod negativ, direct şi esențial interesele;
- simetric, un procent de aproximativ 14% din personal care, deşi *agreează schimbarea*, va manifesta opoziție dacă aceasta le afectează în mod negativ, direct şi esențial interesele;
- un procent de aproximativ 68% din personal care are o *atitudine neutră.*

Pentru reuşita procesului de schimbare, este important ca fiecare manager să identifice personalul care face parte din categoria inovatorilor şi, împreună cu acesta să acționeze, prin motivare, comunicare continuă şi implicare directă, pentru crearea unei atitudini favorabile schimbării la personalul care face parte din categoria amplă a majorității tăcute.

Legat tot de atitudinea afectivă şi volitivă a personalului, considerăm important a evidenția faptul că aceasta are o evoluție sinuoasă pe parcursul implementării procesului de schimbare.

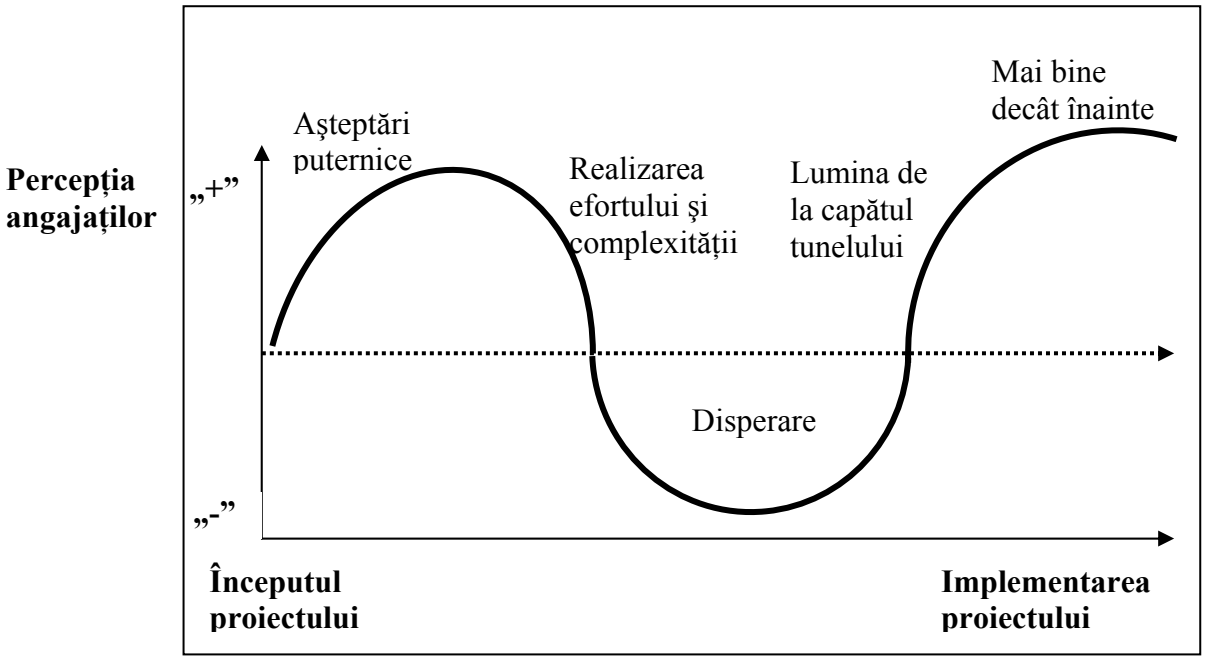

Fig. 2 *Modelul Kubler-Ross sau Curba schimbării*

Rezultatele unui studiu, cunoscut în literatura de specialitate ca *Modelul Kubler-Ross* sau *Curba schimbării*, relevă existența unei atitudini pozitive, de încredere şi sprijin în faza de început a proiectului de schimbare, după care, pe măsura în care personalul percepe dificultățile, complexitatea şi efortul cerut pentru pregătirea şi implementarea proiectului, atitudinea se schimbă, putându-se ajunge chiar şi într-o fază în care personalul este cuprins de neîncredere sau chiar disperare. La apariția primelor efecte pozitive ale implementării proiectului (cunoaştem cu toții celebra sintagmă *„lumina de la capătul tunelului”*), tendința se schimbă, crescând sprijinul pentru schimbare, iar la finalizarea şi consolidarea implementării proiectului se obține o poziție care favorizează demararea unui nou proiect.

Rolul factorului uman în succesul procesului de schimbare şi dezvoltare a organizației este extrem de important. Mai mult decât atât, schimbarea trebuie să se producă şi la nivelul comportamentului individual. Este cunoscut faptul că schimbările comportamentale sunt cele mai dificil de indus.

Prezentăm în figura 3 o încercare de clasificare a schimbărilor comportamentale, într-o ierarhizare a acestora de la schimbări minore la schimbări majore. Este demn de reținut că, dacă pentru obținerea unor schimbări minore sau medii este suficientă derularea unui proces de pregătire care să asigure cunoştințe şi deprinderi de muncă noi, schimbările comportamentale majore presupun implementarea unui proces mult mai complex care aparține domeniului dezvoltării angajaților.

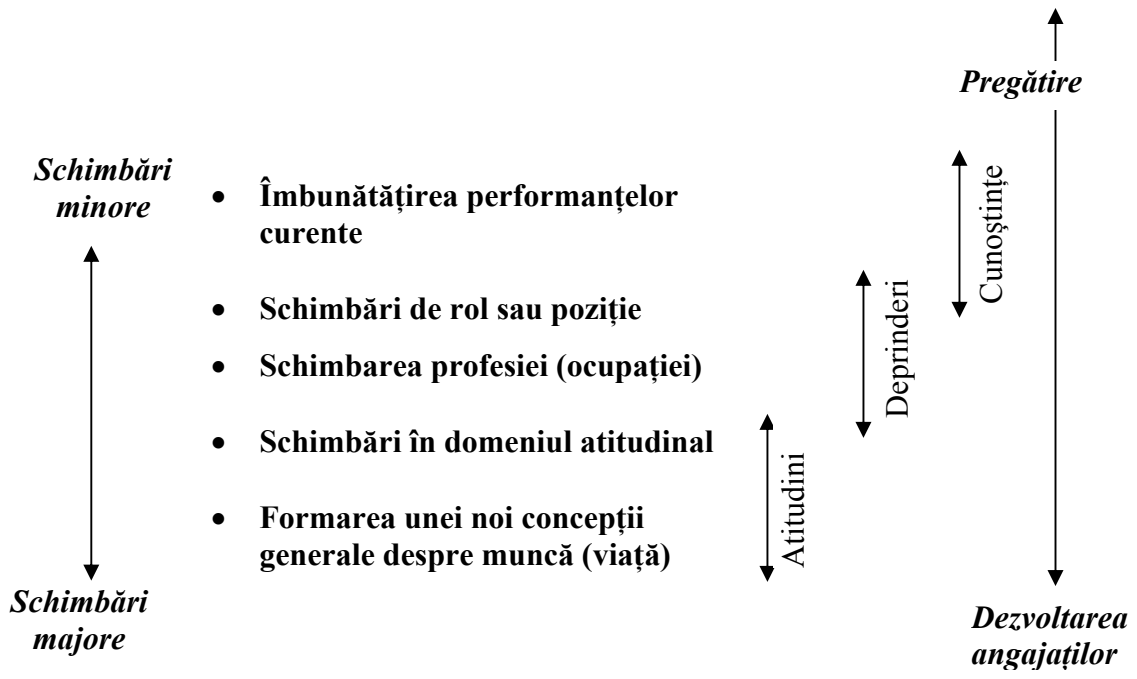

Fig. 3 *Clasificarea schimbărilor comportamentale*

În funcție de natura şi amploarea procesului de schimbare şi dezvoltare instituțională, managerul va trebui să decidă nivelul optim al interacțiunii dintre echipa managerială şi personalul organizației, alegând una dintre strategiile manageriale prezentate în figura 4.

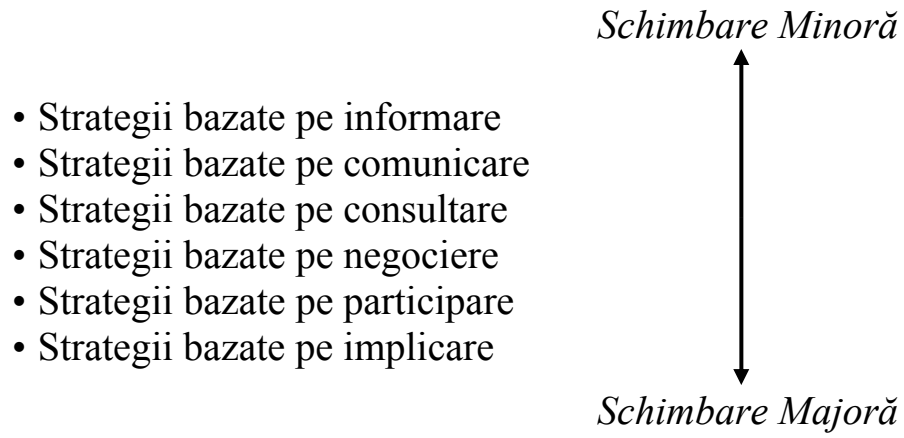

Fig. 4 *Strategii manageriale de interacțiune cu personalul*

Se observă faptul că, în cazul unor schimbări minore, este suficientă, pentru asigurarea reuşitei, adoptarea unei strategii bazate pe informarea personalului sau comunicarea cu acesta. Dacă schimbarea este una majoră, cum este cazul în cadrul instituțiilor noastre, nivelul de interacțiune trebuie să fie mult mai intens, fiind recomandabilă adoptarea unei strategii care să-şi propună implicarea cognitivă, afectivă şi volițională a întregului personal.

Importanța comunicării şi implicării personalului în gestionarea procesului de schimbare şi dezvoltare instituțională este evidențiată şi prin aşa-numitul *Tabel al lui Hinnings al şansei de succes*. Se observă faptul că dacă echipa managerială este capabilă să inducă personalului acordul atât asupra existenței unei nevoi reale de a se opera schimbări cât şi asupra soluției adoptate pentru implementarea acesteia, şansele de succes sunt maxime.

Problemă (Nevoie)			
		Acord	**Dezacord**
Soluție	**Acord**	Şanse maxime de succes	Şanse reduse de succes
	Dezacord	Şanse medii de succes	Şansele cele mai reduse de succes

Fig. 5 *Acceptarea schimbării şi şansele de succes (Hinnings)*

Evidențierea rolului motivării în orice acțiune umană, inclusiv în procesul dezvoltării instituționale, este evidențiată extrem de plastic în aşa-numitul *Model teoretic al contractului psihologic* (Vroom, 1964).

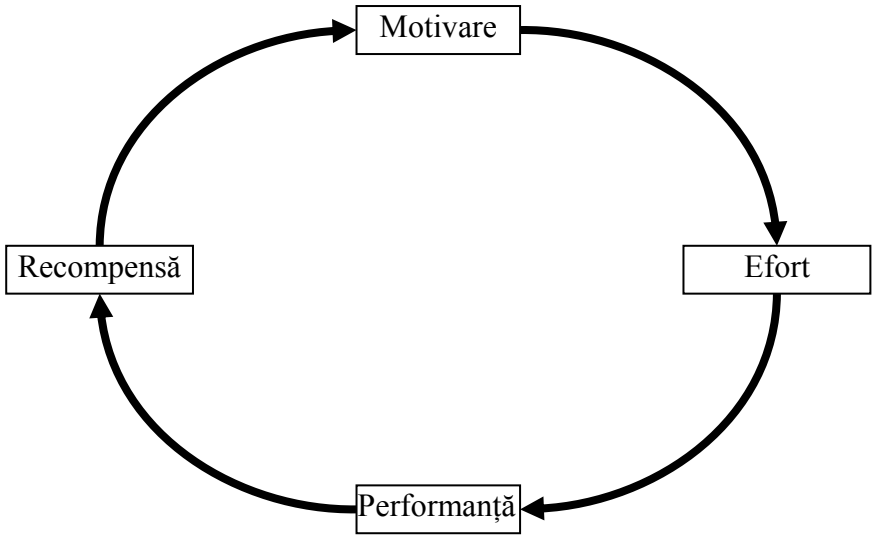

Motivarea depinde de **Recompensă**

Recompensa depinde de **Performanță**

Performanța depinde de **Efort**

Efortul depinde de **Motivare**

Fig. 6 *Modelul teoretic al contractului psihologic (Vroom, 1964)*

Acest model are meritul de a pune în relaţie elementele de natură psihologică cu elementele de natură practic-acţională şi de a explica într-o manieră simplă de ce în colectivele puternic motivate performanţa este obţinută cu o frecvenţă sporită.

În literatura de specialitate sunt evidenţiate trei modele acţionale principale pe care echipa managerială le poate folosi pentru implementarea procesului de schimbare:

• *Modelul Putere-Coerciţie*, caracterizat prin utilizarea preponderentă de către manager a sistemului de recompense şi pedepse;

• *Modelul Empiric-Raţional***,** care presupune apelarea la recunoaşterea cognitivă a propriilor interese ale personalului, căutându-se formarea unei atitudini favorabile prin recurs la gândirea logică;

• *Modelul Normativ-Reeducativ* al lui Kurt Lewin.

Deoarece primele două modele sunt relativ cunoscute, vom oferi câteva succinte explicaţii privind Modelul normativ-reeducativ al lui Kurt Lewin. Acesta presupune trei faze:

- dezgheţarea;
- implementarea schimbării;
- stabilizarea (re-îngheţarea).

Dezgheţarea cuprinde ansamblul de acţiuni şi măsuri menite a crea condiţiile şi premisele favorabile implementării procesului de schimbare. Este deosebit de important în această fază să se acţioneze pentru evidenţierea dezavantajelor situaţiei prezente şi a beneficiilor ce vor apărea ca rezultat al schimbării, precum şi pentru înfrângerea temerilor şi rezistenţei care apar inerent faţă de schimbare.

Implementarea schimbării cuprinde acţiunile şi măsurile de transpunere în practică a modelului proiectat. Potrivit lui Hinnings, schimbarea planificată cuprinde cinci stadii sau etape (*modelul DIADEM al lui Hinnings):*

• Stadiul I: **D**iagnoza
• Stadiul II: **I**dentificarea rezistenţei
• Stadiul III: **A**locarea responsabilităţilor
• Stadiul IV: **De**zvoltarea şi implementarea strategiilor
• Stadiul V: **M**onitorizarea procesului

Stabilizarea (re-îngheţarea) reprezintă o fază extrem de importantă a schimbării, care are rolul de a consolida schimbarea, de a transforma noile proceduri, sisteme relaţionale, atitudini şi comportamente în standarde comportamentale curente. Prin aceasta noul devine obişnuit, şi se pregătesc premisele necesare unui nou stadiu al schimbării. Se accentuează astfel pericolul real de a se introduce schimbare după schimbare, fără parcurgerea unui proces de consolidare şi stabilizare, fapt ce poate conduce la haos şi anarhie.

Schimbarea şi dezvoltarea nu sunt fenomene noi. Specia umană, la fel ca toate organismele vii, este subiect al evoluției şi al adaptării la mediul natural şi social în permanentă schimbare. În acelaşi timp, sunt într-o permanentă schimbare şi organizațiile. Progresul tehnologic, schimbările din climatul economic, politic şi social, evoluțiile demografice, procesele de integrare şi globalizare constituie sursele principale ale acestui proces.

Elementul de noutate, specific zilelor noastre, constă în accelerarea masivă a vitezei şi ratei cu care se produce schimbarea. Acesta este motivul pentru care schimbarea a devenit obiect de studiu al ştiințelor moderne, iar răspunsul la schimbare reprezintă o preocupare majoră şi o prioritate a managementului modern.

Realizările obținute până în prezent, precum şi obiectivele şi prioritățile instituțiilor de învățământ militar, pe termen scurt, mediu sau lung, definesc sistemul de pregătire ca organizație în schimbare. Succesul întregului proces de aliniere la standardele specifice instituțiilor similare ale Uniunii Europene depinde în mod decisiv de modul în care managerii de la toate nivelele gestionează problematica schimbării.

„Nu este nimic
mai dificil de realizat
mai riscant de înfăptuit
ori mai nesigur de succes
decât să inițiezi o nouă ordine a lucrurilor.”

(Nicolo Macchiavelli, sec. al XVI-lea, Florența)

HOW FAR DOES THE PRESS MANIPULATE THROUGH LINGUISTIC SELECTION?

Lect.univ.dr. Maria-Magdalena POPESCU

Articolul urmăreşte în ce măsură se poate discuta de manipulare în media prin intermediul presei scrise, aducând în discuţie atât pe cel ce culege informaţia, modalitatea în care o selectează şi ce factori intervin în selecţie, cât şi pe cel căruia informaţia îi este adresată. Întrebarea definitorie pentru acest articol ar fi – scriem articole pentru a informa sau pentru a obţine o anumită reacţie socială ca răspuns?

This is a long debated question which is never to reach a definite answer as long as human is involved, simply because the individual is such a complex nature that can never escape the path of subjectivity.

Before starting we have to consider that even from the title, interpretation may raise some other different issues. To answer the question in the title one must embed the idea that press does manipulate people; which are the tools and the methods and to which extent this happens-these are things to be further looked into.

We should nevertheless bear in mind Sapir quoting Montgomery: "language predisposes to certain choices of interpretation"[1]. Let us then go back to the title and find an answer following certain steps:

- What do we understand by " press"?
- Whom is the press written by?
- Whom does the press address to?
- Which is the way the press expresses itself ?
- How does the press motivate its activity ?

In order to answer the title we shall take each step at a time and give a bird's eye-view as far as both Romanian and English newspapers are concerned.

What do we understand by "press" ?

It is an institution concerned with gathering, selecting and hence transforming events to create news that feed people's interest and curiosity, their need to satisfy each and everybody's ability to perceive reality. The first

[1] Sapir E., selected writings of Edward Sapir in *Language, Culture and Personali*, London, Routledge, p.171.

thing about linguistic selection might arouse together with the event selection, as Curran &Seaton[2] put it: "The events that are honored by being made into news are those that are easy to obtain…To get made into news, events have to happen in places convenient for the news gathering agencies"

We cannot consider all this as true as the means of reaching information, i.e. getting to the core of the events, are nowadays large and various. Money is spent with great consideration for good quality cars, so that the reporters could get to "the hot spot" in no time and gather information without any distortion of meaning. This is not the case, however, Simon Hoggart from "The Guardian" reported about: "Most journalists working in Northern Ireland are almost completely dependent on this (army-ed. note) information service as there is no other source for news of day-to-day violence. Therefore army has the advantage of getting the first word and it is up to the integrity of the journalists to check that word. Some do, some don't. Most check when there is time or the incident looks like becoming controversial, and a few hardly bother at all"[3]. Fowler, on the other hand, situates himself on the other side of the barricade, suggesting that "the press doesn't make use of the events, of facts about the world, but generally ideas, beliefs, values, theories"[4]. He further speaks of language in the press as a mediator between worldwide, its events and the reader-public. Consequently, for Fowler, press is already the event seen through the reporter's eyes. There is nothing about checking the word, it is about interpreting it. Furthermore, Fowler quotes Berger and Luckmann, speaking about news as a practice which "intervenes in the social construct of reality"[5]. Hence, if news is seen as plain practice, then….

Whom is the press written by?

The press is written by journalists, the physical part of a big institutional body named The Media. Speaking about the way information is revealed to the public, Adorno states that "the mass media can create the sensation of experiencing a non-existent reality"[6].

Newspapers are made up of events turned into articles by people trained to do that, i.e. by people who select according to the paper's political flavor, established by the one who runs it or by the ones who own the shares in the company. If the main focus is based on financial grounds then the editors will only utter institutional statements in a common style, close to the

---

[2] Curran J.&Seaton J., *Power without Responsibility: the Press and Broadcasting in Britain*, London, Routledge, p. 264.
[3] New Society Review, Oct.11th,1973, p.111.
[4] Fowler R., *Language in the News: Discourse and ideology in the press,* London , Routledge, p.20.
[5] Fowler R., op.cit., pp. 11-13.
[6] Curran J.&Seaton, J., *Jargon of Authenticity*, London, p.252.

ordinary communication. As long as human is involved, there can be no doubt about transforming information according to the writer's inner codes of perceiving reality.

An eloquent example of rendering the information based on different criteria is the case about the beginning of the school year 1996-1997, in September 1996. At the press conference held by the head of the Ministry of Health the PR spokesperson stated that children wouldn't start school in the areas where conditions were not appropriate, when the Mayor had stated that children would definitely not start school in any place of the country, irrespective of the weather conditions. All this was turn into an even more debatable piece of news when the Minister of Education came and said that it would all be re-examined and further reported.

The result of all this needs no explanation: people couldn't decide if they had to send children to school on the 15th or on the 22nd of September.

This remind me of J. Curran &J. Seaton who considered that news hardly change when the ones that make them are changed, and this happens because the process is the same , no matter the persons involved[7].

What is true is that the tone of the paper still might be approximately the same, focusing on the same types of events even though the depicted reality is seen through a slightly different window-pane, every time the direction of the bias is changed. Should we bring about the Curran &Seaton point of view, then we need to know that the "writers on the press and broadcasting have credited the media with the power to influence or persuade their audience"[8]. Then, it is the writer to be blamed, not the owner of the newspaper company, as we have previously supposed. Be it so.

Whom does the press address to?

It addresses to people- should be the clearest answer. It addresses to all social classes, irrespective of their political or religious status.

Colin-Seymour-Ure[9] gives a clear structure for the individuals addressed by the media, in order to speak about its effect. Given his point of view, there are three groups:

- elite individuals (where media can create and destroy their reputations thus influencing their lives)
- regional and social class cultures
- political and social institutions (schools, police, scientific and medical research laboratories)

---

[7] Curran J & Seaton J., *Jargon of Authenticity*, London, p. 264.
[8] Curran J & Seaton J., op.cit, p. 265.
[9] Seymour Ure C., *The British Press and Broadcasting since 1945*, Oxford, Blackwell, pp. 56-58.

All the above is mentioned to infer the idea that it is difficult to talk about media influence in general. However, speaking about journalists addressing to people, let us ask ourselves:

Which is the way the press expresses itself?

It is language and language structures that can affect the way in which reality is depicted. And they do so because the values inferring meaning, the values which are already involved, belong to the language, hence their meaning is carried along and "ideology is imprinted in the available discourse" as Fowler says[10]. Let us mention that the function of press is to carry news and make reports out of less common events. To reach its purpose, the press uses language first and utmost to inform and afterwards - some say - to persuade.

In other reports the way the journalists do their job was called "narrowing the gap between bureaucratic and personal discourse"[11], stating that the basic way to achieve this is by using oral model within newspapers, so as to render the illusion of plain conversation about pre-established matters . The type of the adopted oral style used according to its public expectations is also a characteristic for each paper. This was afterwards called conversational style and it is meant to break the boundaries of formalism and highbrow requirements, to create a feeling of friendship, familiarity, easiness. This may be possible as a conversation takes at least two individuals (remember the Jakobson's "sender" and "receiver"), it presupposes a pre-established common code of speech and an agreement for the conversation to take place. Fowler considers that it also needs a "shared subjective reality that is taken for granted and doesn't have to be proved" .[12]

How does the press motivate its activity ?

Is it in order to sell the paper for commercial purposes or to create a certain sort of opinion in people's mind?

This issue is debatable as one cannot be led and cannot be convinced by a newspaper to have certain opinions; and this is because one lives in the world and one is bombarded by information from the TV, radio, newspaper. This implies the fact that he receives and compares information, without taking an event for granted from just one source, since he has first hand experience of the events. People cannot be cut off from the world they live in, and events keep coming, under one form or another, thus enabling the existence of pre-established private options .

It is interesting to notice that while some researchers state that media (press especially) influences people's knowledge, beliefs, behavior, concluding

[10] Fowler R., op.cit, p.42.
[11] Fowler R., op.cit, p.47.
[12] Idem, p.48.

that it has little or no effect on public opinion, others say that media may influence one side of the society (small groups) to a great extent, while it might have little or no impact on the others.

On the other hand Becker and McCombs, quoted by J.Curran and J.Seaton[13] consider quite the contrary, that the media had little influence upon people.

McQuail et.al. have not wondered why journalists write, but what people use the media for, and they reached the following conclusion: people use newspapers in order to forget about their problems, to get out of daily occurrences, to be able to integrate themselves in a public conversation, to fulfill their need of information, to identify themselves as belonging to a certain social and political group.

After having processed all this way down to the final problem which in fact is the opening matter, in order to be able to give an answer after having had the eagle's view, let us now choose one of the five pieces that make up the whole .

Before stating how far press manipulates its readers through linguistic selection let us say some words about linguistic selection, an item that best fits in section three of this paper: "How does the press addresses itself to the reader "?

It is by means of viva voce methods. Let us focus on the viva voce methods that some English and some Romanian newspapers make use of, and then we should be able to state whether we talk about bias or about a "socially constructed reality".

Even from the first glance there is a differentiation in the way the Romanian newspaper presents itself versus an English newspaper:

- an English newspaper has a smaller format but numerous pages, while a Romanian newspaper is twice larger yet with a smaller number of pages. This influences the reader's eye within the reading process, as in the Romanian newspaper one can have a brief and quick glance at the main titles, postponing the lecture for later, while the English one stirs curiosity (its pages unfold gradually, like a book).

- the English typography makes use of more numerous devices to break the uniformity, while the Romanian newspaper makes use of a smaller variations. Therefore in the Romanian newspapers typography is not used as an influencing device. As far as English press is concerned, it is easy to notice the different size of the characters for titles, their different colors, the different manner in which the first 4-6 lines of a first column are printed, in bold characters, sometimes even in italics, with larger spaces within the word, things that render a contrastive stress which is used in order to attract one's eye.

- the intonation and paralanguage represent the printing tricks. Unlike the English newspapers, in the Romanian ones we can hardly find hints of hesitancies or even doubt. It needs be mentioned that Romanian press tries to

[13] Curran J. & Seaton J., *Power without responsibility: the Press and Broadcasting in Britain*, London, Routledge, p.260.

display that sort of objectivity and impartiality, lest they should fall in front of the public reader as corrupt and misleading.

- regarding the suggestive titles made up of catch-words, we can find them both in the English and the Romanian newspapers; however, they are also meant to catch the reader's attention.

For example:

Tears and fears - (*The Mail*, Jan, 5th, 1997).

The past of the prefects more than past perfect - (*Adevărul*, Jan, 16th, 1997).

The handball game between Promises and Achievements - lost (Ziua, Jan,16th, 1997).

A note of irony and meanness can be perceived in such kind of titles; therefore it is not only for the editorials to give a hint of personal touch, as Townson pointed out[14]. This can also be perceived in the titles of the articles, yet the fact that after such a title the article is to be taken as objective and impersonal is strange enough (using verbs in present tense simple, with impersonal subject: "It is considered", "there goes the rumor that..." which really gives the idea of total objectivity).

- another thing to be discussed is the "editorial". Townson[15] demonstrates Neil's point of view stating that it is for the editorial (unlike the other news article) to show personal opinion. This is also valid for the Romanian editorial. Here one can indeed find linguistic selection, from which we can grasp the editor's opinion about the related fact:

"we should think that"

"however**, I** don't believe that..."

"Should **we** look deeper, we can notice..."

"It is hard **for me** to believe..."

"I have seen"

The writer adopts a casual style about a serious topic, as he wants himself to be the voice of the Nation (most frequently seen in Romanian press), or of the Right, or of the Left .

- slang is used in Romanian newspapers maybe too often, so as to create an intimate relation with the reader

- the position towards those involved in the article is signaled by the use of "Mister", "Misses", "His Highness", or on the other hand, just plainly mentioning the names.

A clear difference is signaled in one and the same the same article between "Mister Ion Iliescu" and "as the vice-presidents - Teodor Melescanu, Oliviu Gherman..." (*Cronica Romana*, Jan 16th, 1997)

So far I have tried to show that "linguistic selection" is part of the communication process and it is unavoidable as it involves people, therefore

---

[14] Townson A. Nigel, *Language and Languages in contemporary Britain*, Clusium, British Cultural Studies, p. 92.

[15] Townson A. Nigel, op.cit., p. 94.

it is social. As long as "our subjectivity is itself a social phenomenon determined by the discourses" as John Hartley argues, "some discourses will appear to work in parallel producing mutually confirming meanings, whilst other will intersect and contradict them, making our individuality a "site of struggle"[16] .

Therefore we cannot speak about "manipulation" as long as linguistic selection is an unconscious unfolding process.

There are, however, some things that might be taken as conclusions to this paper when focusing on this question:

"*How far does the press manipulate through linguistic selection ?"*

- linguistic selection is first and utmost a social construct, as it comes out of human environment; therefore it bears its traces.

- psychologically speaking it is an automaton (people select words according to their education, their inner ability to play with words and their desire to inform).When reporting news, words do not travel through thin air; they are mediated. This is the first step in linguistic selection.

- when the journalist reports the event, he unwillingly lets some icons of personal touch pass. In *Bias in the media* G.Philo[17] suggests the existence of news values which are more or less unconscious (intensity, unambiguity, meaningfulness, relevance, demand, unexpectedness).

- however, when the news writer does more than this by selecting the words to the extent of distorting the information, then we can speak of other interests than an objective display of the event. In chapter 11 of *Language in the news*[18], Fowler suggests that it is the ideology of democracy and individual responsibility that trigger a deliberate distortion of reality. In the first two or three years after 1989, one might have spoken about Bias in Romanian news and this was because only this way could one prove that democracy existed, thus the idea of free country and free spirit determining people to feel "the change". At present they try to use objectivity as much as they can because otherwise they loose their readers. People are not easily fooled in a certain socio-political environment because they read carefully and comparatively, then they balance the information with the broadcasting network (T.V., radio, Internet, Teletext).

Should Bias be used [with the value given by Montgomery[19], then press would turn itself into propaganda, and John Hartley advises us not to forget that "propaganda is contestable, where as common sense tells us, nature is not"[20] .

---

[16] Hartley J., *Understanding news*, London & New York, Routledge, pp.140-141.
[17] Philo, G., *Bias in the media*, New York, Routledge, pp.132-137.
[18] Op.cit, p.62.
[19] Montgomery, M., *An introduction to Language and Society*, Routledge, London, p.178.
[20] Hartley, J. op.cit., p.106

CARACTERUL PULSATORIU AL ACȚIUNILOR AGRESORULUI

Col.(r) prof.univ.dr. Lucian STĂNCILĂ
Lt.col.dr. Gheorghe RADU

The individual or concerted action of some factors, especially the intensity of action and the physiognomy of conflict centres` extension / give the actions their pulsating rhythm. Seen as a faster or a slower development of a certain action, it has to be interpreted mainly from the constraints perspective based on the nomological setting of armed combat, determined by the fact that this is an action involving adversaries aiming at destroying each other in a so-called "negative cooperation".

Caracterul pulsatoriu[1] al acțiunilor militare circumscrise agresiunii armate poate fi evidențiat şi interpretat ca o rezultantă a manifestării individuale sau conjugate a următorilor factori: intensitatea acțională – ca factor principal; frecvența cu care un domeniu sau altul dintre cele angajate de agresiune devine prioritar şi beneficiar major al acțiunilor desfăşurate în mediul specific celorlalte; fizionomia extinderii "focarelor de conflict"; natura efectelor intermediare ale acțiunilor desfăşurate de către agresor înainte, pe timpul şi după agresiunea armată; alternarea importanței acordate premeditat sau impus, în funcție de evoluția situației de ansamblu, uneia sau alteia dintre tipurile de agresiune adoptate în cadrul agresiunii armate combinate. Această caracteristică determină o alternanță a perioadelor de continuitate a confruntării armate şi a altora de discontinuitate, al căror determinism şi ale căror mecanisme trebuie înțelese şi cunoscute.

Continuitate şi discontinuitate în acțiunile agresorului

Logica modalităților acționale ne arată că şi într-o confruntare armată acțiunile presupun existența unor subiecți (agenți) ai acțiunii şi ai scopurilor urmărite de aceştia, o succesiune de secvențe ale confruntării, metode de acțiune, elemente care pot fi exprimate sintetic în triada subiect-situație-metodă. Înțelegerea acestor determinări permite şi interpretarea prospectivă a acțiunilor agresorului, a corelației dintre continuitatea şi discontinuitatea acțiunilor sale.

[1] Pulsator - care constă într-o succesiune de pulsații identice; pulsație - desfăşurare a unui proces, a unui fenomen, a unei acțiuni într-un ritm viu, trepidant – cf. *DEX – Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 870.

Ni se pare firesc să începem investigarea problematicii continuității şi discontinuității acțiunilor militare ale agresorului definind mai întâi noțiunile, pentru că, răspunzând întrebărilor retorice: „… poate fi studiat şi cunoscut războiul? Natura sa o permite? Până unde se întinde studiul?”, aşa cum spunea Clausewitz, „… prima sarcină a unei teorii este de a pune ordine în noțiunile şi ideile aruncate claie peste grămadă şi, se poate spune, foarte încâlcite, şi abia după ce am căzut de acord asupra termenilor şi noțiunilor putem să avansăm cu limpezime şi uşurință în analiza lucrurilor”[2].

În sensul cel mai larg, dicționarul explicativ al limbii române defineşte continuitatea ca „însuşirea de a fi continuu, starea a ceea ce este continuu”[3], iar continuu este ceea ce „are loc fără întrerupere, care se prelungeşte fără pauză, neîntrerupt, neîncetat, necurmat”[4].

Discontinuitatea este, potrivit aceluiaşi dicționar, „lipsa de continuitate între mai multe elemente care se succed în timp sau în spațiu; intermitență”[5]. Pe baza definiției generale date de dicționare, se poate defini şi continuitatea confruntării armate în războiul modern ca însuşirea acesteia de a se desfăşura fără întrerupere într-un anumit interval de timp, în anumite situații şi condiții. Această formulare pune în evidență, după cum se observă, trei elemente fundamentale ale continuității, şi anume: neîntreruperea acțiunilor într-un interval de timp; existența unor situații determinate obiectiv sau subiectiv; existența unor condiții care au o determinare complexă (mediul, starea forțelor, evoluția contextului politic, militar, economic, diplomatic şi de altă natură în care se acționează).

Chiar şi la o privire sumară se observă că, prin luarea în considerare a influenței combinate a celor trei elemente definitorii, starea de continuitate a acțiunilor agresorului este practic imposibilă fizic şi acțional pe durata întregului război. Experiența a şi dovedit de altfel că, în timp ce starea de confruntare privită ca atitudine a beligeranților unul față de celălalt este prezentă de la declanşarea războiului şi până la încheierea păcii, confruntarea armată poate avea în intervalul de timp respectiv mai multe perioade de încetare completă sau măcar semnificativă a ostilităților, având, prin prisma acestei succesiuni secvențiale, un caracter „pulsatoriu”.

Durata manifestării însuşirii acțiunilor agresorului de a se desfăşura fără întrerupere este o variabilă complexă, dependentă de o multitudine de factori, care pot fi grupați în două categorii: factori care au o determinare ce ține strict de legile şi principiile obiective ale luptei armate; factori care au o determinare ce derivă din implicarea celorlalte domenii de confruntare specifice conflictului armat (politic, economic, diplomatic etc.).

---

[2] Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, p. 53.
[3] *DEX- Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 191.
[4] Idem.
[5] Ibidem, p. 269.

Acțiunea doar a unuia dintre ei şi cu atât mai mult acțiunea lor combinată poate determina, în funcție de situație, prelungirea ori, dimpotrivă, scurtarea perioadei de continuitate a confruntării armate. „Sufocarea" economică a adversarilor, de exemplu, ori o implicare a factorilor politici în sensul opririi cel puțin temporare a confruntării pot determina perioade mai mari sau mai mici de discontinuitate a confruntării armate, chiar dacă potențialul militar al agresorului i-ar permite continuarea ostilităților.

Aşadar, continuitatea confruntării cu adversarul (adversarii) în războiul modern trebuia privită în cele două planuri ale sale: în planul general, ca stare conflictuală care se manifestă în ansamblul domeniilor de confruntare de la declanşarea conflictului armat şi până la încheierea păcii, precum şi în plan sectorial, în cadrul fiecărui domeniu de confruntare (politic, economic, diplomatic, militar etc.). În primul caz starea de confruntare exprimă atitudinea generală a beligeranților unul față de altul şi, cu toate că pe durata conflictului are perioade de diminuare a intensității, ea este totuşi continuă. În cel de-al doilea plan, cel al desfăşurării unor acțiuni concrete, specifice fiecărui domeniu, confruntarea poate avea perioade de discontinuitate mai lungi sau mai scurte, în care intensitatea sa tinde către zero.

Analiza gradului de implicare în desfăşurarea conflictului conduce la concluzia că singurul domeniu în care intensitatea confruntării nu se poate reduce până la zero este cel al confruntării politice. Rolul determinant al politicii în declanşarea, desfăşurarea şi deznodământul conflictului armat nu permite ca intensitatea confruntării politice să se reducă nici măcar pentru o perioadă scurtă până la nivelul zero, chiar dacă şi confruntarea în acest domeniu poate cunoaşte şi ea în anumite perioade o anumită descreştere.

Graficul de mai jos redă o evoluție aleatorie a continuității acțiunilor desfăşurate în principalele domenii ale confruntării, în raport cu două coordonate de referință ale acesteia: durata (t) şi intensitatea (I)[6].

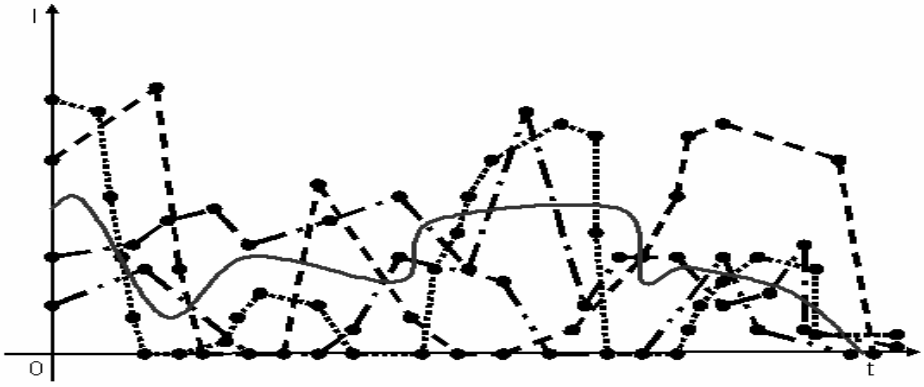

continuitatea confruntării privită ca atitudine generală a beligeranților;
evoluția continuității confruntării militare;
evoluția continuității confruntării desfăşurată în plan politic;
evoluția continuității confruntării în plan economic;
evoluția continuității confruntării în plan diplomatic.

[6] Gh. Jilavu, *Încetarea temporară a confruntării militare pe timpul războiului de apărare a țării. Condiții ale evoluției acesteia către încetarea definitivă a conflictului armat*, Teză de doctorat, Bucureşti, 2002, pp. 20-21.

Evoluția continuității în celelalte domenii (tehnico-ştiințific, ideologic, informațional, imagologic) nu a fost reprezentată grafic, dar se încadrează în următoarele concluzii:

- confruntarea privită ca atitudine generală a părților aflate în conflict cunoaşte, în funcție de evoluția situației pe durata întregului conflict, perioade de intensitate mai mare sau mai redusă, dar intensitatea sa atinge nivelul zero doar la încheierea păcii consfințite într-un document cu valoare juridică;
- confruntarea politică este singurul dintre domeniile de confruntare în care intensitatea acțiunilor nu poate să scadă până la nivelul zero, întrucât factorul politic determină în mod permanent atitudinile adoptate în toate celelalte domenii;
- perioadele de discontinuitate a confruntării în toate celelalte domenii au atât determinări obiective, datorate unui anumit tip de evoluție a situației în domeniul respectiv, cât şi determinări de natură subiectivă (intervenția factorului politic intern, intervenția unor factori politici externi, nevoia soluționării unor probleme umanitare, conştientizarea pericolului producerii unor dezastre ecologice etc.);
- o formă riguros determinată a graficului evoluției confruntării în plan sectorial (al domeniilor specifice de confruntare) poate fi realizată doar dacă se analizează o anumită situație particulară, implicațiile în sensul accentuării sau diminuării acțiunilor specifice domeniului de confruntare respectiv. De aceea, graficul de mai sus exprimă evoluția de principiu, în timp, a intensității confruntării în principalele domenii, dar analizându-l se observă cu uşurință existența pulsiunilor;
- intensitatea confruntării la nivel general, privită ca rezultantă a confruntării în domeniile specifice este determinată îndeosebi de intensitatea acțiunilor desfăşurate în plan politic şi al confruntării armate.

Privind din punct de vedere strict al raportului dintre continuitatea şi discontinuitatea confruntării armate cu agresorul, care imprimă nota specifică de acțiuni pulsatorii, trebuie în mod obligatoriu luate în considerare elementele de raționalitate a continuității.

Intensitatea acțională poate prezenta mare variabilitate, acțiunile desfăşurându-se în ritm neuniform, mai ales atunci când acțiunile ostile, speciale, desfăşurate de către agresor pe timpul stării de tensiune nu şi-au îndeplinit obiectivele decât parțial, adversarul nu a realizat surprinderea strategică, agresorul a fost surprins tehnologic şi procedural, riposta statului român este mult mai puternică decât cea prognozată, apare necesitatea adaptării planurilor stabilite inițial, organizarea şi desfăşurarea unor noi şi numeroase manevre de amploare diferită, datorită schimbării dese şi bruşte a situației pe câmpul de luptă, sunt atrase în război alte state interesate (vezi intrarea Italiei fasciste în cea de-a doua conflagrație mondială alături de

Germania nazistă şi determinările acestui act asupra desfăşurării ulterioare a războiului), un partener se retrage, din varii motive, din coaliţie sau trece de partea adversă (actul României de la 23 august 1944), se implică în conflict unele organisme zonale, regionale, internaţionale, în scopul gestionării crizei şi soluţionării conflictului la masa tratativelor.

Ritmul – indicator al caracterului pulsatoriu al acţiunilor

Desfăşurarea gradată, treptată a unei acţiuni poate fi considerată de-a dreptul o axiomă în ceea ce priveşte acţiunea militară contemporană. Dacă în confruntările armate din trecut, acţiunile erau concepute empiric, deciziile fiind bazate de cele mai multe ori pe intuiţie, chiar pe considerente mitice ori mistice, în zilele noastre o acţiune/activitate militară, fie că se execută pe timp de pace, în situaţie de criză sau la război, presupune un amplu proces de pregătire. Devenit algoritmic, acesta presupune activităţi specifice de planificare, comandă, control, coordonare şi evaluare permanentă a acţiunii cu scopul precis determinat de a se ajunge la finalitatea dorită.

Ritmul, văzut ca o evoluţie mai rapidă sau mai lentă a unei activităţi condiţionată de anumiţi factori, trebuie interpretat în primul rând din perspectiva constrângerilor receptate de întemeierea nomologică a luptei armate, determinate de faptul că aceasta este o acţiune cu adversari, care urmăresc să se distrugă reciproc, într-un proces pe care T. Kotarbinsky îl numea „cooperare negativă”[7].

Relaţia de cauzalitate stabilită între ritmul acţiunilor militare şi caracterul pulsatoriu al acestora ar putea fi abordată din cel puţin două perspective. Prima, referitoare la determinarea obiectivă a oricărei acţiuni militare a luptei armate de către legile generale şi particulare prin cerinţe reflectate în mod concret de propriile principii. A doua perspectivă, de natură subiectivă, indusă de faptul că cerinţele determinărilor nomologice se transpun în practică prin intermediul oamenilor, lupta armată modernă nefiind totuşi, încă, o confruntare între roboţi. Excelentul om de cultură militară, generalul C. Hârjeu, sublinia la începutul secolului XX că „adevăratul instrument de război este omul, armele ce i se dau nu sunt decât instrumente accesorii; căci, la rigoare, omul fără nici o armă poate merge şi lupta, dar o armă, nemânuită sau necondusă de mână de om, nu poate nici merge, nici lupta”[8].

Dintre multitudinea de exemple posibile care ar putea fi invocate în sprijinul afirmaţiilor de mai sus alegem fizionomia probabilă a unei operaţii ofensive desfăşurate de un eventual agresor. Acţiunile militare circumscrise unui asemenea tip de operaţie au, fără îndoială, un caracter pulsatoriu

---

[7] L. Stăncilă, Gh. Toma, C. Ţenu , *Arta operativă între contrarii*, Editura AISM, Bucureşti, 2001, p. 56.

[8] Apud L. Habian, I. Bărbulescu, V. Ostropel, *Sisteme de cercetare şi lovire în conflictele armate*, Editura Ager, Tg. Jiu, 2002, p. 105.

determinat în primul rând de succesiunea principalelor evenimente preconizate în dinamica ei: ruperea apărării şi străpungerea dispozitivului defensiv, lupta împotriva rezervelor şi respingerea ripostelor ofensive ale apărării, întrebuințarea trupelor de desant aerian, intensificarea ofensivei în adâncimea apărării, încercuirea şi nimicirea grupărilor principale de forțe şi mijloace adverse şi, în sfârşit, acțiunile ce se desfăşoară după ajungerea trupelor pe aliniamentul final.

Despre ritmul mediu de înaintare, ca indicator al amplorii operației ofensive, se apreciază că acesta este variabil, în funcție de superioritatea care se poate realiza pe direcțiile de lovitură, la începutul operației putând fi mai redus (10-20 km într-o zi de luptă), putând creşte pe măsura străpungerii dispozitivelor defensive adverse. Subliniem că nu există o unitate de măsură standard pentru ritmul acțiunilor militare. Deşi este sugestivă măsurarea în km/oră/zi a distanței parcurse prin luptă de forțele angajate într-o operație integrată, fiecărei categorii de forțe armate ori gen de armă îi sunt specifice propriile sisteme de cuantificare: Forțele aeriene, Forțele navale –număr misiuni de luptă/unitate de timp – număr, ieşiri avion/structură, număr nave scufundate; Forțele de sprijin – număr lansări/intervenții tragere; logistică – tone materiale/număr convoaie/trenuri; industrie – număr mijloace luptă reparate/produse etc.

De cele mai multe ori însă, ritmul ca indicator al caracterului pulsatoriu al acțiunilor militare trebuie interpretat în strânsă corelație cu aspectul de omnidirecționalitate al acestora. Aceasta fiindcă cele două caracteristici ale acțiunilor militare moderne sunt interdependente, între ele stabilindu-se un permanent raport de cauzalitate.

CONSIDERAȚII METODOLOGICE PRIVIND MANAGEMENTUL CALITĂȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR MILITAR

Lt.col. Alexandru RIZESCU

In any organization, in order to reach a certain point, to maintain, and also develop it, one needs to use and develop the proper means and specific actions. These are grouped under the name of some well-known concepts such as the quality checking, the quality providing, the quality management, the quality system, the quality politics, the quality planning, the quality improving. Next, we will present and feature some of these concepts, useful for the Higher Education System, meant to improve the organization understanding for quality.

Adaptarea conceptelor calității în organizațiile româneşti la practica organizațiilor de organizațiilor de profil internaționale, înțelegerea unitară, bazată pe aceleaşi definiții ale termenilor fundamentali referitori la conceptele calității este primul pas către cunoaştere şi recunoaştere, către o funcționare optimă şi eficace. Calitatea, ca orice produs, se proiectează, implementează, actualizează şi certifică. Cerințele societății devin tot mai severe în întreaga lume, iar aşteptările şi necesitățile devin tot mai explicite.

Calitatea nu este ceva absolut, ci depinde întotdeauna de cerințele beneficiarilor (clienților) şi de cerințele interne ale organizației. Acest fapt nu înseamnă că cerințele în sine reprezintă calitatea, ci stabilirea corectă a acestora şi stabilirea lor.

Dacă este implementat adecvat, managementul calității totale este o metodologie care poate ajuta cadrele didactice să se adapteze schimbărilor mediului. De asemenea, poate fi folosit pentru a elimina şi pentru a creşte încrederea în şcoală. Managementul calității totale poate fi utilizat ca o unealtă pentru a stabili alianțe între educație, business şi guvernare. Alianțele educaționale permit instituțiilor de învățământ superior, inclusiv celor militare, să se asigure că vor avea resursele necesare pentru a dezvolta programe educaționale ale calității. Managementul calității totale stabileşte o infrastructură flexibilă care poate răspunde rapid cerințelor de schimbare ale societății. Ajută managerul organizației universitare să se încadreze în buget

şi în constrângerile de timp. Managementul Calității Totale face mai uşoară administrarea schimbării.

Transformările către o calitate totală în instituțiile de învățământ superior militar sau către o instituție de învățământ a calității totale încep prin crearea unor grupuri sau comitete formate din membrii Senatului, ai consiliilor profesorale, logistică, studenți şi reprezentanți ai beneficiarilor produsului final care este absolventul. Procesul începe cu trasarea unei viziuni şi a unei misiuni pentru fiecare instituție de învățământ superior militar, facultate, departament etc. Viziunea asupra calității trebuie să se concentreze asupra satisfacerii nevoilor beneficiarilor.

CONDIȚIILE CARE AU GENERAT APARIȚIA ŞI DEZVOLTAREA MANAGEMENTULUI CALITĂȚII

Repere generale

Fără îndoială că din cele mai vechi timpuri se ştia, la fel de bine ca şi acum, cât de importantă este calitatea. Aspecte legate de metrologie, specificații, calitatea educației, control ş.a. îşi au originile cu multe secole înainte de era creştină, dovezile din perioada antichității uluind şi azi umanitatea.

„Secolul al XX-lea a provocat schimbări destul de rapide în producția de bunuri şi servicii, lărgind aria de cuprindere a noțiunii de calitate. Astfel au apărut concepte cum ar fi: controlul calității, planificarea calității, îmbunătățirea continuă a calității, prevenirea defectelor, controlul statistic al proceselor, ingineria fiabilității, analiza costurilor calității, nivel zero de defecte, controlul calității totale, certificarea furnizorilor, cercurile calității, auditul calității, asigurarea calității, dezvoltarea funcțiilor calității, metodele Taguchi, benchmarking competitiv ş.a.m.d.”.[1]

În lucrarea de față vor fi prezentate conceptele specifice sistemului de management al calității în învățământul superior.

În perioada ce a urmat celui de-al doilea război mondial au apărut două importante forțe care au avut un impact profund asupra calității:

- revoluția japoneză în materie de calitate;
- conştientizarea, cu preponderență, a importanței calității produselor în mintea clientului.

În primul caz, premisele istorice ale momentului, la care s-a adăugat percepția existentă peste tot în lume că produsele japoneze sunt de o slabă calitate, i-au silit pe japonezi să ia măsuri radicale pentru a asigura competitivitatea produselor lor pe piața internațională. Principalele măsuri revoluționare de îmbunătățire a calității au fost:

a. personalitățile manageriale de cel mai înalt nivel şi-au asumat sarcina şi responsabilitatea de-a conduce această *revoluție*;

---

[1] xxx**,** *Managementul calității totale*, Iaşi, Editura Junimea, 1998, p. 8.

b. la toate nivelurile şi pentru toate funcţiile s-a realizat pregătirea în legătură cu disciplinele calităţii;

c. au fost iniţiate o serie de importante proiecte de îmbunătăţire a calităţii, într-un proces amplu, bazat pe continuitate şi pe un ritm foarte rapid.

În cel de-al doilea caz au contribuit o serie de factori cum ar fi:

- problematica garanţiei produsului;
- grija faţă de mediu;
- experienţa unor accidente catastrofale care s-au produs sau au fost pe cale să se producă;
- presiunea creată de organizaţiile consumatorului, cât şi conştientizarea rolului pe care îl care îl joacă calitatea pe piaţă în general;

Împreună cu alte tendinţe favorizante, cele două forţe majore amintite au condus la schimbarea condiţiilor de dezvoltare ale unei afaceri în simbioză cu parametrul numit *calitate.*

Dintre cele mai importante astfel de condiţii se pot aminti:

- competiţia;
- schimbarea clientului;
- schimbarea combinaţiei de caracteristici ale produsului;
- complexitatea produsului;
- niveluri tot mai ridicate în ceea ce priveşte aşteptările clientului.

În dicţionare se pot găsi mai multe definiţii ale *calităţii*. Există însă şi definiţii sintetice:

- *calitate* înseamnă satisfacerea clientului, care pentru instituţiile de învăţământ superior este reprezentată de „*piaţa forţei de muncă*”, de către beneficiari atunci când există contracte ferme sau în termeni mai largi de către societate („*customer satisfaction*”);
- *calitate* înseamnă aptitudinea de a fi corespunzător utilizării („*fitness for use*”).

Calitate înseamnă, pur şi simplu, să vii în întimpinarea cerinţelor, să răspunzi exigenţelor acestora. Au fost enunţate diverse definiţii:

- corespunzător scopului sau utilizării (Juran);
- ansamblul de caracteristici ale unei entităţi care îi conferă acesteia aptitudinea de a satisface necesităţi exprimate sau implicite (ISO 8402 : 1994; SR ISO 8402 : 1995); (*entitate* – se defineşte ca ceea ce poate fi descris şi luat în considerare în mod individual - ISO 8402 : 1994; SR ISO 8402 : 1995).

Standardul ISO 9000:2000 aduce o nouă viziune asupra conceptelor specifice calităţii. Calitatea este definită aici ca "măsura în care un ansamblu de caracteristici implicite satisface cerinţele".

Prin *cerinţă* se înţelege nevoia sau aşteptarea care este declarată, implicită sau obligatorie, iar *caracteristica* este o trăsătură distinctivă de natură: fizică, senzorială, comportamentală, temporală sau funcţională.

Conceptul, evoluția si tendințele calității

Calitatea reprezintă totalitatea însuşirilor şi laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este deosebindu-se de celelalte lucruri. Este o noțiune cu o foarte mare utilizare, ceea ce face destul de grea definirea ei ştiințifică, multe discipline dând sensuri diferite acestui termen.

În filozofie, calitatea este definită ca o categorie ce exprimă sinteza lucrurilor şi însuşirilor esențiale ale obiectelor, precum şi ale proceselor. În virtutea calității, într-un sistem de relații, un obiect este ce este şi poate fi deosebit de alte obiecte, iar schimbarea calității înseamnă transformarea radicală a obiectului.

Prin calitate, în logică, se înțelege un criteriu de ordin logic, după care judecățile de predicție se împart în afirmații, care atestă apartenența unei însuşiri la un obiect, şi negative care atestă lipsa apartenenței unei însuşiri la un obiect. Afirmația şi negația reprezintă mecanismul logic prin care se exprimă adevărul sau falsul la nivelul judecății.

Profesorul David A. Garwin, de la Harvard Business School, a pus în evidență cinci orientări principale în definirea calității produselor: transcendența, spre produs, procesul de producție, spre costuri şi spre utilizator.

a. În *orientarea transce*ndentă calitatea reprezintă o entitate atemporală, absolută, fiind percepută de fiecare individ în mod subiectiv. Această orientare este puternic marcată de idealismul lui Platon, iar o asemenea abordare nu permite definirea clară a calității produselor şi nici măsurarea ei, neavând, în opinia autorului, utilitate practica. O asemenea abordare a calității produselor o dovedeşte firma Goldstar care doreşte să obțină la televizoare "*perfecțiunea imaginii"*.

b. *Orientarea spre produs* este orientarea total opusă orientării transcendente, calitatea fiind considerată o mărime care poate fi măsurată exact. Ea este definită ca reprezentând ansamblul caracteristicilor de calitate ale produsului. Diferențele de ordin calitativ ale produsului se reflectă în diferențele care apar între caracteristicile acestora. Acceptarea acestui principiu conduce la concluzia că o calitate mai ridicată se poate obține numai cu costuri de producție mai mari. Calitatea unui covor, de exemplu, este considerată cu atât mai mare cu cât numărul de noduri (desimea) este mai mare.

În lucrările de teorie economică se regăseşte o asemenea abordare (stabilirea unei corelații între variația caracteristicilor şi nivelul calității produselor, a favorizat introducerea modelării matematice pentru estimarea acestui nivel).

c. *Orientarea spre procesul de producție* abordează calitatea din perspectiva producătorului. Există cerințele specificate pentru fiecare produs, care trebuie doar îndeplinite. Produsul este considerat „*de calitate*” când corespunde specificațiilor. La o țesătură, de exemplu, sunt prevăzute o serie de cerințe privind caracteristicile de rezistență, desimea, finețea firelor etc. Când

aceste cerințe sunt îndeplinite, țesătura este considerată de calitate corespunzătoare. Orice abatere de la specificații înseamnă o diminuare a calității.

d. În *orientarea spre costuri* calitatea produselor este definită prin intermediul costurilor şi, implicit, a prețurilor la care sunt comercializate. Un produs este considerat „*de calitate*" atunci când oferă anumite performanțe la un nivel acceptabil al prețului. O asemenea orientare este agreată, potrivit sondajelor de opinie efectuate în Germania, de 17% din persoanele chestionate, care apreciază calitatea produselor în corelație directă cu prețurile de vânzare.

e. În *orientarea spre utilizator* calitatea produsului reprezintă aptitudinea lui de a fi corespunzător pentru utilizare.

Fiecare client are preferințe individuale, care pot fi satisfăcute prin caracteristicile de calitate diferite ale produselor. Acest punct de vedere este preferat de adepții unei economii de piață.

Pentru satisfacerea cerințelor este important ca relația calitate-cumpărător să fie mai puternic reflectată în definiția calității, întrucât cumpărătorul decide în final ce este calitatea. Unii autori propun, în acest scop, o definiție a calității produselor mai cuprinzătoare. Astfel, în opinia lui Haist şi Fromm, calitatea reprezintă corespondența cu cerințele clientului, cerințe referitoare la funcționalitate, preț, siguranță, fiabilitate, compatibilitatea cu mediul, service, costuri în utilizare, consultanță etc. Satisfacerea cerințelor presupune o fundamentare riguroasă a tuturor deciziilor privind proiectarea şi realizarea unui produs, pe baza studiilor de piață efectuate.

Referitor la conceptul de calitate a produselor (serviciilor, mediului etc.) s-au formulat mai multe definiții în literatura de specialitate, iar în practica economico-socială există mai multe înțelesuri ale acestui concept.

S-au pus în evidență elementele privind teoria calității:

- valoarea de întrebuințare;
- suportul material al valorii şi calitatea produselor;
- serviciile, în relația cu protecția mediului natural.

Prin valoarea de întrebuințare se înțelege, în general, capacitatea unui lucru, a unui produs de a satisface o nevoie socială. Manifestarea valorii de întrebuințare este strâns legată de corpul material al produsului. Nu se poate vorbi de valoarea de întrebuințare a unui produs decât prin raportarea directă la necesitate, la gradul de utilitate pe care acesta îl oferă în procesul consumării sau întrebuințării.

Produsul, prin materialitatea lui, manifestă valoare de întrebuințare în mod unitar, în raport cu necesitatea. Valoarea de întrebuințare nu se poate identifica cu utilitatea şi nici reduce la o simplă proprietate sau însuşire de a satisface o necesitate.

Valoarea de întrebuințare nu este divizibilă în elemente componente, proprietăți, decât convențional şi în scopuri de cercetare analitică (analiza tehnica a valorii de întrebuințare). Are caracter dinamic, care se manifestă

multiplu şi sunt în mişcare, supuse transformărilor (în general degradabile). Este supusă, de asemenea, schimbării datorită altor factori: progresul tehnic, ştiinţific şi social determină descoperirea unor noi însuşiri ale lucrurilor, noi modalităţi de utilizare, produse de sinteză, înlocuitori etc. deci, noi surse de valori de întrebuinţare. Are, de asemenea, o existenţă dinamică şi sub influenţa exigenţelor şi cerinţelor cumpărătorilor. Ea se află implicată în valoare, dar numai ca raport social, ascunsă sub învelişul material, în substanţa mărfii.

Calitatea este o noţiune complexă, strâns legată de valoarea de întrebuinţare. Ea dezvăluie cum, în ce măsură şi cu ce eficienţă produsele (serviciile) de acelaşi fel, subgrupa sau grupa satisfac necesităţile. Calitatea introduce noi elemente în aprecierea valorii de întrebuinţare, are caracter istoric, dinamic şi implică măsurători cantitative, selective, valorice de durată.

O componentă importantă în măsurarea reală a calităţii a devenit timpul, atât ca durată a prestaţiei, a utilizării produsului, în consum, cât şi în ciclul de viaţă a produsului.

Proprietăţile produsului (caracteristici, indicatori de calitate, sunt cuprinşi în norme, caiete de sarcini, standarde etc.) sunt unităţi de valori de întrebuinţare, ale calităţii şi sunt raportate la unitatea de necesitate. Sunt extrem de variate, se grupează în standardizare în diferite sisteme, funcţii şi sunt prezentate în mod diferenţiat în valoarea de întrebuinţare şi calitatea produselor.

În spectrul de proprietăţi ale produselor, se degajă o raportare la cerinţele consumatorilor, în funcţie de destinaţie şi de natura necesităţii, pentru definirea calităţii.

Termenul abstract al calităţii în etapa actuală are o familie de sensuri. Iniţial, conceptul avea o utilizare frecventă, cu aplicabilitate la produse, însă, ulterior a fost extins la activităţi economice (calitatea proceselor de fabricaţie: conceptuale, tehnologice, organizatorice etc.) şi chiar la ansamblul vieţii societăţii (calitatea vieţii).

Îmbunătăţirea calităţii educaţiei presupune evaluare, analiză şi acţiune corectivă continuă din partea organizaţiei furnizoare de educaţie, bazată pe selectarea şi adoptarea celor mai potrivite proceduri, precum şi pe alegerea şi aplicarea celor mai relevante standarde de referinţă.[2]

O abordare unitară a conceptului calităţii produselor prin abstractizare este necesară şi utilă, plecându-se de la raportul esenţial marfă-necesitate, care stă la geneza calităţii.

Operaţiile legate de creşterea calităţii, circulaţia produselor şi relaţia producţie-consum au generat apariţia unei serii de noţiuni şi înţelesuri asociate

[2] xxx, Guvernul României, *Ordonanţa de urgenţă privind asigurarea calităţii educaţiei* nr. 75/12.07.2005, Bucureşti, 2005, art. 2., aln. (5).

calității, numite de unii autorii – **ipostaze ale calității** (care circumscriu momentelor circulației mărfurilor (produse, servicii etc.) fixate în documentația tehnică, contracte, acte de constatare. Aceste particularități ale calității au valoare operațională, înlesnesc comunicarea şi înțelegerea între specialişti.

În practica economică dintre furnizori şi beneficiari întâlnim astfel de termeni ai calității. Denumirea asociată termenului de calitate precizează starea acesteia la un moment dat sau nivelul convenit între parteneri prin contractare.

Ipostazele calității

În practica economică se pot întâlni numeroase variante de accepțiune a calității mărfurilor astfel:

- **comercială**, reprezentând ansamblul însuşirilor unui produs, capabil să satisfacă exigențele generale ale comerțului;
- **funcțională**, elementele calității care vizează aspectul tehnic şi tehnologic şi se referă la condiția ca un bun să corespundă necesității pentru care a fost creat;
- **conform mostrei**, are în vedere respectarea de către producător pentru întreaga producție livrată clientului a caracteristicilor de calitate a mostrei prezentate la încheierea contractului de vânzare-cumpărare;
- **fundamentală**, aspectele principale ale calității unui produs care se referă la parametrii esențiali, de bază, fără de care produsul nu poate fi utilizat;
- **a produsului**, gradul sau măsura în care complexul de însuşiri ale unui produs satisfac nevoile sociale pentru care a fost creat;
- **standardizată**, conform normei, tipului, standardelor stabilite, produsul în întregime urmând a îndeplini aceleaşi criterii ca şi modelul, respectiv prototipul standard;
- **superioară**, elementele de calitate a produsului care ating limita maximă a valorilor parametrilor din standard pentru produsul respectiv sau a valorilor parametrilor mostrei prezentate la încheierea contractului de vânzare-cumpărare ;
- **vandabilă**, capacitatea de vindere a unui produs sau serviciu. De regulă, un produs este vandabil când îndeplineşte criteriile minime de calitate, sau este greu vandabil atunci când prezintă vicii de calitate. Îmbunătățirea calității contribuie la creşterea efectului economic atât pentru producător, cât şi pentru consumator.

Adoptarea conceptelor calității în organizațiile româneşti la practica organizațiilor de profil internaționale, înțelegerea unitară, bazată pe aceleaşi definiții ale termenilor fundamentali referitori la conceptele calității este primul pas către cunoaştere şi recunoaştere, către supraviețuirea organizației, eficiență şi eficacitate. Calitatea, ca orice produs, se proiectează, implementează, actualizează şi certifică. Cerințele societății devin tot mai

severe în întreaga lume, iar aşteptările şi necesităţile devin tot mai explicite cum ar fi calitatea produsului final, care este absolventul, în termeni de competenţe şi capacităţi. Toate organizaţiile dintr-un sistem social (administraţia la nivel naţional şi local, societăţi industriale şi comerciale, instituţiile de învăţământ etc.) există pentru a răspunde unor necesităţi sau altfel spus pentru a pune la dispoziţia oamenilor şi societăţii produse sau servicii. Raţiunea de a crea aceste produse sau servicii este aceea de a fi bune pentru utilizare.

Deciziile de cumpărare ale unor clienţi se stabilesc în totalitate prin luarea în considerare a preţului, termenului de livrare şi a utilizării. Cumpărarea este o problemă de încredere, înainte de a lua o decizie de cumpărare, un potenţial cumpărător se va orienta, pe cât posibil, asupra produsului şi proprietăţilor sale, dar şi asupra partenerului său de contract, respectiv de afaceri, care trebuie să-i inspire încredere. În acelaşi timp, el încearcă să se asigure din punct de vedere al încrederii, prin testarea produsului, înainte de achiziţionare. În urma cumpărării, clientul se aşteaptă la o capacitate de utilizare fără probleme pe o perioadă lungă de timp, respectiv el aşteaptă calitate, fiabilitate, disponibilitate, absenţa defectelor sau a defectărilor.

Această perspectivă poate fi abordată şi în domeniul învăţământului superior militar, bineînţeles dintr-o altă perspectivă, şi anume, cea a formării ofiţerilor din Forţele Terestre în baza unei comenzi sociale („*Modelul absolventului*”), care să se finalizeze printr-un produs final performant, bazat pe triada „*să fie* ”, „*să ştie*”, „*să facă*”.

Calitatea nu este ceva absolut, ci depinde de cerinţele clienţilor şi de cerinţele interne ale organizaţiei, respectiv cele din specificaţii. Acest lucru nu înseamnă că cerinţele în sine reprezintă calitatea, ci stabilirea corectă acestora şi îndeplinirea lor. În acest sens este important ca furnizorul să planifice, să implementeze şi să aplice măsuri documentate care sunt stabilite printr-un sistem de asigurare a calităţii. Astfel poate da încrederea necesară clienţilor, partenerilor şi organelor legale, în ceea ce priveşte îndeplinirea cerinţelor de calitate.

Principiile managementului calităţii totale în învăţământul superior

W. Edwards Deming a enunţat 14 principii care descriu ce este necesar pentru ca o afacere să dezvolte o cultură a calităţii. Dr. Deming a legat aceste 14 principii de supravieţuire a unei afaceri. Iniţial, unele cadre didactice au încercat să aplice aceste principii în educaţie fără să ţină cont de particularităţile culturale, politice şi constrângerile legale ale sistemului educaţional. În continuare prezentăm o adaptare a acestor principii pentru sistemul educaţional, ele numindu-se şi „*esenţa calităţii în educaţie*”:

1. *Crearea unei constante a scopului*

Crearea unei constante de îmbunătăţire a calităţii pregătirii studenţilor şi a serviciilor pentru a deveni competitivi cu universităţile de marcă din România şi din întreaga lume.

2. *Adoptarea unei filosofii a calității totale*

Educația este un domeniu cu competitivitate ridicată şi aceasta este văzută ca un motiv major pentru care SUA îşi pierd din acest motiv avantajul competitiv. Sistemul de învățământ universitar, inclusiv cel superior militar, trebuie să accepte provocările de perfecționare într-o economie şi societate care tind spre globalizare. Fiecare membru al sistemului educațional universitar trebuie să învețe în baza triadei: *să fie, să ştie şi să facă* pentru a face față revoluției calității. Oamenii trebuie să accepte provocarea generată de calitate. Fiecare trebuie să acționeze într-un mod mai eficient şi mai productiv. Fiecare trebuie să subscrie principiilor calității.

3. *Reducerea nevoii de testare*

Reducerea nevoii de testare prin inspecție (control) la nivel de masă prin introducerea calității în serviciile educaționale. Asigurarea unui mediu de învățare care să-şi dovedească eficiența prin performanțele calitative ale studenților.

4. *Abordarea activității instituției de învățământ superior în noi moduri*

Abordarea activității instituției de învățământ superior trebuie făcută într-un mod care să minimizeze costul total al educației.

5. *Îmbunătățiți calitatea şi reduceți costurile*

Calitatea şi productivitatea pot fi îmbunătățite instituind un proces: „*Chart-It/Chech/It/Change-It*”. Descrieți procesul ce trebuie îmbunătățit, identificați lanțul client/furnizor, identificați zonele ce trebuie îmbunătățite; implementați schimbările, evaluați şi măsurați rezultatele şi standardizați procesul. Repetați acest ciclu pentru a obține un standard şi mai înalt.

6. *Învățarea continuă*

Calitatea începe şi se termină cu învățarea. Dacă se aşteaptă ca oamenii să schimbe modul în care fac lucrurile, trebuie să le fie asigurate uneltele necesare pentru a schimba procesul de lucru. Învățarea continuă asigură oamenilor uneltele necesare pentru a îmbunătăți metodologia de acțiune.

7. *Conducerea în educație*

Asigurarea direcției de acțiune este responsabilitatea managementului. Managerii în educație trebuie să aibă o viziune şi o misiune declarate pentru instituția de învățământ superior pe care o conduc. Această viziune şi misiune trebuie împărtăşite şi susținute de cadrele didactice, studenți, părinți şi comunitate. Calitatea trebuie încorporată în această viziune şi în declarația misiunii. În final, managementul trebuie să pună în practică aceste principii.

8. *Eliminarea fricii*

Frica trebuie eliminată din instituție, facultăți, catedre, departamente etc. astfel încât să se lucreze efectiv pentru îmbunătățirea activității. Trebuie să se creeze un climat organizațional în care comunicarea trebuie să fie suportivă şi asertivă. Relațiile de adversitate sunt contraproductive.

9. *Eliminarea barierelor către succes*

Managementul este răspunzător de eliminarea acestor bariere care împiedică ajungerea la succes. Trebuie distruse barierele dintre departamente. Cadrele didactice, cercetătorii şi administraţia trebuie să lucreze ca o echipă. Trebuie dezvoltate strategii de transformare. Competiţia cu celelalte grupuri trebuie transformată în colaborare, iar rezolvarea izolată a problemelor trebuie transformată în rezolvarea distribuită a problemelor. Păstrarea informaţiilor trebuie transformată în răspândirea informaţiilor. Rezistenţa la schimbare trebuie transformată în dorinţa de schimbare.

10. *Crearea unei culturi a calităţii*

Nu trebuie să lăsăm ca transformările să devină dependente de un individ sau de un grup de indivizi. Crearea unei culturi a calităţii este responsabilitatea tuturor.

11. *Îmbunătăţirea procesului*

Nici un proces nu este perfect şi de aceea trebuie căutate noi căi sau un proces mai bun. Trebuie judecat egal şi fără a emite sentinţe. Găsirea soluţiilor trebuie să fie prioritară faţă de găsirea greşelilor. Este necesar să fie recunoscută contribuţia oamenilor sau a grupurilor care aduc îmbunătăţiri.

12. *Ajutaţi studenţii să reuşească*

Trebuie eliminate barierele care lipsesc studenţii, cadrele didactice sau administratorii de dreptul lor la mândrie ca oameni ce muncesc. Oamenii trebuie să fie implicaţi ca să-şi poată face treaba bine, responsabilitatea managerilor trebuie schimbată de la cantitate la calitate.

13. *Angajamentul*

Managerul trebuie:

- să fie angajat către cultura calităţii;
- să dorească susţinerea introducerii noilor metode în sistemul educaţional;
- să urmărească obiectivele şi să asigure mijloacele pentru atingerea acestora sau dacă nu se respectă acest deziderat riscă să genereze.

Angajaţii se simt frustraţi atunci când managerul nu înţelege problemele lor privind realizarea obiectivelor sau nu are suficientă grijă în a se interesa despre ei.

14. *Responsabilitatea*

Fiecare angajat al instituţiei de învăţământ superior trebuie pus să ducă la îndeplinire transformările cerute de calitate. Aceste transformări constituie treaba tuturor.

Modele elaborate în domeniul calităţii

Schimbările tehnologice si socio-culturale foarte rapide care au avut loc de la începutul secolului al XX-lea, au impus noi modalităţi de asigurare a calităţii produselor şi serviciilor.

Analizând aceasta evoluţie, se pun în evidenţă mai multe etape, fiecare cu caracteristici specifice.

Opiniile formulate în literatura de specialitate evidențiază trei etape mai importante, denumite: controlul calității, asigurarea calității şi calitatea totală.

Marieta Olaru crede în existența a patru etape în evoluția modalităților de asigurare a calității: prin control, modele statistice, motivarea personalului şi concepte integratoare.

a. *Asigurarea calității prin control* reprezintă etapa primei jumătăți a secolului nostru în care au dominat teoriile lui Taylor privind organizarea ştiințifică a muncii în întreprinderi. Teoriile şi-au găsit aplicabilitatea atât în principiile de management, cât şi în organizarea activităților în întreprinderi prin: descoperirea procesului de realizare a produsului în operații elementare, limitarea responsabilităților şi specializarea unităților.

A rezultat separarea celor care iau decizii într-o întreprindere de cei care le execută şi cei care controlează îndeplinirea lor.

Calitatea era asigurată numai prin controlul final al componentelor, respectiv al produselor, urmărindu-se identificarea şi separarea celor necorespunzătoare. O atenție deosebită era acordată produsului obținut şi nu procesului. Verificarea conformității cu specificații făcându-se „*post-proces*”. Respectarea cerințelor specificațiilor de producere asigură calitatea produselor.

b. *Asigurarea calității prin metode statistice* este etapa corespunzătoare anilor ‘50. Cele dintâi lucrări privind controlul statistic al calității au fost produse în anii ‘20. Încă din aceasta perioada Shewhart propunea utilizarea "*Fişei de control statistic al calității*".

Tot mai multe întreprinderi încep să aplice aceste metode, un accent deosebit punându-se pe controlul fluxului tehnologic pentru identificarea cauzelor, prevenirea şi eliminarea lor în procesele ulterioare.

În timpul celui de-al doilea război mondial, aplicarea metodelor statistice, îndeosebi a metodelor de control prin eşantionare, în S.U.A. şi Marea Britanie capătă o importanță deosebită. În anii’50, în timp ce în America utilizarea metodelor statistice stagnează, în Europa abia începe, iar în Japonia ele găsesc noi posibilități de dezvoltare.

c. *Asigurarea calității prin motivarea personalului* este etapa următoare, corespunzătoare anilor ’60 şi se caracterizează prin „*redescoperirea* „omului şi motivarea lucrătorilor în asigurarea calității.

Pe plan internațional se pun în evidență mai multe direcții de dezvoltare, relativ independente. Apare conceptul „zero defecte”, iar în S.U.A. sunt elaborate programe bazate pe acest concept.

Plecând de la acelaşi concept, dar într-un mediu socio-cultural diferit, în Japonia s-au înființat cercuri pentru controlul calității (Quality Control Circles A.C.C.), denumite şi cercurile calității cu scopul de prevenire a deficiențelor şi descoperirea cauzelor acestora, promovând „*autocontrolul*” şi utilizarea unor mijloace corespunzătoare de stimulare (materiale, morale etc.) pentru organizarea calității.

În țările europene au fost puse în aplicare concepte asemănătoare, dar în alte scopuri. Aceste concepte nu au avut un ecou deosebit, dar la începutul anilor ’80, în contextul preocupărilor de preluare a modelului cercurilor calității de la japonezi, ele au început să atragă, din nou, atenția.

d. Promovarea unor concepte integratoare de asigurare a calității

Germenii unor astfel de concepte au apărut în anii ’60, dar etapa implementării lor corespunde anilor ’80. Experții Juran şi Feigenbaun au promovat concepte noi în domeniul asigurării calității, care au fost aplicate mai întâi în Japonia.

Caracteristicile „*noii filozofii*” privind asigurarea calității au fost precizate de Feigenbaum (1961), filozofie numită "*Total Quality Control"* (TQC**)**.

Utilizarea metodelor statistice (Deming) şi completarea acestora de către Juran au accentuat necesitatea orientării spre client, precum şi importanța managementului în asigurarea calității.

Aceste teorii au fost acceptate imediat în Japonia, încă din anii ’60, fiind dezvoltate ulterior de Ishikawa care, pentru a le delimita de teoriile americane, şi-a denumit conceptul „*Company Wide Quality Control*”(CWQC).

Începând cu anii ’70 în Japonia şi cu anii ’80 în țările vest-europene sunt elaborate şi dezvoltate o serie de metode şi tehnici noi, printre care „*Quality Function Deployment*”, metoda Taguchi, analiza modurilor de defectare şi a efectelor acestora (FMEA) etc. larg utilizate şi în prezent.

Se promovează, de asemenea, ideea abordării sistemice a relațiilor client-furnizor, ale căror principii sunt aplicate şi în interiorul întreprinderii, în relațiile dintre compartimentele sale, respectiv între lucrători.

Capătă importanță orientarea consecventă spre proces, urmărindu-se optimizarea proceselor de pe întreaga traiectorie a produsului, începând cu studiile de piață pentru identificarea nevoilor până la etapa post-utilizare, a reintegrării în natura a rezultatelor acestor procese.

Noul concept „*Total Quality Management*” (TQM) se conturează şi se utilizează tot mai mult în paralel cu conceptele menționate anterior (TQC), (CWQC) şi cu cel de „*Total Quality*” sau în relație cu ultimul. Aceste concepte sunt considerate integratoare deoarece:

- toate compartimentele întreprinderii sunt implicate în asigurarea şi îmbunătățirea calității produselor şi serviciilor, între compartimente se promovează relații de tip „*client-furnizor*”, iar fiecare compartiment îşi elaborează produsele în condiții de calitate stabilite de clienții săi;

- toți lucrătorii din întreprindere participă la asigurarea şi îmbunătățirea calității produselor şi serviciilor, fiecare este răspunzător pentru calitatea muncii pe care o desfăşoară;

- toate etapele traiectoriei produsului sunt luate în considerație în vederea asigurării calității, începând cu evaluarea cerințelor până la organizarea activităților de service în utilizarea produsului.

Pentru asigurarea externă a calității, se folosesc Standardele ISO 9001, ISO 9002 şi ISO 9003.

a. Standardul ISO 9001, „*Sistemele calității-model pentru asigurarea calității în proiectare, dezvoltare, producție, instalare şi servicii asociate*”, prevede cerințele referitoare la sistemul calității, care sunt aplicabile atunci când trebuie demonstrată aptitudinea furnizorului de a proiecta şi realiza un produs. Acest standard este aplicabil în următoarele situații:

- există cerințe referitoare la proiectare, iar cele privind produsul sunt formulate, în principal, în termenii rezultatelor, sau este necesară stabilirea acestor cerințe;
- încrederea privind conformitatea produsului poate fi obținută printr-o demonstrație corespunzătoare a aptitudinii în ceea ce priveşte proiectarea, dezvoltarea, producția, instalarea şi serviciile asociate.

b. Standardul ISO 9002, „*Sistemele calității-model pentru asigurarea calității în producție, instalare şi servicii asociate*”, prevede cerințele referitoare la sistemul calității, care sunt aplicabile atunci când trebuie demonstrată aptitudinea unei întreprinderii de a furniza un produs conform unui proiect stabilit. Acest standard este aplicabil în următoarele situații:

- cerințele specificate pentru un produs sunt exprimate în termenii proiectului sau ai specificației stabilite;
- încrederea privind conformitatea produsului poate fi obținută printr-o demonstrație corespunzătoare a aptitudinii furnizorilor în ceea ce priveşte producția, instalarea şi serviciile asociate.

c. Standardul I.S.O. 9003, ”*Sistemele calității-model pentru asigurarea calității în inspecție şi încercările finale*”, prevede cerințele referitoare la sistemul calității, care sunt aplicabile atunci când contractul cere demonstrarea aptitudinii furnizorului de a detecta toate neconformitățile produsului şi de a ține sub control dispozițiile corespunzătoare, în timpul inspecției şi încercărilor finale.

d. Selecția unui model de asigurare externă a calității se face luându-se în considerare următoarele caracteristici ale produselor şi proceselor societății:

- complexitatea proiectului (dificultatea proiectării produsului sau a modificărilor periodice ale proiectului);
- maturitatea şi stabilitatea proiectelor produsului;
- complexitatea procesului de producție;
- securitatea produsului;
- considerente economice.

Concluzii

Asigurarea calității înseamnă crearea încrederii, în rândul publicului, că sistemul național de învățământ superior răspunde aşteptărilor, face ce trebuie, cheltuieşte banul public în chip eficace (se întâmplă ceva cu sens) şi eficient (activitățile nu costă mult mai mult decât valorează). Motivele pentru care s-a luat o asemenea decizie sunt legate de noua condiție a universității ca

învățământ de masă, de convergența sistemică europeană, de facilitarea circulației internaționale a forței de muncă, ce presupune recunoaşterea diplomelor etc.

Asigurarea calității face parte din managementul calității, adică un întreg ansamblu de măsuri care au ca scop ca universitățile să poată planifica obținerea calității, să-i determine parametrii, s-o măsoare şi să dovedească rezultatul obținut.

Prin urmare, pentru a se crea un sistem de asigurare a calității, ceea ce miniştrii educației au promis la Berlin că vor face, trebuie în prealabil introdus un sistem de management al calității. Este o sarcină complexă şi redutabilă, şi iată de ce Universitatea a fost în secolele al XIX-lea şi al XX-lea un lăcaş al excelenței. Ideea de a valida calitatea învățământului superior apărea absurdă, întrucât nimeni altcineva decât profesorii universitari nu puteau fi exemple de calitate, umană şi ştiințifică. Era epoca „profesorilor de gândire" (*maîtres à penser*). Dar după război, în Franța, de pildă, numărul studenților a crescut de cincizeci de ori. Numărul universitarilor a crescut şi el; mulți dintre aceştia nu produc cunoştințe noi, ci doar le transmit studenților pe acelea obținute în centrele de vârf. În aceste condiții, ideea de excelență nu mai poate sălăşlui exclusiv în universități. Doar unele universități, alături de alte organizații, conduc progresul tehnologic şi ştiințific. Noul context academic, tensionat datorită extinderii rapide şi subfinanțării, induce întrebări despre calitatea învățământului terțiar. În loc de a reprezenta pentru tineri un mediu de performanță, universitatea a fost inclusă în dreptul general la educație. Mai mult, în Europa Centrală şi de Est a apărut recent şi o ofertă privată de educație universitară.

Pentru a asigura standarde minime de calitate, țările din regiune au folosit sistemul acreditării, după modelul american. Se pune acum problema de a se crea, în continuarea acreditării, şi pentru a sprijini dezvoltarea pe mai departe a unei orientări spre competitivitate şi excelență, sisteme de management al calității în fiecare instituție, coordonate de o agenție centrală. Cele două sisteme vor fi deci complementare şi sinergice.

Expunerea câtorva din modelele relevante existente în domeniul asigurării/managementului calității în universități pune în evidență atât diferențe, cât şi similitudini semnificative.

Diferențele au generat abordări contrastante, atât între sistemele naționale ale țărilor europene, cât şi între instituții aparținând aceluiaşi sistem.

O altă problemă care continuă să provoace discuții aprinse este cea legată de specificul instituției de învățământ superior şi măsura în care modelele, principiile, regulile aferente asigurării şi managementului calității, aplicabile celorlalte organizații din mediul economico-social, sunt adecvate celor din mediul academic. În opinia noastră, independent de specificul ei, universitatea trebuie să-şi asume responsabilitatea deplină pentru prestația proprie şi pentru măsura în care justifică încrederea şi resursele alocate de societate.

În pofida diferențelor de abordare amintite anterior şi a specificității instituției de învățământ superior, orice sistem al calității presupune aceleaşi elementele fundamentale:

- orientarea spre satisfacerea cerințelor şi aşteptărilor clienților (studenți şi beneficiari) şi celorlalte părți interesate ale instituției de învățământ superior (personalul instituției, instituțiile statului, comunitatea academică etc.);
- atitudinea proactivă a conducerii instituției în problema calității, care se exprimă în principal prin crearea unui mediu adecvat performanței pe toate dimensiunile activității instituției, precum şi sistemul de priorități în alocarea resurselor;
- abordarea problemei calității în termeni strategici: misiune, valori, principii, politici, strategii, obiective etc.
- menținerea sub control şi îmbunătățirea continuă a proceselor din instituție;
- implicarea şi responsabilizarea personalului;
- identificarea unor indicatori relevanți ai calității şi evaluarea/măsurarea acestora;
- documentarea sistemului în vederea furnizării de dovezi obiective care să creeze încredere clienților şi părților interesate în capacitatea instituției de a răspunde cerințelor şi aşteptărilor lor.

Sistemul calității în învățământul superior militar nu constituie un scop în sine, ci un mijloc prin care instituția de învățământ superior este orientată spre performanță. Prin intermediul acestuia se dezvoltă o cultură a calității în rândurile personalului şi studenților.

Misiunea învățământului superior militar este în primul rând de a răspunde nevoilor specifice de educație şi de formare profesională ale viitorilor ofițeri. Instituția de învățământ superior militar îşi îndeplineşte acest scop doar în măsura în care satisface aceste trebuințe la un standard de calitate care permite atât individului cât şi societății să devină performanți într-un mediu globalizat, caracterizat prin competiție şi dinamism. Menținerea standardului este posibilă numai în condițiile orientării spre performanță a activității universitare, prin îmbunătățirea continuă a ofertei şi a rezultatelor, un management performant, o politică financiară adecvată utilizării raționale a resurselor şi atragerii de noi resurse, prin încurajarea unei atitudini responsabile a întregului personal.

PROIECTARAEA CURRICULARĂ ÎN VIZIUNEA MODERNĂ A DIDACTICII

Asist.univ. Marian BRABOVEANU
Asist.univ. Gabriela PENCIULESCU

The didactic projection represents the activity of anticipation of which will be discussed during the meeting. Analytically speaking, this anticipation refers to the establishment of the didactic strategies' content objectives (methods, resources), and the system of evaluation and the relations which will be established within the context of our domain (physical activity, predominantly).

Proiectarea didactică reprezintă activitatea de anticipare a ceea ce urmează a se desfăşura în şedinţă. Analitic vorbind, această anticipare se referă la stabilirea obiectivelor, conţinutului, strategiilor didactice (metode şi mijloace), a sistemului de evaluare şi a relaţiilor care se stabilesc în contextul specific domeniului nostru (activitate preponderent practică).

În literatura de specialitate se foloseşte tot mai des termenul de *design instrucţional* sau *design pedagogic* pentru a defini demersul anticipativ ce permite desfăşurarea optimă a activităţii didactice.

Profesorul, instructorul, pentru a planifica conţinutul programei pe semestrul respectiv în mod eficient, trebuie să ţină cont de:

- particularităţile de vârstă;
- sistemul de evaluare;
- baza materială a instituţiei.

Metodologia realizării proiectării curriculare semestriale

Proiectarea curriculară trebuie să cuprindă toate deprinderile şi calităţile motrice care urmează a fi abordate, ţinându-se cont de perioadele în care se va lucra în sală sau afară (pe teren) şi va respecta următoarele indicaţii metodice:

- planificarea instruirii trebuie să aibă în vedere obiectivele cadru şi de referinţă ale sistemului după care se vor stabili celelalte obiective necesare procesului instructiv-educativ;
- obiectivele stabilite vor fi în concordanţă cu particularităţile de vârstă, pregătire şi de baza materială a instituţiei;
- design-ul instrucţional cuprinde faze care sunt de ordin imediat (este ceea ce face profesorul elaborându-şi planul de lecţie, înainte de a realiza

predarea), cât şi de durată (vizează proiectări curriculare, seturi de lecţii organizate pe unităţi de învăţare) ;

- instruirea proiectată sistematic influenţează în mare măsură dezvoltarea individului;
- proiectarea instruirii va ţine cont de condiţiile învăţării, în funcţie de o serie de variabile şi de efectele pe care dorim să le obţinem;

Etapele proiectării didactice

Pentru o eficienţă crescută a procesului instructiv-educativ este necesară o proiectare didactică modernă adaptabilă necesităţilor practice, gândită în funcţie de o serie de variante: grupă, bază materială, zonă geografică, climă etc.

Cadrul didactic, indiferent de experienţa pe care o are la catedră, trebuie să-şi planifice munca etapă cu etapă.

În funcţie de zona temporală luată ca referinţă, literatura de specialitate distinge două tipuri de proiectare:

- proiectare globală – care are ca referinţă o perioadă mai lungă_de timp şi se concretizează în planuri de învăţământ, programe analitice;
- proiectare eşalonată – care are ca referinţă o perioadă mai scurtă_de timp şi se concretizează în:
  - proiectarea activităţii anuale;
  - proiectarea activităţii semestriale;
  - proiectarea unei şedinţe.

Documentele care stau la baza proiectării în educaţia fizică sunt: planul de învăţământ, programa analitică şi materialele teoretice (deoarece nu avem manuale specifice ca alte obiecte de studiu).

Proiectarea va începe cu consultarea planului de învăţământ, stabilindu-se ritmuri diferite de parcurgere a conţinutului în funcţie de numărul de ore stabilit pe aria curriculară.

Se repartizează în continuare conţinutul de învăţare pe lecţii sau alte tipuri de activitate (opţional, extindere etc), prin consultarea programei care constituie ghidul principal al cadrului didactic în proiectare. Deci prima operaţie importantă care se realizează la începutul anului universitar o constituie elaborarea proiectării anuale şi semestriale.

Proiectarea anuală – pe baza planului de învăţământ şi a programei presupune:

- identificarea obiectivelor cadru(generale) urmărite în procesul instructiv-educativ;
- analiza conţinutului, stabilirea unităţilor de învăţare şi a succesiunii acestora;
- eşalonarea în timp cu precizarea numărului de ore pe fiecare unitate de învăţare;

- distribuția orelor pe tipuri de activități (învățare, consolidare, evaluare).

Pentru elaborarea acestui document este necesar să se cunoască specificul temelor noastre pentru a nu se confunda ramurile sportive sau mijloacele de învățare cu acestea.

Astfel sunt două componente ale modelului din care se aleg temele: *deprinderile motrice* şi *calitățile motrice*.

La începători temele din deprinderi şi/sau priceperi motrice conțin toate categoriile acestora (de bază, aplicativ-utilitare, elemente din diferite ramuri sportive), iar pentru avansați, numai din cele specifice unor ramuri şi probe sportive.

Pot fi introduse şi alte ramuri sportive ca: înot, schi etc. dacă zona geografică sau baza materială permite acest lucru.

Numărul de teme pentru o unitate de învățare şi modul de eşalonare a acestora depinde de componența şi experiența cadrului didactic de specialitate.

Proiectarea semestrială – este de fapt continuarea celei anuale şi include pe lângă celelalte elemente de conținut o anticipare a strategiilor didactice şi a posibilităților de evaluare în funcție de obiectivele urmărite. Dacă proiectarea anuală nu este obligatorie, cea semestrială este şi constă din:

- precizarea obiectivelor finale unui ciclu tematic;
- repartizarea conținutului de lecții şi alte tipuri de activități;
- stabilirea lecțiilor de sistematizare şi evaluare;
- selectarea mijloacelor de învățare.

Proiectarea curriculară semestrială este bine să se realizeze în varianta grafică, aceasta oferind posibilitatea unei priviri de ansamblu asupra conținutului activității. Această proiectare curriculară trebuie să cuprindă toate deprinderile şi calitățile motrice care urmează a fi abordate, ținându-se cont de perioadele în care se va lucra în sală sau afară pe teren. Pentru fiecare unitate de învățare se va constitui un sistem de lecții sau un ciclu tematic mai mare sau mai mic, în funcție de complexitatea deprinderii. La finalizarea ciclului tematic se aplică sistemul de evaluare pentru stabilirea calificativelor semestriale.

Proiectarea curriculară semestrială oferă posibilitatea reluării la un nivel superior a unor deprinderi motrice abordate în acelaşi an de studiu sau reluate de la an la an, urmărindu-se perfecționarea acestora şi aplicarea lor în condiții variate.

Fiecare proiectare curriculară semestrială va fi însoțită de o anexă care va cuprinde exerciții metodice, algoritmi de lucru, legări de elemente, structuri tehnico-tactice, jocuri ştafete, parcursuri aplicative etc. Aceasta poate fi alcătuită pentru mai multe grupe de diferite nivele, de unde cadrul didactic va selecționa acele mijloace de care are nevoie pentru realizarea obiectivelor propuse. Ea se va îmbogăți an de an cu noi mijloace din literatura de specialitate în funcție de necesități şi de noile cerințe ale curriculum-ului.

IMPACTUL PREGĂTIRII LUPTĂTORULUI DIN PUNCT DE VEDERE FIZIC ŞI PSIHIC ÎN CONFLICTELE MILITARE

Lt.col.drd. Viorel CEAŞCAI

The experience of military conflicts in history, but also from the recent years has shown that a competitive army must maintain a high level of physical training and mental resistance for all its fighters.

The examples presented further will demonstrate, to an extent, the influence these two components of the training have on the military conflicts.

Experiența conflictelor militare din istorie, dar şi din perioada recentă arată că o armată competitivă trebuie să mențină un înalt grad de pregătire fizică şi rezistență psihică a luptătorilor.

Solicitările câmpului de luptă au reclamat un potențial uman de calitate superioară, care să asigure o bună bază de selectare şi de formare a luptătorilor. Rezistența la solicitările fizice, de climă, de anotimp şi stare a vremii, la eforturile prelungite pe care le cere lupta este una dintre condițiile importante ale succesului.

Pornind de la conținutul instruirii, care nu vizează altceva decât desăvârşirea pregătirii profesionale a militarilor în scopul menținerii unui nivel înalt al capacității de luptă, chiar şi în condiții de solicitare multiplă, putem delimita alături de pregătirea fizică o altă componentă la fel de importantă: pregătirea psihică.

Cazurile care vor fi prezentate în continuare ne vor edifica într-o anumită măsură asupra influenței acestor două componente ale pregătirii pentru ducerea unor acțiuni militare. Nimic nu este lăsat la voia întâmplării. Totul se leagă, totul se face într-un mod cum numai armatele profesioniste ştiu să o facă pentru a fi gata oricând să acționeze cu maximă eficiență.

Experiența americană

Experiența primului război mondial a avut un impact extraordinar în dezvoltarea pe scară largă a educației fizice atât în rândul armatei, cât şi la nivelul întregii țări. Astfel, multe țări au început să pună accent pe pregătirea militară a tineretului, iar educația fizică era obligatorie în şcolile de toate

gradele. Un accent deosebit s-a pus pe practicarea sporturilor aplicativ-militare şi a gimnasticii.

Cel de-al doilea război mondial ca şi conflictele din perioada războiului rece au demonstrat fără tăgadă importanţa pregătirii fizice în creşterea capacităţii de luptă a armatelor şi în desfăşurarea cu succes a operaţiilor militare. Elocvente în acest sens sunt următoarele exemple pe care le găsim în armata americană.

Corpul „rangerilor" americani (U.S. Army Rangers) a fost creat din necesitatea participării armatei americane la acţiuni dificile, rapide pentru surprinderea inamicului şi obţinerea unor avantaje imediate din punct de vedere tactic în cel de-al doilea război mondial.

Relevant este faptul că organizarea acestui corp a presupus o selecţie riguroasă în care recruţii de toate armele au participat la două săptămâni de marşuri forţate. Doar 500 de „fericiţi" au supraviețuit cursului de selecţie, iar apoi au urmat cursurile de asalt, desfăşurate în tabăra de la Corrickfergus (Irlanda de Nord). Înainte de a intra în focul luptelor, oamenii au făcut o instrucţie şi mai intensivă, care a cuprins inclusiv însuşirea procedeelor de escaladare a pereţilor stâncoşi.

Aceştia au fost, apoi, supuşi unui antrenament foarte dur. Erau capabili de exemplu să parcurgă 24 km în două ore. Aceste antrenamente au fost validate de acţiunile ulterioare la care au participat. Au demonstrat profesionalism, bună pregătire fizică şi psihică în luptă.

Unitatea de „rangeri" a intrat în acţiune ca unitate „de asalt", sprijinind operaţia de debarcare anglo-americană „Torch" (forţa) în nordul Africii. În noaptea de 7/8 noiembrie 1942, prin acţiunile lor s-au neutralizat două forturi din apropierea portului algerian Oran a căror apărare era constituită din forţe ale Legiunii Străine franceze, fidele Guvernului de la Vichy[1].

După îndeplinirea acestor misiuni de asalt specifice operaţiilor de debarcare, corpul rangerilor a fost pregătit pentru executarea de raiduri şi incursiuni în dispozitivul inamic. Astfel, pentru ocuparea poziţiei italiene de la Pasul Sened din nordul Africii, rangerii au executat un marş forţat de 32 km prin deşertul arid pe timp de noapte, iar ziua se adăposteau, pentru a nu fi reperaţi de cercetarea inamicului. Poziţia a fost cucerită după un atac fulgerător şi în câteva minute mai mult de 100 de italieni au fost ucişi prin focul pistoalelor mitraliere şi luptă corp la corp. La 21 martie 1943, aceiaşi rangeri au desfăşurat o acţiune similară la El Guettar, pentru a cuceri poziţiile italiene ce blocau înaintarea generalului Patton. Poziţiile bine apărate au fost cucerite în zori într-un timp foarte scurt, de atacatori cu feţele înnegrite, ce scoteau strigătele de luptă ale pieilor roşii. Italienii i-au numit pe rangeri „Black Death" (moartea neagră).[2]

---

[1] Ladd J., *Commandos And Rangers Of Word War II*, New York, 1978.
[2] Ibidem.

Aliații au folosit rangerii în ofensivă, ca „vârfuri de lance” în operațiile de debarcare. Aceste trupe specializate şi riguros antrenate au reuşit să cucerească şi să mențină puncte vitale în desfăşurarea acțiunilor de luptă. Pregătirea excepțională, eroismul şi sacrificiul au asigurat succesul acelor luptători. În ziua de 6 iunie 1944, în cadrul operațiunii de debarcare în Normandia, Batalionul 2 Rangeri s-a umplut de faimă când a luat cu asalt țărmul stâncos la Pointe du Hoc, pentru a distruge bateria de tunuri 155 care avea în apărare plajele „Omaha” şi „Utah” în fâşia lor de tragere. Rangerii au primit ordin ca în 30 minute să-şi îndeplinească misiunea, înainte ca primul val al infanteriei să debarce. Spiritul de sacrificiu a fost imens. După desfăşurarea acțiunilor imediat următoare în Ziua D+2, cele trei companii ale Batalionului 2 Rangeri s-au redus la câte un grup de circa 20 de oameni epuizați[3].

Un alt exemplu este al luptătorilor din Batalionul 6 Rangeri care au acționat în nordul Arhipelagului Filipine, în zona Luzan, unde trupele japoneze încă mai stăpâneau nord-estul insulei şi luptau, sperând într-o evacuare prin portul Aparri. Pentru a pune capăt acestei lungi şi chinuitoare campanii, americanii au hotărât să blocheze portul prin paraşutarea unui batalion din Divizia 11 Aeropurtată. Pentru succesul operațiunii era necesar ca zonele în care trebuiau desantați paraşutiştii să fie ocupate de subunități de dirijare a aviației de desant – „pathfinders”. Misiunea, deloc facilă, a fost încredințată rangerilor. După ce subunitatea s-a strecurat printre unitățile de pe linia frontului a urmat un marş de 400 km prin junglă, într-o misiune de cercetare de 28 zile. La 23 iunie 1944, rangerii au ales zona de paraşutare. Paraşutarea a avut loc fără incidente majore, portul a căzut repede şi, trei zile mai târziu, trupele japoneze nu mai opuneau rezistență[4].

Dacă după cel de-al doilea război mondial pregătirea fizică a fost oarecum neglijată sub impactul tehnologizării şi mecanizării, războiul din Coreea îi va face pe comandanții americani să reconsidere rolul pregătirii fizice în creşterea capacității de luptă şi să adopte urgent măsuri pentru rezolvarea neajunsurilor. În preambulul Regulamentului de Pregătire Fizică al armatei SUA care a fost adoptat în urma învățămintelor rezultate din războiul coreean, se preciza foarte clar că este necesară reorganizarea cât mai rapidă a sistemului de pregătire fizică al armatei în strânsă legătură cu modul de acțiune a trupelor în câmpul tactic. Pregătirea fizică trebuia să țină cont de zona de acțiune, climă, relief, factorul psihic şi, nu în ultimul rând, de factorul social (împotriva cui se luptă, tradițiile societății respective în abordarea războiului).

Războiul din Vietnam (veritabilă lecție a războiului de gherilă) a scos din nou în evidență rolul rangerilor antrenați la Şcoala de Rangeri Fort Bening unde 60% din timpul alocat pregătirii era destinat călirii fizice şi psihice. De

[3] Ibidem.
[4] Ibidem.

această dată rangerii au acționat în patrule uşoare (5-6 oameni) cu misiuni de cercetare ca mijloc de bază pentru culegerea de informații. Aceştia operau timp de 5-6 zile în adâncimea teritoriilor controlate de trupele Viet Cong. După marşuri de 20-30 km şi acțiuni de cercetare, aceştia se întorceau la bază şi ofereau informații despre inamic. În aceste misiuni se solicita o rezistență fizică şi psihică a luptătorilor ieşită din comun. Nu în ultimul rând agresivitatea şi siguranța contribuiau la reuşita misiunii, dovadă că peste 90% din misiuni au fost duse la bun sfârşit. În spatele acestor reuşite era o pregătire istovitoare care se efectua în centrele de instrucție. Zilnic soldați trebuiau să efectueze înot 50 m echipați complet, marşuri istovitoare în condițiile zonei de acțiune (junglă, munți, zonele arctice, deşert) lupta corp la corp etc[5].

Pregătirea fizică i-a ajutat pe soldații americani chiar şi în prizonierat. Iată ce afirmau supraviețuitorii, prizonieri timp de 6 ani: „Pregătirea fizică a fost unul din elementele cheie ale supraviețuirii noastre în lagărele de la Hanoi-Hilton. Am făcut tot ce ne stătea în putință pentru a ne menține într-o formă bună, făceam până şi flotări şi genoflexiuni în celulă. Pregătirea fizică ne-a întărit organismul, dar şi mai mult gândirea”[6].

Fiecare conflict armat, ce a urmat acestor războaie a demonstrat ce înseamnă un luptător foarte bine pregătit fizic şi psihic pentru succesul unei operațiuni.

Experiența britanică

Experiența britanică în pregătirea fizică ce se efectua în armată după cel de-al doilea război mondial este la fel de interesantă. Constituirea unor structuri suple, elastice în vederea creării unei armate moderne, eficiente a stat permanent în atenția conducerii armatei britanice.

Modul de acțiune a forțelor britanice participante în desfăşurarea anumitor operațiuni atât în perioada celui de-al doilea război mondial, cât mai ales în conflictele ulterioare a arătat că este necesară reconsiderarea pregătirii fizice în armată.

S-a ținut cont că solicitarea fizică şi psihică este imensă în condițiile ducerii acțiunilor într-o zonă necunoscută, climat potrivnic şi adversari mai numeroşi. Cum se va observa şi din exemplele următoare acțiunile pentru rezolvarea misiunilor ce le-au fost încredințate trupelor britanice au constat în procedee de acțiune care le puneau viața în pericol şi veneau adesea în contradicție cu legile războiului. Acțiunile Regimentului Regal de Paraşutişti în Insulele Falkland scot foarte bine în evidență cele arătate mai sus.

În 2 aprilie 1982, Argentina a ocupat în forță Insulele Falkland şi a instalat aici o garnizoană de 11.000 militari. A fost o greşeală încă din start

---

[5] Floca M., *Forțele de elită ale lumii*, Editura Militară, Bucureşti, 1999.
[6] Lewy G., *America în Vietnam*, Oxford University Press, New York, 1978.

din partea strategilor argentinieni, mizându-se pe faptul că Marea Britanie nu va angaja un război pentru redobândirea insulelor. Insulele vor fi recucerite, în special prin acțiunea comandourilor Marinei Regale şi trupele de paraşutişti. În ziua de 21 mai 1982 comandourile şi paraşutiştii debarcau la San Carlos, croindu-şi drum prin apă, spre țărm, pentru a înfrunta un apărător de două ori mai numeros, pe un teren ce părea o versiune mai sălbatică a zonelor de la Dartmoor sau Breacon Beacous (baze de pregătire a trupelor britanice), într-un climat rece, umed şi ostil. Era limpede că pentru succes, trupele trebuiau să aibă o instruire excepțională şi o tactică pe măsură, pentru a se evita împotmolirea într-un război aspru, de uzură[7].

Obiectivul misiunii a fost eliminarea sau capitularea garnizoanei argentiniene de pe insula principală East Falkland. Forțele argentiniene se „îngropaseră" la teren, realizând două aliniamente pe crestele muntoase, care interziceau căile de apropiere dinspre vest, către capitala insulelor, Stanley. Guvernul de la Londra făcea presiuni pentru capturarea cât mai urgentă a capitalei, în vederea unei victorii rapide.

Batalionul 2 Paraşutişti, comandat de locotenent-colonelul Herbert Jones, a executat un marş de 32 km spre sud pentru a realiza o manevră de învăluire şi a neutralizat garnizoana din localitatea Darwin and Goose Green. În zorii zilei de 28 mai, dispozitivul inamic se afla în teren, forțându-i pe paraşutişti să se deplaseze târâş pentru a asalta următoarea tranşee sub o grindină de gloanțe trase de mitraliere. Mersul târâş reduce handicapul atacatorului care, în picioare fiind, constituie o țintă mai mare decât apărătorul aflat în tranşee, iar tragerea din poziția „culcat" este mult mai precisă decât tragerea din poziția „în picioare". Adoptarea unui dispozitiv clasic de luptă în trăgători, ar fi însemnat aici, curată sinucidere[8].

Lupta i-a determinat pe paraşutişti să adopte o tactică flexibilă. Manualele de instrucție nu au mai fost respectate, şi în prim-plan s-a impus inițiativa specifică acestor trupe de desant aerian. În a doua parte a dimineții atacul s-a împotmolit, ca urmare a focului executat de adversar cu armamentul individual şi al loviturilor artileriei. Din cauza exploziilor, luptătorii britanici erau țintuiți la pământ. Comandantul batalionului, locotenent-colonelul H.Jones s-a deplasat pentru a conduce personal atacul unei companii şi a scoate unitatea din impas. În timp ce conducea manevra de învăluire a unui flanc, H.Jones a fost lovit de o schijă. Având o pregătire fizică superioară, acesta a continuat totuşi atacul, trăgând cu pistolul mitralieră, până la ultimele resurse.

Exemplul acesta confirmă opiniile cu privire la locul pregătirii fizice în luptă. H.Jones a demonstrat că, pentru a fi un adevărat militar, un ofițer trebuie să se antreneze permanent, să-şi perfecționeze calitățile de luptător, chiar dacă a ajuns comandant de unitate. Trebuie să aibă o excelentă condiție

---

[7] White T., *The Making Of The World's Elite Forces*, Sidgwich & Jackson Limited, London, 1992.
[8] Ibidem.

fizică, să tragă foarte bine, să aibă inițiativă şi să ia decizii importante într-un timp foarte scurt. Altfel, va rămâne doar un bun funcționar[9]. Sacrificiul comandantului lor i-a îndârjit şi îmbărbătat pe luptători, care în astfel de împrejurări potrivnice îşi demonstrau înaltul profesionalism şi buna pregătire. Reuşita acțiunii a fost deplină până la căderea serii, localitatea Darwin a fost cucerită. Victoria acestora a deschis direcția sud spre Stanley.

Pregătirea fizică deosebită a făcut ca viteza de înaintare a Regimentului de Paraşutişti să fie atât de mare încât i-a surprins chiar şi pe cei din Statul major al trupelor britanice din Insulele Falkland .

În luptele finale ale războiului, paraşutiştii au primit misiunea să cucerească Wireless Ridge - un şir de dealuri proeminente, pentru a deschide porțile spre Stanley. Din nou ofensivă pe timp de noapte. Din nou paraşutiştii au încălcat una din legile luptei armate, cea a raportului de forțe. Fiind în ofensivă, în loc să realizeze clasicul raport de 3 la 1 în favoarea lor, ei au atacat un inamic de peste două ori mai numeros. Iată cum împotriva regulilor fireşti ale războiului, comandanții, bazându-se pe excepționala pregătire fizică şi psihică a subordonaților au luat decizii majore ce au grăbit sfârşitul războiului[10].

Desfăşurarea atacului reprezintă o lecție de artă şi măiestrie militară – o lecție tipic engleză. Artileria a deschis un ucigător foc asupra tranşeelor inamice, chiar în fața atacatorilor, şi atât de aproape de aceştia, încât unul dintre paraşutiştii care o luase mai înainte, a fost lovit de schijele artileriei! Luptând din tranşee în tranşee, de la buncăr la buncăr, paraşutiştii au curățat creasta, apoi s-au îngropat la teren, aşteptând loviturile artileriei inamice. În zori, argentinienii au lansat singurul contraatac din acest război. Fără reuşită dealtfel, în ciuda faptului că englezii duceau mare lipsă de muniție.

Victoria a fost posibilă numai datorită modului de pregătire bazat pe disciplină, spirit de sacrificiu, viziunea comandanților în câmpul tactic, alegerea celor mai rapide şi eficiente soluții de acțiune şi, nu în ultimul rând, călirea fizică şi psihică obținută în bazele de instrucție.

Acționând şi în conflictele din Golf şi Afganistan, în condiții de solicitare maximă ca relief şi climă, în contrast cu ducerea acțiunilor clasice de luptă, paraşutiştii britanici au reuşit să-şi demonstreze din nou profesionalismul.

Experiența sovietică

Experiența sovietică este şi ea interesantă în ceea ce priveşte condiția fizică în pregătirea trupelor şi un bun exemplu în acest sens îl constituie războiul din Afganistan.

---

[9] Ibidem.
[10] Ibidem.

Există chiar câteva similitudini între acțiunile sovieticilor din Afganistan şi ale americanilor în Vietnam. Ca şi americanii, sovieticii au trebuit să-şi restructureze, reinstruiască şi să-şi redimensioneze forțele chiar în zona de luptă. Şcolile militare şi Centrele de instrucție sovietice au început să încorporeze experiența luptelor desfăşurate cu trupele de gherilă din Afganistan, pentru a pregăti cadrele să acționeze în această țară[11].

Au fost înființate centre de instrucție pentru lupta în munți. Momentul Afganistan a demonstrat că şi o armată mare ca armata sovietică avea nevoie de trupe specializate pentru lupta în teren muntos. Sovieticii însă au adoptat cu încetineală o nouă tactică potrivită cu terenul puternic frământat, compartimentat, împotriva unui inamic dârz, neînduplecat, dispus la a se sacrifica pentru a apăra pământul țării. Când, în final, şi-au dat seama că trupele mecanizate convenționale trebuiau să atace pe jos, debarcate, să-l urmărească îndeaproape pe adversar, era prea târziu. Ofițerii şi soldații ezitau să-şi părăsească transportoarele – unde se simțeau în siguranță – şi preferau să se bizuie pe loviturile artileriei şi aviației, refuzând să se angajeze nemijlocit în luptă. Ei şi-au pierdut dorința, voința de a învinge un inamic ce se dovedise extrem de motivat în apărarea cauzei sale. Tensiunea unui război lung şi nepopular a transformat pe mulți luptători sovietici duri, rezistenți, încăpățânați şi neîndurători în soldați pasivi, a căror singură speranță era să supraviețuiască şi să se întoarcă acasă. Mare parte din aceste „defecte" se datorau şi unei pregătiri fizice si psihice deficitare[12].

Inițial s-a urmărit ca tacticile sovietice – concepte pentru un război major în Europa – să fie implementate cu ajutorul militarilor în termen şi al rezerviştilor. Tactica unităților de infanterie era simplă: grupele de trăgători pistolari debarcau şi intrau în dispozitiv de luptă în spațiul dintre maşinile de luptă şi deschideau foc de neutralizare cu armamentul portativ. Dar afganii au refuzat încă de la început un război convențional şi au creat sovieticilor dificultăți pe care aceştia nu le-au prevăzut. Consider că situația se repetă oarecum şi în Irak, unde forțele fidele regimului lui Saddam, şi nu numai, atacă permanent bazele coaliției, cam în acelaşi mod în care o făceau afganii acum 15 ani. Ei refuzau să se îngroape la teren. Acționau în grupuri mici, foarte flexibile, foloseau armament uşor pentru a nu incomoda deplasarea, loveau fulgerător, după care dispăreau la fel de repede lăsând în urmă o armată dezorientată, incapabilă să facă față acestui nou tip de război cu toată dotarea superioară din punct de vedere al armamentului şi tehnicii de luptă.

Trebuie subliniat că, în acest război, cunoaşterea itinerarelor era foarte importantă, deoarece trupele de uscat erau pur şi simplu legate de drumuri. Sovieticii aveau prea puțină infanterie uşoară, iar conceptul sovietic de

---

[11] *The Soviet Experience In Afganistan*, Military Review, Septembrie-Octombrie, 1995.
[12] Ibidem.

infanterie motorizată era un mariaj între soldați şi transportoarele amfibii blindate. Se presupunea din start, că militarii nu se vor îndepărta niciodată mai mult de 200 m de transportoarele lor. Practic, soldatul era dependent de mijlocul tehnic, această orientare fiind reflectată de felul echipamentului, de armament – acestea fiind atât de grele, încât trebuiau cărate de transportoare. De exemplu, vesta antiglonț standard cântărea peste 15 kg, lucru acceptabil când militarii atacau, debarcați, pe distanțe mai mici de un kilometru. Dar, atacurile desfăşurate pe jos pe o distanță mai mare de trei kilometri duceau trupa la epuizare. De asemenea accentul pe care specialiştii sovietici l-au pus pe mărirea puterii de foc şi pe focul concentrat au obligat soldații debarcați de pe maşinile de luptă să care mai multă muniție decât transportau în mod obişnuit militarii din armatele occidentale. Echipele care deserveau armamentul greu de sprijin, ce însoțeau trupele de infanterie aveau o povară şi mai grea. Mitraliera grea de 12,7 cântărea 34 kg fără trepied şi muniție, armamentul automat de grenade AGD-17 avea 30 kg, iar fiecare încărcător-tambur cântărea 14 kg. În aceste condiții, infanteriştii sovietici debarcați nu-i puteau ajunge din urmă pe luptătorii de gherilă afgani – mult mai uşor echipați şi bun cunoscători ai itinerarelor de acțiune favorabile lor. Pe de altă parte, în terenul muntos, blindatele nu se puteau depărta prea mult de rețeaua săracă de drumuri, iar acest tip de relief oferea condiții ideale pentru ambuscade[13].

Totuşi sovieticii dispuneau şi de o categorie specială de forțe armate, trupele „speţnaz" care aveau echipamentul cel mai bun: rucsacuri moderne, veste antiglonț mult mai uşoare şi mai bune, bocanci comozi, pistoale, aparatură de orientare. Îmbrăcămintea şi încălțămintea acestora era cu totul specială şi le oferea protecție indiferent de anotimp, în orice zonă de acțiune, fie că era vorba de taigaua înghețată sau de deşertul torid din Afganistan. Dispunând de armament uşor şi foarte eficient, în condițiile unei pregătiri care era peste limita suportabilității pentru un soldat obişnuit, aceste trupe, în campania din Afganistan, aveau un rol foarte important[14].

Pregătirea acestor trupe se apropia de cea a rangerilor americani (beretele verzi) din războiul din Vietnam[15]. Chiar dacă majoritatea misiunilor acestor trupe au fost duse la bun sfârşit, aceste noi tipuri de conflicte au scos în evidență carențele în pregătirea majorității luptătorilor, nu neapărat în cea a cunoaşterii modului de operare, cât mai ales în plan fizic şi psihic, al rezistenței la noul tip de solicitare.

Războiul de gherilă – aşa cum s-a demonstrat în Vietnam şi Afganistan – este o competiție pe planul rezistenței, puterii de îndurare pentru soldat şi al voinței naționale. Partea cu cel mai mare potențial moral-ideologic, religios

---

[13] Ibidem.
[14] Collins J., *Green Berets*, Seals & Spetsnaz: U.S. & Soviet Special Military Operantions, 1987.
[15] Ibidem.

sau patriotic a controlat teritoriul de luptă la sfârşitul conflictului. Victoria pe câmpul de luptă poate fi adesea irelevantă, din moment ce victoria pe ansamblul războiului este determinată de moral, încăpățânare şi dorința de a supravieţui. Însă concluzia cea mai preţioasă este că nici o armată – oricât ar fi de bine instruită, de suficient înzestrată, de superioară din punct de vedere numeric – nu poate învinge pe câmpul de luptă dacă nu este pregătită fizic şi psihic, dacă nu este motivată pentru a lupta. Este o realitate de la care nu se poate sustrage nici o armată oricât ar fi de supertehnologizată şi dotată.

Solicitările fizice şi psihice ale militarilor care participă în conflictele militare contemporane

Războiul este şi rămâne, în ultimă instanță, o confruntare pe plan psihic şi fizic. Situația de război este pentru popoare şi naţiuni o împrejurare de viață excepţională, o experiență existenţială deosebită, în care nota dominantă este maxima solicitate fizică şi psihică. Luptătorii antrenaţi în acest tip de conflict sunt supuşi în permanență incertitudinii, amenințării şi riscului pierderii vieţii. Referitor la acest aspect, Carl von Clausewitz, în lucrarea "Despre război", arată: "La urma urmei lupta incumbă elementul pericol. Existența pericolului morţii, rănirii, mutilării, dezonorării, captivităţii, generează la indivizi şi grupuri sociale multiple reacţii negative, care cel mai adesea se manifestă prin frică, defetism, oboseală şi epuizare, având ca răspuns comportamentul, reducerea până la anularea voinţei de luptă şi a eficienţei acţionale"[16].

Pe lângă perceperea sentimentului de incertitudine de cele mai multe ori apare efortul de adaptare şi de suportare a condiţiilor dificile de mediu extern: privarea de odihnă şi somn, igienă şi confort redus, condiţii climatice, de timp şi anotimp foarte dure, deficit sau exces de informaţii contradictorii, conflicte morale sau decizionale acute sau mai bine spus, ruperea pentru individ a ritmului obişnuit al existenţei. Ca orice situaţie limită, războiul este un puternic revelator al personalităţii individului. Acum tot ceea ce este fals iese la suprafață, rămâne numai ceea ce este adevărat în individul respectiv.

În urma analizării conflictelor secolului XX specialiştii au observat că solicitările cele mai mari sunt cele de ordin fizic şi psihic. Dintre acestea cele mai relevante ar fi:

1. Situaţii deosebite care la prima vedere sunt percepute de militar periculoase. Militarul care întâlneşte prima oară asemenea tip de situaţii trebuie să fie pregătit să înfrunte unele senzaţii cum ar fi frica. În acest caz, el trebuie să facă apel la toate resursele sale fizice şi psihice pentru a putea învinge starea de disconfort şi a stăpâni situaţia. Numai printr-o bună pregătire fizico-psihică executată din timp şi în condiţii cât mai apropiate câmpului de luptă, militarul va reuşi să-şi îndeplinească misiunea ce i se dă[17].

---

[16] Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, Bucureşti, 1982.
[17] *Psihicul şi realitatea câmpului de luptă*, Editura Militară, Bucureşti, 1979.

2. Militarul ajunge uneori în situații de conflict interior şi trebuie să reuşească să rezolve misiuni în aparență uşoare sau foarte dificile. Trebuie să fie pregătit să facă dovada hotărârii, curajului, alegând uneori cele mai riscante modalități de acțiune pentru îndeplinirea acestora[18].

3. Există situații în care militarul trebuie să facă față unor încordări fizice crescute şi de durată, în general când conflictele depăşesc perioadele preconizate de conducerea militară (germanii în al doilea război mondial, americanii în Vietnam, ruşii în Afganistan, actualul conflict din Irak). Acestea se referă la acțiuni pe timp de noapte, marşuri îndelungate în condițiile folosirii echipamentului şi armamentului cu o încărcătură de 50-60 kg, activități de durată pe timp de ploaie, ger, vânt, arşița deşertului, chiar şi instrucția în condiții identice câmpului de luptă. În astfel de situații apar sentimente ca: teama, spaima, frica, neliniştea, tensiunea, stresul, oboseala[19].

Un factor deosebit de solicitant, de altfel tot o reacție la solicitările psiho-fizice intense ale câmpului de luptă, este stresul[20]. Când stresul devine dominant, indivizii sunt supuşi unei stări de tensiune cu repercusiuni negative asupra stării lor psihice, cum ar fi deprimarea, predispoziția la accidente, boli cardiovasculare, fapt ce duce şi la alterări în starea fizică a individului. Un program de pregătire fizică adecvat este indicat pentru astfel de probleme, iar exercițiile fizice executate în aer liber sunt recomandate pentru menținerea unei stări de sănătate, bună dispoziție şi capacitate de învingere a stresului. Medicii şi specialiştii în pregătirea fizică pledează pentru acele mişcări fizice care întăresc muşchiul inimii şi îmbunătățesc funcțiile fiziologice în general şi contribuie la obținerea unei stări benefice în plan psihic. Rolul cel mai important pe care îl joacă exercițiul fizic în învingerea stării de stres se reflectă în pregătirea preventivă pe care o acordă organismului cei care conduc acel domeniu. Întrucât războiul este cel care induce de cele mai multe ori situațiile de mai sus, este bine ca în programul de instruire al militarilor să fie prevăzute astfel de momente, urmărindu-se sporirea treptată a gradului de solicitare. Cunoscându-se tipul de solicitări şi cauzele care le determină, se poate consolida un comportament sănătos, deja existent, în vederea contracarării efectelor solicitării de luptă.

---

[18] *Pregătirea psihică pentru luptă*, Editura Militară, Bucureşti, 1993.

[19] *Factorii de influență a stării morale a trupelor – oboseala, stresul, teama*, Revista Militară nr.2, Portugalia, 1995.

[20] Ibidem.

ASPECTE PRIVIND SCHIMBAREA ORGANIZAȚIONALĂ BAZATĂ PE STRUCTURA TIP REȚEA

Conf.univ. Elena DOVAL

The entire process of transition to the market economy is a restructuring process which involves at national level some other structures, principles and obligations.

Promovarea unor politici coerente, compatibile cu mecanismele Uniunii Europene, vizând ajustarea structurală a economiei, dezvoltarea şi modernizarea infrastructurii fizice, ştiinţifice şi sociale, revitalizarea şi retehnologizarea industriilor cu potenţial competitiv, construirea unei agriculturi întemeiate pe exploataţii de dimensiuni optime şi crearea unui mediu prielnic pentru extinderea şi dezvoltarea turismului, diversificarea serviciilor financiare a constituit unul din obiectivele prioritare ale strategiei pe termen mediu a României, ca parte a procesului de integrare în UE. Ajustarea structurală a economiei implică provocări de anvergură la nivel micro-economic. Până în prezent procesul de restructurare a vizat:

- restructurarea organizatorică (noi structuri organizatorice şi concedieri);
- restructurarea tehnologică (retehnologizare şi modernizarea tehnologiilor, transfer de tehnologie);
- restructurarea managerială (contracte de management);
- restructurare financiară (surse financiare din dezinvestiţii, conversia datoriilor în acţiuni).

Restructurarea este procesul de schimbare a structurii organizaţiei (întreprindere, instituţie, industrie, piaţă, ţară, economia mondială) şi este un fenomen care a început în ultimele decenii ale secolului trecut şi continuă în acest început de mileniu. Restructurarea defineşte constrângerile sub care operează organizaţia şi soluţiile pentru o mai bună performanţă. Poate fi interpretată ca o provocare la schimbare a structurii şi culturii organizaţiei în scopul relaxării constrângerilor.

Principalele surse de susţinere a restructurării ar putea fi considerate[1]:

- atingerea nivelelor de performanţă economică (profit, bunăstare, prosperitate), care pe o perioadă lungă nu pot fi atinse în contextul prezent;

[1] Sander H., Kim K.S., Foster S.F., E-Namaki M.S.S., *Economic and Corporate Restructuring*, Lansa Publishing B.V., The Netherlands, 1996.

- structura prezentă a definit şi funcţionat în condiţiile schimbării economice globale;

- structura prezentă ar putea crea un comportament al organizaţiei care să submineze eficienţa structurii iniţiale.

Restructurarea este un proces al incertitudinii şi implică costuri serioase pentru a avea efecte pozitive.

La nivel global, restructurarea poate fi privită pe trei nivele:

- restructurarea economică globală;
- restructurarea sectorului public;
- restructurarea corporaţiilor.

Aceste trei nivele de schimbare se regăsesc şi în România:

- restructurarea economiei României prin procesul de trecere la economia de piaţă;
- restructurarea instituţiilor publice;
- restructurarea întreprinderilor.

Principalele schimbări ce intervin în restructurarea din România sunt[2]:

- privatizarea, privită nu numai ca o schimbare cosmetică în care proprietatea trece din mâna statului în mâna particularilor, ci ca o profundă transformare managerială care să permită operarea sub constrângeri mai puţine şi care să conducă la eficienţă;
- restructurarea industrială, privită în sens macroeconomic, în care industriile (sectoarele de activitate) se redefinesc prin reforma politică cu sprijinul Parlamentului şi prin acţiunile Guvernului;
- restructurarea mediului de afaceri, prin integrarea tendinţelor mondiale, fragmentarea forţelor şi formarea blocurilor de interese (intrarea în CEE, în NATO, alianţe etc.);
- restructurarea regimului de comerţ şi a pieţelor, prin aplicarea ajustărilor structurale şi comportamentale;
- investiţiile directe prin înfiinţarea societăţilor comerciale străine sau mixte (de tip „joint venture”), a operării în colaborare (inovare, import-export), a investiţiilor în pachete de acţiuni;
- crearea zonelor industriale „parcuri industriale sau industrial sites”, reorganizarea urbanistică şi dezvoltarea infrastructurii;
- retehnologizarea şi inovaţia tehnică, pentru creşterea calităţii şi productivităţii;
- restructurarea sistemului informaţional-informatic, prin introducerea noilor tehnologii (hardware şi software, reţele, internet) şi a sistemelor de control managerial;
- crearea capitalului, dezvoltarea mediului de piaţă a capitalului (Bursa, sistem bancar, sisteme de finanţare, asigurări);

---

[2] Doval E., *Analiza strategică a mediului concurenţial*, Editura FRM, Bucureşti, 2003.

- schimbarea mentalității, a climatului productiv, a culturii prin managementul strategic al resurselor umane.

Reproiectarea sau *re-engineering*, după Hammer şi Champy[3] (1993), se referă la un nou model conceptual al afacerilor sau organizațiilor, având un set de tehnici asociat şi care constă în „reinventarea" organizației sau „revoluția afacerii". Autorii subliniază faptul că reproiectarea implică invenție şi descoperiri, creativitate şi sinteză. Procesul de reproiectare nu este un proces lent, care urmează paşi de lucru sau etape, ci este un proces profund, dinamic, rapid, grandios şi deosebit de riscant, care face fie să se vadă rezultate imediate spectaculoase, fie să distrugă întreaga organizație. Este necesar să se lucreze în echipă, să se accepte ambiguități şi greşeli şi să se învețe din acestea, deoarece la baza reproiectării stă gândirea discontinuă (identificare şi abandon) şi reguli bazate pe presupuneri cu privire la tehnologii, oameni şi scopuri ale organizației.

Reproiectarea, după autori, este determinată de o nouă orientare a managementului organizației înspre procese de afaceri. Ei definesc procesul de afaceri ca fiind o colecție de activități care iau una sau mai multe intrări şi creează o ieşire „valoroasă" pentru consumator. De regulă, managerii se axează pe sarcini, pe structuri, pe activități şi posturi, dar nu pe procese. Diferite compartimente sau grupuri sunt implicate în rezolvarea unei probleme, dar de regulă nu există un responsabil al procesului.

Reproiectarea, ca strategie de schimbare, conduce la o serie de alte schimbări în organizație, identificate de autori, astfel:

- rolul indivizilor în organizație, de la oameni controlați la oameni împuterniciți;
- pregătirea sarcinilor şi a fişei postului, de la instruire (training) la educație (învățare);
- măsurarea performanțelor şi acordarea compensațiilor, de la activitate la rezultate (valoare creată);
- criteriul de avansare în carieră a indivizilor, de la performanță la abilitate (competență);
- valorile, de la protective la productive;
- rolul managerilor, de la a supraveghea şi aproba la a acorda consultanță şi sprijin;
- structura organizațională, de la ierarhică la plată;
- rolul managerilor executivi, de la a monitoriza şi a ține evidența rezultatelor la lideri.

Construirea organizației pe noi baze, orientate spre proces, este experimentată în multe organizații internaționale, ca de exemplu: Kodak

[3] Hammer M., Champy J., *Reengineering corporation. A manifesto for business revolution*. Iriving Perkins Associates, USA, 1993, p.1.

(industria fotografică), IBM Credit (finanțare pentru computerizare IBM), Ford Motors (motoare Ford), Hallmark (industria cărților de felicitări), Bell Atlantic (servicii de acces la carieră), Taco Bell (din grupul Pepsi Co.), Capital Holding (asigurări), Caterppilar (industria vehiculelor grele)[4].

Schimbarea organizațională

Schimbarea organizațională are mai multe scopuri, dintre care: readucerea stării prezente la stare inițială mai bună, dar şi aducerea stării prezente la o stare viitoare superioară, care dezvoltă activitatea şi avantajul competitiv. Căile prin care se facilitează procesul de schimbare în sensul dezvoltării organizației pot fi privite la nivel de organizație, care suferă transformarea, la nivel de grup şi de individ, care participă la schimbare şi la nivel de management, care administrează schimbarea. Armonizând procesul restructurării organizațiilor cu procesul reproiectării (re-engineering) se pot considera trei dimensiuni:

- noi structuri organizatorice;
- comunicare;
- dezvățare şi învățare organizațională.

Noi structuri organizatorice

Cele patru mari faze prin care a trecut structura organizațională în ultimii 200 de ani sunt[5]: structura pe verticală (axată pe definirea sarcinilor şi comandă), structura birocratică (cu multe straturi de conducere şi proceduri), structura descentralizată (orientată către client) şi structura tip rețea.

Structura de tip rețea

Structura tip rețea are la bază teoria rețelei, care presupune că o organizație care acționează internațional are nevoie să facă parte dintr-o rețea prin care acumulează cunoştințe organizaționale. Condițiile rețelei sunt:

- regulile rețelei trebuie cunoscute şi aplicate (de exmplu: filiale, reprezentanțe, secții de producție din cadrul unei organizații);
- interdependența dintre componenții rețelei trebuie să fie acceptată;
- deciziile trebuie luate astfel încât să adauge valoare rețelei;
- rețelele nu sunt stabile şi oricare din membrii poate ieşi din rețea;
- punctele tari ale organizației depind de apartenența la rețea;
- schimbul informațional şi adaptarea sunt esențiale pentru succesul rețelei;
- natura rețelei depinde de natura produselor şi serviciilor implicate.

Structurile de „tip rețea” au un criteriu principal: externalizarea. Sintetic, externalizarea apare în structura organizațională de tip „trifoi”.

---

[4] Doval, E., *Managementul schimbării organizaționale în context internațional*, Editura Infomarket.
5 Doval E., *Analiza strategică a mediului concurențial*, Editura FRM, Bucureşti, 2003, pp.17-19.

Aceasta a fost descrisă de Handy[6] (1989) şi se compune din trei mari activităţi: activitatea de bază, activitatea externalizată şi activitatea flexibilă.

Activitatea de bază are personal angajat cu normă întreagă, caracterizat prin manageri, tehnicieni şi muncitori de înaltă calificare, profesionişti şi care au un rol esenţial în desfăşurarea activităţii organizaţiei.

Activitatea externalizată care este subcontractată unor furnizori de produse şi servicii neesenţiale pentru desfăşurarea activităţii.

Activitatea flexibilă care se referă la creşterile temporare de activitate atunci când cerinţele pieţei cresc şi organizaţia are surplus de capacitate. Personalul este angajat pe timp limitat sau cu timp de lucru parţial.

Structurile organizaţionale „tip reţea" pot fi de trei feluri[7]: structură tip reţea internă, structură tip reţea stabilă şi structură tip reţea dinamică. După autori, în centrul reţelei stă nucleul central decizional, denumit „broker", întrucât acţionează similar brokerului de pe piaţa de capital, mânuind un portofoliu de resurse şi capabilităţi strategice.

Structura tip reţea internă

Organizaţia este de tip „holding". Structura sa cuprinde unităţi operaţionale care fac parte dintr-o reţea, şi fiecare unitate funcţionează în propria specialitate, urmărind să se adapteze la cerinţele pieţei, fără a se implica prea mult în relaţiile cu mediul extern. Unităţile pot fi geografic situate în regiuni sau ţări diferite. Majoritatea funcţiilor sunt organizate în interiorul organizaţiei. Unităţile sunt specializate pe o anumită componentă a procesului operaţional sau a produsului finit şi tranzacţionează cu celelalte unităţi, cu nucleul decizional şi cu exteriorul (fig.1).

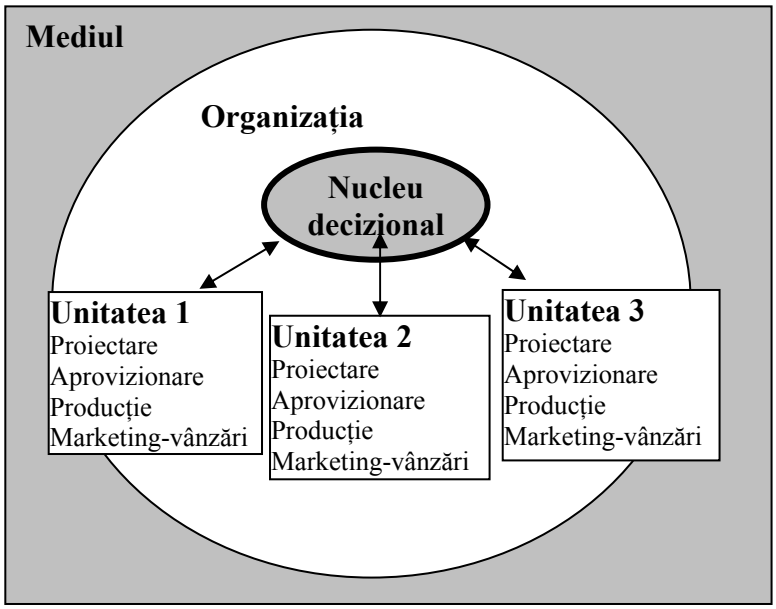

Fig.1 *Structura tip reţea internă*

[6] Handy C., *The Age of Unreason*, 1989 Arrow Books, UK, 1989, p. 71.

[7] Snow C.C., Miles R.E., Coleman H.Jr., *Managing 21st Century Network Organizations in Managing Change*. 2nd edition, published by Christopher Mabey and Bill Mayon-White, Paul Chapman Publishing ltd and The Open University, London, 1993, pp. 20-34.

Avantajele acestei structuri sunt legate de diminuarea redundanței resurselor, reducerea timpului de reacție față de oportunitățile pieței, încadrarea în costuri la nivelul organizației etc. Dezavantajele vin tocmai din libertatea unităților de a opera şi atunci poate apărea pericolul creşterii prețurilor de vânzare către clienții interni. De exemplu: organizarea pe centre de cost-profit sau pe centre de performanță.

Structura tip rețea stabilă

Organizația este de tip „organizație mixtă sau joint venture", în care activele sunt în posesia mai multor firme, sau de tip „parteneriat", în care activele sunt în posesia partenerilor. În acest tip de structură rețeaua este concepută pe sistemul lanțului valorii a lui Porter[8], dar unitățile sunt organizații independente cu deschidere mare spre exterior, având un rol de furnizori şi de distribuitori. Unitățile sunt grupate în jurul unui nucleu central de decizie, care poate fi o altă organizație (fig.2) şi care externalizează peste 50% din activități către organizațiile în care deține active.

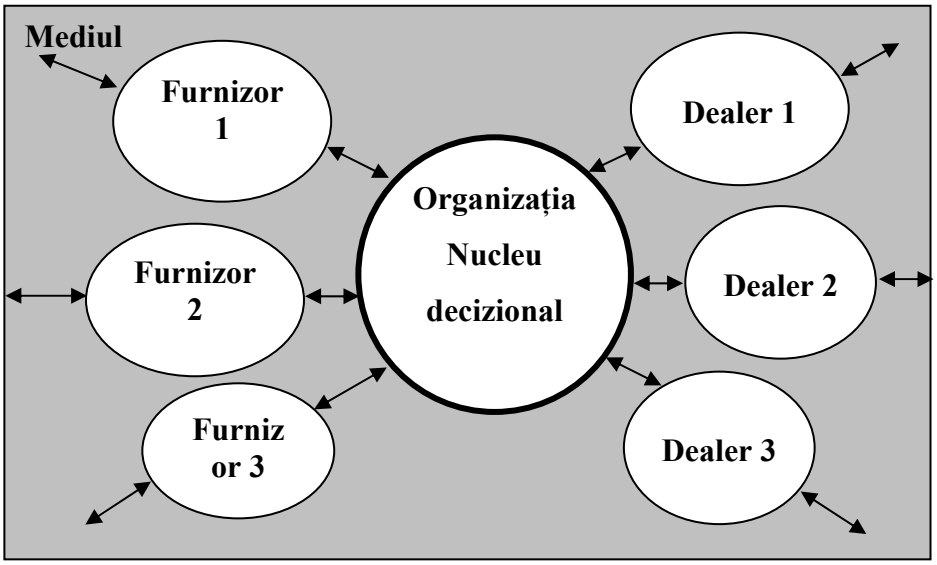

Fig.2 *Structura de tip „rețea stabilă"*

De exemplu: o firmă de renume ca nucleu de decizie, care are în jurul său firme independente în care deține capital cu rol de furnizori ai săi de subansamble şi componente sau de proiecte de implementare a noi proceduri, produse etc. şi distribuitorii (dealeri specializați cu activitate de vânzare şi service).

Avantajele acestui tip de structură sunt legate de repartizarea activelor şi a riscului între unități şi siguranța asupra aprovizionării şi asupra distribuției, controlul asigurării calității, controlul asupra costurilor. Dezavantajele rezultă din flexibilitatea redusă a structurii înseşi, din autonomia managerială a unităților şi din anvergura mare a controlului managerial al unității centrale de decizie.

[8] Doval E., *Analiza strategică a mediului concurențial*, Editura FRM, Bucureşti, 2003.

Structura tip rețea dinamică

Organizația îşi externalizează majoritatea activităților. Aceasta se bazează pe una din activitățile sale de bază cu care deține avantaj competitiv şi subcontractează celelalte activități. Activele necesare aparțin în majoritate subcontractanților, care sunt specializați (fig.3).

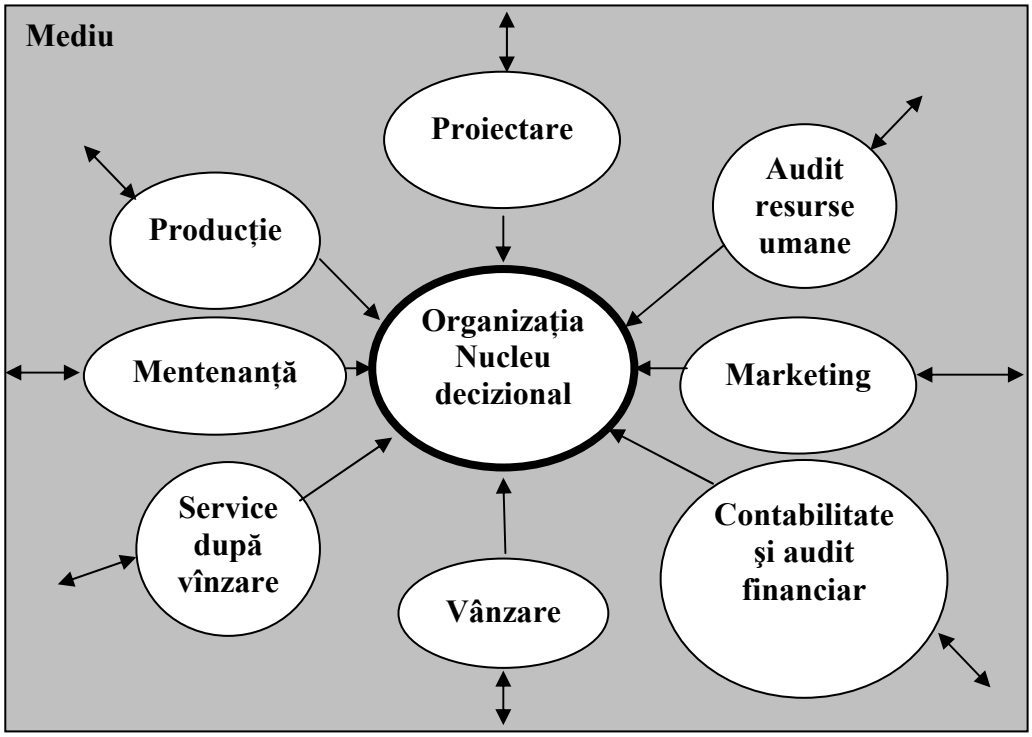

Fig.3 *Structura de tip „rețea dinamică”*

De exemplu: un antreprenor de construcții, care are ca avantaj competitiv activitatea de brokeraj, contractează un obiectiv de construcții, cum ar fi o autostradă, un aeroport, un parc industrial etc. şi care subcontractează diferitele activități cu furnizori de bunuri şi servicii: proiectare, construcție, servicii cu diferite utilaje grele, audit financiar etc.

Avantajele rezultă din utilizarea activelor şi capabilităților strategice specializate externe, oferind ce este mai bun consumatorului. Dezavantajele sunt legate de dinamismul şi flexibilitatea rețelei, care uneori nu asigură caliatea uniformă pentru produsul sau serviciul oferit.

Fiecare dintre cele trei tipuri de structură tip rețea implică un anumit grad de externalizare, risc şi control managerial.

Caracteristicile principale ale celor trei structuri „tip rețea” sunt redate în tabelul 1.

La nivelul organizației, restructurarea economică presupune schimbarea fundamentală a bazei de organizare şi funcționare a organizației, înseamnă re-engineering. Procesul de reproiectare nu este un proces lent, care

urmează paşi de lucru sau etape, ci este un proces profund, dinamic, rapid, grandios şi deosebit de riscant, care face fie să se vadă rezultate imediate spectaculoase, fie să distrugă întreaga organizaţie.

Tabelul 1

Structura Caracteristici	**Reţea internă**	**Reţea stabilă**	**Reţea dinamică**
Externalizarea activităţilor	mică	medie	extinsă
Proprietatea asupra activelor	largă	medie	slabă
Relaţii	interacţiune	mutuale	antreprenoriale
Risc	scăzut	mediu	ridicat
Control managerial	ridicat	mediu	scăzut

Este necesar să se lucreze în echipă, să se accepte ambiguităţi şi greşeli şi să se învețe din acestea, deoarece la baza reproiectării stă gândirea discontinuă (identificare şi abandon) şi reguli bazate pe presupuneri cu privire la tehnologii, oameni şi scopuri ale organizaţiei.

USING ON-LINE NEWSPAPERS TO TEACH ENGLISH COURSES

Lect.univ.dr. Ana-Maria NEGRILĂ

Internetul constituie o sursă de materiale şi activităţi care pot fi accesate şi folosite de profesori în cadrul cursurilor de limbă engleză. Totuşi, Internetul conţine materiale în special pentru cursurile de avansaţi şi mai puţin pentru cursurile de bază şi începători. Folosirea ziarelor pe CD-ROM oferă materiale pentru cursurile specializate deoarece manualele nu au întotdeauna vocabularul necesar. Ziarele on-line oferă studenţilor posibilitatea de a-şi dezvolta atât abilităţile de citit şi de înţelegere a textului citit, cât şi de scris prin dezvoltarea vocabularului de specialitate.

Newspapers on CD-ROMS have become increasingly used in ESL courses as they offer a variety of materials that could be beneficial for reading, preparing topics, discussion in class, language exercises, writing tasks (reconstructing a text from a series of prompts), comprehension and vocabulary exercises. ESP textbooks do not have narrowly specialized domains of interest, which can be found only on newspapers on CD-ROM. The problem is that while on-line newspapers can be encountered on the Internet, CD-ROMs have to be purchased. Sometimes, you may not find them in your local store as they address to a small number of specialists. Another problem is that the teacher needs to buy more copies if she wants to use them in class. However, this may be solved by computers connected in a network and only one CD-ROM. However, virtual newspapers are free and can be accessed by the students at any time. Still, the price of CD-ROMS makes them less used than the on-line papers.

Victoria Muehleisen takes up the issue of using newspapers in language classroom. She favors the use of Internet in ESL classes, because students find it interesting and challenging to use a computer. This provides a strong motivation for learning English, because this way English becomes a means of communication, and students have the possibility to use it. Among other types of resources, she mentions also the on-line newspapers, saying that they are useful both as the introduction to the use of the Internet and for doing research for class presentations.

The issue of using on-line newspapers is also taken up by Ian Brown. He states that he usually uses newspapers in his class, and sometimes he uses electronic papers, because he considers useful for students to practice their computer skills as well as to have a greater variety of choice. E-papers can be used as a source of information, benefiting from the easiness of searching, the variety of articles from different parts of the world and their free character. He also considers that the Internet reading activity builds on students' reading skills, helps them to enlarge vocabulary, forces them to infer unknown words from the context, develops their writing and speaking skills for class presentations, and enriches their cultural awareness.

Ken Schmidt raises the issue of using the Internet as supplementary reading. He considers that the Internet is a gold mine of varied reading comprehension input (as the sites of on-line newspapers are). The only problem is the students' comprehension level. Most of the sites are not available for beginners and intermediate students as they do not have sufficient knowledge of grammar, vocabulary and their reading speed is limited.

Students will have the possibility to read some materials that are abridged and are made especially for their level. However, from the intermediate level up, on-line newspapers could be used because most of them have a varying level of English, which makes it possible for teachers to adjust the input to the level of the class.

Kenji Kitao is also interested in using electronic newspapers in English teaching. Many of his Japanese students were interested in reading English newspapers, but it was too difficult for them to do it. As he has been teaching how to read newspapers for more than twenty years, his students have become interested in reading newspapers and learned to read them with the help of a dictionary. He considers that students must be first introduced to the basic features of newspapers, their organization, style and most important concepts such as headline, byline, classified ads etc. This advice is not functional for European students because the European papers are not substantial different in the outlook, but the Japanese students may find them confusing. Therefore, Kitao considers that using on-line newspapers is a profitable element of teaching, if students have already familiarized with their features to make the best use of the articles they read.

On-line papers can be used as any other texts to develop reading activities that will improve students' reading skills. A major benefit is that students will trust more their content, as they contain authentic materials that provide them with authentic language.

The Internet can also be used as a source of not only reading, but also listening materials. Students can have access to them so that they will

improve their skills. On-line papers are only some activities that are provided by the modern technology and assist the teacher in writing new, challenging materials. Lately, an increasing number of colleges have established computer labs and Internet connections. Theorists consider that the communicative method functions better with the use of new technology because modern activities are more interesting for students, the computer offers interactivity, and the Internet is not only a huge database, but also a place where students find authentic materials and language.

Teaching has to be connected to the advances in science and to borrow those means that are beneficial to both teachers and students. Computers are one of those means that make teaching and learning a fashionable activity. The Internet makes students feel that they are members of a global society and that their learning has a purpose – to make them communicate.

If the usual writing is seen just by the teacher, the e-journals give students the possibility to communicate with the other colleagues. They not only have to discuss only to make decision about the materials, but they also develop communicative skills learning to cooperate with the others. They benefit from a larger audience. The result is an increase in students' interest and motivation. They are less afraid of writing because they know that the primarily purpose will be not evaluation, but interaction. Kate Newman states that the audience, whether it be the teacher or a peer, responds to their writing not as an evaluator, but as a partner in communication.

Yu-mei Wang takes up the subject of e-mail dialogue writing in an ESL reading and writing class. She states that students tend to produce more language functions and their writing is also much more spontaneous resembling real communication. Moreover, students spend less time when writing on the computer than they would have if they had been writing on paper. The computer provides not only writing assistance, but also dictionaries and spell proofing. In conclusion, the students in Yu-mei Wang's study felt that electronic journal writing was closer to speaking than to writing.

As students participate in various projects, they learn to communicate. This way they create a bond and feel closer to each other. Sandra Kerka considers that journals have the power to build a community of learners through the process of critical co-reading and co-writing. In time, the result of students working together is the formation of a cohesive group where each member will accept and will act according to his/her role.

Some students are afraid to talk in class, but they will feel more encourages by the discussions via e-mail. They will end up being more creative when writing the e-journals and in time, they may also open to class discussion.

As some people are afraid of face-to-face talk, some others are less confident when using a computer. This type of activity will help students get rid of their fears. They will soon be able to use the computer and will develop skills that may be useful in their career as well. Therefore, Kate Newman considers that her experience with e-journals paid off. Computers assist the students in their work and provide not only the frame, but also a friendly-user medium.

References

Brown Ian. *Internet Treasure Hunts - A Treasure of an Activity for Students Learning English*. TSOL Journal, 2000.

Kerka, Sondra. *Journal Writing and Adult Learning*. ERIC Digest No. 174. ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education Columbus Ohio, 1996, Accessed at http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed399413.html on 6/ll/01.

Kitao Kenji, *Teaching the English Newspaper Effectively*, TSOL Journal, 1998.

Muehleisen Victoria. *Projects Using the Internet In College English Classes*, TSOL Journal, 1996.

Newman, Kate. and Jan Strever. *Using Electronic Peer Audience and Summary Writing to Decentralize the Role of the Teacher*. Journal of College Reading. Sept. 1997. Accessed at http://www.gonzaga.edu/isp/ma_tesl/mtsl500/writing/esl_writing.htm on 6/11/01. (Offline when checked on 9/1/02.)

Seedhouse Paul. *Using Newspapers on CD-ROM*, TSOL Journal,1994.

Schmidt Ken. *Online Extensive Reading Opportunities for Lower-Level Learners of EFL/ESL* TSOL Journal, 1999.

Wang, Yu-mei. *E-mail Dialogue Journaling in an ESL Reading and Writing Classroom*. ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education. Washington, D.C. 1966: 766-781. (ED 397 845).

INFLUENȚA EREI INFORMAȚIONALE ASUPRA ORGANIZĂRII ŞI DESFĂŞURĂRII RĂZBOIULUI MODERN

Mr.lect.univ.drd. Stelian PANTAZI

The war is a product of its age. The tools and tactics of how we fight have always evolved along with technology. Warfare in the Information Age will inevitably embody the characteristics that distinguish this age from previous ones. These characteristics affect the capabilities that are brought to battle as well as the nature of the environment in which conflicts occur.

Tentativele de a imagina şi prefigura, în măsura posibilităților, viitorul, soluțiile preconizate pentru modelarea acestuia au sporit direct proporțional cu accelerarea ritmului de evoluție a societății în ansamblul său şi determină creşterea ca număr şi complexitate a problemelor cu care ne confruntăm. Prin definirea şi înțelegerea societății pe care o construim şi a drumului pe care aceasta îl va urma, vom putea prefigura mai bine forma, conținutul şi fizionomia acțiunilor viitoare din domeniul militar.

Societatea care se prefigurează, societatea informațională sau societatea celui de-al treilea val, reprezintă o nouă civilizație, un nou mod de viață, cu cerințe economice, politice şi militare proprii.

Dar, ca orice schimbare, aceasta se va manifesta diferențiat pe plan global, aşa cum s-au manifestat şi revoluțiile anterioare. Astfel, ea va fi facilă pentru unele state, posibilă pentru altele şi aproape imposibilă pentru cele mai multe țări ale lumii. Sau cum descria Alvin Toffler: „înaintăm cu repeziciune spre o structură totalmente diferită a puterii, care va crea nu o lume tăiată în două, ci acut divizată în trei civilizații contrastante şi concurente - prima, încă simbolizată de plug; a doua, de linia de asamblare; iar a treia, de computer”.[1]

Caracterizarea societății informaționale s-a făcut de la începutul afirmării acestui tip de societate, fiecare dintre analişti încercând să îi prezinte cât mai clar formele şi trăsăturile. Considerăm că ceea ce s-a realizat în acest domeniu reprezintă tot atât de puțin cât societatea informațională a avut posibilitatea să se manifeste.

---

[1] Alvin Toffler, *Război şi Antirăzboi - Supraviețuirea în zorii secolului XXI*, Editura Antet, Bucureşti, 1995, p.35.

Sensul de societate informațională a fost atribuit societății în care fiecare individ are o doză foarte mare de cunoştințe, este conectat la tot ceea ce apare nou, consumă şi creează în permanență informații. Totodată, ea poate fi identificată şi cu societatea în care democrația se manifestă sub toate aspectele, iar individul deține controlul, ca parte sau ca întreg, asupra acesteia. Sau, de ce nu, o societate în care omul, ca element al său, este o jucărie, o armă sau un consumator inofensiv, banal, docil, uşor de ademenit şi în permanență manipulat.

Evoluția societății în era informațională este uimitor de rapidă. Şi la fel de rapidă este şi revoluția în domeniul militar, care în decurs de circa 40 de ani a parcurs numeroase schimbări calitative, cu adevărat fantastice, şi care cu siguranță va fi mult mai profundă decât şi-au imaginat până acum majoritatea analiştilor.

Era informațiilor a adus cu sine computerele, microcipurile, puterea de procesare şi toate celelalte părți componente ale unui limbaj pe care în urmă cu un deceniu puțini îl cunoşteau şi care astăzi este parte constitutivă normală a comunicării de rutină. Uriaşa revoluție pe care o trăieşte omenirea se resimte, după cum se vede, până şi în limbaj. Iar viteza amețitoare cu care se manifestă ne face pe noi, oamenii, să nu simțim la adevărata intensitate schimbările majore, radicale care se produc în noi şi în jurul nostru.

Cum era de aşteptat, toate aspectele vieții se modifică permanent. Practic nu mai există domeniu care să nu fie afectat de valul de schimbări. Evident că şi domeniul militar se află în plin proces de schimbare şi de transformare, încercând să facă față noilor provocări impuse de ritmul accelerat al dezvoltării omenirii.

Parte integrantă a societății, armata este obligată să se transforme, să se modeleze pe noile cerințe pe care societatea i le impune. Recunoscută ca o structură conservatoare, armata, la fel ca orice birocrație modernă, se opune inovației – mai ales atunci când schimbarea implică coborârea în grad a anumitor unități şi nevoia de a învăța noi îndeletniciri şi de a transcede rivalitățile din serviciu. Revoluția în domeniul militar înseamnă, în esență, schimbări profunde, nu numai în domeniul tehnologiei. Este necesară o schimbare radicală a doctrinei, revizuirea şi schimbarea întregii structuri de forță a armatei, adică dimensiunile, compoziția şi numărul de unități din cadrul ei.

Primii care au înțeles şi au pus în practică toate aceste schimbări au fost tot aceia în care era informațională se manifestă în toate formele sale şi cu cea mai mare viteză: S.U.A. Dezastrul din Vietnam realizat de armata S.U.A., ale cărui ecouri se mai aud şi astăzi, precum şi deznodământul scurtului şi sălbaticului conflict din 1973, când armatele Egiptului şi Siriei au atacat Israelul, au făcut ca armata S.U.A. să declanşeze un amplu şi revoluționar proces de schimbare doctrinară, care încă se mai desfăşoară şi se înscrie pe direcții noi.

Primul pas a fost făcut în momentul în care doctrina a început să pună accent pe „adâncirea spațiului de luptă”, sub sintagma „apărarea activă”.

Acest fapt se întâmpla în 1976 şi consta, în esenţă, în lovirea nu doar a eşalonului întâi ci şi a eşalonului doi şi rezervelor, precum şi continua mobilitate a apărării. Tot atunci au apărut şi conceptele de „luptă în profunzime" sau „câmp de luptă extins", ceea ce însemna că bătălia nu mai avea loc doar "pe front" ci şi în adâncimea ariergardei inamicului, acolo unde se găseau eşaloanele următoare. „Prin aceasta se urmărea să se interzică mişcarea oamenilor, proviziilor şi informaţiilor, astfel ca eşaloanele de ariergardă să nu poată sprijini trupele de invazie"[2].

Acest lucru însemna integrarea acţiunilor aviaţiei cu forţele terestre. Astfel a apărut conceptul de luptă aero-terestră, doctrina ce a făcut posibilă conceperea ducerii unui război împotriva U.R.S.S. fără fi necesară folosirea armelor nucleare.

În timp, doctrina a fost supusă modificărilor, fiind urmată de versiunea Operaţii Aero-Terestre care însemna împiedicarea formării elementelor eşalonului doi şi rezervelor. Doctrina apărută în 1991 sublinia capacitatea de a proiecta puterea pe mari distanţe, cu viteză superioară. Ea accentua necesitatea operaţiilor conjugate între diversele servicii şi a operaţiilor combinate cu forţele aliate.

„Plasând factorul timp în centrul preocupărilor, doctrina cerea atacuri simultane, sincronizate şi controlul executării în timp real. Comandanţii trebuiau să controleze tempoul luptelor. În sfârşit, cunoaşterea – informaţii şi comunicaţii îmbunătăţite – devenea element absolut central"[3]. Versiunea din 1993, apărută în F.M. 100-5, pune mare accent pe *versatilitate* – capacitatea armatei de a trece rapid de la un gen de conflict la altul.

Încheierea Războiului Rece, care a dus la dispariţia bipolarităţii, a fost următorul moment în care doctrina militară a trebuit să fie remodelată, adaptată noilor ameninţări şi riscuri existente şi previzibile ale omenirii. Astfel, inamicul a devenit tot mai invizibil, dar tot mai activ, ia diferite forme de existenţă şi manifestare, atacă în toate mediile. S-a ajuns la necesitatea gândirii tot mai profunde a unui sistem de securitate internaţională, securitatea statală şi a individului devenind o problemă globală. În acest context, doctrinele militare, alături de alte doctrine vor trebui revizuite, reorientate spre conceperea unor structuri şi procedee noi, care să corespundă noilor confruntări. Atentatele de la 11 septembrie 2001 din S.U.A., precum şi cele care au urmat în întreaga lume reprezintă doar un exemplu de conflict care trebuie dus în viitor. După cum am mai specificat, modificarea doctrinei şi introducerea în dotare a celor mai noi realizări în domeniul tehnologiei implică regândirea organizării şi compunerii forţelor armate de la cel mai mic

---

[2] Alvin Toffler, *Război şi Antirăzboi – Supravieţuirea în zorii secolului XXI*, Editura Antet, Bucureşti, 1995, p.68.
[3] Ibidem, p.70.

eşalon până sus. Costul tot mai mare pe care îl necesită menținerea în stare operativă a forțelor face ca reducerea numerică a acestora să fie necesară. Se insistă pe folosirea bugetului spre sisteme de armament cu putere de foc mai mare, dar echipaje mai mici.

În ceea ce priveşte organizarea, se vorbeşte tot mai mult despre structuri flexibile, care pot fi adaptate atât cerințelor acțiunii în sine (misiunii) cât şi concepției emanate de comandantul acelei structuri. Astfel, armatele îşi relaxează sistemul de comandă rigid, de sus în jos, autoritatea de decizie fiind coborâtă până la cel mai de jos nivel posibil, deoarece „o forță digitalizată necesită un control centralizat mai puțin rigid, iar tipurile de operații neliniare pe care le va duce într-un ritm rapid, în sistem pulsatoriu şi holistic nu vor fi adecvate unui control rigid, centralizat”.[4] Aceste structuri trebuie să fie capabile să ducă acțiuni din cele mai diversificate: de la hrănirea localnicilor după o catastrofă, până la instruirea soldaților unei țări prietene pentru a lupta într-o insurecție. Ele trebuie să efectueze raiduri clandestine pentru colectarea de informații, sabotaj, salvări de ostatici sau în scopuri de asasinat. Se pot angaja în acțiuni antiteroriste sau pot duce războiul psihologic.

Fenomenele grave care se petrec la ora actuală şi necesitatea de gestionare a acestora, au făcut ca pe lângă alianțe, care au menirea să-şi protejeze țările din interior împotriva altor state sau alianțe, fără însă a avea competențe internaționale, să se constituie germenii, deocamdată, ai unor “armate zonale”, “regionale” şi chiar “internaționale”. Acestea se doresc a fi structuri mult mai flexibile şi mai diversificate, prin care organismele zonale şi internaționale să-şi exercite autoritatea, iar comunitatea zonală şi internațională să-şi regleze comportamentul. Ele sunt foarte greu de realizat, datorită faptului că organizațiile internaționale şi zonale nu dispun, deocamdată, de mijloace pentru a-şi întreține armate, iar multe națiuni nu sunt dispuse deocamdată la acest efort. Am evidențiat această problemă deoarece unele aspecte privind organizarea noilor structuri militare decurg din apartenența lor la aceste organizații. Iar acest lucru este valabil şi în cadrul alianțelor. Este vorba despre procesul de standardizare a armamentului şi chiar a structurilor, care are la bază un sistem de criterii de compatibilitate şi interoperabilitate. Tendința firească este să se realizeze structuri care să poată acționa împreună, în orice situație, în cel mai scurt timp, fără măsuri speciale de integrare şi de optimizare funcțională. În ceea ce priveşte încadrarea acestor structuri cu personal, aceasta se va face numai cu profesionişti, bine instruiți, caracterizați prin inteligență, motivație, încredere, bogăția resurselor, devotament emoțional, moral ridicat şi inițiativă individuală. Dezvoltarea tehnologică şi implementarea acesteia în structurile militare va determina în

[4] Gl.lt.dr. Eugen Bădălan, Gl.bg.dr. Teodor Frunzeti, *Asimetrie şi idiosincrasie în acțiunile militare*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al armatei, Bucureşti, 2004, p. 95.

acelaşi timp cu creşterea ritmului acţiunilor, a distanţei de acţiune, şi o mare capacitate de susţinere a acţiunilor şi de refacere a forţei: acest lucru atenuează şi deosebirile dintre armele luptătoare, de sprijin, fiecare dintre acestea având nevoie de propria componentă logistică, eficientă, oportună, interoperabilă şi cu mare mobilitate, în concordanţă cu caracteristicile forţei.

Noile structuri militare care se preconizează a fi utilizate în acţiunile militare viitoare vor fi antrenate şi pregătite pentru luptă într-un mod aparte, punându-se un accent tot mai mare pe instruirea lor în condiţii aproape similare celor oferite de spaţiul de luptă. Astfel, prin executarea de repetiţii, structurile conducătoare pot să-şi facă o imagine cât mai reală a ceea ce se va întâmpla pe timpul desfăşurării acţiunii, care sunt momentele critice, cum pot fi depăşite sau chiar ocolite şi în ce măsură acţiunile planificate îşi ating scopurile. Şi nu în ultimul rând, forţele vor fi verificate cu ajutorul sistemelor complexe de simulare a luptei, de verificare a eficienţei diferitelor elemente de dispozitiv şi categorii de forţe, în situaţii concrete, sub influenţa directă a acţiunilor adversarului şi a condiţiilor oferite de teren, date meteo, alţi factori care modifică sau influenţează situaţia.

Pentru a crea o imagine a ceea ce va însemna pregătirea forţelor în viitor, vom prezenta în continuare cele mai importante obiective propuse a se realiza în cadrul instruirii forţelor, reieşite din doctrina NATO. Subiectele care necesită o atenţie deosebită în cadrul instruirii includ: folosirea forţei şi a regulilor de angajare; cultura şi obiceiurile din zona misiunii; conştientizarea limbajului de bază şi a expresiilor cheie; punctele de control şi blocajele rutiere operative; acţiunea patrulelor; observarea şi raportarea; vehiculele şi personalul de căutare; descoperirea minelor şi înlăturarea lor; recunoaşterea echipamentului şi a mijloacelor de luptă; citirea hărţilor; procedurile de comunicare; acordarea primului ajutor; procedurile de protecţie NBC.

Viitoarele structuri militare vor fi caracterizate astfel: colective integrate, antrenate şi eficient comandate, cu o înaltă calificare militară, cu o bună motivaţie, cu un moral ridicat, spirit de camaraderie, cu capacitate de a îndeplini misiuni de luptă întrunite, de o a largă diversitate, în timp şi spaţiu, rapide şi manevriere.

Revoluţia tehnologică şi produsele ei vor trebui să amplifice fiecare din aceste caracteristici. Dar nu în ultimul rând trebuie "să trimită soldatul combatant tot mai departe de punctul de contact cu inamicul, făcând ca puterea de foc pe care o poate administra acel soldat să devină tot mai intensă şi precisă. Succint spus, înseamnă a mări capacitatea de supravieţuire şi distrugere"[5].

Nu există nici o îndoială că tehnologiile avansate din informatică şi telecomunicaţii şi capacităţile pe care le oferă acestea vor schimba în mod semnificativ rolul, misiunile şi metodele din mediul militar. Schimbările se

[5] James Adams, *Următorul – ultimul război mondial*, Editura Antet, Bucureşti, 1998, p.123.

vor produce nu numai la nivelul marilor puteri militare, ci şi la nivelul statelor mici şi chiar al participanților nestatali. În întreaga lume, strategii şi planificatorii din domeniul apărării încearcă să găsească răspunsuri la numeroasele întrebări privind natura acestor evoluții, ritmul în care vor avea loc şi modul în care va fi gestionată tranziția de la situația actuală la cea viitoare. După cum arată majoritatea cercetătorilor şi atestă fiecare zi de la începutul secolului al XXI-lea, era informațională inaugurează schimbări majore, de fond, în orice efort şi acțiune umană.

Ipotezele privind iminența unei revoluții în domeniul militar au început să apară la începutul anilor `80, dar până la Operația „Furtuna Deşertului" din 1991, când SUA au întrebuințat întregul arsenal de armamente cu mare precizie împotriva Irakului şi întreaga lume a putut să vadă efectele acestuia şi nivelul tehnologic avansat la care s-a ajuns, evaluările au fost mai mult de natură teoretică. În anii de după acest eveniment, discuțiile, analizele şi teoriile despre implicațiile tehnologiilor erei informaționale asupra pregătirii şi ducerii războaielor şi conflictelor s-au multiplicat în mod substanțial[6]. În acelaşi timp, oamenii de ştiință, analiştii şi planificatorii militari au recunoscut că implicațiile noilor tehnologii pentru securitatea națională şi politica de apărare se extind mult mai departe, dincolo de elementele caracteristice ale preciziei forței. Ca urmare, doctrinele de apărare au început să fie modificate în concordanță cu aceste capacități iminente. De asemenea, teama crescută față de amenințările la adresa informației şi infrastructurii războiului, aşa cum tot mai mulți analişti recunosc că tehnologiile erei informaționale furnizează nu numai noi capacități, dar creează, în acelaşi timp, noi vulnerabilități.

Datorită faptului că tehnologia informației şi comunicațiilor a pătruns pe piață şi în mediul militar cu o rapiditate fără precedent, uneori se pare că singurul aspect care a ținut pasul cu aceste tehnologii a fost incertitudinea despre modul în care au fost create securitatea națională şi politica de apărare viitoare. Abordările recente în acest domeniu evidențiază următoarele aspecte: terminologia specifică este în curs de clarificare; este explorat contextul în continuă evoluție; informația devine un factor din ce în ce mai important în crearea bogăției şi un obiect de uz curent; creşterea importanței şi valorii informației conduce atât la schimbări organizatorice, cât şi de evaluare a societății şi domeniului militar.

Principalele efecte ale erei informaționale asupra domeniului militar sunt următoarele: timpul şi distanța vor deveni mai puțin importante ca şi constrângeri; evenimentele vor fi influențate de un număr mai mare de factori internaționali; granițele dintre participanții internaționali vor deveni tot mai nesemnificative; guvernele democratice şi economiile libere de piață vor

[6] Joint Vision 2010, *Department of Defense*, Washington, DC, 1996, p. 2.

înflori, dar nu vor deveni unicele forme de guvernare sau organizare economică; tendințele spre regionalizare şi globalizare se vor accentua; discrepanța dintre bogați şi săraci va creşte; amenințările pot apărea din tot mai multe surse difuze, iar războiul asimetric reprezintă un real pericol, deşi nu este nou, pentru securitatea națională; strategia şi tactica se vor schimba; oricât de importante sunt tehnologiile telecomunicațiilor şi informației, acestea nu sunt singurele care înregistrează evoluții evidente; revoluția reală în domeniul militar se realizează prin combinarea tehnologiei informației şi comunicațiilor cu alte tehnologii care au aplicații în mediul militar.

În planificarea şi desfăşurarea acțiunilor militare viitoare se vor avea în vedere concepte operaționale noi care să susțină şi să materializeze în planul acțiunii militare obiectivele de urmărit.

Unul dintre concepte este *manevra dominantă*, concept care reflectă dorința de a obține capacitatea necesară pentru ca forțele întrunite să ajungă într-o poziție avantajoasă care să le permită utilizarea întregii puteri de luptă de care dispun, în scopul îndeplinirii misiunii stabilite.

Al doilea concept, *angajamentul de precizie*, reprezintă aplicarea abordării bazate pe maximizarea rezultatelor în utilizarea forțelor întrunite.

Un alt concept, *concentrarea logistică*, constă în abilitatea de a asigura materialele de care este nevoie la locul şi timpul dorite de utilizatori.

Protecția multidimensională constă în capacitatea forțelor de a se autoproteja pe timpul pregătirii şi îndeplinirii tuturor misiunilor stabilite şi fără a împiedica îndeplinirea acestora.

Conceptul *dominația în spectrul complet* ia în considerare un număr de opțiuni diferite de războiul de mare intensitate. Potrivit acestui concept, nu mai sunt necesare nici trupe numeroase şi nici o multitudine de structuri dispunând de armament greu care să ocupe efectiv anumite zone sau regiuni pentru a se atinge scopurile şi obiectivele coercitive propuse în plan politico-militar. Pot fi utile şi produc efectele dorite combinații atent pregătite şi adaptate specificului fiecărei misiuni în parte, din diverse genuri de armă aparținând forțelor terestre, care să acționeze în cooperare cu structuri ale Forțelor Speciale şi care să beneficieze de sprijin aerian şi logistic corespunzător.

Războiul bazat pe rețea este o inițiativă conceptuală în care senzorii, decidenții şi executanții sunt interconectați, astfel încât să optimizeze eficacitatea luptei. Această abordare în rețea va mări capacitatea de acces la informații în timp real, va mări ritmul operațiilor şi va mări letalitatea acțiunilor. Domeniile cheie pe care le abordează acest concept sunt tehnologia informațiilor şi rețelele de comunicații secretizate şi de mare viteză.

Forța întrunită de răspuns este un concept în care se focalizează transformările necesar a fi întreprinse în forțele armate pentru a le perfecționa capacitatea de răspuns la provocările noului secol.

Autorii documentului programatic „Viziunea Întrunită 2020”, elaborat de Comitetul Întrunit al Şefilor de State Majore din armata S.U.A.(cei care promovează aceste concepte), identifică trei etape esenţiale în cursul procesului de definire a capabilităţilor necesare rezolvării oricărei situaţii specifice:

- asigurarea condiţiilor pentru derularea acţiunilor necesare de către forţele aliate sau partenere aflate în teatrul de război;
- ţinerea sau, după caz, luarea situaţiei sub control, având în vedere şi necesitatea de a se acţiona cu rapiditate;
- rezolvarea situaţiei prin acţiuni decisive, fază care se poate întinde pe o durată mai îndelungată, de la câteva luni la câţiva ani.

Războiul paralel este o abordare care are drept element principal copleşirea în timp rapid a adversarilor. Războiul paralel se caracterizează prin manevre simultane, care să paralizeze forţele adverse şi să le interzică acestora spaţiul şi timpul necesar propriilor manevre.[7] Scopul războiului paralel este de a prelua controlul acelor sisteme pe care se bazează adversarul pentru a-şi exercita puterea şi influenţa: sistemul de conducere, administrativ şi militar, liderii politici şi militari, populaţia, principalele industrii, sistemul de comunicaţii, forţele militare. Războiul paralel poate fi util pentru coerciţie, dar este un concept care pune accentul principal pe exercitarea forţei cu brutalitate.

Cea mai eficientă modalitate de a selecta ţintele pentru războiul paralel intră sub incidenţa unui alt concept, denumit *operaţii bazate pe efecte*. Acestea sunt acţiuni militare în care prima măsură întreprinsă vizează preluarea controlului asupra sistemelor principale şi vitale care permit adversarului să existe şi să lupte. Conform acestui model acţional, în utilizarea forţelor militare pentru a atinge obiective politice limitate, punctul cheie îl constituie obţinerea efectelor dorite la nivel politic şi nu uzura, extenuarea sau anihilarea adversarului prin intermediul unor distrugeri masive. Tehnologiile perfecţionate, ca de exemplu bombardamentul de precizie, cercetarea aeriană, avioanele nedetectabile prin radar, sistemele perfecţionate de comandă şi control, operaţiile informaţionale, se bazează toate pe flexibilitate şi viteză de reacţie ridicată spre a se obţine succesul dorit, cu pierderi umane şi distrugeri minime.

Operaţiile decisive rapide sunt un concept care “implică învingerea unui adversar prin reducerea capacităţii şi voinţei de a lupta, prin deplasarea, desfăşurarea şi utilizarea rapidă a forţelor”.[8] Este, în esenţă, o teorie despre cum trebuie utilizate forţele militare pentru a învinge un adversar decisiv şi repede, bazată pe cele două concepte prezentate anterior: operaţii bazate pe efecte şi războiul paralel.

---

[7] David A. Deptula, *Effects Based Operations: Change in the Nature of Warfare*, Aerospace Education Foundation, Ailington. VA 2001, p.3.

[8] Colectiv de autori coordonat de Gl.lt.dr. Eugen Bădălan, *Concepte strategice şi operative de actualitate*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2004, pp. 125-126.

Dominația în domeniul decizional este un concept strategic care "implică luarea în considerare a tuturor opțiunilor posibile pentru adversar şi eliminarea celor care sunt nepotrivite pentru puterea militară şi alte mijloace de care dispune acesta". [9]

Istoria a demonstrat că fiecare război are elemente specifice, de irepetabilitate, care îi conferă o fizionomie proprie, total diferită de conflictele precedente şi de cele următoare. Această individualizare şi specificitate este de fapt o caracteristică generată de dezvoltarea tehnologică, de introducerea de sisteme de armament şi tehnică militară sofisticate, care au produs mutații continue în modul de ducere a războiului, incluzând formele şi procedeele de ducere a acțiunilor militare, tehnicile, tacticile şi procedurile corespunzătoare, precum comanda şi controlul bazate pe informații, computere şi comunicații adecvate. Astfel, cu atât mai mult în viitor, se va manifesta caracterul de *unicitate* al acțiunii militare prin prisma condițiilor în care se desfăşoară, dar şi a comportamentului părții adverse.

Totodată, se manifestă tot mai accentuat caracterul *asimetric* al acțiunilor militare. Caracterul asimetric al acțiunilor militare reiese din modul în care forțele acționează asupra adversarului. Astfel, acțiunile de luptă se vor duce nu împotriva forțelor adversarului pregătite pentru luptă, ci împotriva acelora care se află în deplasare, se mobilizează, sunt în refacere sau pe timpul pregătirii acțiunii. Totodată, asimetria apare ca efect al amenințărilor „dintr-o multitudine de direcții, cu o mare varietate de sisteme de armament".[10] Asimetria rezultă şi din utilizarea la maxim a avantajelor deținute de una din părți, oricare ar fi domeniul în care există acest avantaj.

Asimetria poate fi privită sub două aspecte. În primul rând, prin prisma armatelor care au de făcut față unui adversar superior şi care evită o angajare directă, forță contra forță şi se bazează pe acțiuni de inducere în eroare, ascundere, dispersare, utilizare a avantajelor terenului, în special în teren muntos-împădurit, lupta în localități, procedeele războiului de rezistență sau de gherilă şi chiar pe terorism. Aceasta este denumită şi *asimetria joasă*, aceea care permite celui slab să îl învingă pe cel puternic.

Prin contrast cu asimetria joasă, *asimetria înaltă* se referă la armatele care angajează un adversar de acelaşi tip, dar care este depăşit din punct de vedere numeric de către acesta, sau la situații în care pierderile umane trebuie reduse drastic. Asimetria înaltă se bazează atât pe utilizarea tehnologiilor superioare, precum şi pe superioritatea în domeniul informațional, al instruirii, conducerii, cât şi pe abilitatea de a planifica şi coordona operații complexe pentru a contracara dezavantajele cantitative sau pentru a reduce pierderile, în special pe cele de vieți omeneşti.

---

[9] Gl.lt.dr. Eugen Bădălan, Gl.bg.dr. Teodor Frunzeti, op.cit., p. 89.

[10] Steven Metz, V. Johnson, *Asymmetry and US Military Strategy, Definition Background and Strategic Concepts*; Strategic Studies Institute, Special Raport, January, 2001.

O altă tendință pe care dorim să o supunem atenției este aceea a demilitarizării războiului, prin care zona confruntării va fi mai mult în mediul socio-spiritual, cultural şi psihologic, motivațional şi afectiv. Lupta se va duce pentru câştigarea minții şi sufletului populației adversarului, nu numai a luptătorilor, prin manipularea informațiilor, imaginilor, culturii, tradițiilor, mentalităților, intereselor, trebuințelor şi aşteptărilor. Cu alte cuvinte, bătălia tradițională va fi dublată, dacă nu chiar înlocuită, cu strategii şi tactici neconvenționale de influențare a moralului, a stării de spirit şi comportamentului individual sau colectiv.

Componentele informațională, psihologică, imagologică şi parapsihologică îşi vor aduce contribuția remarcabilă la demilitarizarea războiului şi, vrând-nevrând, trebuie să fim de acord cu ceea ce a scris analistul american R. Szafranski: „celebrarea unui nou mileniu şi a unei ere noi a început deja pentru unii. Bănuim sau chiar ştim că viitorul ne va transforma modul de înțelegere referitor la valori, conflict, război şi tehnologie. Războiul neocortical – supunerea adversarului fără violență – este nu numai războiul viitorului ci şi cel mai exigent gen de război”.[11]

Indiferent care vor fi dimensiunile şi fizionomia războiului în viitor, acesta, prin acțiunile sale, cu toate eforturile făcute de întreaga omenire, va produce pierderi, atât în rândul forțelor şi mijloacelor militare, cât mai ales în rândul obiectivelor civile, multe dintre ele de importanță vitală. Mijloacele nonmilitare vor diminua însă volumul distrugerilor umane şi materiale şi vor constitui baza de plecare pentru un nou tip de război în care rolul decisiv îl au performanțele umane şi tehnologice, altele decât cele implementate în producția de armament şi tehnică de luptă.

[11] R. Szanfranski, *Neocortical Warfare, The Acme of Skill ?*, în Military Review, SUA, vol.74, nr.11, 1994, p.41.

POSIBILELE EVOLUȚII ALE DIMENSIUNII SPAȚIALE A ACȚIUNILOR MILITARE ÎNTRUNITE

Gl.bg.(r) prof. univ. cons. dr. Petre GRECU
Lt. col. instr. sup. drd. Gheorghe DEACONU

When we speak about the future of war we do not particularly refer to the presence or absence of this conflagration in the life of the human society but to the forces and means that will determine the war concept, the engagement system, the spatial-temporal extension of the actions and operations, their characteristics, and last but not least vulnerabilities and threats coming from the asymmetric space.

Problematica cunoaşterii cadrului fizic al existenței umane în dimensiunile sale finite cât şi în cele infinite, a constituit una din preocupările deosebit de importante ale omenirii, manifestată încă din zorii apariției civilizației pe Pământ.

Abordarea studiului spațialității s-a făcut din perspectiva relației acesteia cu existența umană, precum şi din cea a determinării rolului spațiului ca suport şi resursă a acțiunii umane în diversitatea şi varietatea sa. Spațiul are un caracter absolut prin faptul ca are ca atribute universalul, implacabilul, veşnicul, inalienabilul, în raport cu manifestarea celorlalte forme ale existenței, iar acestea depind de schimbarea formelor concrete de manifestare ale existenței.

Rolul spațiului în confruntările armate ale viitorului

Acțiunea umană devine o absurditate dacă este analizată în afara cadrului spațiu-timp. Spațiul de manifestare a acțiunii este etern şi asupra lui nu se poate acționa decât în domeniul cunoaşterii. Analizat în raport cu timpul, spațiul vizează variabila care stă la baza celei de-a patra dimensiuni a spațiului, raportul spațiu-timp sau momentul.

Evoluțiile fără precedent din toate domeniile socialului vor desemna valențe noi pentru ceea ce înseamnă în planul acțiunilor militare dimensiune, dimensiune spațială. Distanțele, greu de imaginat până nu de mult vor fi parcurse în fracțiuni de secundă, secunde sau minute.

Acest lucru va fi foarte evident la mijloacele distructive care au la bază vectori energetici – pulsuri electromagnetice, laseri, trenuri de impulsuri,

fascicule de energie etc. Care vor fi înlocuitorii vectorilor fizici cunoscuți – proiectile, rachete, bombe etc.

De asemenea, evoluția fenomenului geopolitic, tendințele de regionalizare şi globalizare, determină depăşirea dimensiunilor spațiale de ansamblu ale acțiunilor militare, desfăşurate la nivel național.

Mijloacele cosmice actuale şi viitoare, precum şi alte mijloace de înaltă tehnologie extind dimensiunea spațială de ansamblu a acțiunilor militare la nivel planetar şi în spațiul extraatmosferic, concomitent cu reducerea la nivel tactic a efectului distructiv al acțiunii şi a amploarei confruntării directe. Spațiul fizic va continua să se afle în aceleaşi ipostaze de bază – suport, obiectiv, țintă, resursă a acțiunilor militare întrunite, dar va fi foarte mult influențat de prezența celorlalte medii – informațional, informatic, electromagnetic, psihologic, telepatic etc. care îi vor da caracteristici noi.

Pentru a putea însă ilustra în mod corespunzător, rolul spațiului în acțiunile militare viitoare, este necesar să abordăm mai întâi fizionomia acestora. Parametrii confruntărilor armate viitoare îşi vor avea originea, în ceea ce se întâmplă azi în diversele conflicte ale lumii.

Dacă analizăm spre exemplu, numai conflictul Bosnia – Herțegovina, concluziile pot apărea de-a dreptul ciudate.

Astfel, pe timpul conflictului, oraşul Sarajevo a fost împărțit în două zone: una controlată de sârbi, alta controlată de bosniaci. Au existat trupe ONU, persoane protejate de căştile albastre (ziarişti, membri ai organizațiilor militare, personal de deservire) şi cele două etnii aflate în conflict.

Nu se putea delimita cu claritate unde începe şi unde se termină linia frontului, ce însemna adâncimea dispozitivului, care erau obiectivele de atins şi misiunile de îndeplinit. Aceste particularități au creat un spectru acțional şi contextual nou confruntării, care deşi a fost un conflict armat, s-a desfăşurat într-un cadru specific, fiind o simbioză de acțiuni militare violente, teroriste şi de impunere a păcii de către forțe ale unui organism internațional de pace şi securitate.

Dimensiunile spațiale ale acestor acțiuni care sunt caracterizate de lipsă de continuitate, fragmentare, nivel redus s-au desfăşurat între forțe cu potențial de ripostă disproporționate.

Pornind de la o asemenea situație, care în zilele noastre a devenit tipică, putem aprecia că acțiunile militare viitoare se vor proiecta şi desfăşura după reguli care schimbă oarecum natura beligeranței, datorită unor fenomene noi, care se înscriu în fondul cauzalității sale, astfel:

- trecerea la acțiuni militare de dimensiuni spațiale mari, deosebit de violente şi brutale în folosirea forței la modalități mai subtile, sub forma unor acțiuni militare patronate de organisme internaționale, de impunere a păcii şi de instaurare a unei de stări de normalitate;

- combinarea tipurilor clasice de acţiuni militare, cu altele mai puţin cunoscute până în prezent, cu dimensiuni în sfera socialului – presiuni economice, sistarea sprijinului financiar, agresiuni culturale, enclavizări, agresiuni psihologice, informaţionale, informatice etc.;
- proiecţia la distanţe nelimitate a forţelor; redislocarea rapidă a acestora în teatrele de acţiuni militare, funcţie de evoluţia mediului de securitate;
- transferarea esenţei motivaţionale a conflictelor armate, din zona reală spre una de civilizaţie, cultural religioasă ori etnică, în care „vrăjmaşul" nu îl constituie numai „străinul" (invadatorul) cu care nu se poate comunica lingvistic, ci şi rudele, prietenii, vorbitorul unei limbi comune etc.

Ultimele intervenţii militare ale NATO au demonstrat că „războaiele care vor veni, chiar dacă vor fi declanşate pe scară largă nu vor fi asemănătoare cu cele din trecut" se apreciază într-un raport anual al Institutului de Cercetare a Păcii (S.I.P.R.I.). Noile conflicte ar putea fi cauzate de „violarea masivă a drepturilor omului şi minorităţilor, precum şi de epurarea etnică provocată de politicile naţionaliste" afirmă acelaşi organism[1].

Iată deci că suveranitatea şi integritatea teritorială (spaţială) a statelor care ar trebui să stea la baza dreptului internaţional, nu mai este absolută, statele fiind obligate să-şi respecte toate angajamentele internaţionale.

Acesta este contextul în care putem discuta despre o nouă dimensiune spaţială a acţiunilor militare şi anume globalizarea. Noul tip de beligeranţă specific acestui proces, trebuie înţeles prin trăsăturile definitorii globalizării – transnaţionalizarea economică, financiară, administrativă şi de ce nu militară.

Acest globalism are o mare reflectare în domeniul militar şi în mod deosebit în fizionomia acţiunilor militare actuale şi viitoare.

În fapt noul tip de acţiuni militare este greu de încadrat în spaţiu şi timp, dimensiunile acestora depăşind cu mult domeniul pur al confruntării armate de tip clasic „armată contra armată".

Din latura mecano-energetică, care presupunea spaţiul vizibil de manifestare, confruntarea armată a sărit în domeniul energetic sau cel al cuceririi şi stăpânirii minţii cu ajutorul semnelor, a simbolurilor şi persuasiunii disimulate, încercându-se limitarea violenţei. Confruntarea armată a viitorului, va cuprinde acţiuni militare cunoscute prin formele de manifestare spaţiale şi temporale, dar şi acţiuni noi disimulate, intuite ori imaginate.

Dimensiunea spaţială a acţiunilor militare îşi va schimba orientarea de la o tendinţă extensivă către una intensivă, de la o orientare acţională frontal-orizontală spre o concepţie punctual-ponderată, îndeosebi verticală. În acest

---

[1] *Vasile Marin,* Elemente de analiză geopolitică şi geostrategică a spaţiului*, Editura Fundaţia Dacia, Universitatea Sexil Puşcariu, Braşov, 2000, p. 30.*

sens, mijloacele de înaltă tehnologie vor deține ponderea şi rolul principal în desfăşurarea acțiunilor militare întrunite, asigurând o mai strânsă coordonare între mediul terestru, aerian, maritim şi spațiul cosmic. Concepției clasice, potrivit căreia există un „front şi o adâncime" îi va urma una în care apare câmpul de luptă multidimensional (extins) în care nici un obiectiv sau zonă nu va fi în afara posibilităților de lovire în cadrul acțiunilor militare întrunite.

Extinderii spațiale a dimensiunii acțiunilor militare întrunite, determinată de factorii enunțați anterior – globalizarea, prezența mijloacelor de înaltă tehnologie, existența mijloacelor cosmice şi a sistemului C4I – i se adaugă dimensiuni şi spații de tip calitativ – spații acționale mecano-energetice, informatice, informaționale, psihologice, parapsihologice, electronice etc. în acest context, acțiunile militare se vor desfăşura într-un spațiu informatizat, robotizat, saturat electronic, suprasaturat energetic, controlat submarino-cosmic şi telepatic.

Dimensiunea, forma şi densitatea forțelor în spațiul de desfăşurare a acțiunilor militare, variază în funcție de dotarea cu mijloace, caracterul misiunilor primite, natura şi posibilitățile adversarului precum şi terenul şi timpul la dispoziție.

Ca urmare, spațiul se va transforma dintr-un simplu suport al acțiunilor militare, delimitat de cele trei medii acționale (terestru, aerian şi maritim), într-un tot, un continuum conflictual, în care se derulează o largă gamă de acțiuni violente şi nonviolente, coercitive şi persuasive, într-o concepție şi potrivit unor scopuri bine determinate

În locul acțiunilor militare duse pe un singur front, forțele vor acționa simultan în mai multe locuri (câmpul de luptă extins), sprijinite de o rețea de senzori de recunoaştere care vor colecta informații.

Viitoarele acțiuni militare întrunite, vor fi de asemeanea caracterizate de o mare dinamică a dimeniunilor dispozitivelor, o mare manevrabilitate şi intensitate, menite să întrerupă şi să sufoce procesul informațional – decizional al inamicului.

Aceste acțiuni militare ale viitorului sunt o consecință firească a noilor doctrine politico-militare, a noilor cerințe şi căi de ducere a luptei armate dar şi o consecință a dezvoltării infrastructurii şi sistemelor complexe de armament.

Mijloacele de luptă cu potențial şi performanțe greu de imaginat – avioane de recunoaştere de mărimea unei insecte, laseri care distrug rachetele pe traiectorie, roboți pentru menținerea păcii, mici spioni aerieni, platforme cosmice pentru aeronave etc. sunt în prezent în atenția specialiştilor, nu departe de a deveni realitate.

Cu toate sublinierile făcute anterior forțele armate din primele decenii ale secolului XXI, vor arăta foarte asemănător cu cele din ultimii 30-40 de ani.

Această caracteristică va fi proprie în mod deosebit, țărilor mici şi mijlocii care nu dispun de complexe militare industriale şi nici de posibilități

financiare. Noi domenii şi căi de purtare a războiului, cu implicații şi asupra dimensiunii acțiunilor militare ar putea apare ca urmare a progreselor înregistrate şi în biotehnologie, în înțelegerea şi exploatarea unor medii şi zone mai puțin cunoscute şi explicate.

Prin urmare, potrivit unor oficiali din domeniul cercetării militare britanice, noul secol va vedea „o formă diferită de ştiință militară, care va profiat de totalitatea cuceririlor lumii ştiințifice".

Aceasta este oferta viitorului cu privire la protecția acțiunilor militare întrunite şi îndeosebi a utilizării spațiului potrivit obiectivelor şi cerințelor sale. Având în vedere problematica abordată, privitor la dimensiunea spațială a pregătirii şi desfăşurării acțiunilor militare se poate aprecia că:

- spațialitatea şi dimensiunea spațială a acțiunilor militare întrunite va continua să constituie una din caracteristicile principale ale acestora. Ea nu este o trăsătură de moment (trecătoare) ci este o consecință a spațiului şi timpului, cadru existențial al omenirii;
- evoluția civilizației a condus la creşterea în complexitate a acțiunilor militare, de aici deducându-se faptul că relația dintre acestea şi spațiu s-a modificat profund, sub aspect dimensional, raport spațiu-timp (ritm). De asemenea acțiunea militară este şi va fi proiectată în domenii spațiale de neimaginat cu ani în urmă, de tipul spațiilor virtuale, deduse, imaginate. Aşa s-au născut sintagmele „spațiul de conflict informațional, spațiul de conflict informatic, spațiul de conflict electronic, spațiul de conflict psihologic etc." la care se adaugă bineînțeles dimensiunea specifică fiecăruia;
- schimbarea esenței luptei armate şi tendința de globalizare a acesteia la nivel micro şi macro social, a condus la transformarea spațiului din simplu suport al acțiunii militare întrunite, în resursă şi ulterior în mediu în care au loc fenomene beligene de o diversitate şi complexitate cu totul deosebite, față de ce era cunoscut până în prezent;
- spațiul, prin procesul intervenției omului asupra sa, prin „operaționalizare", a devenit un element activ, potențator al acțiunilor militare întrunite. Dezvoltarea tehnologică şi extinderea dimensiunilor spațiale ale acțiunilor militare, va determina o creştere a dependenței acestora de infrastructura teritorială specifică forțelor terestre, aeriene, maritime şi de infrastructură cosmică;
- evoluția de-a lungul istoriei a acțiunilor militare, concomitent cu evoluția societății umane şi a fenomenului social, a determinat o dialectică a spațiilor şi dimensiunilor specifice care s-au reflectat profund şi în dinamica evoluției confruntărilor armate, de la ciocnirile simple, intertribale, îndepărtate, la stăpânirea informației lumii actuale.

Extinderea confruntării militare dincolo de limitele spațiale proprii globului pământesc – spațiul cosmic va determina noi extinderi în spațiul interstelar, spațiul galactic şi va continua să ofere noi dimensiuni cunoaşterii şi acțiunii umane.

Aşa cum subliniază unii specialişti în domeniu - „spațiul circumterestru, încapsulează Pământul până la o altitudine de circa 50000 mile" iar acest fapt va fi cheia dominației militare de la jumătatea secolului al XXI-lea.

În opinia acestora:

- cine stăpâneşte spațiul circumterestru, domneşte peste Pământ;
- cine stăpâneşte Luna, domneşte peste spațiul circumterestru;
- cine stăpâneşte L_4 şi L_5, domneşte peste sistemul Terra-Luna. Bazele militare instalate în spațiul L_4 şi L_5 ar putea fi considerate echivalentul „terenurilor înalte" pentru „războinicii spațiali de mâine"[2].

În concluzie, factorul spațiu va fi în continuare suportul incontestabil al acțiunilor militare. Importanța spațiului aferent celor trei medii va suferii modificări, fără însă a exclude importanța unuia sau altuia. Limitările spațiale impuse de proprietățile naturale ale mediului vor continua să scadă în importanță. Distanțele specifice globului pământesc nu vor mai fi obstacole în desfăşurarea acțiunilor militare specifice luptei armate sau a celor asociate acestora. Dimensiunilor nelimitate ale acțiunilor militare întrunite, de terminate de evoluțiile fără precedent ale mijloacelor tehnice le sunt asociate dimensiuni şi acțiuni tactice, într-un teatru de acțiuni rarefiat, unde efectul distructiv este controlat şi redus la dimensiuni punctiforme, decisive în scoaterea obiectivului atins.

[2] *Constantin Hlihor,* Istorie şi geopolitică în Europa secolului XX*, p. 87.*

GRUPAREA FUNCȚIILOR ÎN CADRUL MODULELOR FIZICE ALE SISTEMULUI C4I DESFĂŞURABIL AL GRUPĂRII DE FORȚE ÎNTRUNITE

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE
Lt.col. Mihai BURLACU

Grouping of the communications and information systems (CIS) into physical modules has traditionally been done based on a number of aspects, including: generality, modularity, flexibility, scalability, survivability, transportability, easy deployment. The functions are included into a number of generic modules, which accomplish specific missions as follows: communications module, information services module, office module, network extension module, data break-out-box, voice break-out-box, transmission module, secure conference module, area coverage module, interface with nation module, network management module. Deployable CIS C2 capabilities depend on the provision of adequate communications between the C2 elements (or nodes) that comprise the deployment, including the nodes in the static domain that they communicate with (inter-nodal perspective), and the functional modules comprising a C2 element or node (intra-nodal perspective).

Funcțiile de comunicații şi informatice destinate să asigure serviciile solicitate de utilizatorii sistemului C4I al grupării de forțe întrunite se asigură independent de dispunerea geografică sau caracterul specific al misiunii. Aceste variabile influențează cerințele schimbului informațional care determină valoarea parametrilor cantitativi ce caracterizează aceste funcții. Pentru a planifica soluțiile cele mai adecvate situațiilor particulare de desfăşurare a grupării de forțe întrunite în cadrul unei operații în raport cu natura şi caracteristicile scenariului operațional, aceste funcții vor fi distribuite în zona de operații, fiind necesară implementarea lor în diferite configurații folosind un număr de module fizice.

Gruparea acestor funcții în cadrul modulelor fizice se bazează pe următoarele principii:

- generalitatea - gruparea funcțiilor este independentă de particularitățile desfăşurării grupării de forțe întrunite. Modulele fizice sunt generice, fără a fi proiectate sau construite în mod specific pentru o anumită operație (un anumit scenariu);

- modularitatea - funcțiile sunt grupate în module care servesc un scop funcțional generic;

- flexibilitatea - funcțiile sunt asigurate numai acolo unde sunt necesare, deşi proiectul arhitectural nu trebuie să împiedice implementarea unor noi funcții atunci când ele sunt necesare;

- scalabilitatea prin repetabilitate - aranjamentul funcțional generic poate fi multiplicat pentru comunități de utilizatori de mărimi variabile;

- supraviețuirea - modulele trebuie să-şi fie suficiente şi să nu depindă de prezența sau absența celorlalte;

- transportabilitatea - modulele trebuie să poată fi desfăşurate folosind transport aerian, pe calea ferată, naval sau rutier;

- uşor desfăşurabile - modulele trebuie să fie structurate astfel încât majoritatea activităților de configurare să fie executate în garnizoana de dislocare la pace şi nu în zona de operații.

Pe baza experienței militare şi a practicii inginereşti se consideră că misiunile specifice sistemului C4I, descompuse în funcții care asigură setul de servicii necesare utilizatorilor, ar putea fi grupate în cadrul următoarelor module generice:

a) Modulul de comunicații – grupează echipamentul de comunicații pentru voce şi date necesar în cadrul unui element C2, echipamentul pentru managementul şi controlul mediului (inelului) de transport şi echipamentul pentru securitate şi acces la rețeaua extinsă (WAN). Totodată delimitează, din perspectiva managementului centralizat al sistemului, linia de graniță între zona locală (domeniul utilizatorilor) şi rețeaua extinsă (WAN), asigurând accesul omogen al utilizatorilor la serviciile de comunicații, indiferent de tipul infrastructurii de comunicații disponibile în zona de operații (circuite publice închiriate, satelit, radio etc.). Modulul de comunicații este necesar în fiecare centru/element C2 pentru a asigura rețeaua locală necesară tuturor utilizatorilor în cadrul fagurelui şi pentru asigurarea accesului la sistemul general de comunicații NATO (NGCS) unui anumit grup de utilizatori – având în vedere restricțiile de capacitate ale WAN. Modulul de comunicații funcționează practic în rolul unui centru al rețelei mobile care extinde domeniul staționar al NGCS. Indiferent de numărul de utilizatori alocați la serviciile oferite, pentru interconectarea directă sau indirectă la NGCS, modulul comunicații trebuie desfăşurat împreună cu stațiile terminale de satelit transportabile sau mijloacele radio/radioreleu necesare pentru interconectare.

b) Modulul pentru servicii informatice – asigură sprijinul sistemelor informatice în domeniul utilizatorilor. Serverele de aplicații şi de fişiere pentru securitatea şi managementul sistemelor informatice din domeniul utilizatorilor sunt funcții tipice grupate în acest modul. De asemenea, în situația în care se asigură funcția de „gateway” (GW) între domeniile NS (NATO secret) şi MS (misiune secret), aceasta se realizează tot în acest

modul. Totodată, acest modul asigură sprijinul şi mentenanța necesară serviciilor informatice până la nivelul utilizatorului din cadrul fagurelui, chiar în situația în care rețeaua locală este izolată de cea extinsă.

c) Modulul de stat major – asigură pozițiile de lucru, complet mobilate şi configurate, care oferă accesul necesar la terminalele sistemelor de comunicații şi informatice (stații de lucru, imprimante, telefoane etc.). Pot fi desfăşurate rapid şi instalate în funcție de configurarea punctelor de comandă independent, ca extensie a unor mijloace de comandament mobile sau ale altor platforme mobile sau staționare (spații identificate în clădiri ocazionale, corturi etc.). Se integrează uşor în sistemele de securitate şi protecție ale punctului de comandă. Acestea trebuie proiectate având în vedere necesitatea asigurării unor condiții ergonomice şi de confort similare celor din comandamentele în care personalul este dislocat pe timp de pace.

d) Modulul pentru extensia rețelei – asigură extinderea domeniului de utilizare local la un număr mai mare de utilizatori, în vederea asigurării serviciilor de comutație şi de multiplexare (TDM) necesare pentru comunicații de voce şi date în amenajări ocazionale, clădiri, corturi, pentru entități dispuse separat față de elementele centrale (asigurate de modulul de comunicații). Modulul pentru extensia rețelei permite creşterea modulară a infrastructurii fagurelui, asigurând replicarea funcțiilor de comunicații, fără a fi în măsură să ofere funcțiile de acces la NGCS. Un asemenea modul este sub controlul unui modul de comunicații fără a putea funcționa independent. Poate însă să asigure servicii de comunicații şi informatice locale.

f) Cutie de distribuție date – asigură conectarea terminalelor utilizatorilor la primul punct de acces la funcția de „comutație de pachete”.

d) Cutie de distribuție voce - asigură conectarea terminalelor utilizatorilor la primul punct de acces la funcția de „comutație de circuite”.

e) Modulul de transmisiuni – asigură servicii de transmisiuni la distanță între diferite puncte geografice unde sunt dislocate elemente C2. În raport cu tehnologia utilizată, acestea cuprind: echipament terminal pentru transmisiuni prin satelit; stații radio, radioreleu VHF/UHF (cu bătaie lungă şi scurtă); echipament de multiplexare şi de conectare la rețelele disponibile; modemuri şi adaptoare pentru fibră optică sau alte sisteme de transmisiuni.

f) Există tendința utilizării unor noi module (opționale) care să grupeze funcții distincte după cum urmează:

- modul pentru conferință secretizată în vederea realizării unei rețele VTC interne (în teatru). Facilitățile video şi de monitorizare se pot dispune într-un container (modul de stat major) împreună cu echipamentul de criptare şi unitatea de comunicații multipunct, pentru a asigura conexiuni directe sau prin acestea;

- modul pentru acoperire zonală radio în vederea asigurării serviciului de acoperire radio necesar accesului utilizatorilor mobili, ca extensie a infrastructurii de rețea disponibile (TETRA, TETRAPOL sau GSM);

- modul de interfață cu alte rețele pentru adaptarea interfețelor la alte sisteme statice sau mobile şi a măsurilor de securitate care guvernează interconectarea rețelelor (în toate domeniile de securitate);

- modul pentru managementul rețelelor care concentrează şi asigură funcțiile de management al rețelei şi eventual managementul funcțiilor de securitate a informației.

Sprijinul unui element C2, în cadrul sistemului C4I, necesită o grupare tipică de module, care include ca cerință minimă funcțională modulul de comunicații şi de transmisiuni (satelit, radio etc.) pentru conectarea la rețea şi pentru funcția de acces a utilizatorilor, respectiv modulul pentru serviciile informatice (servere) incluzând şi accesul la sistemele informatice ale NATO. Utilizatorii se dispun în module de stat major şi se conectează la modulele de comunicații folosind dispozitivele de distribuție (de date şi de voce). Această compunere tipică se poate asigura în cadrul desfăşurării inițiale. Dacă prin natura misiunii sau a sarcinilor îndeplinite personalul de stat major (utilizatorii) va creşte numeric sau va solicita servicii suplimentare se vor adăuga noi module planificate.

Numărul de module specific fiecărei funcții constituie subiectul planificării angajării, care se bazează pe analiza nivelului de servicii cerut în fiecare loc de dispunere. Un factor important în configurare îl constituie disponibilitatea rețelei staționare în aceste puncte de conectare precum şi existența unor construcții care să ofere infrastructura ambientală pentru asigurarea cerințelor esențiale (consum energetic, climă, confortul personalului etc.) Modulele din fiecare loc de instalare se interconectează formând fagurele sistemului de comunicații şi informatic. Entitățile (modulele funcționale) se interconectează direct sau prin infrastructura de comunicații locală a fagurelui. Cutiile de distribuție (de date sau de voce) se conectează la cel mai apropiat modul disponibil (de comunicații sau extensie a rețelei). Modulul de transmisiuni asigură interfața între fagure şi elementele externe şi se conectează direct la cele de comunicații (unde sunt grupate serviciile de comunicații). În principiu nici un alt modul nu are acces direct la serviciile rețelei extinse (WAN). Modulele de acoperire radio şi pentru conferință secretizată se pot conecta direct la de comunicații sau extensie a rețelei. Modulul de servicii informatice se conectează la modulul de comunicații direct sau prin rețeaua internă a fagurelui.

Într-un raion de dislocare a unui element C2 se pot instala mai mulți faguri dacă numărul de utilizatori sau cererea de servicii solicită acest lucru.

Prin conceptul de structură funcțională concentrată în module se asigură flexibilitatea necesară sistemului C4I, care nu mai depinde direct de detaliile de planificare ale operației grupării de forțe întrunite, iar reconfigurarea sa nu trebuie să reflecte iminența deciziilor comandantului, ci numai distribuția echilibrată a resurselor funcționale în raport cu geografia

zonei de operații şi constrângerile determinate de capacitatea de conectare la rețea. Totodată, se intenționează ca un fagure să asigure menținerea funcțiilor de bază pentru utilizatorii pe care îi deserveşte, atunci când este izolat în raport cu alți faguri/utilizatori atât din mediul static, cât şi din cel mobil.

Sistemul asigură posibilități de interconectare în cadrul rețelei extinse (WAN) a unui fagure, pentru a asigura accesul la alți faguri, la utilizatori externi sau la conexiuni locale pentru faguri dispuşi în acelaşi loc folosind principiile de scalabilitate / modularitate şi flexibilitate / generalitate. Interconectarea prin rețeaua extinsă (WAN) între faguri poate fi asigurată cu mijloace organice (sisteme de transmisiuni radioreleu), publice (telecomunicații închiriate) sau ale rețelelor militare (staționare), NATO / naționale. Odată integrate în scenariul sistemului C4I, mijloacele de interconectare pentru rețeaua extinsă, împreună cu sistemul propriu de management, devin parte a Sistemului general de comunicații NATO (NGCS).

Capacitățile C2/C4I depind de asigurarea comunicațiilor externe între elementele (centrele) C2/C4I precum şi interne în cadrul acestor elemente.

Rețeaua de comunicații între centre. În principiu oricare două elemente C2/C4I, cu cerințe de comunicații, se pot dispune din punct de vedere geografic oriunde este necesar, în acelaşi loc sau la sute de kilometri distanță unul de altul. În acelaşi timp, nu se poate conta pe nici o previziune exactă asupra disponibilității rețelelor de comunicații publice în teatru. În acest context se au în vedere următoarele mijloace de comunicații între două elemente generice C2/C4I, dislocate în zona de operații a grupării de forțe întrunite sau între acestea şi elementele staționare:

- modemuri de adaptare şi fibră optică pentru conectarea directă modulelor (până la 4 km). Nu solicită elemente suplimentare de infrastructură, fiind un mijloc fiabil şi ieftin pentru conexiuni locale;
- mijloace radioreleu pentru comunicații cu vizibilitate directă la 20-30 km pentru interconectarea stațiilor de bază din modulele de acoperire radio;
- mijloace radioreleu cu repetoare pentru extinderea comunicațiilor punct la punct prin stații intermediare/noduri radioreleu;
- mijloace radioreleu sau troposferice pentru comunicaţii punct la punct la 80-100 km destinate interconectării directe a modulelor de acoperire radio şi realizarea unor conexiuni punct la punct pe direcțiile importante;
- mijloace de satelit SHF pentru asigurarea comunicațiilor la mare distanță pe timpul dislocărilor rapide şi la intrarea în teatru, când nu există nici un fel de infrastructură de sprijin, într-un mediu ostil, cu condiții dificile de teren. Poate fi parțial înlocuit, în etapele ulterioare ale desfăşurării operației, prin alte componente de transport (linii radioreleu) şi păstrat ca mijloc de rezervă pentru asigurarea stabilității sistemului. Se utilizează pentru asigurarea următoarelor linii: legături între mediul mobil şi înapoi în rețeaua staționară; legături între rețele separate aparținând mediului mobil desfăşurat;

recepție multiplă (radiodifuziune); injecție din mediul mobil în sistemul de radiodifuziune; suportul unei rețele IP pentru funcții de control şi comunicații de rezervă.

- mijloacele de satelit UHF pentru asigurarea comunicațiilor în teatru (TACSAT), se utilizează în următoarele circumstanțe: gateway la sistemele mobile terestre sau de comunicații punct la punct pentru echipele de legătură şi forțele destinate operațiilor speciale; rețele de informare generală pentru alarmare timpurie şi coordonarea atacurilor antirachetă; rețele sau comunicații punct la punct de rezervă între fagurii desfăşurați şi interconectați în rețele primare SHF sau comerciale, în special pentru comunicații de voce, pe timpul mutării, sau în sprijinul utilizatorilor mobili importanți; gateway pentru utilizatorii mobili aeropurtați sau aflați la bordul vaselor.

- comunicații prin satelit, servicii de comunicații comerciale considerate în grupa sistemelor de comunicații personale pentru asigurarea unor linii de conectare ad-hoc ISDN sau IP necesare în cadrul rețelelor, care se utilizează în următoarele circumstanțe: circuite inițiale şi de serviciu folosite pe timpul instalării unui centru/element C2, până la instalarea terminalelor SHF în cadrul modulelor de transmisiuni (de exemplu, servicii ISDN „Inmarsat”); gateway (port) pentru utilizatorii din sistemele mobile terestre, care au o mare mobilitate în jurul fagurelui; comunicații de rezervă cu acces dial-up ISDN sau pentru extinderea rețelelor IP folosind un centru terestru „Inmarsat” unde se asigură un concentrator virtual; gateway neclasificat pentru autoritățile civile naționale, ONU sau neguvernamentale cu acces dial-up ISDN sau pentru extinderea rețelelor IP destinate schimbului de informații cu aceste entități din zona de operații; gateway de rezervă pentru utilizatori aeropurtați sau dispuşi la bordul vaselor în vederea asigurării comunicațiilor de rezervă secretizate prin sateliți de comunicații SHF/UHF şi respectiv radio HF/VHF/UHF.

- mijloacele pentru acoperire radio oferite prin intermediul modulelor specifice permit personalului în deplasare (vehicule izolate / convoaie) să aibă acces la infrastructura sistemelor de comunicații şi informatice desfăşurate, folosind terminale radio mobile sau portabile care se utilizează în următoarele situații: raportarea situației (observatori, subunități de cercetare, echipe de legătură etc.); coordonare şi siguranță (escorte, elemente pentru controlul traficului, puncte de verificare, cercetare, observare etc.); asigurarea echipelor mobile logistice; alarmare, controlul deplasării convoaielor.

- mijloacele radio HF pentru comunicații de bandă îngustă la mare distanță care nu necesită infrastructură de telecomunicații şi care se utilizează în următoarele situații: interconectarea elementelor componentei navale; interconectarea elementelor componentei terestre în faza inițială a desfăşurării lor (intrarea în teatru), până la realizarea infrastructurii radioreleu; asigurarea interconectării minime cu sistemul C4I strategic în cazul în care sistemele de comunicații prin satelit nu sunt disponibile.

- componentele din rețele naționale (militare), dacă sunt disponibile, pot asigura conectivitate suplimentară pentru dezvoltarea şi diversificarea sistemului de comunicații în zonele în care este necesară o stabilitate ridicată a acestuia.

- componente ale rețelelor comerciale pot asigura înlocuirea infrastructurii necesare pentru creşterea capacității utilizate în rețea la un cost redus şi pentru conectarea utilizatorilor dispersați ai sistemului C4I (dial-in).

Când este necesar, două sau mai multe mijloace din cele menționate mai sus pot fi angajate simultan în dezvoltarea rețelei de comunicații extinse pentru a creşte stabilitatea acesteia şi pentru a asigura serviciile de transmisiuni specifice.

Rețeaua din cadrul centrelor de comunicații. Fiecare fagure va include cel puțin un modul de comunicații care grupează funcțiile / serviciile de bază. Serviciile informatice asigurate de modulul specific se conectează la cel de comunicații. Separarea logică între funcțiile de comunicații şi cele informatice este realizată pe baza a două principii: funcțiile de comunicații acoperă inclusiv nivelul 3 OSI; funcțiile serviciilor informatice acoperă nivelurile superioare nivelului 3 OSI.

Pentru implementarea conceptului de autoprotecție a centrului / elementului C2/C4I ca parte a politicii de apărare informațională în adâncime este necesară implementarea funcției „firewall" în cadrul modulului de servicii informatice (care aparține nivelurilor 4-7). Modulul informatic asigură între altele protecția şi securitatea cerute între două domenii (WAN şi LAN) şi solicită canale separate de comunicații cu modulul de comunicații astfel: un canal între partea WAN a modulului de comunicații spre cel informatic pentru asigurarea funcției firewall între WAN şi fagure; al doilea canal spre utilizator (către LAN, prin funcția de comunicații a fagurelui asigurată în cadrul modului de comunicații).

Pentru asigurarea accesului utilizatorilor se va instala numărul necesar de module de stat major şi de extensie a rețelei conectate la cele de comunicații şi informatice. Distribuția fizică la terminalele de acces se face prin cutiile de date şi de voce. Serviciile de video-teleconferință şi de comunicații personale sunt asigurate prin modulele specifice. Comunicațiile externe fagurelui vor fi rutate prin modulul de comunicații spre cel de transmisiuni. În vederea realizării acestor principii sunt necesare următoarele mijloace:

- infrastructura fagurelui asigurată printr-o structură inelară, dublu redundantă din fibră optică, ca opțiune preferată în mod tradițional datorită uşurinței instalării, fiabilității şi stabilității în punctele critice de defectare. Elementele din fagure pot fi inserate în inel realizând interfața la infrastructura de transport a fagurelui. Module configurate anterior pot fi ataşate rapid la inel prin simpla intercalare între două module deja interconectate în inel;

- circuite locale pentru interconectare directă între module când dispunerea alăturată sau cerințele de capacitate justifică această măsură ca fiind preferată celei de conectare la infrastructura inelară a fagurelui;

- conexiuni locale pentru utilizatorii finali, în cupru sau fibră optică, necesare asigurării serviciilor de comutație de circuite sau pachete.

Rețeaua de interconectare a modulelor din fagure reprezintă un element vital pentru desfăşurarea elementului C2/C4I care impune analiza unui set minim de măsuri, după cum urmează:

- tehnologia utilizată pentru nivelul de transport trebuie să fie identică pentru rețelele pe care se constituie domeniile de securitate stabilite pentru acces (NS, MS şi MU);

- rețeaua de transport trebuie să asigure toate serviciile bazate pe comutație de pachete, circuite şi multiplexare (date, voce, VTC, serviciile publice de adresă);

- rețeaua de transport trebuie să aibă o structură de management integrată şi unitară;

- rețeaua de transport trebuie să asigure stabilitatea căilor de transmisiuni prin soluții multiple;

- rețeaua de transport trebuie să permită, după configurarea inițială, cât mai multe tipuri de conexiuni automate[1], dacă este tehnic fezabil;

- capacitatea rețelei de transport trebuie să asigure integral cerințele schimbului informațional precum şi spațiul de creştere estimat (concomitent cu menținerea protecției complete).

În configurarea curentă a rețelei de transport pentru un fagure al sistemului de comunicații şi informatic, care să permită un acces cât mai simplu şi mai robust la rețelele NATO, pentru utilizatorii din elementele C2/C4I ale grupării de forțe întrunite de nivel operativ analizate, se recomandă în prezent următoarea soluție:

- un inel dublu redundant utilizând o soluție Siemens (OTN[2]), cu o capacitate de 36 Mbit/s care implementează o rețea nesecretizată cu comutație de circuite (ISDN). Traficul de date traversează „tunelul" asigurat în fluxurile pentru comutație de circuite utilizând servicii dial-up;

- un inel dublu redundant FDDI[3] la 100 Mbit/s utilizat pentru traficul secretizat al rețelei NATO (NS).

Această configurație este considerată depăşită datorită următoarelor concluzii:

---

[1] *Plug and play* - sintagmă promovată inițial de Microsoft care se referă la abilitatea unui sistem de calcul de a configura automat componente sau dispozitive fizice pentru extinderea unor funcții sau servicii.

[2] *Open Transport Network* – sistem de distribuție inelar care asigură transportul unei game largi de servicii comutate (de exemplu, circuite ISDN-BRI şi 802.3).

[3] Tehnologie de rețea inelară bazată pe servicii de transport pachete.

- FDDI este considerată o tehnologie veche, dificil de întreţinut datorită faptului că furnizorii comerciali au renunţat la sprijinul ei. Totodată, echipamentul curent este greoi, solicitând componente suplimentare pentru interconectarea cu reţelele de distribuţie a pachetelor comutate, bazate pe Ethernet;

- configuraţia OTN bazată pe interconectări la 36 Mbit/s este de asemenea veche datorită faptului că furnizorii comerciali au renunţat la sprijinul ei.

În ultimii ani, experţii NATO analizează aplicarea în acest context a următoarelor tehnologii: comutaţie Ethernet, ATM sau SDH. Sunt considerate complexe, dificil de operat şi administrat în zonele de operaţii ale unei grupări de forţe întrunite şi de asemenea foarte scumpe în prezent. Mult mai atractive par a fi soluţiile bazate pe IP unde comutaţia de circuite, multiplexarea cu diviziune în timp (TDM) şi emularea ATM într-un singur mediu devin posibile cu folosirea echipamentului comercial, la preţuri de piaţă accesibile. Experienţa redusă a subunităţilor NATO în utilizarea acestor tehnologii recomandă întârzierea adoptării şi o analiză foarte atentă în prezent. În acelaşi timp, conceptul unei reţele de transport transparent (OTN), în care serviciile TDM, comutaţie de circuite şi pachete pot coexista este analizat pentru acomodarea tendinţelor tehnologice viitoare (ex. VoIP), ca soluţie pentru transport în fagure şi interoperabilitate cu sistemele staţionare vechi, folosind însă capacităţi superioare de transport (150, 160 Mbit/s şi 2,5 Gbit/s). Noile module OTN adaugă următoarele beneficii: interfeţe Ethernet pentru înlocuirea inelului FDDI; SNMP pentru management, în vederea simplificării integrării reţelei de transport din fagure în arhitectura generală de management a reţelei extinse.

Arhitectura propusă pentru fagure vizează deci trei inele optice (dublu redundante) pentru fiecare nivel de clasificare (NS, MS şi MU), cu o capacitate a inelului de 150 Mbit/s, suficientă în raport cu concluziile din analiza cerinţelor schimbului informaţional (100 Mbit/s pentru transmisiuni IP şi 50 Mbit/s pentru servicii TDM şi ISDN), inelele NS şi MS fiind dedicate numai serviciilor IP.

Având în vedere cerinţele viitoarelor aplicaţii generate de conceptele „facilitate de reţea”, în special referitoare la asigurarea comenzii distribuite sau a celor care impun arhitecturi orientate spre servicii, se recomandă dimensionarea accesului la reţea pentru utilizator folosind un port rezervat la primul switch de 100 Mbit/s, iar pentru servere un port rezervat de 1 Gbit/s, deci un inel de minim 1 Gbit pe centru (element C2). Cerinţele anticipate pentru viitorul apropiat încurajează însă ca cele trei reţele (NS, MS şi MU) să folosească o capacitate de transport în LAN de 2,5 Gbit/s (OTN 2.5) care ar permite, la momentul în care politicile şi soluţiile de securitate multinivel vor fi adoptate, o integrare a celor trei reţele.

A NEW PERSPECTIVE ON TEAM TEACHING IN THE MILITARY ENGLISH LANGUAGE PROGRAMME

Lect.univ.dr. Luiza KRAFT

Noţiunea de predare în echipă este adesea adusă în discuţie în cadrul cursurilor de pregătire metodică desfăşurate cu profesorii de limbi străine la Universitatea Naţională de Apărare. Predarea în echipă se bucură de interes în SUA sau Marea Britanie începând din anii 1970, dar, dacă materialele de referinţă care se referă la această metodă sunt puţine, şi mai puţini sunt profesorii care o folosesc în învăţământul militar de limba engleză, din diverse motive (reticenţă personală, necunoaşterea metodei, numărul mic de profesori comparativ cu nevoile de pregătire, anumite constrângeri instituţionale). Acest articol oferă o nouă perspectivă asupra lucrului în echipă, ce poate fi pusă în aplicare atât în etapa de pregătire a lecţiei, cât şi în timpul desfăşurării propriu-zise a acesteia.

Running a Team-Taught Lesson through its Different Stages

1. My assumption and at the same time belief is that **the planning stage** of the team-taught lesson should be as important, enjoyable and rewarding as the lesson itself. If the activity is a team one, rather than just having an extra teacher present in the classroom, then the teamwork should begin with the *joint planning* of the lesson. This kind of planning offers tremendous opportunities to the teachers involved. First, they have the chance to talk through the preparation of the lesson, and by this to voice the doubts, concerns, alternatives and tentative ideas that teachers always go through alone, in their heads. This is not only a source of relief, but also an invaluable confidence builder. Second, the teacher is not always a 'lone wolf': that means the creative energies released when two minds work together on a project exceed by far those that either of the participants would have been capable of when working alone. Moreover, it can be argued that doing the planning jointly is in itself a form of team teaching.

2. **The team teaching stage.** I assume most teachers will agree that a traditional team-taught lesson might involve the following scenario:

Two or even more teachers planning the structure of the lesson and then teaching it to the group of students. In the presentation-controlled,

practice-free format of the lesson, teacher A offers to present the new material, while teacher B sits in the back row. Then teachers A and B change places, and teacher B leads the drill, exercise or whatever of the controlled practice. The group is then divided in two, and each teacher leads one half of the class in free practice.

Nothing is wrong with this arrangement, as it offers several of the advantages of team teaching commonly thought of. However, in my experience as teacher trainer and participant in numerous workshops delivered in teams, I feel that, given that two teachers have decided to work together on the planning and execution of the lesson, there is much potential that the format above fails to exploit. That is why I would like to suggest directions which the fresh look on team teaching might open for the benefit of a modern approach in language teaching.

Some new ideas

The basic assumption is that since two teachers are to work together in the classroom, they must fully use this fact, rather than just taking turns at teaching. Here are some specific ideas that have been successfully used as suggestions and practice in the methodology courses I have run so far:

a. The two teachers present a dialogue or a role-paly situation, which could be a straightforward dialogue, an interview, a doctor-patient, teacher-pupil, customer-clerk situation, etc. This need not be fully scripted, as it could just be a spontaneous exchange on a given topic, or one based on minimal prompts rather than a script or a flow-chart. The advantage is that, unlike the material recorded on tape or written in a book, the language has in this case physical form and real-life speakers, and is thus brought much closer to the learner's experience; this is even more the case if the language used is partially or wholly spontaneously produced.

b. If the students are going to be asked to divide into pairs/groups to write and perform a sketch on a particular topic, the teachers could first offer an example along the same theme. If we as teachers first actually demonstrate what we want done, the response from the learners is greatly enlivened and improved. The reason for doing this is not to provide a model either in terms of language or of format, but just to get imaginations going and to show that we teachers are not afraid to have fun. Moreover, the performance does not need to be perfect, since we are not professional actors any more than our students are, and if our performance has a few rough edges, so much the better.

c. One teacher prepares a mime, to which the students are going to be asked to compose a commentary (such as a mimed advert to which words are to be added). The other teacher leads the class in eliciting this commentary and in speaking it in time to the mime. In this way, both teachers are active simultaneously, but one can concentrate on miming without worrying about

teaching, while the other is free to deal with the class and does not have to think about performing.

d. A variant for this is for one teacher to mime an action or a message, and for the other teacher to elicit the action or message from the class. The advantage of the method is again that the two roles that a teacher must normally do single-handed are divided, and each teacher is free to concentrate on only one.

e. A joke-telling session can be done as part of a topic on health, though it can be easily adapted for any topic in the syllabus (e.g. at the restaurant): the two teachers read out or tell a series of 'doctor, doctor!' jokes; then, the students are asked to present a set of similar jokes in the same fashion.

Feedback

Due to its nature, team teaching provides a good basis for informal feedback. The two teachers who have planned and taught a lesson together are going to find it natural to sit down after the lesson and discuss it in some detail. I recommend, however, that you make sure there is at least an informal chat afterwards, since putting your feelings, impressions etc. into words often helps crystallize what you have learned from this shared experience; we should also remember that team teaching can affect the professional and personal relationships between teachers as much as the teaching of any one teacher.

At this point, I would like to suggest that from time to time a more formal approach be taken in feedback sessions. Among other possibilities, the following are worth mentioning:

- Make a point of sitting down with your colleague and taking twenty to thirty minutes to go over the lesson in detail. If necessary, concentrate on one aspect of the lesson, e.g. students' behaviour, classroom or time management, instructions, materials used, interaction between the teachers, student-student interaction or whatever seems most pertinent.
- Choose a mutual third colleague who was not involved in the project; each of you talk to this colleague and 'critical friend' separately about the lesson, then all three of you have a discussion together.
- Hold a five to ten-minute feedback session about the lesson in front of the class.
- Each of you independently write up notes about the lesson and feedback you received, then swap notes and discuss.

Advantages of team teaching

Now the question arises: What is the point of team teaching? In other words, what are its benefits and advantages?

Apart from the many advantages of this technique which have been mentioned already, let me highlight the confidence boost that one can feel by

talking through a lesson beforehand and then teaching it with a colleague, and also the amount of creative energy released when two minds set about a task together instead of separately.

Another indirect advantage, so to speak, is the effect this kind of teaching has upon the students: seeing teachers work together obviously has a positive impact on the students, who are encouraged to follow their teachers' pattern of team work, to open up and thus to cooperate in building an atmosphere of mutual trust and understanding, which will further contribute substantially to breaking the isolation of the adult individual in the classroom.

As stated before, the starting point of the implementation of team teaching was the question of observation and feedback: just as team teaching allows the teacher to talk about a lesson to someone who is *an active listener* and just as involved in the lesson, so it offers the opportunity for teachers to see their peers at work without there being inactive observers in the classroom. In other words, it offers many of the advantages of observation, while avoiding many of the most unpleasant disadvantages of this activity.

In addition, team teaching offers good opportunities for self-development and awareness raising of one's teaching performance. It is my conviction also that this method serves for teacher training purposes, in the sense that a more experienced teacher can cooperate with a younger colleague who can by this have a valuable and genuine hands-on experience on lesson planning and execution.

Finally, one advantage has been discovered in what would at first appear to be a disadvantage: it might be thought that team teaching, as far as both planning and actual teaching are concerned, is more time consuming than solo teaching, but practice has proven that two teachers working together can prepare more materials in less time than if they had been working on their own.

Some pieces of advice

From my own experience in promoting and using this method in actual teaching and workshop delivery, I would like to point out certain aspects which should be taken into account:

- Ideally, it is much better to work with somebody you know well and like. Team teaching requires a high level of cooperation and trust, and working with the wrong person can prove a discouraging experience, as conflicts of teaching style or personality may be exposed.
- Though team teaching is a great experience, I would not suggest you do it on a permanent basis. It is not a universal remedy to teaching problems, but – if used from time to time – it can be an experience which can bring teachers closer together and can shed new light on one's own teaching.
- If at a certain stage of the team-taught lesson you take turns with your colleague, make sure the transitions are smooth and natural.

- It may also be that only part of the lesson, i.e., the introduction or a rounding up activity really benefits from the presence of more than one teacher in the classroom. If this is so, do not be afraid to accept it and have the extra teacher in only for that part of the lesson. This is preferable to having an extraneous presence in for an extended period.
- Be prepared to compromise, as this is an essential part of any collaboration that is going to work. Be prepared to give up some of your 'brilliant' ideas if your partner does not like them. Always consider she or he may even turn out to be right!

Conclusion

In this article I attempted to take a new look at the practice of team teaching. Placing the emphasis on the great rewards to be harvested from creative collaboration at all stages of the lesson - from planning, through the lesson itself to feedback - I pointed to new possibilities towards which thinking on team teaching might usefully be directed.

I have only just outlined the surface of the potential to be found in collaborative work of this kind, and I am eager to find out if my colleagues are willing to explore the method by trying it out. I also challenge them to implement it this academic year and to give feedback on it during one of our methodology sessions.

I hope that I have conveyed some of the curiosity and excitement of trying out something new in the classroom, in order to remove a small amount of the over rutinization which many language teachers are exposed to, and that the readers of this article will be encouraged to do some exploring themselves.

Suggested reading on team teaching:

1. Hopkins, D. *A Teacher's Guide to Classroom Research*. Milton Keynes, Open University Press, 1985.
2. Maley, A. and Duff, A. *Drama Techniques in Language Learning*. Cambridge, CUP, 1978.
3. Plumb, K. and Davis, P. *'Team Teaching'*. In: Teacher Development (The newsletter of the Teacher Development Special Interest Group of IATEFL), 1987.

CONCENTRAREA LOGISTICĂ – OBIECTIV ESENȚIAL ÎN RĂZBOIUL VIITORULUI

Lt.col.conf.univ.dr. Gheorghe MINCULETE

In order to cope with the risks and threats the logistic forces will be taylored and adapted for each mision, through the creation (construction) of the mobile structures, ready to display or relocate anytime.

The integrated logistic system is building on the anticipation principle base, in order to provide the technics, materials and all services that combat forces need at the right time.

Apărarea colectivă şi tipologia conflictelor

Manifestarea şi interacţiunea ameninţărilor şi riscurilor zonale şi locale în condiţiile extinderii terorismului internaţional şi implicit a activităţii, precum şi a tendinţelor revizioniste a actorilor nonstatali determină necesitatea organizării unei apărări colective de către statele membre NATO în interesul prezervării independenţei, integrităţii teritoriale, a vieţii şi bunurilor populaţiei, în general, a intereselor fundamentale naţionale.

Apărarea colectivă presupune constituirea unor structuri militare adecvate provocării căreia trebuie să i se răspundă la un moment dat, dar şi a unor mecanisme de decizie eficace. În acest fel, statele implicate sunt angajate în faţa pericolelor şi ameninţărilor cărora trebuie să răspundă adecvat, fie că este vorba de ameninţarea teroristă, fie de soluţionarea unui conflict în zona sau regiunea lor de responsabilitate.

Prin modul de proiectare a participării, apărarea colectivă reprezintă conştientizarea de către naţiunile interesate a rolului de garant al integrităţii lor teritoriale, a independenţei pe care şi-o asumă organizaţia cu o asemenea misiune.[1]

Noua reconfigurare a mediului de securitate euro-atlantic, după extinderea UE şi NATO, dar şi în procesul amplu al transformării alianţei, impune mutaţii geostrategice importante la nivelul structurilor militare ale NATO. Odată cu metamorfozarea structurilor Organizaţiei Nord Atlantice, fiecare stat membru realizează schimbări semnificative în structurile militare proprii, care să permită îndeplinirea cu eficacitate maximă a misiunilor încredinţate.

---

[1] Dr. Cosntantin Moştoflei, Dr.Petre Duţu, *Apărarea colectivă şi apărarea naţională*, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004, p. 7.

Cele mai multe dintre conflictele militare actuale nu diferă ca tipologie de cele care însoțesc lumea de la apariția ei. Națiunile se confruntă în continuare pentru putere, frontiere, resurse, piețe şi influență. Aşadar, cele mai multe dintre conflictele actuale se înscriu în următoarea tipologie: conflicte militare frontaliere sau teritoriale, conflicte militare pe suport religios, conflicte militare interetnice; conflicte militare pe suport economic, războaie de gherilă, terorism şi acțiuni militare împotriva terorismului.

Toate conflictele militare menționate au un suport tehnologic diversificat, de la primitivismul atacurilor cu arme albe la folosirea maşinilor-capcană şi a încărcăturilor explozive plastice, de la amenințarea NRBC şi chiar la folosirea unor componente ale acesteia la întrebuințarea sistemelor de arme de mare precizie şi a rețelelor de comandă, control, comunicații, computere, inteligence, informații, supraveghere şi recunoaştere şi a altor elemente virtuale adiacente acestor sisteme.

Actualmente, războiul îşi extinde aria de manifestare şi, în aceste condiții, este greu de făcut o distincție clară între pace şi război, între o situație conflictuală şi una nonconflictuală, între conflictele militare şi non-militare. Ambele tipuri de conflicte se declanşează datorită intereselor contrare şi ca urmare a unor decizii politice mai mult sau mai puțin responsabile[2]. Dacă, în ceea ce priveşte conflictele militare, avem de-a face, în principiu, cu simetrii sau disimetrii (nonsimetrii), întrucât este vorba de armate sau structuri militare care se confruntă, în conflictele non-militare predomină asimetriile.

Asimetria înseamnă un fel de adaptare la situația concretă, pornind de la condițiile inițiale conjugate cu cele prezente şi exploatând, în mod direct sau indirect vulnerabilitățile celuilalt.

Structura intersecției celor două tipuri de conflicte (militar şi nonmilitar) se defineşte pe o mulțime din care cele mai importante elemente sunt: cunoaşterea profundă a realității; predominația informației în timp real; bazele de date; dominația strategică; rețeaua; adaptabilitatea şi flexibilitatea structurilor şi acțiunilor; sprijinul logistic adecvat, acțiunea (reacția) rapidă; finalitatea.

În vederea atingerii obiectivelor preconizate, trec în prim-plan operațiile bazate pe efecte, care evidențiază faptul că nu natura conflictelor este importantă, nici mijloacele care se folosesc, ci efectele.

Teoretic, contracararea efectelor ce ar putea fi obținute de forțele adverse se poate realiza prin aplicarea războiului bazat pe rețea (R.B.R.). În acest sens, operațiile desfăşurate în Irak, în timpul războiului din 2003, şi, într-o oarecare măsură, cele post-conflict, la care se adaugă experimentele din Afganistan şi din bombardarea Iugoslaviei, sunt singurele acțiuni reale în care

---

[2] Dr. Gheorghe Văduva, *Războiul bazat pe rețea în fizionomia noilor conflicte militare*, Editura U.N.Ap., 2005, p. 10.

s-a aplicat conceptul R.B.R. La capacitățile aferente R.B.R. se adaugă, în mod absolut necesar, o capacitate logistică în rețea pentru concentrarea efortului logistic peste efortul operațional. Actualmente, numai S.U.A. dispun de toate aceste capacități, în timp ce UE abia începe să şi le constituie.

Pentru realizarea sistemului propriu R.B.E., accentul se pune pe lărgirea benzii Internet, care să permită folosirea acestei rețele în sistemul C4I2SR, şi realizarea mijloacelor specifice (senzori, sisteme de lovire, mijloace neconvenționale etc.), pentru ducerea cu succes a acțiunilor împotriva terorismului, a celor de gestionare a crizelor sau specifice operațiilor post-conflict.

Concentrarea logistică în acțiunile militare ale viitorului. Determinări specifice

Acțiunile militare ale viitorului se caracterizează prin largi concentrări de forțe şi mijloace convenționale pe direcțiile ce permit exploatarea superiorității tehnologice şi manifestarea spiritului ofensiv al comandanților grupărilor de forțe operaționale. În acest scop, acestea vor fi sprijinite de importante structuri logistice, ce se vor caracteriza prin flexibilitate, raportul dintre forțele combatante şi cele de logistică schimbându-se din ce în ce mai mult în favoarea acestora din urmă.

Grupările constituite vor avea un pregnant caracter intercategorii de forțe, asigurând o calitate superioară a pregătirii pentru luptă a efectivelor, atât la nivel individual, cât şi colectiv al unităților şi marilor unități[3].

Procesul de modernizare a forțelor armate necesită utilizarea sistemelor de armament şi muniție de înaltă tehnicitate, care să le egaleze sau să le depăşească pe cele ale competitorilor în următoarele domenii cheie: tancurile necesită un nivel înalt al puterii de foc, mobilitate şi fiabilitate; avioanele de luptă au nevoie de o rază de acțiune crescută, sarcină utilă mare, avionică superioară şi manevrabilitate ridicată; navele de luptă vor trebui să fie în măsură să supraviețuiască într-un mediu ostil, să facă față în mod independent unei game largi de amenințări şi să-şi utilizeze puterea de lovire cu eficacitate ridicată la distanțe mari.

Războiul din Irak din 2003 a evidențiat caracteristicile operațiilor militare ale viitorului, demonstrând în acelaşi timp multe dintre limitele logisticii militare. Sistemul şi practicile curente în logistica armatelor moderne au fost adecvate şi constituite special pentru a răspunde necesităților unui război conform scenariilor războiului rece, ceea ce nu mai corespunde operațiilor specifice erei superiorității informaționale. Sistemul logistic al forțelor moderne, începutul noului mileniu, va fi tot atât de flexibil, agil şi adaptabil ca şi forțele cărora le asigură sprijinul.

---

[3] Col.prof.univ.dr. Teodor Frunzeti, *Securitatea națională şi războiul modern*, Editura Militară, Bucureşti, 1999, p. 95.

Progresele tehnologiilor aferente erei informaționale, în special acelea ce asigură superioritatea informațională (în acțiunile militare) vor da consistență şi conceptului de concentrare logistică şi capacității de a proiecta forțele şi de a le sprijini oriunde în lume, în orice tip de operație militară.

În condițiile războiului modern, conceptul de concentrare logistică este un concept operațional al forțelor armate americane, ce constă în fuziunea tehnologiilor informaționale, logistice şi de transport pentru a asigura un răspuns rapid în situații de criză, a urmări şi putea schimba rapid destinația cantităților de materiale şi mijloace necesare, chiar şi pe timpul transportului acestora şi a livra beneficiarilor cantități şi categorii de materiale adaptate situației concrete şi a asigura susținerea direct la nivel strategic, ca şi la cele operativ sau tactic ale acțiunilor militare[4].

În perioada imediat următoare, cerințele războiului bazat pe rețea evidențiază realizarea concentrării logistice prin proiectarea rapidă a forțelor participante la acțiuni militare, în orice zonă a globului, probabil cu o parte a forțelor de reacție, cu o durată de notificare mai mică decât în prezent.

Materializarea conceptului concentrării logistice determină reducerea multilaterală a dependenței față de stocurile masive de materiale, de structurile logistice depăşite şi de sistemele de sprijin greoaie şi dificil de condus.

În perioada următoare, capacitățile de transport mult perfecționate şi o gamă largă de alte inovații tehnologice, cuplate cu un sistem de comandă, control, comunicații şi structuri computerizate, vor modifica în mod substanțial logistica tradițională. Capacitatea de a cunoaşte locul exact în care se află fiecare persoană, articol logistic ori unitate în timp real, prin crearea şi utilizarea sistemului de senzori specific războiului bazat pe rețea, va permite cunoaşterea cu exactitate a situației sprijinului logistic şi a stării fluxurilor specifice. Acest nivel de cunoaştere va asigura gradul de flexibilitate şi viteza de reacție necesare forțelor ce vor fi sprijinite.

În vederea contracarării amenințărilor şi sfidărilor, forțele de logistică vor fi dimensionate şi adaptate fiecărei misiuni în parte prin crearea unor structuri modulare, gata de a se deplasa ori repoziționa oricând. Sistemul logistic integrat se constituie pe baza principiului anticipării pentru asigurarea oportună a forțelor cu tehnica, materialele şi serviciile de care au nevoie. Aşadar, pentru un management eficient, sistemul informațional al structurii logistice reprezintă o componentă a sistemului de comandă şi control al comandantului.

Potrivit cerințelor războiului modern, concentrarea logistică adecvată necesită în primul rând o planificare corespunzătoare. Având în vedere acest aspect, planificarea operațională va fi perfecționată continuu astfel încât sistemele informaționale proprii logisticii să asigure şi să sprijine procesul de planificare a misiunilor. Noile sisteme informaționale vor fi astfel proiectate

[4] Joint Vision 2010, Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 1997, p. 32.

pentru a putea urmări atât capacitatea de a genera în timp scurt estimări logistice precise şi riguroase pentru cursuri de acțiune alternative, cât şi transpunerea concepției operației direct în termeni logistici.

Amploarea, complexitatea şi rapiditatea acțiunilor militare specifice războiului modern determină translatarea funcțiilor logisticii de la cele specifice unor organizații structurate în mod rigid pe verticală, la cele modulare, integrate, specifice sistemelor de sprijin flexibile. Structurile logistice vor avea legături mai strânse şi vor colabora tot mai mult cu agenții economici existenți în mediul economic de interes pentru a aplica şi beneficia de practicile de afaceri avansate, de procese de distribuție, programe de management al materialelor, precum şi de rețelele şi fluxurile specifice.

Integrarea structurală şi informațională în Alianța Nord-Atlantică a armatei noaste va determina, în continuare, mărirea performanțelor sistemelor de transport aerian şi naval, optimizarea utilizării stocurilor prepoziționate în teatrele exterioare, ceea ce va uşura deplasarea diverselor cantități de materiale, mărirea capacității punctelor de distribuție ale logisticii precum şi extinderea duratei de utilizare şi a ariei de responsabilitate a sistemelor aflate în mod curent în exploatare.

Modernizarea continuă a logisticii va determina şi reducerea cantităților de forțe şi mijloace deplasate pentru pregătirea şi ducerea operațiilor concomitent cu creşterea eficienței acestora, reducerea dependenței forțelor combatante față de sistemele logistice greoaie şi nesigure în vederea asigurării operativității continue, 24 de ore din 24, indiferent de starea vremii.

Desfăşurările mai reduse de forțe şi mijloace nu numai că vor determina o creştere a mobilității cu repercusiuni asupra executării manevrelor proiectate, dar vor reduce expunerea forțelor de logistică şi a sistemului logistic în general la acțiunile inamicului, contribuind la o protecție multidimensională.

Concentrarea logistică va fi determinată, în special, de inovațiile tehnologice în cadrul structurilor combatante şi al celor de sprijin. Aşadar, structurile operaționale de dimensiuni mai reduse, dotate cu echipament şi sisteme de armament uşor de întreținut şi confecționate din materiale durabile şi cu piese de schimb interschimbabile standardizate vor reduce în mod semnificativ volumul şi complexitatea sistemului de aprovizionare.

Sistemele de armament de înaltă tehnicitate şi precizia cresc letalitatea şi eficiența forțelor operaționale şi reduc cererea pentru o infrastructură logistică superdezvoltată. Senzorii automați (adecvați logisticii în rețea) diagnostichează starea sistemului logistic şi inițiază activitatea de aprovizionare, atunci când situația concretă o va impune. În acest sens, în funcție de rapiditatea derulării acțiunilor stocurile aferente structurilor luptătoare vor trebui să suporte şi repoziționări rapide, acestea putând fi mult mai bine realizate prin utilizarea acelui sistem de senzori, care să permită atât vizualizarea permanentă a nevoilor de sprijin logistic, mişcarea continuă a resurselor, cât şi previzionarea deplasărilor ulterioare către zonele de interes.

Totodată, o gamă largă de tehnologii moderne în domeniul medical şi al satisfacerii nevoilor personalului, incluzând tehnomedicina, îmbunătățesc capacitatea de acțiune şi de supraviețuire a trupelor.

Sisteme informaționale perfecționate şi alte modernizări tehnologice au permis aplicarea unor noi concepte, ca de exemplu modularitatea, managementul rapid, distribuția pe câmpul de luptă, ce contribuie la configurarea conținutului concentrării logistice.

Pe baza celor prezentate, caracteristicile conceptului de *concentrare logistică* evidențiază, în concluzie, acele elemente esențiale care vizează în principal: structuri organizatorice acționale flexibile şi agile, cu capacități dezvoltate de sprijin logistic, ceea ce permite deplasarea în teatrul (zona) de acțiuni militare a unor organizații logistice reduse ca dimensiuni şi cu misiuni bine definite; operații logistice în flux continuu, flexibile şi adaptate pentru sprijinul optim de la sursele de aprovizionare până la consumatorii finali; utilizarea unor capacități de transport de mare mobilitate, care să poată fi deplasate cu rapiditate, recuperate şi redeplasate pentru a asigura fluxuri de aprovizionare în timp oportun, precum şi servicii de calitate în zona de operații indiferent de starea infrastructurii teritoriale; capacitatea de realizare a unor estimări logistice corecte şi identificarea cu claritate a tuturor forțelor şi mijloacelor prin sistemul de senzori la dispoziție (localizare, stare, configurație, urmărire etc.); inventarierea organizațiilor comerciale naționale şi internaționale în vederea colaborării privind resursele de aprovizionare şi serviciile oferite de către acestea pentru menținerea continuă a capacității operaționale proiectate.

Elemente determinante ale flexibilității organizaționale pentru realizarea concentrării logistice

Există o mulțime de variabile care afectează structura şi modul de operare al organizațiilor (structurilor) de conducere şi de execuție a sprijinului logistic în operație. Apreciem că managerii logisticii trebuie să identifice care dintre factorii care influențează funcționarea structurilor logistice sunt importanți. Câțiva dintre aceştia, cu rol fundamental, ar fi: impactul tehnologic, dimensiunea organizațiilor logistice, previziunile logistice.

Impactul tehnologic

Impactul tehnologiei asupra organizării structurilor logistice, specifice entităților din grupările de forțe operaționale, trebuie asociat în funcție de valoarea acestora, de amploarea acțiunilor, de consumul de resurse şi de timpul avut la dispoziție. Efectele obținute sunt de niveluri superioare, evident, fiindcă noua tehnologie facilitează prelucrarea imediată şi accesul rapid la date şi informații prin utilizarea computerelor de proces. Acest aspect determină ca structurile organizaționale logistice să fie flexibile şi eficiente în îndeplinirea misiunilor ce le revin, care devin tot mai complexe.

Digitalizarea continuă a câmpului de luptă va permite cunoaşterea adecvată, în timp real, de către comanda structurilor logistice, a situației, elaborarea şi transmiterea în timp util a ordinelor corespunzătoare. Acest proces va permite, totodată, conectarea tuturor sistemelor din spațiul luptei într-un singur sistem, aşa numitul „sistem de sisteme”[5], inclusiv a senzorilor şi armamentelor. În acest mod, procesul de coroborare a datelor şi de luare a deciziilor va facilita punerea la dispoziția şefilor structurilor logistice din compunerea grupărilor operaționale a informațiilor privind schimbările care survin pe parcursul desfăşurării acțiunilor, într-o manieră adecvată cerințelor acestora.

Sub impactul înaltelor tehnologii, organizarea structurilor organizaționale logistice ale grupărilor de forțe întrunite este determinată de derularea multiplelor procese complexe de asigurare, mentenanța şi asistența. În acest sens, organizarea este determinată de asigurarea cu materiale şi servicii, în condițiile câmpului de luptă modern, necesită procese mult mai diferite şi flexibile, date fiind viteza de schimbare a situației şi noile capacități de distrugere. Tendințele de evoluție a fenomenului militar au, din această perspectivă, următoarele aspecte: a) efectul pozitiv pe care îl vor aduce viitoarele tehnologii informaționale asupra preciziei de lovire, standardizării, reducerii consumurilor de carburanți, introducerii sistemelor de control automat al situației stocurilor şi rezervelor, miniaturizării ori trecerii la folosirea vehiculelor electrice; b) toate acestea ar putea simplifica sarcinile asigurării de transport şi depozitare; c) concomitent este posibil ca sistemele logistice digitale şi posibil bazate pe robotizare, folosind inclusiv platforme de roboți autonome pentru a duce materialele ori serviciile acolo unde omul nu poate să ajungă, să capete vulnerabilitatea care să pună sub semnul întrebării reuşita asigurării oportune cu materiale şi servicii a operației[6].

Dimensiunea organizațiilor logistice

Un alt factor important în determinarea organizării structurilor logistice îl constituie dimensiunea acestora. Considerăm că elementele principale care pot determina mărimea structurilor de conducere şi de execuție a sprijinului logistic din organica unei grupări operaționale sunt:

a) intensitatea acțiunilor militare, standardizarea, nivelul sprijinului logistic ce trebuie acordat;

b) standardizarea structurilor de conducere şi de execuție a sprijinului reprezintă procesul de configurare sau de realizare a entităților logistice performante în vederea atingerii nivelurilor funcționale de compatibilitate şi interoperabilitate sub aspect managerial şi acțional;

---

[5] Eugen Bădălan (coordonator) şi colectiv, *Instantanee manageriale*, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 2002, p. 270.

[6] Ibidem, p. 279.

c) intensitatea acțiunilor militare impune realizarea în timp oportun a structurilor logistice modulare pentru componentele organice ale grupării operaționale, în acest mod, planificarea şi dimensionarea sprijinului logistic acordat trupelor putând creşte sau descreşte exponențial;

d) nivelul sprijinului logistic ce trebuie acordat determină mărimea şi complexitatea organizatorică a structurilor de conducere şi de execuție a sprijinului logistic la nivelul grupării de forțe operaționale.

Interoperabilitatea crescută a forțelor de logistică, procedurile de operare standard bine puse la punct şi cunoscute îndeajuns, mobilitatea mărită şi capacitatea crescută de transport sunt numai câteva dintre cerințele care determină proiectarea şi realizarea sprijinului logistic pentru forța întrunită care acționează la nivel tactic sau operativ.

Previziuni logistice

Organizarea este nemijlocit subordonată atingerii obiectivelor previzionate. În acest scop organizarea şi modul său de manifestare sunt condiționate de caracteristicile obiectivelor pe termen scurt pentru îndeplinirea misiunilor primite de către forța întrunită.

Ca urmare a procesului de previziune se stabileşte un sistem de obiective care se referă la ansamblul activităților specifice sprijinului logistic, pe domeniile funcționale ale acestuia. Fiecare grupă de obiective implică structuri şi procese de muncă specifice activităților de sprijin logistic proiectate.

În condițiile războiului modern, cadrul operațional determină atingerea parametrilor de interoperabilitate şi, implicit, de flexibilitate acțională. În acest scop, având în vedere cerințele concentrării logistice, s-a fixat ca obiectiv pentru armata noastră, în perspectiva anilor 2010, crearea unei forțe întrunite acționale cu structuri modulare şi a unor mari unități şi unități de sprijin logistic capabile să genereze module logistice pentru forțele luptătoare. Totodată, pentru conducerea unei grupări de forțe întrunite, atât din punct de vedere operațional, cât şi al sprijinului logistic, Comandamentul Operațional Întrunit va destina module de comandament adecvate cu organizare procesuală şi structurală bine definite.

IMPORTANȚA ALIMENTAȚIEI RAȚIONALE. RAȚIA ALIMENTARĂ, PARTICULARITĂȚILE ALIMENTAȚIEI DE EFORT

Lt.col.drd. Viorel CEAŞCAI
Mr. Ion ANDREI

In contemporary sports, the great intensity of the performed physical effort depends on more factors, that hint at maintaining the athletic efficiency at an elevated level.

Among those factors an important role is played by nutrition. Rational nutrition is determined both quantitatively and qualitatively.

În sportul contemporan intensitatea mare a efortului fizic depus depinde de mai mulți factori capabili să mențină la un nivel ridicat randamentul sportiv. Printre aceşti factori un loc important aparține alimentației.

Alimentația rațională este aceea care corespunde atât sub aspect cantitativ, cât şi calitativ. Aspectul cantitativ înseamnă cantitate suficientă de alimente, care să satisfacă nevoile energetice şi plastice ale organismului. Aspectul calitativ arată că alimentația sportivului trebuie să conțină toate substanțele alimentare de bază (protide, lipide, glucide, apă, săruri minerale şi vitamine) în cantitățile şi proporțiile indicate.

Alimentația trebuie să îndeplinească următoarele atribute:

- să acopere cheltuielile energetice minime (metabolism bazal) necesare menținerii vieții;
- să acopere necesarul energetic pentru activitățile suplimentare menținerii metabolismului bazal (anumite activități fizice sau intelectuale, profesionale, şcolare, studențeşti sau reclamate de viața cotidiană);
- să acopere necesarul energetic impus de consumul din antrenamente şi competiții;
- să acopere cheltuielile energetice induse de procesele de refacere după efort;
- să acopere alte cheltuieli energetice neprevăzute (condiții de mediu, boală, stres etc.);
- să protejeze organismul împotriva unor îmbolnăviri.

Prin alimentația rațională se urmăreşte:

- depozitarea de substanțe energetice (glucide, lipide);

- construcția, întreținerea şi repararea țesuturilor şi celulelor prin aportul de: apă, protide, unele săruri minerale (Ca, P, Mg, Na, K);

- producerea de enzime care să regleze reacțiile chimice din corp prin vitamine şi unele săruri minerale (Fe, Cu, I).

Pentru a ajuta la menținerea şi promovarea sănătății, alimentația nu trebuie să sufere nici prin exces (cantitate mai mare de alimente sau din fiecare substanță alimentară), nici prin aport insuficient de alimente sau de trofine.

Caracterul rațional al alimentației este dat de existența unei concordanțe şi a unui echilibru permanent între conținutul în calorii (aspect cantitativ) şi substanțe nutritive-trofine (aspect calitativ).

Echilibrul alimentar realizează echilibrul nutritiv, manifestat printr-o stare generală bună, metabolism normal, randament neuro-muscular maxim, precum şi atingerea şi menținerea greutății optime.

Efortul fizic duce la creşterea metabolismului în raport direct cu intensitatea activității depuse. Procesele metabolice care au loc într-un muşchi aflat în activitate se desfăşoară de 1000 de ori mai intens decât într-unul care se găseşte în stare de repaus.

În acelaşi timp, intensificarea activității vitale a organismului este însoțită de creşterea consumului de oxigen necesar proceselor de oxidare.

Această creştere a metabolismului se traduce prin doi termeni opuşi:

- consumul ridicat de oxigen;
- creşterea accentuată a degajării bioxidului de carbon.

Acest fenomen este posibil datorită adaptării cardio-respiratorii a organismului.

Față de cele expuse se pun două probleme în legătură cu creşterea metabolismului:

- echilibrul dintre *catabolism* (totalitatea proceselor biochimice care asigură dezintegrarea şi eliminarea substanțelor de uzură din organism) şi *anabolism* (totalitatea proceselor biochimice care asigură producerea substanțelor necesare vieții);
- sursa de energie.

Această energie rezultă din substanțele elementare: glucide, protide şi lipide.

Glucidele reprezintă sursa principală de energie în contracția musculară.

Glucidele se împart în:

- complexe sau polizaharide, cum sunt amidonul vegetal, glicogenul şi celuloza;
- dizaharide, din care fac parte zahărul din sfeclă, lactoza şi maltoza;
- zaharurile simple sau monozaharidele, cum sunt glucoza, levuloza sau fructoza.

Protidele, substanțe complexe ce conțin azot, pot fi sursă de energie prin catabolizarea aminoacizilor. În acelaşi timp ele sunt o sursă de material plastic, reformator de celule şi reparator de uzură şi participă în structura

enzimelor şi hormonilor, catalizând atât anabolismul, rezultând sinteze, cât şi catabolismul, urmat de eliberarea de energie. În plus, protidele au rol important în creşterea excitabilității neuro-musculare, în vioiciunea reflexelor, în reactivitatea generală a organismului.

Lipidele sunt substanțe complexe, care, ca şi glucidele, nu conțin azot şi au proprietatea de a se depune subperitoneal şi subcutanat, constituind o rezervă de energie potențială în organism.

Organismul are capacitatea de a transforma protidele şi glucidele în lipide, şi ca urmare excesul lor în alimentație duce la îngrăşare.

Aportul crescut de lipide în rația alimentară scade randamentul muscular prin creşterea colesterolului sanguin.

Apa

În timpul efortului sportiv există o tendință permanentă de pierdere a apei sub forma transpirației, care uneori poate duce la un veritabil deficit hidric, producând o serie de tulburări în organism. Pierderile de lichid depind de:

- cheltuiala energetică (cauzată de intensitatea şi durata efortului);
- condițiile de mediu (temperatură, umiditate etc.);
- gradul de pregătire psiho-fizică a organismului.

O deshidratare moderată, nu afectează integritatea corporală, forța şi nici activitatea inimii. În general nu se schimbă capacitatea de lucru, dar rezistența este mai redusă. Senzația de sete apare atunci când pierderile de apă ale corpului ating 1% din greutate.

Viteza de rehidratare este dependentă de gradul de deshidratare; cu cât deshidratarea este mai pronunțată, cu atât rehidratarea durează mai mult (48-72 ore).

Înlocuirea apei pierdute prin transpirație (rehidratare) nu se face în totalitate imediat ce s-a consumat apă sau lichide. Organismul uman are o capacitate limitată, circa 800 ml, de ingerare de lichide dintr-o dată.

Elementele (sărurile) minerale îndeplinesc următoarele roluri:

- plastic – intră în compoziția țesuturilor şi umorilor;
- funcțional – contribuie la menținerea presiunii osmotice, a pH-ului, a sistemelor tampon şi a excitabilității neuro-musculare;
- biocatalitic – intervin ca activatori sau inhibatori în activitatea unor enzime.

În consecință, efortul muscular este influențat de ambianța minerală în care se desfăşoară.

În acelaşi timp, efortul muscular determină modificări în balanța elementelor minerale (eliminarea lor odată cu transpirația).

Vitaminele sunt substanțe care se găsesc în hrană în cantități foarte reduse, dar care dispun de însuşiri biologice foarte active. Regimul alimentar sărac în vitamine face să scadă capacitatea de lucru şi rezistența organismului față de diferite boli. După proprietățile lor fizice, vitaminele se împart în două grupe:

- vitamine solubile în apă (hidrosolubile);
- vitamine solubile în lipide (liposolubile).

Dintre vitamine, susținătoare ale efortului sunt în special cele din grupul B, vitamina C şi vitamina E.

Alimentația trebuie să fie variată, polivalentă şi să cuprindă toate principiile alimentare.

O condiție indispensabilă unei bune asimilări a hranei o constituie alcătuirea corectă a rației alimentare şi buna pregătire culinară a alimentelor.

La fel de importante sunt calitățile de gust şi prezentare frumoasă a diferitelor preparate.

O importanță deosebită o are repartizarea alimentației în timpul zilei:

- micul dejun - trebuie să asigure un număr suficient de calorii, necesare susținerii efortului fizic;
- masa de prânz – prezintă o mare importanță pentru refacerea substanțelor şi energiei cheltuite în efortul fizic;
- masa de seară – restabileşte cheltuielile care n-au fost recuperate la prânz şi pregăteşte organismul pentru efortul fizic al zilei următoare.

Alimentația trebuie adaptată şi condițiilor climatice. Astfel, la un climat rece este necesar să creştem rația calorică şi în special cantitatea de lipide, iar un climat cald implică o scădere a rației calorice, prin scăderea lipidelor şi creşterea concomitentă a protidelor, deoarece temperatura ridicată a aerului provoacă în organism intensificarea cheltuielilor de protide.

În ceea ce priveşte aprecierea cantitativă a alimentației, ea trebuie să se bazeze pe senzația de saturare care survine după mâncare.

Această senzație nu se explică prin suficiența hranei din punct de vedere caloric, ci prin gradul de umplere a stomacului. Nici un om nu trebuie să mănânce până la saturare. După terminarea mesei trebuie să mai rămână o oarecare senzație de apetit.

În final, este bine să reținem că alimentația este o cale eficace de susținere a capacității de efort fizic, fără a aştepta de la ea să facă minuni. De bază rămâne pregătirea sportivă.

METODA MOMENTELOR UTILIZATĂ ÎN IERARHIZAREA VARIANTELOR DECIZIONALE

Col.prof.univ.dr.ing. Gelu ALEXANDRESCU
Conf.univ. Elena DOVAL

The moments method is very helpful because it represents a basis for the function of utility which permits to compare the decision making process variants, regardless the nature of the criteria.

Teoria deciziei reprezintă un set de noțiuni şi metode generale care permit analiza multicriterială a situațiilor ce privesc fundamentarea deciziilor în condiții diferite şi are drept obiectiv modelarea unor procese decizionale care apar în activitatea organizatorică şi de conducere.

Teoria luării deciziilor prescrie normele de comportament pentru decidenți şi pe care aceştia trebuie să le respecte pentru a nu intra în contradicție cu propriile lor judecăți şi preferințe. De aici rezultă că, teoria deciziei nu oferă o metodă anume de descriere a modului în care trebuie să se comporte comandanții în asemenea situații, ci de fapt aceasta orientează doar persoanele în cauză, înarmându-le cu metodologia de luare a unor decizii în situații complexe, care includ elemente de subiectivism, dar care nu-i substituie decidenții. Este caracteristic faptul că odată cu creşterea complexității situațiilor scade capacitatea oamenilor de prelucrare neformală a totalității informațiilor avute la dispoziție în conformitate cu propriile sale raționamente şi preferințe. În această situație teoria deciziei prezintă avantaje față de alte abordări analitice, deoarece ea include într-o formă tipizată (formalizată) numeroase aspecte subiective ale acestui proces. Prima încercare de aplicare a teoriei luării deciziilor poate presupune importante eforturi, dar acestea sunt de acelaşi ordin de mărime ca la orice metodă de analiză a unei situații complexe, astfel că pentru aplicarea ei trebuie să ne limităm, în principal, la studierea teoriei înseşi.

La un proces de decizie se pot distinge următoarele elemente: decidentul, adică individul sau mulțimea de indivizi care urmează să ia decizia; formularea (denumirea) care o dă decidentul problemei decizionale; mulțimea variantelor (alternativelor) posibile, care caracterizează o situație decizională şi din care trebuie aleasă o variantă optimă; mulțimea consecințelor anticipate pentru fiecare variantă luată în considerare; mulțimea

criteriilor de decizie ale decidentului, adică punctele de vedere pe care le ia în considerare la alegerea variantei optime; obiectivele (scopurile) decidentului, respectiv consecințele propuse a fi atinse pentru criteriile de decizie alese; stările naturii – factori independenți, de tip conjunctural. Un element care ține seama de dificultățile procesului de prevedere a consecințelor îl reprezintă *stările naturii*[1]. Deoarece în foarte multe situații consecințele nu pot fi prevăzute cu o probabilitate satisfăcătoare de realizare, este rațional să se prevadă mai multe consecințe posibile pentru fiecare variantă şi pentru fiecare criteriu în parte. De asemenea, este rațional să se încerce a se identifica cauzele care ar putea determina producerea unora sau altora din consecințe; aceste cauze au fost numite stări ale naturii.

Deoarece stările naturale nu sunt consecința unor strategii şi deci nu se pot stabili reguli pentru comportamentul acestora, pentru a face previziuni probabilistice asupra posibilității producerii lor, se culeg date statistice, care apoi se prelucrează.

Din mulțimea variantelor posibile, decidentul urmează să aleagă numai una, pe cea mai convenabilă. Ca urmare a necesității de a compara între ele diferite variante decizionale caracterizate prin mai multe consecințe, se face apel la *conceptul de utilitate*, unitatea comună de măsură a consecințelor diverselor variante decizionale.

Cea mai completă fundamentare a utilității decizionale este dată de axiomatica von Neumann – Morgenstern[2]:

- un decident care compară două variante poate opta pentru una din următoarele trei situații: preferă pe V_1 lui V_2; preferă pe V_2 lui V_1; nu preferă nici una dintre variante;
- relația de preferință este tranzitivă, iar relația de indiferență este tranzitivă şi simetrică;
- două variante simple pot alcătui împreună o nouă variantă dacă ambelor li se asociază câte o probabilitate de realizare (suma celor două probabilități va fi egală cu 1); acest tip de variantă se numeşte *mixtă*;
- dacă o variantă simplă V_1 este preferată unei variante simple V_2, atunci şi varianta mixtă a lui V_1 cu o varianta V_3 va fi preferată variantei mixte V_2 cu varianta V_3.

Pe baza acestor ipoteze se defineşte *funcția de utilitate* care asociază fiecărei variante un element al mulțimii numerelor reale.

În sensul axiomaticii lui J. von Neumann şi O. Morgenstern, utilitatea este o funcție cu valori în intervalul [0, 1], definită astfel: $U(V_i)=1$ dacă varianta V_i este cea mai avantajoasă pentru decident potrivit unui anumit

---

[1] Boldur-Lățescu, Gh. ş.a. *Cercetarea operațională cu aplicații în economie*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979.

[2] Boldur Gh., *Fundamentarea complexă a procesului decizional economic*, Editura ştiințifică, Bucureşti, 1973.

criteriu, $U(V_j)=0$ dacă varianta V_j este cea mai dezavantajoasă pentru decident potrivit criteriului respectiv, sau au loc relațiile $U(V_i)>U(V_j)$ când varianta V_i este preferată variantei V_j şi $U(V_j)=U(V_i)$ când cele două variante sunt echivalente.

Optimizarea deciziilor multicriteriale se poate face folosind mai multe metode, de exemplu: utilității globale**,** ELECTRE, Onicescu, momentelor etc.

Deoarece, în condiții de certitudine, există o singură stare a condițiilor obiective, pentru fiecare variantă se determină o singură consecință în cadrul fiecărui criteriu de decizie, însă optimizarea se poate realiza în raport cu un criteriu sau după mai multe criterii. Rezolvarea prin prisma unui singur criteriu decizional presupune simplificarea evenimentelor care uneori poate conduce la denaturarea realității. Caracterul multicriterial impune existența unei unități de măsură a consecințelor deciziilor, caz în care se va folosi *utilitatea* ca o măsură a gradului în care o variantă este preferată alteia (relația de preferință), ceea ce însă presupune transformarea tuturor consecințelor în utilități, în vederea ierarhizării corecte a variantelor decizionale. Conceptul de multicriterialitate este legat de optimizarea flexibilă şi reflectă aspecte de suboptimalitate şi de abordare fuzzy.

Metoda *momentelor* se aplică problemelor decizionale în care nu se face nici o ipoteză în legătură cu importanța relativă a criteriilor.

Algoritmul porneşte de la o structură cardinală a informațiilor de intrare, se calculează momentele-linie şi momentele-coloane şi se reordonează matricea în ordinea crescătoare a momentelor până se ajunge la o stare stabilă - soluția problemei.

Dacă algoritmul se ciclează, se alege o soluție din ciclu sau se porneşte de la altă matrice.

Algoritmul se desfăşoară astfel:

Pasul 1 - se aranjează arbitrar liniile (corespunzătoare celor *m* variante) şi coloanele (corespunzătoare celor *n* criterii), obținându-se matricea de pornire M_0 (tabelul 1):

Tabelul 1

Criterii / **Variante**	C_1	...	C_i	...	C_n
V_1	U_{11}	...	U_{1j}	...	U_{1n}
...					
V_i	...	...	U_{ij}	...	...
...					
V_m	U_{m1}	...	U_{mj}	...	U_{mn}

Pasul 2 - se calculează momentele-linie:

$$M_i = \frac{\sum_{j=1}^{n} j \cdot U_{ij}}{\sum_{j=1}^{n} U_{ij}} \qquad i = \overline{1,m} \qquad (1)$$

şi se reordonează liniile în ordinea crescătoare a momentelor-linie obţinând matricea M_1.

Pasul 3 - se calculează momentele-coloană:

$$M_i = \frac{\sum_{i=1}^{n} i \cdot U_{ij}}{\sum_{i=1}^{n} U_{ij}} \qquad j = \overline{1,n} \qquad (2)$$

şi se reordonează criteriile în ordinea crescătoare a momentelor-coloană obţinând matricea M_2.

Pasul 4 - algoritmul se reia de la pasul 2 şi se continuă interactiv până ce nu mai sunt necesare reordonări, ajungându-se la o stare stabilă; soluţia este stabilă când matricea M_i coincide cu matricea M_{i+1}.

Matricea care dă ordinea finală a liniilor şi coloanelor va conţine pe ultima linie varianta optimă determinată cu acest algoritm.

Ierarhizarea variantelor este stabilită de jos în sus.

Metoda este deosebit de utilă deoarece are la bază funcţia de utilitate care permite compararea variantelor de decizie, indiferent de natura criteriilor.

Exemplu de aplicare a metodei momentelor

Pentru retehnologizarea unui agent economic s-au elaborat patru variante (proiecte), notate V_1-V_4.

La baza stabilirii acestor variante au stat următoarele criterii (C_1-C_3):

- C_1 - cheltuieli [mii lei];
- C_2- profit [mii lei];
- C_3 - cifra de afaceri [mii lei].

Consecinţele variantelor V_i funcţie de criteriile C_j sunt prezentate în tabelul 2.

Tabelul 2

V_i \ C_j	C_1	C_2	C_3
V_1	80	1500	180
V_2	70	1550	160
V_3	60	1000	100
V_4	85	1300	220
Condiţia de optim	MIN	MAX	MAX

Se cere să se stabilească varianta optimă de acţiune folosind metodele teoriei deciziei.

Pasul 1 - Matricea de pornire (tabelul 3):

Tabelul 3

	Matricea utilitatilor neponderate		
V1	0,75	0,96774194	0,8181818
V2	0,857143	1	0,7272727
V3	1	0,64516129	0,4545455
V4	0,705882	0,83870968	1

Pasul 2 - se calculează momentele-linie:

$$M_1 = \frac{1 \cdot U_{11} + 2 \cdot U_{12} + 3 \cdot U_{13}}{U_{11} + U_{12} + U_{13}} = \frac{1 \cdot 0{,}75 + 2 \cdot 0{,}96 + 3 \cdot 0{,}81}{0{,}75 + 0{,}96 + 0{,}81} = \frac{5{,}1}{2{,}52} = 2{,}02$$

$$M_2 = \frac{1 \cdot U_{21} + 2 \cdot U_{22} + 3 \cdot U_{23}}{U_{21} + U_{22} + U_{23}} = \frac{1 \cdot 0{,}85 + 2 \cdot 1 + 3 \cdot 0{,}72}{0{,}85 + 1 + 0{,}72} = \frac{5{,}01}{2{,}57} = 1{,}94$$

$$M_3 = \frac{1 \cdot U_{31} + 2 \cdot U_{32} + 3 \cdot U_{33}}{U_{31} + U_{32} + U_{33}} = \frac{1 \cdot 1 + 2 \cdot 0{,}64 + 3 \cdot 0{,}45}{1 + 0{,}64 + 0{,}45} = \frac{3{,}63}{2{,}09} = 1{,}73$$

$$M_4 = \frac{1 \cdot U_{41} + 2 \cdot U_{42} + 3 \cdot U_{43}}{U_{41} + U_{42} + U_{43}} = \frac{1 \cdot 0{,}70 + 2 \cdot 0{,}83 + 3 \cdot 1}{0{,}70 + 0{,}83 + 1} = \frac{5{,}36}{2{,}53} = 2{,}11$$

Matricea cu liniile reordonate este prezentată în tabelul 4:

Tabelul 4

	C_1	C_2	C_3
V_3	1	0,64	0,45
V_2	0,85	1	0,72
V_1	0,75	0,96	0,81
V_4	0,70	0,83	1

Pasul 3 - Se calculează momentele coloană:

$$M_1 = \frac{1 \cdot U_{11} + 2 \cdot U_{21} + 3 \cdot U_{31} + 4 \cdot U_{41}}{U_{11} + U_{21} + U_{31} + U_{41}} = \frac{1 \cdot 1 + 2 \cdot 0{,}85 + 3 \cdot 0{,}75 + 4 \cdot 0{,}70}{1 + 0{,}85 + 0{,}75 + 0{,}70} = \frac{7{,}75}{3{,}3} = 2{,}34$$

$$M_2 = \frac{1 \cdot U_{12} + 2 \cdot U_{22} + 3 \cdot U_{32} + 4 \cdot U_{42}}{U_{12} + U_{22} + U_{32} + U_{42}} = \frac{1 \cdot 0{,}64 + 2 \cdot 1 + 3 \cdot 0{,}96 + 4 \cdot 0{,}83}{0{,}64 + 1 + 0{,}96 + 0{,}83} = \frac{8{,}84}{3{,}43} = 2{,}57$$

$$M_3 = \frac{1 \cdot U_{13} + 2 \cdot U_{23} + 3 \cdot U_{33} + 4 \cdot U_{43}}{U_{13} + U_{23} + U_{33} + U_{43}} = \frac{1 \cdot 0{,}45 + 2 \cdot 0{,}72 + 3 \cdot 0{,}81 + 4 \cdot 1}{0{,}45 + 0{,}72 + 0{,}81 + 1} = \frac{8{,}32}{2{,}98} = 2{,}79$$

Momentele coloană rezultate $(M_1 < M_2 < M_3)$ conduc la o reordonare a coloanelor (criteriilor) sub forma C_1, C_2, C_3. Deoarece coloanele (criteriile) sunt în această ordine, soluția este stabilă, astfel varianta optimă este conținută pe ultima linie, deci V_4, iar ordinea ierarhică a variantelor este stabilită de jos în sus (v. tabelul 4): V_4, V_1, V_2, V_3.

Din analiza efectuată se poate afirma că metoda momentelor poate fi întrebuințată în procesul de fundamentare şi optimizare a deciziei din diferite domenii de activitate.

INFLUENȚA FUNCȚIEI DE EVALUARE A MANAGEMENTULUI ÎN OPTIMIZAREA ACTIVITĂȚII DE EDUCAȚIE FIZICĂ MILITARĂ

Mr. Ion ANDREI
Asist.univ. Marian BRABOVEANU
Asist.univ. Gabriela PENCIULESCU

The evaluation represents a function of the managerial system, along with anticipation, decision-making, plannification, organization, and coordination. The purpose of this evaluation is not to make reference to some data, but to perfect the process of instruction.

Societatea românească parcurge fazele unor transformări profunde în toate domeniile, transformări ce vizează atât economia, cât şi organizarea socială, cultura şi, nu în ultimul rând, armata. Reformele care au loc în diferitele domenii ale vieții sociale influențează puternic activitatea de formare, de educare a oamenilor. În acest context, reforma învățământului are în vedere nu numai reorganizarea sistemului de învățământ, ci şi a conținutului instruirii şi educației, a regulilor de predare-învățare, precum şi a evaluării rezultatelor educației.

Problematica măsurării şi evaluării proceselor educaționale a preocupat şi preocupă în cel mai înalt grad instituțiile care desfăşoară activități de formare şi dezvoltare a oamenilor. În acest context, şi pentru armată se impune o atentă şi sistematică abordare a domeniului circumscris evaluării. Nevoia unei asemenea preocupări de evaluare apare cu mai multă acuitate în noile condiții de modernizare a întregii activități în armată.

Succesul profesional este o trăsătură de dimensiuni aptitudinale şi de personalitate care prezintă avantajul că este măsurabil. Dar măsurarea nu trebuie făcută empiric, cu mijloace rudimentare, ci ştiințific. Fundamentată ştiințific, aprecierea personalului va reuşi să transforme o acțiune adesea improvizată şi realizată cu mari dificultăți, într-una de mare eficiență practică. Personalul supus aprecierii se va convinge de implicațiile acestuia asupra personalității, va înțelege cum o evaluare corectă reprezintă un factor motivațional puternic.

Constând în verificarea permanentă şi completă a modului în care se desfăşoară activitățile comparativ cu obiectivele propuse, în sesizarea şi măsurarea abaterilor de la obiectivele şi programele stabilite şi luarea măsurilor de corectare a abaterilor, evaluarea devine o acțiune strâns legată de decizie, corectând decizia următoare.

Se vorbeşte tot mai mult de necesitatea unui control cu caracter previzional, anticipativ, care să contribuie la sesizarea şi eliminarea la timp a elementelor şi stărilor disfuncționale. Realizarea în această viziune a activității de control-evaluare este condiționată de îndeplinirea anumitelor cerințe, de conceperea unui sistem informațional şi a unei baze materiale ale căror mecanisme să asigure vehicularea informațiilor şi a condițiilor de pregătire.

În armată, procesul de instruire este deosebit de complex şi implică din partea societății eforturi materiale şi financiare considerabile. Prin multitudinea problemelor pe care le ridică pregătirea militarilor şi comportarea acestora în diferite situații, putem afirma că pregătirea fizică a militarilor interesează (sau ar trebui să intereseze) deopotrivă pe ofițerii specialişti în educație fizică militară, ofițerii medici, psihologii, sociologii, comandanții de la diferite niveluri, oameni politici etc. Toți aceşti factori, prin funcțiile lor sociale, ar trebui să manifeste interes față de activitatea de educație fizică în armată, nu numai ca realizare socială, de viață, din punct de vedere afectiv şi moral, ci şi pentru că doresc să fie cât mai eficientă. În acest context, evaluarea efectelor se alătură şi capătă o importanță tot atât de mare ca şi fazele de proiectare, programare şi desfăşurare a activității. În acelaşi timp evaluarea reprezintă condiția fundamentală pentru dirijarea ştiințifică a procesului de instruire.

Ce este evaluarea?

Petru Lisievici definea evaluarea ca pe o „activitate prin care sunt corectate, asamblate şi interpretate informații despre starea, funcționarea şi (sau) evoluția viitoare probabilă a unui sistem”.

Evaluarea constituie emiterea unei judecăți de valoare, semnificarea unui rezultat măsurabil într-un cadru de referință axiologic.

A evalua rezultatele înseamnă a determina măsura în care obiectivele programului de instruire au fost atinse, precum şi eficiența metodelor de predare-învățare folosite.

Evaluarea este un act necesar şi obligatoriu în conducerea unui proces care are obiective precise. Ea se realizează pentru cunoaşterea subiecților, a rezultatelor acestora, a progresului realizat în direcția obiectivelor propuse. Procesul de cunoaştere a subiecților este permanent, ritmic. Finalitatea sa nu se opreşte la selecție sau formarea de grupe omogene, ci şi la optimizarea întregului proces de instruire.

Necesitatea, scopul şi locul evaluării complexe în activitatea de educație fizică militară

Scopul evaluării nu este de a parveni la anumite date, ci de a perfecționa procesul de instruire. Nu este vorba numai de a stabili o judecată asupra randamentului, ci şi de a institui acțiuni precise pentru a adopta necontenit strategiile de instruire la particularitățile situației, la factorul uman, la condițiile existente.

Evaluarea este o funcție a sistemului managerial alături de previziune, decizie, planificare, organizare şi coordonare.

Procesul de instruire se desfăşoară în conformitate cu anumite finalități care se cer atinse la un nivel de performanță cât mai ridicat. De aceea e necesar să crească şi responsabilitatea managerilor față de calitatea acestui proces, față de perfecționarea tehnicilor de evaluare. Pentru că nu e suficient să constați că anumite produse ale sistemului nu corespund aşteptărilor. Se cer stabilite cauzele şi ponderea cu care ele intervin în obținerea unor rezultate slabe, ori acest lucru nu este posibil fără un sistem de evaluare adecvat. Evaluarea are menirea de a furniza factorilor de decizie informații cât mai exacte despre sistem în scopul ameliorării activității.

În ceea ce priveşte educația fizică militară ea poate fi considerată ca un proces de instruire *sui generis*, deoarece în cadrul său se produce o predare de un anumit tip şi o învățare specifică. Din perspectivă cibernetică putem vorbi de sistemul care predă (specialiştii în educație fizică militară) şi sistemul care învață (militarii) cuprinşi în acțiunea de calculare anticipată a desfăşurării activității.

La sfârşitul instruirii, la sistemul care învață s-a mai adăugat ceva modificându-şi starea de adaptare care este dependentă de:

- stadiul inițial de pregătire a militarilor şi motivația;
- modul de organizare şi desfăşurare a activității.

În cadrul acestei activități, evaluarea se impune de la sine ca necesară în vederea aprecierii nivelului de realizare a obiectivelor, nu numai în finalul activității, ci ritmic, cu caracter operativ şi curent, constituind o variabilă permanentă a „câmpului sau spațiului activității de educație fizică militară”.

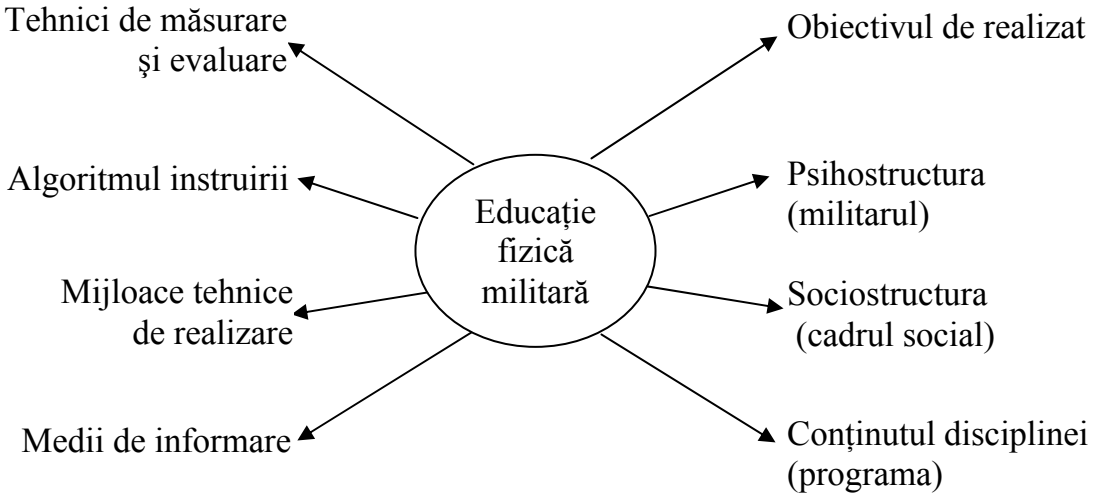

Câmpul activității de educație fizică militară

Combinația originală a acestor variabile (a valorilor) va determina eficiența activității de educație fizică militară, scopul principal al evaluării fiind evidențierea modificărilor funcționale, morfologice, motrice şi psihice produse, de mare intensitate, volum şi complexitate.

În sinteză, obiectivele generale ale procesului de evaluare a activității de educație fizică militară sunt următoarele:

- evidențierea eficienței activității de educație fizică militară; raportarea rezultatelor la obiectivele stabilite anterior;
- verificarea şi aprecierea nivelului de dezvoltare a calităților motrice, a pregătirii fizice, psihice şi integrală;
- testarea capacităților funcționale ale diferitelor sisteme, organe sau mecanisme funcționale (aerobe, anaerobe) care determină eficiența activității de educație fizică militară;
- cunoaşterea reacției organismului militarului la eforturi şi particularitățile desfăşurării proceselor de oboseală şi restabilire;
- verificarea indicatorilor de efort (volum, intensitate, pauze) specifici diferitelor sisteme de acționare raționalizate şi standardizate folosite în pregătire.

Funcțiile evaluării:

- *funcția de constatare şi diagnosticare* a performanțelor obținute de militari, explicate prin factorii şi condițiile care au condus la succes sau insucces (factori psihologici de natură psihologică, socială, factori stresanți). Prin exercitarea acestei funcții, evaluarea are rol şi de feed-back;
- *funcția de reglare şi perfecționare* continuă a metodologiei instruirii pe baza informațiilor obținute din explicarea factorilor şi a condițiilor ce au determinat rezultatele obținute;
- *funcția de predicție şi de decizie* privind desfăşurarea în viitor a procesului de instruire şi anticiparea rezultatelor ca urmare a măsurilor preconizate;
- *funcția de selecționare şi clasificare* a militarilor în funcție de rezultatele obținute, în baza căreia se ierarhizează militarii, unitățile şi diferitele structuri;
- *funcția educativă* menită să concretizeze, să motiveze şi să stimuleze interesul pentru o instruire continuă şi pentru obținerea unor rezultate cât mai bune;
- *funcția socială* prin care se realizează informarea asupra rezultatelor obținute;
- *funcția pedagogică* vizează cel puțin trei elemente: militarul, specialistul şi activitatea acestora;
- *funcția de perfecționare* a întregului proces de instruire.

Tipuri de evaluare

După modul de integrare a verificării şi evaluării în procesul de instruire se disting trei modalități mai importante:

- *evaluarea inițială* – un specialist în domeniu (R. Ausubel) referindu-se la importanța acestei forme de evaluare precizează că: „ceea ce influențează

cel mai mult învățarea sunt cunoştințele pe care un individ le posedă la plecare. Asigurați-vă de ceea ce el ştie şi instruiți-l în consecință". Deci, performanțele viitoare depind şi de capacitatea de învățare, elemente pe baza cărora va trebui să alcătuim programul de instruire. În acest scop probele inițiale de evaluare sunt de un real folos.

- *evaluarea sumativă (cumulativă)* - este evaluarea tradițională efectuată periodic. Întrucât nu este o evaluare ritmică nu reflectă de multe ori adevăratul nivel de pregătire şi, ca urmare, nu are un caracter stimulativ şi nu oferă suficiente date asupra eficienței procesului de instruire. Evaluarea sumativă include:

- o declarație rezumativă asupra eficacității programului (procesului);
- o descriere a programului;
- o declarație documentară despre realizarea scopurilor programului;
- rezultatele neanticipate ale programului;
- comparații cu rezultatele programelor (proceselor) desfăşurate anterior.

- *evaluarea continuă (formativă)* – se desfăşoară pe tot parcursul programului de instruire în cadrul şedințelor şi la încheierea unei teme, acoperind întregul conținut conform programei. Oferind permanent informații cu privire la eficiența programului de instruire, specialistul poate să întreprindă la timp măsurile necesare prevenirii unor insuccese şi să perfecționeze metodele de predare-învățare. În acelaşi timp, acest tip de evaluare ritmică pe baza unui feed-back continuu oferă informații cu privire la eficiența metodelor de învățare folosite de militari, având posibilitatea să le amelioreze sub îndrumarea specialiştilor. Evaluarea formativă include:

- identificarea problemelor potențiale din cadrul programului de instruire;
- identificarea componentelor procesului care au nevoie de întărire (creştere valorică);
- identificarea punctelor forte ale programului;
- monitorizarea obiectivelor programului.

În *„Teoria antrenamentului sportiv"* se afirmă că scopul principal al evaluării constă în evidențierea modificărilor funcționale prezente sub forma stărilor de adaptare determinate de influențele antrenamentului de durată lungă, medie sau scurtă. În funcție de aceste durate ale antrenamentului se constituie ca tipuri necesare de evaluare următoarele:

- *evaluarea de etapă* – se realizează de regulă în finalul unor intervale de timp mai lungi cum sunt macrociclurile anuale (anul de instrucție sau de învățământ în armată). Sarcina principală a acestei evaluări este de a evidenția gradul de adaptare la efort a militarului sub influența antrenamentului de lungă durată. Ca a doua sarcină care se sprijină pe prima este elaborarea

strategiei de instruire pentru anul următor. În cadrul evaluării de etapă se apreciază multilateral efortul pregătirii, capacitatea de efort fizic şi psihic. Este necesar a se evidenția aspectele negative, eventualele rămâneri în urmă. Concluziile extrase vor sta la baza elaborării unor planuri de cercetare a întregului proces de instruire sau numai a unor factori, mergându-se până la reformularea obiectivelor de instruire în sensul completării şi al diminuării acestora. Conținutul evaluării de etapă depinde (sau ar trebui să depindă) de specificul armei şi condițiile materiale de care se dispune. Se consideră că evaluarea de etapă este eficientă când se aplică de 2-3 ori într-un an (la sfârşitul fiecărui ciclu de instrucție sau semestru universitar în armată).

- *evaluarea curentă* sau de mezociclu ori microciclu – este subordonată ca organizare şi conținut evaluării de etapă. Se consideră necesar ca în finalul fiecărui mezociclu să se aplice probe de control specifice sau nespecifice în funcție de orientarea respectivului mezociclu.

- *evaluarea operativă* – se aplică cu precădere în lecțiile de antrenament având ca scop fundamental alegerea celor mai bune exerciții şi combinații de exerciții.

Etapele evaluării

Evaluarea în procesul de instruire presupune „în unitate” trei faze: verificarea, aprecierea şi notarea.

Verificarea este procesul prin care subiectul este supus unei probe. Natura probelor este diferită. Uneori proba este însoțită şi de norme (baremuri), care exprimă scara valorică de efectuare a probei. Deci nu se verifică normele ci probele.

Aprecierea urmează după verificare şi este necesară pentru a lua decizii optime. Ea depinde de natura probei la care se face verificarea. În esență ea constă în reflectarea realității în conştiința specialistului şi ca atare în realizarea unor judecăți de valoare.

Dacă rezultatele la proba supusă verificării sunt măsurabile, aprecierea poate fi adevărată şi nu se presupune un efort deosebit din partea specialistului, mai ales când există deja tabel cu „norme ” la proba respectivă.

Dacă rezultatele la proba supusă verificării nu sunt măsurabile (ca în cazul exercițiilor tehnice sau tactice), aprecierea poate să capete mai multe sau mai puține influențe subiective. Ea depinde în acest caz de pregătirea profesională, de experiența de instruire, de nivelul de cunoaştere a „modelului” de execuție a probei respective. Uneori poate fi chiar falsă, denaturată.

Tendințele de subiectivitate se mai manifestă şi sub alte forme:

- aprecierea militarilor nu în funcție de obiective şi de conținut conform programei, ci în funcție de nivelul grupului. Din această cauză apare eroarea de generozitate, specialistul fiind mai indulgent pentru a afişa rezultatele mai bune, mascând astfel eşecul unor militari;

- supraaprecierea unor militari datorită impresiei generale foarte bune (efectul Halo) sau pentru a servi pe cineva;

- subaprecierea unor militari, deşi obțin rezultate din ce în ce mai bune numai pentru faptul că nu au impresie bună despre ei sau pentru că un asemenea militar a fost verificat după unul foarte bun şi de aici efectul contrast;

- subiectivitatea rezultă uneori din starea afectivă, variabilă a specialistului (este nerăbdător, obosit sau stresat de anumite stări conflictuale etc.).

Notarea este rezultatul unității dialectice dintre verificare şi apreciere. Ea se materializează prin acordarea de note sau calificative. Notarea este un act de afişare a unei etichete, a unui semn la un anumit rezultat al învățăturii. Nota (calificativul) este un indice care corespunde unei anumite realizări a randamentului. După Vasile Pavelcu, nota (calificativul) poate îndeplini mai multe funcții:

- rol de informare (pentru militari, specialişti);
- rol de reglare a procesului de instruire;
- rol terapeutic (dinamizator pentru anumite cazuri);
- rol patogen (induce stres şi disconfort mai ales în situațiile de insucces).

Notarea este validă, adică este corectă, valabilă, atunci când exprimă în modul cel mai just obiectul pe care-l măsoară (se referă la achizițiile cunoştințelor şi deprinderilor şi nu la alte comportamente desfăşurate de militari la orele de educație fizică militară). Proba este fidelă atunci când odată repetată va conduce la o apreciere şi notare identice atât la acelaşi evaluator (în momente diferite), cât şi la evaluatori diferiți (în acelaşi timp).

Criterii de evaluare

Ele decurg din obiectivele educației fizice militare. Trebuie să asigure un sistem logic de notare şi trebuie privite în sistem.

Aprecierea cât mai obiectivă a rezultatelor obținute presupune raportarea lor la anumite criterii:

- criteriul raportării rezultatelor la obiectivele generale şi operaționale prevăzute de programa de instruire. Prin această raportare se scoate în evidență calitatea şi eficiența procesului de instruire. Obiectivele, pe lângă faptul că indică direcția metodologică a procesului de instruire, permit să se verifice şi să se aprecieze mai exact rezultatele obținute. În acest sens obiectivele îndeplinesc funcția de criteriu de referință atunci când formulăm o judecată de valoare asupra rezultatelor;

- criteriul raportării rezultatelor la nivelul general atins de militarii evaluați care se manifestă în tendința de apreciere mai „indulgentă” a rezultatelor militarilor dintr-o subunitate mai slabă şi exigență crescândă la subunitățile mai bine pregătite;

- criteriul raportării rezultatelor la capacitățile fiecărui militar şi la nivelul lui de pregătire înainte de începerea procesului de instruire. Prin

această modalitate de evaluare se obține o evaluare a progresului realizat de militari, foarte important în educația fizică militară.

Din perspectiva acestor criterii, evaluarea poate fi definită ca un proces de măsurare şi apreciere a calității rezultatelor şi a progreselor obținute de militari.

În concluzie, criteriul fundamental de evaluare a rezultatelor trebuie să-l constituie conținutul şi obiectivele de instruire stabilite de programele de instruire şi care se regăsesc în proporții variabile în nivelul calităților şi deprinderilor motrice.

Metode şi tehnici de verificare:

- trecerea unor probe de control (din programe sau propuse de specialist);
- executarea unor deprinderi şi priceperi motrice în condiții analoge temei respective;
- executarea unor deprinderi şi priceperi motrice în condiții concrete de concurs, competiții;
- observarea curentă a subiecților şi înregistrarea datelor observației.

Metode şi tehnici de apreciere şi notare:

- aprecierea şi notarea pe baza unor norme (metoda absolută) prestabilite la nivel de instituție;
- aprecierea şi notarea prin comparație (metoda relativă);
- aprecierea şi notarea progresului individual;
- aprecierea şi notarea nivelului de execuție a deprinderilor şi priceperilor motrice prevăzute în programe.

Evaluarea ca feed-back al procesului de instruire

Desfăşurarea procesului de instruire ca activitate comună a specialistului cu militarii presupune o interacțiune continuă între factorii umani participanți, între specialişti-militari, militar-militari (grup). Fiecare dintre aceştia constituie stimuli pentru celălalt şi îşi reglează acțiunile şi atitudinile în funcție de acțiunile celuilalt. Astfel evaluarea performanțelor procesului de instruire se prezintă între altele şi ca un mod specific de interacțiune specialist-militari, iar nota caracteristică evidențiază tocmai faptul că sfera de activitate se deplasează de la specialişti la militari.

Evaluarea reprezintă o formă de comunicare în contextul procesului de instruire (existența unui emițător şi a unui receptor), dar în contextul actului evaluativ, derularea comunicării, mecanismele acesteia şi semnificațiile lor sunt modificate, cea mai evidentă modificare constând în schimbarea de roluri între emițător şi receptor. Fenomenele pot fi sesizate urmărindu-se derularea unei acțiuni evaluative pe următoarele momente:

- m1 – la solicitarea specialistului, militarul evaluat devine emițător, iar specialistul receptor, realizându-se în acest fel feed-back-ul procesului de instruire;

- m2 – prin aprecierea evaluării specialistul redevine emițător al unui tip de mesaj, iar militarul receptor, decodând mesajul evaluativ în funcție de care îşi reglează activitatea;

- m3 – receptarea mesajului evaluativ declanşează o reacție, un alt mesaj din partea militarului (emițător) cu funcție de feed-back a actului evaluativ pe care specialistul îl receptează;

- m4 – receptarea de către specialist a reacției militarului la aprecierea emisă constituie moment de reglare a atitudinii lui în secvențele următoare.

Rezultă că situațiile evaluative constituie un mod particular de comunicare în funcție de feed-back atât pentru specialist, cât şi pentru militari şi cu efecte reglatoare asupra procesului de instruire.

VARIABILELE SUBTILE

Conf.univ. Elena DOVAL

The technics, methods and models which are involved in the decision making process depend on the complexity of the environmental conditions and factors. In conection with those environmental conditions and factors the appropriate variables are chosen and attached to the specific mathematics models resulting in a certain level of confidence.

În condițiile dezvoltării actuale a societății umane, creşterea complexității deciziei are un caracter exponențial. Pentru a se perfecționa procesul decizional au apărut numeroase tipuri de modele economico-matematice, care permit îmbunătățirea calității soluțiilor operative şi strategice. Îmbunătățirea calității se referă aici la o creştere a acurateței soluțiilor, în condițiile în care efortul pentru a le obține creşte exagerat. Majoritatea perfecționărilor în modelare s-au bazat pe luarea în considerare a unor efecte care nu pot fi controlate sau, mai corect, sunt foarte dificil de controlat. Mai puțin au fost analizate cauzele evenimentelor considerate perturbatoare. Ca urmare, s-au dezvoltat modelele cu variabile aleatoare şi cu variabile fuzzy, în speranța că acestea permit a se lua în considerare riscul şi incertitudinea asociate deciziilor. Desigur că perfecționările aduse modelării matematico-economice au permis succese notabile ale managerilor sau, în general, ale firmelor sau corporațiilor care le-au aplicat. Aceste succese s-au bazat pe crearea unor rezerve care acoperă efectele perturbațiilor apărute, fie în mediul de afaceri, fie în interiorul firmei. Actualele exigențe ale dezvoltării societății informaționale impun însă descoperirea şi cunoaşterea acelor cauze generatoare de abateri, care periclitează buna funcționare a firmei. Dacă ar fi posibil să se cunoască, sau cel puțin să se anticipeze, o submulțime a acestor cauze şi managerii ar acționa din timp, în sensul diminuării efectului acestora, atunci nivelul rezervelor cerut de actualele tehnici de adoptare a deciziei s-ar reduce substanțial, ceea ce ar debloca o parte semnificativă a unor factori de producție. Economiile realizate prin aceste deblocări ar acoperi nu numai cheltuielile legate de managementul schimbării vechilor metode, dar şi cu mare probabilitate ar permite acumularea unor fonduri de investiții care să asigure perfecționarea continuă a activității socio-economice. Schimbarea

preconizată se referă la numeroase laturi ale modelării activității socio-economice, dintre care cele mai importante sunt:

a) introducerea în practica managerială a unor noi concepte bazate pe interdisciplinaritate (economie, tehnică, ecologie, sociologie, matematici speciale şi statistică, informatică etc.).

b) dezvoltarea teoretică matematică şi structural-fenomenologică a unor concepte ce urmează a fi aplicate treptat în practica managerială a deciziei.

O avalanşă de publicații apărute în ultimii zece ani dovedeşte că principalul concept care asigură interdisciplinaritatea şi chiar transdisciplinaritatea este subtilitatea împreună cu orice domeniu care îi este înrudită (hermeneutica, analiza structural-fenomenologică etc). În urmă cu 500 de ani, G. Cardano a fundamentat teoretic conceptul de subtilitate, în lucrarea *"De la subtilitate"*. El a postulat că orice lucru sau concept are o proprietate *secretă*, numită *subtilitatea* acestuia, care, în anumite condiții, îl face util omenirii. El a pus un deosebit accent pe *analiza diagnostic* şi pe *previziune*.

Din aceste precizări rezultă clar avantajele aplicării în practica managerială a teoriei mulțimilor subtile. Iată câteva argumente care pot fi aduse:

a) Introducerea observatorului cu subiectivismul său în toate calculele intermediare, prin care se detaliază starea de fapt inițială, când punctele de vedere din care sunt privite fenomenele economice sunt în mare măsură divergente. Aici intervine *analiza diagnostic*, care permite o evaluare mult mai corectă a stărilor.

b) Definirea unui concept nou, denumit *operator de act*, care descrie modul de compatibilizare în timp prin iterații repetate, precum şi tendința de unificare a punctelor de vedere divergente ale observatorilor. Aceasta permite compunerea opiniilor observatorilor într-una singură (opinia de compromis) şi în final obținerea unui singur observator, denumit *observator agregat*, care sintetizează opiniile inițial divergente.

c) Teoria mulțimilor subtile permite operații complementare, în funcție de obiectivele managerilor (şi evident de rolul lor în luarea deciziei):

- crearea unor aparențe în scopul de a apăra de rivali (concurență), caz în care se obține *subtilizarea* fenomenelor economice generate de adoptarea deciziilor;

- *desubtilizarea* aparențelor generate de rivalii economici (concurență) în scopul de a introduce în eroare şi de a adopta decizii eronate.

Deşi teoria mulțimilor subtile se găseşte într-un stadiu incipient, totuşi s-au realizat câteva metode puternice de desubtilizare cu caracter pragmatic şi bine fundamentate teoretic.

d) Ca urmare a relațiilor pe care le poate stabili între concepte, subtilitatea intervine în orice domeniu de cercetare. Descoperirea unei relații subtile, chiar slabă, între două concepte care aparțin domeniilor de cercetare diferite, conduce la stabilirea unor analogii care determină un câştig de

cunoştinţe pentru ambele domenii, care în acest caz devin interdisciplinare. În cazul unor probleme deosebit de complexe studiul subtilităţii relaţiilor dintre discipline - unele fiind aparent inexistente - se realizează de fapt transdisciplinaritatea ca unică posibilitate de abordare a unor astfel de teme.

e) Teoria mulţimilor subtile permite o delimitare clară a conceptelor, folosind în acest caz conceptul de *distanţă,* dar şi conceptul complementar de *similaritate*. Mai mult, pentru fiecare concept se pot evidenţia relaţiile cu o mulţime de alte concepte, care *îl lămuresc*, dar şi a relaţiilor cu o mulţime de concepte pe care conceptul studiat *le lămureşte*. Tocmai datorită posibilităţilor oferite de transdiciplinaritate, subtilitatea poate deveni cheia soluţionării problemelor legate de înţelegerea limbajului natural.

Tehnicile, metodele şi modelele aplicate în procesul decizional depind de complexitatea condiţiilor şi factorilor de mediu. În funcţie de aceste condiţii şi factori de mediu se aleg variabilele adecvate care se ataşează modelelor matematice specifice şi rezultă un anumit grad de încredere. Astfel, dacă se consideră că mediul oferă condiţii de certitudine, atunci se aplică modele matematice riguroase, variabilele vor fi deterministe (discrete sau continue), iar gradul de încredere va fi mare. De exemplu, programul de producţie al unei firme când se cunosc comenzile şi resursele disponibile pe o perioadă de timp se utilizează model de programare lineară.

Dacă mediul oferă condiţii de risc, atunci tehnicile, metodele şi modelele aplicate sunt probabiliste şi variabilele aleatoare. Rezultă un grad de încredere mediu, de exemplu: aprovizionarea-stocarea unei firme în condiţii ale cererii clienţilor de produse finite sunt aleatoare. Modelul aplicat poate fi simularea numerică de tip Monte Carlo, care furnizează în final probabilitatea satisfacerii acestor cereri.

Problemele de tip combinatoric, deşi folosesc variabile deterministe, conduc de cele mai multe ori la modele matematice a căror rezolvare este de mare complexitate. Pentru a reduce complexitatea, practicienii utilizează metode şi modele euristice, care, deşi nu sunt riguroase, totuşi oferă soluţii folosind resurse de calcul (timp şi memorie) rezonabil de mici. De exemplu, problemele de programare operativă a producţiei conduc la utilizarea unui număr mare de variabile, care, dacă se introduc în modele matematice exacte, necesită calcule laborioase. În sens matematic, complexitatea constă în creştere exponenţială a resurselor de calcul în raport cu numărul de variabile.

Algoritmii euristici permit obţinerea unor soluţii eficace, dar gradul de încredere a rezultatelor fiind în general slab spre mediu.

În condiţii de risc şi incertitudine se folosesc variabile aleatoare, iar în condiţii de informaţie incompletă, în ultimele trei decenii s-au extins diverse aplicaţii ale variabilelor ”fuzzy” (variabile vagi). Cercetările din ultimii ani ale matematicianul Osmatescu Petre [1] au permis definirea unui nou tip de variabile, denumite **variabilele subtile**.

---

[1] Petre Osmatescu, *Basis of the Subtle Spaces and Algebraical Structures*. În "Scripta scientarum mathicarum tomus I faciculus I", Editura Kishinev, 1997, pp. 196-209.

După părerea noastră, variabilele subtile constituie o generalizare a mulțimilor vagi şi permit surprinderea în mod treptat a unei multitudini de condiții de mare complexitate (risc, incertitudine, informație incompletă). În această accepțiune, putem defini variabila subtilă ca fiind o mulțime de variabile fuzzy, sau chiar o mulțime de variabile hibride (fuzzy şi aleatoare).

Sintetizând aspectele privind dependența deciziei economice de complexitatea mediului, se obține un tablou sinoptic util alegerii celor mai adecvate tehnici, metode şi modele matematice aplicate în practică, prezentat în tabelul 1.

Tabelul 1

Tehnici, metode şi modele aplicate în procesul decizional	**Complexitatea condițiilor de mediu**	**Variabile adecvate**	**Grad de încredere obținut**
Matematice exacte	Certitudine Informație completă	Deterministe (discrete sau continue)	Mare
Probabiliste	Risc Informație incompletă	Aleatoare	Mediu
Euristice	Certitudine (probleme de natură combinatorică) Informație completă Incertitudine Informație incompletă	Deterministe Aleatoare Fuzzy Subtile	Slab spre mediu Mediu

O caracteristică a mulțimilor subtile este aceea ca numărul de factori care trebuie luat în considerare este foarte mare. Deoarece în fazele incipiente ale procesului de învățare continuă a organizației nu se pot cunoaşte exhaustiv aceşti factori, se începe cu un număr mic de factori, cunoscuți intuitiv de decidenți. Similar, regulile euristice care constituie, de asemenea, o mulțime subtilă, sunt la început cele elementare intuite de experți. Ulterior, în funcție de rezultatele obținute, regulile se modifică şi se completează. Variabilele se multiplică în sensul că se dezagregă factorii deja considerați şi/sau se introduc factori noi. În funcție de succesul regulilor acestea se păstrează sau se elimină.

Un avantaj al mulțimilor subtile este acela ca se pot lua în considerație, atât mărimi antagoniste, cât şi complementare. De exemplu: decizia de investiții a unui pachet de acțiuni într-o societate cotată depinde de: capitalul disponibil al investitorului, performanțele financiare ale firmei în care se investeşte şi informațiile existente pe piața de capital. Performanțele financiare se pot dezagrega în: rata profitului din vânzări, capacitatea de autofinanțare, rata de solvabilitate, rata utilizării activelor etc. Se pot adăuga informații privind satisfacția-insatisfacția clienților în corelație cu nivelul vânzărilor, dar şi riscul de plasare a capitalului[2].

[2] Doval Elena, *Modelarea unor procese decizionale privind investițiile în piața de capital - instrument al managementului schimbării*, Teza de doctorat, Biblioteca ASE Bucureşti, 2001.

Utilitatea aplicării variabilelor subtile în economie constă, prin urmare, în posibilitățile pe care le oferă decidenților de a opera într-un mediu de complexitate ridicată cu factori de orice natură (cantitativă şi calitativă, complementari şi antagonici, cerți sau incerți).

Ținând seama de cele mai recente cercetări în domeniul modelării deciziei manageriale, variabilele ce pot fi folosite pentru reflectarea realității şi complexității economice, din grupa celor euristice, sunt: variabile deterministe, variabile aleatoare, variabile fuzzy şi variabile subtile. Dacă se ține cont de natura fenomenelor reflectate în actul decizional, variabilele pot fi cantitative şi calitative[3].

În ambele cazuri variabilele pot fi cuantificate, în sensul că şi cele calitative pot fi transformate în variabile cantitative.

Utilizarea în modelele de adoptare a deciziei manageriale a uneia dintre cele patru forme de variabile depinde de preferințele, cunoştințele şi experiența managerului care îşi asumă responsabilitatea actului decizional. Pentru ca un manager să poată opta în favoarea unei anumite forme a variabilelor este necesar ca acesta să răspundă la trei întrebări, şi anume:

1) Cum au fost stabilite datele culese din realitatea economică? Riguros? Prin apreciere? Prin aproximație? Prin analogie?

2) Cum se prelucrează datele primare? Manual? Electronic? Prelucrări exacte? Prelucrări prin metode expeditive? Prelucrări aproximative?

3) Ce algoritm se aplică pentru adoptarea deciziei? Riguros? Aproximativ? Euristic?

În funcție de cunoştințele, experiența, posibilitățile tehnice ale managerilor sunt identificate în tabelul 2 un număr de 27 de situații posibile. Pentru fiecare situație posibilă managerul poate opta pentru una sau mai multe forme de variabile ale modelului, în funcție de preferințe.

Dacă la toate cele trei întrebări răspunsurile sunt îndreptate spre "rigurozitate", atunci pot fi alese, fără a forța, orice fel de variabile.

Dacă, din contră, toate răspunsurile tind spre lipsa de rigurozitate, atunci folosirea variabilelor deterministe ar fi exagerat de forțată, dar variabilele fuzzy, aleatoare sau subtile ar putea fi folosite în mod firesc. Evident că dacă se forțează modelul decizional exagerat de mult, atunci eşecul este aproape sigur.

Folosirea variabilelor subtile este posibilă în toate cazurile. Succesul depinde de experiența managerilor şi de expertiza consultanților. În cazul în care răspunsurile la cele trei întrebări sunt aproape de rigurozitatea maximă folosirea mulțimilor subtile este oneroasă, dar în general eforturile suplimentare realizate sistematic sunt compensate pe termen lung şi mai ales, foarte lung.

---

[3] Stoica M., Ioniță I., Botezatu M., *Modelarea şi simularea proceselor economice*; Editura Economică, 1997.

Tabelul 2

Număr de ordine	Modul de stabilire a datelor primare	Modul de prelucrare a datelor primare	Caracterul algoritmului sau procedurii prin care se adoptă decizia	Tipul de variabile pentru care se optează pentru modelarea deciziilor manageriale
1	Riguros	Riguros	Riguros	Deterministe, Subtile
2	Riguros	Riguros	Aproximativ	Deterministe, Fuzzy, Subtile
3	Riguros	Riguros	Euristic	Deterministe, Fuzzy, Subtile
4	Riguros	Aproximativ	Riguros	Deterministe, Aleatoare, Subtile
5	Riguros	Aproximativ	Aproximativ	Deterministe, Aleatoare, Fuzzy, Subtile
6	Riguros	Aproximativ	Euristic	Deterministe, Aleatoare, Fuzzy, Subtile
7	Riguros	Expeditiv	Riguros	Deterministe, Fuzzy, Subtile
8	Riguros	Expeditiv	Aproximativ	Aleatoare, Subtile, Deterministe forțat puțin
9	Riguros	Expeditiv	Euristic	Deterministe, Fuzzy, Subtile
10	Aproximativ	Riguros	Riguros	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
11	Aproximativ	Riguros	Aproximativ	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat
12	Aproximativ	Riguros	Euristic	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
13	Aproximativ	Aproximativ	Riguros	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
14	Aproximativ	Aproximativ	Aproximativ	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat mult
15	Aproximativ	Aproximativ	Euristic	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat exagerat
16	Aproximativ	Expeditiv	Riguros	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat
17	Aproximativ	Expeditiv	Aproximativ	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat mult
18	Aproximativ	Expeditiv	Euristic	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat mult
19	Apreciere	Riguros	Riguros	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
20	Apreciere	Riguros	Aproximativ	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
21	Apreciere	Riguros	Euristic	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
22	Apreciere	Aproximativ	Riguros	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat puțin
23	Apreciere	Aproximativ	Aproximativ	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat
24	Apreciere	Aproximativ	Euristic	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat
25	Apreciere	Expeditiv	Riguros	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat
26	Apreciere	Expeditiv	Aproximativ	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat mult
27	Apreciere	Expeditiv	Euristic	Aleatoare, Fuzzy, Subtile, Deterministe forțat exagerat

E D I T U R A
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

Redactori: ***Ioan GRECU***
Laura MÎNDRICAN
Tehnoredactor: ***Gabriela CHIRCORIAN***
ISSN 1453-4967

Bun de cules: 03.10.2005	**Bun de multiplicat: 12.12.2005**
Hârtie copiator: A3	**Format: A5**
Coli tipar: 19,75	**Coli editură: 9,875**

Lucrarea conține 316 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
e-mail: editura@unap.ro
Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

141/2005/2020 **C.377/2005**